DE VOGELS VAN BELGISCH CONGO EN VAN RUANDA-URUNDI

(LES OISEAUX DU CONGO BELGE ET DU RUANDA-URUNDI)

Vol. III. — Passeriformes. – I (1-2)

ANNALEN VAN
HET KONINKLIJK MUSEUM
VAN BELGISCH CONGO
TERVUREN (BELGIË)

C. — Dierkunde.
Reeks IV. — Deel IV. — Aflevering 1

(BLADZIJDEN 1-228)

ANNALES
DU MUSÉE ROYAL
DU CONGO BELGE
TERVUREN (BELGIQUE)

C. — Zoologie.
Série IV. — Volume IV. — Fascicule 1

(PAGES 1-228)

De Vogels van Belgisch Congo en van Ruanda-Urundi

(Les Oiseaux du Congo Belge et du Ruanda-Urundi)

DOOR

Dr H. SCHOUTEDEN
Ere-Directeur van het Koninklijk Museum van Belgisch Congo
Lid van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen van België
Lid van het Koninklijk Belgisch Koloniaal Instituut

VI. — Passeriformes. — (1)

TERVUREN
1954

ANNALEN VAN HET KONINKLIJK MUSEUM VAN BELGISCH CONGO

ANNALES DU MUSÉE ROYAL DU CONGO BELGE

(1898-1954)

A. — DELFSTOFKUNDE, AARDKUNDE, PALÆONTOLOGIE.

REEKS I. — DELFSTOFKUNDE.

I. 1. — Buttgenbach, H. (1910). *Description des Minéraux du Congo Belge.*
2. — Schoep, A. (1930). *Les Minéraux du gîte uranifère du Katanga.*
3. — Schoep, A. (1932). *Le poids spécifique et la composition chimique de la Becquerelite et de la Schoepite. — Les Minéraux du gîte cuprifère de Tantara. — La Vandenbrandeite, un nouveau Minéral uranifère.*

II. 1. — Schoep A., Hacquaert A. L., Goossens A. (1932). *Recherches lithologiques sur des roches carbonatées du Katanga.*

REEKS II. — AARDKUNDE.

I. 1. — Studt, F.-E., Cornet, J., Buttgenbach, H. (1908). *Carte géologique du Katanga et Notes descriptives.*

REEKS III. — PALÆONTOLOGIE.

I. 1. — Vincent, E., Dollo, L., Leriche, M. (1913). *Matériaux pour la Paléontologie du Bas et du Moyen-Congo. La Faune paléocène de Landana.*

II. 1. — Dartevelle, E. et Casier, E. (1943). *Les Poissons fossiles du Bas-Congo et des régions voisines* (1re partie).
II. 2. — Dartevelle, E. et Casier, E. (1949). *Les Poissons fossiles du Bas-Congo et des régions voisines* (2me partie).

A. — MINERALOGIE, GEOLOGIE, PALEONTOLOGIE.

SÉRIE. I. — MINÉRALOGIE.

SÉRIE II. — GÉOLOGIE.

SÉRIE III. — PALÉONTOLOGIE.

B. — PLANTKUNDE.

REEKS I. — ICONOGRAFIEËN.

I. 1-8. — De Wildeman, E. et Durand, Th. (1898-1902). *Illustrations de la Flore du Congo.*

REEKS II. — VARIA.

I. 1-2. — De Wildeman, E. (1899-1900). *Contributions à la Flore du Congo.*

REEKS III. — ZENDINGEN.

I. 1-2. — De Wildeman, E. (1898-1901). *Reliquiæ Dewevrianæ.*

REEKS IV. — KATANGA.

I. 1-3. — De Wildeman, E. (1902-1903). *Etudes sur la Flore du Katanga.*
II. 1. — De Wildeman, E. (1913). *Etudes sur la Flore du Katanga.*

REEKS V. — CONGO-KASAI.

I. 1-3. — De Wildeman, E. (1903-1905). *Flore du Bas et du Moyen-Congo.*
II. 1-3. — De Wildeman, E. (1907-1908). *Flore du Bas et du Moyen-Congo.*
III. 1-3. — De Wildeman, E. (1909-1912). *Flore du Bas et du Moyen-Congo*
IV. 1. — Gillet, J. et Paque, E. (1910). *Plantes principales de la Région de Kisantu.*

REEKS VI. — MONOGRAFIEËN.

I. 1. — Warburg, O. et De Wildeman, E. (1904). *Les Ficus de la Flore de l'État Indépendant du Congo.*
2. — Staner, P. et De Craene, A. (1934). *Les Eriosema de la Flore congolaise.*

B. — BOTANIQUE.

SÉRIE I. — ICONOGRAPHIES.

SÉRIE II. — VARIA.

SÉRIE III. — MISSIONS.

SÉRIE IV. — KATANGA.

SÉRIE V. — CONGO-KASAI.

SÉRIE VI. — MONOGRAPHIES.

C. — DIERKUNDE.

REEKS I. — VISSEN, REPTIELEN, AMFIBIEËN.

I. 1-6. — Boulenger, G.-A. (1898-1900). *Poissons nouveaux.*
II. 1. — Boulenger, G.-A. (1901). *Batraciens et Reptiles nouveaux.*
2. — Boulenger, G.-A. (1902). *Additions à la Faune ichthyologique.*
3. — Boulenger, G.-A. (1912). *Poissons récoltés dans la région du Bas-Congo par le Dr Ansorge.*
4. — Boulenger, G.-A. (1920). *Poissons récoltés au Congo Belge par l'expédition du Dr C. Christy.*
III. 1. — Pellegrin, J. (1928). *Poissons du Chiloango et du Congo, récoltés par l'expédition du Dr H. Schouteden.*
2. — de Witte, G.-F. (1933). *Reptiles récoltés au Congo par le Dr H. Schouteden et M. G.-F. de Witte.*
3. — Poll, M. (1933). *Contribution à la Faune ichthyologique du Katanga.*
4. — de Witte, G.-F. (1934). *Batraciens récoltés au Congo par le Dr H. Schouteden et M. G.-F. de Witte*
5. — David, L. et Poll, M. (1937) *Poissons récoltés au Congo Belge par le Dr H. Schouteden.*
IV. 1. — Poll, M. (1939). *Les Poissons du Stanley-Pool.*
2. — Laurent, R. (1943). *Les Hyperolius du Musée du Congo.*
3. — Poll, M. (1946). *Revision de la Faune ichthyologique du Lac Tanganika.*

REEKS II. — ZOOGDIEREN.

I. — Fraipont, J. (1907). *Okapia.*
II. 1. (nec Vol. 1). Matschie, P. (1906). *Etudes sur la Faune mammologique du Congo Le Sanglier noir de l'Ituri.*
III. 1. — Schouteden, H. (1944). *De Zoogdieren van Belgisch-Congo en van Ruanda-Urundi* (Les Mammifères du Congo Belge et du Ruanda-Urundi). — I. *Primates, Chiroptera, Insectivora, Pholidota, Carnivora* (1).
III. 2. — Schouteden, H. (1945). *Id.* — II. *Carnivora* (2), *Ungulata* (1).
III. 3. — Schouteden, H. (1946). *Id.* — III. *Ungulata* (2), *Rodentia.*

C. — ZOOLOGIE.

SÉRIE I. — POISSONS, REPTILES, AMPHIBIENS

SÉRIE II. — MAMMIFÈRES.

REEKS III. — ARTHROPODEN.

I. — INSECTEN : MONOGRAFIEËN.

SÉRIE III. — ARTHROPODES.

I. — INSECTES : MONOGRAPHIES.

Faune Entomologique de l'Afrique Tropicale.

I. 1. — Schouteden, H. (1903). *Hémiptères. Scutellerinae et Graphosomatinae.*
2. — Schouteden, H. (1905). *Hémiptères. Arminae et Tessaratominae.*
II. 1. — Lameere, A. (1903). *Coléoptères. Cérambycides, Prioninae.*
III 1. — Kerremans, Ch. (1904). *Coléoptères. Buprestides, Julodines.*

DE VOGELS VAN BELGISCH CONGO EN VAN RUANDA-URUNDI

(LES OISEAUX DU CONGO BELGE ET DU RUANDA-URUNDI)

VI. — Passeriformes. — (1)

ANNALEN VAN HET
KONINKLIJK MUSEUM
VAN BELGISCH CONGO

C. — DIERKUNDE
REEKS IV. — DEEL IV. — AFLEVERING 1
(Bladzijden 1-228)

ANNALES
DU MUSÉE ROYAL
DU CONGO BELGE

C. — ZOOLOGIE
SÉRIE IV. — VOLUME IV. — FASCICULE 1
(Pages 1-228)

DE VOGELS VAN BELGISCH CONGO EN VAN RUANDA-URUNDI

(LES OISEAUX DU CONGO BELGE ET DU RUANDA-URUNDI)

DOOR

Dr H. SCHOUTEDEN
Ere-Directeur van het Koninklijk Museum van Belgisch Congo
Lid van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen van België
Lid van het Koninklijk Belgisch Koloniaal Instituut

VI. — Passeriformes. — (1)

TERVUREN
1954

XXV. — Orde PASSERIFORMES

In de inleiding van dit werk heb ik een overzicht gegeven van de systematische indeling van de Vogels die uit Belgisch Congo of uit Ruanda-Urundi bekend zijn of daar zouden kunnen gevonden worden. Ik somde 25 Orden en 81 familiën op.

24 van deze Orden zijn behandeld in de reeds verschenen vijf afleveringen van « De Vogels van Belgisch Congo en van Ruanda-Urundi »; samen vormen ze delen I en II van het werk.

Nu komt de laatste Orde, tevens ook de omvangrijkste, aan de beurt : de Passeriformes of Zangers die zich als een geheel tegenover alle andere Orden voordoen. Meer dan de helft van alle Afrikaanse Vogelsoorten horen hierbij. De benaming « Zangers » danken deze Vogels aan het harmonieuze gezang van veel soorten : onze Nachtegalen, Vinken, Leeuweriken, Wielewalen enz. horen bij de Passeriformes.

De Passeriformes vormen een Orde die goed omschreven is ten opzichte van de andere Orden, in 't bijzonder ook dank zij de anatomische kenmerken. Ze zijn ingedeeld in niet minder dan 24 familiën. Deze familiën zijn echter soms weinig scherp begrensd en worden verschillend opgevat, volgens de auteurs die er zich mee bezighouden. Een genus dat door sommigen in een bepaalde familie wordt ingedeeld, wordt door anderen verwezen naar een heel andere plaats. Dit is vooral het geval met de Turdiden, de Timaliiden, de Sylviiden, de Muscicapiden. Zulks brengt mee dat kenmerken, die typisch schenen te zijn voor een bepaalde familie, worden teruggevonden bij genera die in andere familiën worden gerangschikt; zo treft men nu onder de Turdiden en de Sylviiden Vogels aan, waarvan de snavel veeleer aan Muscicapiden herinnert, waarbij ze ook vroeger thuis hoorden. Dit heeft voor gevolg dat het onmogelijk is een tabel op te maken van de onderscheiden familiën van de Passeriformes, zoals ik het kon doen voor de andere Orden die in familiën zijn ingedeeld. Uitzonderingen komen zo veelvuldig voor, dat iedere poging noodzakelijk faalt. In 't jaar 1930 schreef reeds te recht Bates : « The want in many Families of definite distinctions by which they may be known makes the construction of a key to the Families impossible. The place of any Passerine bird in its proper Family is often determined not by any set rule or formula, but by deciding what other birds it is really most like, all things considered ». Zo zien wij Chapin de twee genera *Neocossyphus* en *Stizorhina* samen onder de Turdiden onderbrengen, al heeft het laatste genus een Muscicapide-snavel.

De vorm van de snavel verschilt aanzienlijk. Bij een deel der Passeriformes is hij stevig, konisch en puntig (aldus bij de Ploceiden en de Fringilliden) ; bij een ander is hij dun, puntig; bij een ander nog vertoont hij een sterke eindhaak (aldus bij de Laniiden; nu eens is hij recht, dan weer is hij min of meer naar beneden gebogen (de Certhiiden en de meeste Nectariniiden) ; andere Passeriformes hebben een brede, min of meer afgeplatte snavel (Muscicapiden, Eurylaemiden, maar ook enkele Sylviiden en Turdiden). In veel gevallen treft men min of meer lange mondborstels aan (b.v. bij de Muscicapiden, de Pycnonotiden enz.). Een bijzonder kenmerk wordt gevonden bij de Zosteropiden, waarvan het oog door een krans witte vedertjes omringd is. De Campephagiden worden gekenmerkt door eigenaardig stijve schachten aan de rompvederen. - De tarsus is min of meer lang, veeleer kort bij de Pycnonotiden, de Hirundiniden...; hij vertoont aan de voorzijde dwarse platen die goed afgezonderd zijn, of een overlangse plaat; de achterzijde vertoont eveneens dwarse platen bij de Alaudiden. Drie tenen zijn naar voren gericht, één naar achteren; de klauw van de achterteen (teen I) is meestal duidelijk langer of sterker dan die van de middenteen (teen 3) ; soms is deze achterklauw heel lang en zelfs weinig gebogen (de meeste Motacilliden en Alaudiden). - De vleugel telt 9 of 10 handpennen, naar gelang de eerste pen ontbreekt of heel kort en door de vleugeldekvederen bedekt is, ofwel over deze uitsteekt; in het eerste geval is de eerste goed ontwikkelde handpen heel lang; in

het tweede is ze korter dan de volgende; maar de lengte verschilt volgens de onderzochte typen: heel kort, langer maar toch korter dan de helft van pen 2, of langer dan deze lengte. De vleugel is nu eens afgerond, dan weer puntig (bij de Hirundiniden is hij bijzonder lang gerekt). De staart kan heel kort zijn (zoals bij de Eurylaemiden, de Pittiden, sommige Sylviiden enz.) of wel langer zijn, soms met verlengde stuurpennen, die bij de Weduwen onder de Muscicapiden buitengewoon lang worden; meestal telt men 12 stuurpennen, soms zijn er maar 10 (bij de Dicruriden b.v.).

Passeriformes zijn voor het meerendeel Vogels van kleine of middelgrote afmetingen; slechts weinig bereiken in Afrika een aanzienlijke grootte (enkele Corviden). Ze worden meestal op bomen, struiken, heesters of tussen het gras aangetroffen; enkele leven normaal op de grond. Perfekte vliegers komen voor (zoals de Hirundiniden). Echte watervogels zijn er niet; maar bepaalde soorten worden slechts bij het water gevonden. Een deel der Passeriformes bewoont het woud, hetzij het lichte of het dichte woud, oerwoud, secundair woud, bergwoud (heel typische soorten worden hier gevonden)...; het ander deel wordt in de grasstreken, in de savanne, gevonden.

De Passeriformes voeden zich bij voorkeur, de ene met plantaardige stoffen, bladeren, knoppen, bloemen, zaden, vruchten en bessen, de andere met Insecten, Wormen, Weekdieren, maar ook soms met kleine Werveldieren (zoals zekere Corviden, Laniiden enz.); vele zijn feitelijk alleseters. De vorm van de snavel is meestal een aanwijzing van de aard van de voeding. Insecten worden opgenomen hetzij op de grond of tussen het gebladerte, hetzij onder het vliegen.

De meeste Passeriformes broeden hun eieren en zorgen voor hun jongen. Sommige soorten leggen de eieren eenvoudig op de grond of in kuiltjes en bebroeden ze aldus; de meeste echter bouwen nesten, soms echte kunstwerken: ze bestaan hetzij uit plantaardige stoffen, bladeren, twijgjes, vezels, halmen enz., hetzij uit leem of aarde; ze worden op bomen of struiken, op gras, op de grond of tegen rotsen b. v. gebouwd. De ene zijn open nesten, de andere zijn min of meer goed bedekt of vormen een soort van bol met zijdelingse opening; de *Anthoscopus* onder de Pariden maken een nest dat heel eigenaardig is en op dat van onze Europese Buidelmees gelijkt.

Een reeks soorten onder de Ploceiden hebben echter de methode verkozen die wij reeds bij de meeste Cuculiden en bij de Indicatoriden hebben leren kennen. Ze bebroeden hun eieren niet en zorgen er voor dat « pleegouders » het in hun plaats doen: het wijfje legt haar eieren in de nesten van andere soorten en de zorg voor de jongen wordt overgelaten aan de rechtmatige eigenaars van het nest !

De meeste Passeriformes zijn standvogels. Maar er komt ook onder hen een hele reeks trekvogels voor, die in Europa of in Azië broeden, en na de broedtijd naar het zuiden trekken om er de wintermaanden door te brengen. Deze trekvogels kunnen dus slechts gedurende enkele maanden in onze gebieden waargenomen worden.

De 24 familiën die in onze gebieden vertegenwoordigd zijn, zijn de volgende: Eurylaemidae, Pittidae, Alaudidae, Motacillidae, Pycnonotidae, Campephagidae, Timaliidae, Sylviidae, Turdidae, Muscicapidae, Hirundinidae, Dicruridae, Laniidae, Prionopidae, Paridae, Certhiidae, Oriolidae, Corvidae, Sturnidae, Buphagidae, Zosteropidae, Nectariniidae, Ploceidae, Fringillidae.

FAM. EURYLAEMIDAE

De Eurylaemiden, of Hap-Vogels, zijn vogels van gedrongen lichaamsbouw, met merkwaardig brede, driehoekige snavel, waarvan de spits haakvormig naar beneden is gebogen; de mondspleet is dus zeer groot; vleugels middelmatig lang, pennen 3-4-5 ongeveer even lang; staart veeleer kort, slechts ietwat langer dan de halve vleugellengte; poten kort, met dwarse platen aan de voorzijde van de tarsus; mondborstels min of meer lang.

Ze bewonen Zwart-Afrika, enerzijds, en Azië (Indië, Indonesië), anderzijds. Het zijn insecteneters, die op de bomen zitten, in de savanne of in het woud, en hun prooi al vliegend vangen.

Twee genera komen in Zwart-Afrika voor. Beide zijn lange tijd voor Muscicapiden, dus voor Vliegenvangers, gehouden. Anatomisch onderzoek heeft uiteindelijk bewezen dat ze bij de Eurylaemiden horen. Deze twee genera worden gemakkelijk reeds door de kleur onderscheiden.

1. *a.* De algemene kleur van de vogel is groen; onderzijde nooit zwartgestreept, al komen enkele donkere vlekjes op de keel voor ..... *Pseudocalyptomena* (blz. 7).
   b. Geen groen in de bevedering; onderzijde duidelijk overlangs gestreept. .... *Smithornis* (blz. 3).

GENUS SMITHORNIS BONAPARTE.

Snavel heel breed, bijna gelijkhoekig, nogal afgeplat, de neusgaten min of meer bedekt; 10 handpennen, zonder bocht aan de buitenrand; 12 stuurpennen; tenen 3 en 4 aan de basis door een vlies verbonden, 2-3 met kortere vlies. Geen groen noch blauw in de bevedering; onderzijde overlangs zwart- of donkerbruin gestreept. Mondborstels lang.

Deze breedsnavelige vogels komen slechts in Zwart-Afrika voor. Ze worden er door drie soorten vertegenwoordigd, die alle drie in onze gebieden voorkomen. Men kan ze gemakkelijk als volgt onderscheiden:

1. *a.* Krop ten minste zijdelings oranje, oranjebruin of oranjegeel gekleurd. Vleugel korter dan 70 mm. ..... *Smithornis rufolateralis.*
   b. Geen oranjekleur aan de krop. ..... 2.
2. *a.* Krop donker kastanje- of roodbruin of olijfbruin. Ondervleugeldekvederen okerbruin of roodbruin. Vleugel langer dan 75 mm. ..... *Smithornis Sharpei.*
   b. Krop ten hoogste geelbruin of okerbruin gewassen. Ondervleugeldekvederen in hoofdzaak wit, soms geelachtig gewassen. Vleugel meestal korter dan 75 mm., ten hoogste 76 mm. lang. ..... *Smithornis capensis.*

1. - **Smithornis capensis** SMITH. — Afb. 1-2.

Deze soort wordt over een groot deel van Zwart-Afrika gevonden. Ze wordt vertegenwoordigd door verscheidene vormen, waarvan twee onze gebieden bewonen.

Bovenzijde van de kop zwart bij het mannetje, grauwzwart bij het wijfje; de teugels wit bij het mannetje, min of meer roestkleurig bij het wijfje; het overige van de bovenzijde, met de dekvederen, olijfkleurig tot olijfgeelbruin, soms zelfs roodbruinachtig, met min of meer brede, zwarte middelstreep aan de vederen; het midden van de rug wit, zijdeachtig, met zwart gemengd (de vederen zijn lang, wit maar distaal zwart met olijfgeelbruine zoom); stuurpennen olijfbruin; vliegpennen bruinzwart of grauwzwart, de binnenste met lichtgekleurde zomen. Keel wit, met zwarte zijstreep; het overige van de onderzijde wit of lichtokergeelachtig (bij zekere vormen min of meer fel okerbruin of geelbruin gewassen, zulks vooral aan de krop), en met min of meer brede, zwarte, overlangse strepen; ondervleugeldekvederen wit of ietwat geelachtig. Bovenkaak zwart, onderkaak wit- of geelachtig.

Vleugel: 69-73; staart: 45-52; tarsus: 14-16; snavel: 13-16 mm.

Twee vormen zijn bekend uit Belgisch Congo. Een derde zal misschien in Mayumbe worden gevonden.

De bovenzijde is lichter gekleurd en de strepen van de onderzijde zijn smaller bij *albigularis* dan bij *Meinertzhageni.*

1 *a*. - **Smithornis capensis albigularis** HARTERT (*capensis* ap. VERHEYEN).

Deze vorm is bekend uit Angola, Kasai en Katanga. Wij bezitten er 26 exemplaren van.
Vindplaatsen :

Distr. Kasai: Katombe (VAN ASSCHE).

Distr. Sankuru: Kasansa (VAN ASSCHE).

Distr. Lualaba: Kando (DE WITTE). — Dilolo (DE WITTE). — Kasaji (FISHER). — Kisenda (DE CROMBRUGGHE). — Kansenia (DE WITTE).

Distr. Opper-Katanga: Lubumbashi/Elisabethstad (DE RIEMAECKER).

Andere bekende vindplaatsen: Dikulwe-riv. (NEAVE). — Bunkeya-riv. (NEAVE). — Luakera-riv. (WHITE). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Moba (ap. CHAPIN). — Upemba-park (VERHEYEN).

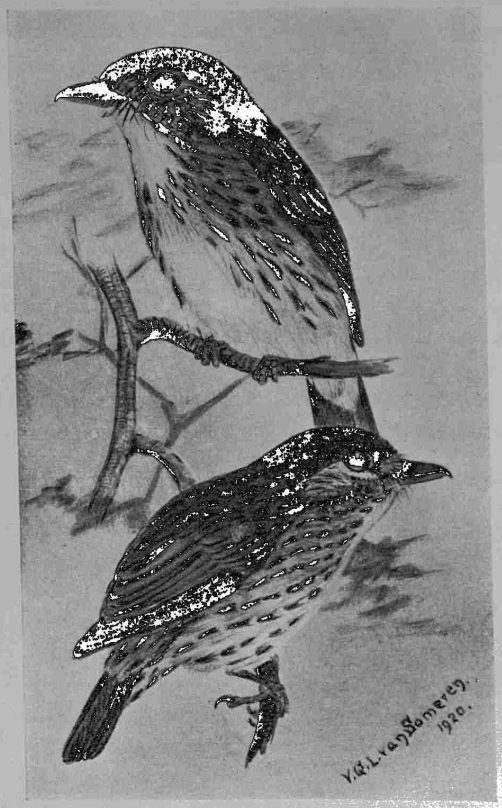

Afb. 1. — *Smithornis capensis Meinertzhageni* VAN SOMEREN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

1 *b*. - **Smithornis capensis camarunensis** SHARPE.

Deze vorm is bekend van Zuid-Kameroen tot Gaboen. Wij bezitten er twee exemplaren van, door BATES in Kameroen ingezameld. Hij komt misschien in het Mayumbe-woud of in Ubangi voor. Bij deze vorm is de bovenzijde merkelijk roodbruin getint; de onderzijde vertoont brede strepen en de krop is fel geelbruin gewassen.

1 *c*. - **Smithornis capensis Meinertzhageni** VAN SOMEREN.

Bewoont het gebied tussen Mt Elgon en Uganda en het oosten van Belgisch Congo, waar deze vorm in het bergwoud wordt aangetroffen.

15 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Itudi: Kilo (THÉLIE).

Distr. Kivu: Kamatembe (DE WITTE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Karungu (PRIGOGINE). — Kapanga (PRIGOGINE). — Luiko (PRIGOGINE). — Kiando (PRIGOGINE). — Bitakongo (PRIGOGINE). — Lundjulu (PRIGOGINE). — Kamituga (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Ten N.W. van het Tanganika-meer (GRAUER). — Ten oosten van de Rutshuru-vallei (GRAUER). — Bilati (DE WILDE). — Kalehe (DE WILDE). — Opper-Elila-riv. (ROCKEFELLER en MURPHY).

2. - **Smithornis rufolateralis** GRAY. — Afb. 3.

Mooi gekleurde soort, die men gemakkelijk herkent aan de oranjekleurige krop. Ze is bekend van Liberia tot Kasai, Kivu en Uganda. Misschien komt ze ook in Mayumbe voor. Ze bewoont het woud.

Bij het mannetje is de bovenkop zwart, bij het wijfje is hij grauw of grauwbruin; teugels wit bij het mannetje, roestkleurig bij het wijfje of bij de Juv.; het overige van de bovenzijde olijfgeelbruin, de rug wit en zwart gemengd (de vederen zijn lang, wit, maar eindigen distaal zwart met olijfbruine zoom: hierdoor

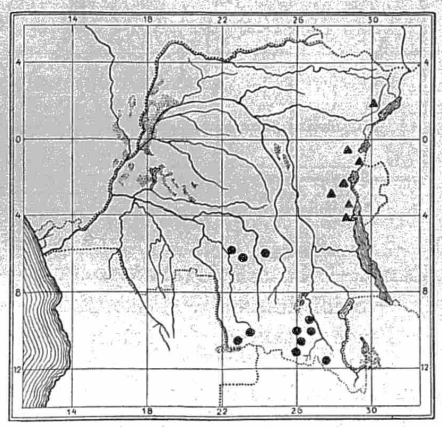

Afb. 2. — Vindplaatsen van *Smithornis capensis*
● *Smithornis capensis albigularis.*
▲ *Smith. capensis Meinertzhageni.*

ontstaat een grote, witte, zwartomzoomde vlek); mantel en binnenste armpennen olijfgeelbruin, soms oranje gewassen, met of zonder zwarte basis; de andere vliegpennen zwartbruin, met lichtgekleurde buiten- en witgekleurde binnenzoom; dekvederen zwart, de middelste en grote vederen met witte of roestkleurige eindvlek; bovenstaartvederen donkerbruin tot olijfbruin of zwart; stuurpennen zwartbruin of zwart, de buitenste pennen bruiner. Onderzijde wit of okergeelachtig, de vederen met zwarte of zwartbruine middelstreep, fijn aan de keel; krop mooi oranje, oranjebruin, of oranjegeel, althans aan de zijden; ondervleugeldekvederen wit. Bovenkaak grauwzwart, onderkaak witachtig; poten grijs of groengeel.

Het wijfje is meestal minder donker gekleurd dan het mannetje en vertoont minder zwart aan de bovenzijde.

Vleugel: 55-65; staart 38-45; tarsus: 13-15; snavel: 13-15 mm.

Twee vormen vertegenwoordigen deze soort. De mannetjes gelijken treffend op elkaar; de wijfjes zouden ietwat verschillen door de kleur van de bovenkop, grauwer dan de rug bij de vorm *budongoensis*. Dit verschil wordt ook door CHAPIN aanvaard maar schijnt minder duidelijk bij ons materiaal, waaronder, weliswaar, weinig wijfjes voorkomen. Ik deel dus onze vertegenwoordigers van de soort veeleer volgens geographische gegevens in bij de twee vormen. Het onderzoek van een aantal wijfjes blijkt dus onontbeerlijk.

2 *a*. - **Smithornis rufolateralis budongoensis** VAN SOMEREN.

CHAPIN rekent bij deze vorm de vogels die gevonden worden van Uganda tot Midden-Congo en Kasai.

22 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kivu: Lundjulu (PRIGOGINE). — Mboza (PRIGOGINE). — Beni (BORGERHOFF). — Lesse (PILETTE).

Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (SCHOUTEDEN).

Distr. Uelé: Angu (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Ibembo (HUTSEBAUT).

Distr. Stanleystad: Nawa-riv. (SCHOUTEDEN). — Angumu (DYLEFF).

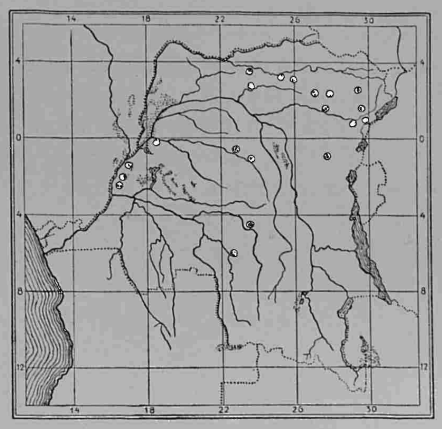

Afb. 3. — Vindplaatsen van *Smithornis rufolateralis*.

Andere vindplaatsen: Irumu (EMIN). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Moera (GRAUER). — Mawambi (WOLLASTON). — Ukaika (GRAUER). — Saidi (REHN). — Ulike (EMIN). — Banalia (CHAPIN). — Babeyru (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Penge (CHAPIN). — Luluaburg (CALLEWAERT).

2 *b*. - **Smithornis rufolateralis rufolateralis** GRAY.

Deze vorm komt voor van Liberia tot Neder-Congo en de Tshuapa. Ik reken hiertoe 16 exemplaren in onze verzameling.

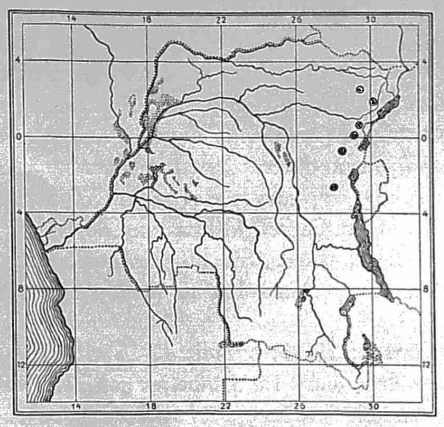

Afb. 4. — Vindplaatsen van *Smithornis Sharpei eurylaemus*.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Ndwa (SCHOUTEDEN). — Keseki (NKELE). — Nkoko (NKELE).

Distr. Tshuapa: Lukolela (BELLEFROID). — Bokungu (DUPUIS). — Lotekomela (DUPUIS). — Belinga (HERROELEN). — [Eala (SCHOUTEDEN)].

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Geen andere vindplaats.

3. - **Smithornis Sharpei** ALEXANDER. — Afb. 4.

De typische vorm van deze grote soort bewoont Fernando-Po. De vorm *Zenkeri* REICHENOW wordt in Kameroen gevonden [twee exemplaren uit Bitye (BATES), in onze verzameling]. De derde vorm, *eurylaemus* NEUMANN, komt voor in het noordoostelijke Congolese woud: hij verschilt van de andere vormen door kortere vleugels: 75-78 mm. tegen 79-84 mm.

Bovenzijde van de kop grauwzwart bij het mannetje, grauw bij het wijfje; teugels roestkleurig; het overige van de bovenzijde donker olijfbruin tot olijfroestbruin, met zwart gemengd; de rug wit in het midden (vederen wit, lang, distaal zwart met olijfbruine zoom); vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom van de armpennen min of meer roodbruin, de dekvederen meer olijfbruin, apicaal soms roodbruin getint; stuurpennen zwartbruin. Onderzijde wit, de flanken en de ondervleugeldekvederen min of meer fel okerbruin of roodbruin gewassen, de zijden van de keel, de hals, de kop diep kastanje- of roodbruin bij het mannetje, ook wel olijfbruin bij het wijfje; de hele onderzijde donkerbruin- of zwartgestreept, soms minder duidelijk onder de roodbruine gedeelten; het buikmidden soms ongestreept, het keelmidden eveneens. Bovenkaak zwart, onderkaak witachtig.

Vleugel: 75-84; staart: 50-58; tarsus: 16-18; snavel: 14-16 mm.

3 *a*. - **Smithornis Sharpei eurylaemus** NEUMANN.

Deze *Smithornis* schijnt nogal zeldzaam, althans wordt hij minder gemakkelijk gevonden. Wij hebben er slechts 12 exemplaren van in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Butembo/Moblissio (VERMEERSCH). — Kamituga (PRIGOGINE). — Lundjulu (PRIGOGINE). — Lundjulu (SCHEPENS en DYLEFF). — Lundjulu (SCHEPENS). — Kakanda (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Moera (GRAUER). — Kilo (THÉLIE). — « 20 Miles N. Beni » (CARRUTHERS).

GENUS PSEUDOCALYPTOMENA ROTSCHILD.

Snavel kleiner dan bij *Smithornis*, slechts korte borstels aan de mondopening; handpen 2 korter dan 3, handpennen 2-3-4-5 met bocht aan de buitenrand; handpen 1 lang; 12 stuurpennen. Bevedering grotendeels groengeel en geelgroen, de borst lichtblauw.

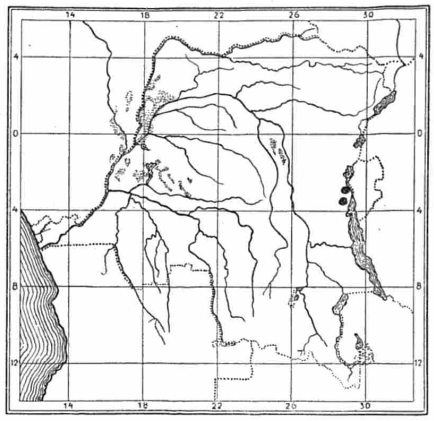

Afb. 5. — Vindplaatsen van *Pseudocalyptomena Graueri*.

Dit genus wordt vertegenwoordigd door een enkele soort, die slechts in het hoogland ten westen van de Ruzizi te vinden is, en er zelfs erg gelokaliseerd schijnt te zijn.

1. - **Pseudocalyptomena Graueri** ROTSCHILD. — Fig. 5-6.

Deze merkwaardige vogel wordt slechts aangetroffen in het hoogland ten westen van de Ruzizi-rivier, in

Kivu. Het eerste bekende exemplaar werd door GRAUER « 50 M. west Ruzizi » ingezameld; later kwamen ROCKEFELLER en MURPHY in 't bezit van andere exemplaren, waarvan één ons door het New Yorkse Museum werd gegeven. Dan kwam een Zweedse vorser in het bezit van nieuwe exemplaren, in dezelfde omgeving, namelijk Luvumba, ten westen van de Ruzizi-vallei, in het lagere bergwoud. Een tiental exemplaren werden zó bekend.

In de laatste jaren heeft onze ijverige medewerker, Dr. A. PRIGOGINE, *Pseudocalyptomena Graueri* teruggevonden en wel in vroeger niet bekende vindplaatsen. 13 exemplaren er van zijn nu in ons bezit.

Distr. Kivu: Luvumba (ROCKEFELLER en MURPHY). — Miki (PRIGOGINE). — Muusi (PRIGOGINE).

Geen andere vindplaats is bekend.

Afb. 6. — *Pseudocalyptomena Graueri* ROTSCHILD.
(naar ROTSCHILD).

De bovenzijde van de vogel is mooi grasgroen, nogal glanzend, maar de kop van voren is grijsachtig tot lichtbruinachtig gekleurd, met bruine of zwartachtige eindvlekjes aan de vederen; teugels zwart; vleugeldekvederen en binnenste armpennen eveneens grasgroen, ook de buitenzoom van de andere vliegpennen; middelste stuurpennen groen of blauwgroen, de andere met groene buitenvlag, zwarte of zwartbruine binnenvlag. Kin wit; keel lichtblauw, gelijk de krop en de oordekvederen, de keel met enkele zwartachtige vlekjes, althans aan de zijden; het overige van de onderzijde geelgroen, dus lichter gekleurd dan de bovenzijde, de onderstaartvederen lichtblauw. Snavel zwart; poten zwart.

Vleugel: 73-80; staart: 37-45; tarsus: 19-20; snavel: 10-11 mm.

FAM. PITTIDAE

Dit zijn de zogenaamde Grondlijsters of Prachtlijsters, vogels die feitelijk niets te maken hebben met de echte Lijsters, die Turdiden zijn. Hun prachtige kleur laat ze gemakkelijk herkennen.

Het zijn vogels die krachtig zijn gebouwd en vooral op de grond worden aangetroffen, in vochtige wouden of in de savanne met dicht struikgewas. Ze voeden zich vooral met Insecten en andere Arthropoden.

Hun nesten worden op de grond aangelegd en zijn heel eenvoudig.

GENUS PITTA VIEILLOT.

Het genus *Pitta* vertegenwoordigt de Grondlijsters in Zwart-Afrika. 't Zijn vogels die mooi zijn gekleurd, met glanzende vlekken op de vleugels.

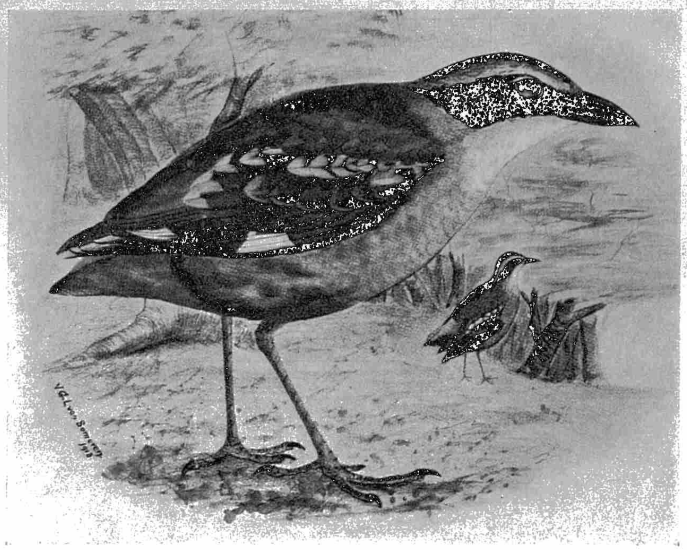

Afb. 7. — *Pitta angolensis* VIEILLOT.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Snavel stevig en nogal lang, met gebogen bovenlijn; lichaamsbouw krachtig en gedrongen, met nogal lange tarsus, die aan voor- en achterzijde met een overlangse plaat is bedekt; klauw I ietwat krachtiger dan klauw 3, teen 3 ietwat langer dan 4, waarmee het aan de basis is verbonden; vleugel veeleer afgerond, pennen 3-6 de langste, 1 ongeveer even lang als 6; staart heel kort, 12 stuurpennen. Bovenzijde donkergroen, onderzijde gedeeltelijk rood.

Twee soorten zijn bekend, die men gemakkelijk kan onderscheiden:

1. *a.* De borst is blauwgroen. ..... *Pitta Reichenowi.*
   b. De borst is vaalbruin of geelbruinachtig. ..... *Pitta angolensis.*

Pitta angolensis zou, in Oost-Afrika, volgens MOREAU, een trekvogel uit het zuiden zijn, die er slechts in de maanden Mei-Juni zou te vinden zijn (Ibis, 1933, 434).

Exemplaren die in Uelé werden gevonden zouden dus geen broedvogels zijn.

1. - **Pitta angolensis** VIEILLOT. — Afb. 7-8.

Deze Grondlijster wordt vooral aangetroffen in de dichtbegroeide savannen van Sierra-Leone tot Neder-

Congo en Angola, enerzijds, van Zuid-Afrika tot Oost-Afrika, Uganda en het noorden van Belgisch Congo, anderzijds.

Drie vormen worden onderscheiden: *angolensis angolensis* bewoont N.W. Angola, Neder-Congo en Loango; *angolensis longipennis* REICHENOW bewoont het overige van het verspreidingsgebied, met uitzondering van Opper-Guinea en de kust van Kameroen, waar een derde vorm, *pulih* FRASER, voorkomt. In onze gebieden komen de twee eerstgenoemde vormen voor, die hoofdzakelijk verschillen door de vleugellengte, meestal langer bij *longipennis* (125-130 mm. tegen 116-124 voor de typische vorm).

De bovenkop en de kopzijden zijn mooi zwart, maar de bovenkop vertoont aan iedere zijde een brede bruinachtige of okergele, ietwat groen gewassen, overlangse band, die van de snavel tot aan het einde van de kuif loopt en een wenkbrauwstreep vormt, die van het oog is gescheiden door een smalle, zwarte streep; rug en mantel donkergroen, min of meer olijfkleurig getint, de vederen soms met zwarte apicale middenstreep; bovenstaartvederen zwart, maar distaal mooi glanzend lichtblauw; stuurpennen zwart; dekvederen

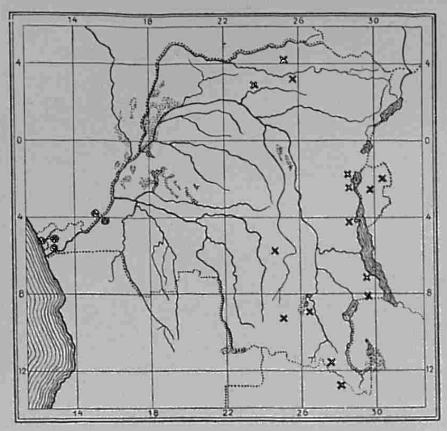

Afb. 8. — Vindplaatsen van *Pitta angolensis*.
◑ *Pitta angolensis angolensis*.
× *Pitta angolensis longipennis*.

basaal zwart, distaal groen of violet, met of zonder apicale lichtblauwe, turkooiskleurige of kobaltblauwe vlek; vliegpennen zwart of zwartbruin, naar het einde toe verkleurd; de binnenste handpennen en de armpennen met witte of lichtbruinachtige randvlek of brede randzoom aan het einde van de buitenvlag; de handpennen, behalve de buitenste pen, met dwarse, witte vlek of band vóór het midden van de lengte (meestal wordt bij pennen 2 en 3 slechts een vlek op de binnenvlag gevonden); binnenste armpennen gekleurd gelijk de rug. Keel wit, maar min of meer fel rose of karmijnrood gewassen; hals en borst vaalbruin of geelbruinachtig, groen gewassen; de buik mooi rood of karmijnrose. Snavel zwart, of hoornbruin, de bovenkiel lichter gekleurd, evenals de basis.

Vleugel: 105-130; staart: 36-50; tarsus: 32-39; snavel: 19-22 mm.

Bij de Juv. is de buik eerst witgekleurd, de keel witachtig; de snavel is oranjegeel met dwarse, zwarte band.

1 *a*. - **Pitta angolensis angolensis** VIEILLOT.

Deze vorm bewoont N.W. Angola, Neder-Congo en de kust van Loango.

6 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Boma (RODHAIN). — Boma (DARTEVELLE). — Luki (JULLIEN). — Mbenge (BITTREMIEUX). — Leopoldstad (ZOOLEO, ex COLBACK).

Geen andere vindplaats bekend.

1 *b*. - **Pitta angolensis longipennis** Reichenow.

Deze vorm wordt aangetroffen in de savannengebieden van Zuid-, Oost- en Noord-Congo.

12 exemplaren in ons bezit.

Distr. Lualaba: Kinda (Charliers).
Distr. Kasai: Bakwanga (Windmolders).
Distr. Sankuru: Kasansa (Van Assche).
Distr. Tanganika: Boudewijnstad (Burgeon).
Distr. Kivu: Baraka (Pauwels).
Ruanda-Urundi: Kibungu (Lestrade). — Astrida (Aureliaan).
Distr. Uelé: Angodia (Hutsebaut). — Bili (Hutsebaut). — Ibembo (Hutsebaut).

Andere vindplaatsen: Marungu (Böhm). — Elisabethstad (De Riemaecker). — Upemba (Böhm). — Lufupa-riv. (Böhm). — Lufua-riv. (Böhm). — Ten W. van het Kivu-meer (Babault). — Ten Z. W. van het Kivu-meer (Hendrickx). — Musosa (Bredo). — Munoi (Verheyen).

2. - **Pitta Reichenowi** Madarasz.

Deze soort is bekend van Stanley-Pool tot Z. Kameroen, Opper-Congo, Sankuru en Uganda.

Verschilt van *Pitta angolensis* vooral door de kleur van de onderzijde: hals en borst zijn blauwgroen

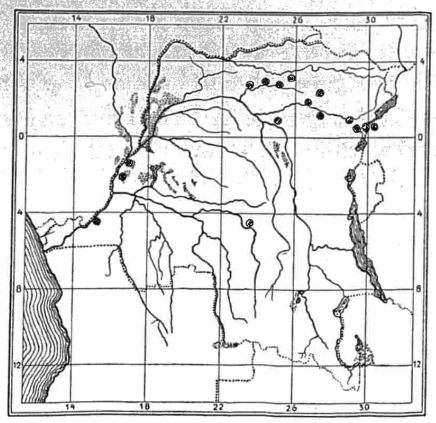

Afb. 9. — Vindplaatsen van *Pitta Reichenowi*.

gekleurd, de vederen fijn bruinachtig of okergeelachtig gezoomd en dwarsgestreept. Het rood van de buik is donkerder; de bovenzijde is meestal donkerder, meer blauwgroen. Vliegpennen zonder apicale witte vlek aan de buitenvlag, de armpennen slechts met smalle witte zoom op die hoogte; handpen 2 mist dikwijls de vlek op de binnenvlag. Onderstaartvederen donkerder dan bij *angolensis*.

Vleugel: 116-122; staart: 40-45; tarsus: 34-37; snavel: 20-22 mm.

25 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (Schouteden).
Distr. Sankuru: Lusambo (Windmolders).
Distr. Stanleystad: Yangambi (Becquet).
Distr. Uelé: Buta (Hutsebaut). — Titule (Hutsebaut).
Distr. Stanleystad: Panga (Schouteden).

Andere bekende vindplaatsen: Tussen Kwamouth en Stanley-Pool (Torday). — Avakubi (Chapin). — Medje (Chapin). — Beni (Grauer). — Mawambi (Grauer). — Mutwanga (Frechkop). — Kotili (Schouteden). — Lukolela (Chapin).

van Someren vermeldt de soort voor het Bwamba-woud in Uganda, niet ver van het Ruwenzori-gebergte.

Fam. ALAUDIDAE

Dit zijn de Leeuweriken en Leeuwerikachtigen.

Kleine maar krachtig gebouwde vogels, met betrekkelijk grote kop en tamelijk korte poten; de achterklauw verlengd, langer dan de andere, meestal gebogen; tarsus bedekt met dwarse platen, ook aan de achterzijde; snavel ofwel kort en min of meer konisch, ofwel langer en meer priemvormig; meestal 10 handpennen, maar slechts 9 bij *Calandrella* (waarbij pen 1 ontbreekt); 12 stuurpennen, meestal kort. Algemene kleur meestal min of meer aardkleurig, althans aan de bovenzijde van de vogel, waardoor de Alaudiden, die grondvogels zijn, gemakkelijk aan het oog ontsnappen.

De Alaudiden bewonen open land, savannen met kort of lang gras, maar worden ook op kultuurland gevonden. Ze voeden zich met Insecten, graan en zaden of weke plantendelen, die ze van de grond opnemen. Ze bouwen slordige nesten, in kuiltjes van de grond, bedekt met grashalmen of bladeren.

De Leeuweriken vliegen gemakkelijk en lopen geschikt en vlug. Iedereen kent onze Europese Leeuwerik en heeft het mannetje er van bewonderd, wanneer het hoog in de lucht stijgt onder voortdurend gezang, om dan plotseling naar beneden te zakken.

Zes genera vertegenwoordigen deze familie in onze gebieden. Men kan ze onderscheiden als volgt.

1. *a.* Slechts 9 handpennen, waarvan de eerste heel lang is (deze pen is eigenlijk pen 2: pen 1 ontbreekt of is rudimentair). Neusgaten bedekt. Krop zonder vlekjes. ..... *Calandrella* (blz. 25).
   b. 10 handpennen, de eerste meestal weinig langer dan de handdekvederen, soms merkelijk langer maar dan zijn de neusgaten onbedekt en is de krop donker gevlekt. ..... 2.
2. *a.* Klauw van de achterteen heel lang en bijna recht. Handpen 1 veel langer dan de handdekvederen, langer dan de helft van pen 2. Snavel lang en smal. Neusgaten vrij. .. *Certhilauda* (blz. 20).
   b. Klauw van de achterteen duidelijk gebogen. Handpen 1 meestal weinig langer dan de handdekvederen (uitz: *Mirafra*) ..... 3.
3. *a.* Snavel kort en konisch, puntig. Onderzijde ten minste langs de middellijn zwart; krop niet gevlekt. Neusgaten bedekt. ..... *Eremopterix* (blz. 22).
   b. Snavel smal en priemvormig. Ten hoogste vlekjes aan de krop, de middellijn nooit helemaal zwart. ..... 4.
4. *a.* De langste armpen is merkelijk korter dan de langste handpen, de vleugel is dus puntiger. Neusgaten vrij. ..... *Pinarocorys* (blz. 20).
   b. De langste armpen is even lang als of slechts weinig korter dan de langste handpen. Vleugel meer afgerond. ..... 5.
5. *a.* Handpen 1 weinig langer dan de handdekvederen. Neusgaten bedekt. .. *Heliocorys* (blz. 22).
   b. Handpen 1 merkelijk langer dan de handdekvederen. Neusgaten vrij. .... *Mirafra* (blz. 12).

GENUS MIRAFRA Horsfield.

Leeuweriken met slanke, konische snavel, waarvan de bovenlijn gebogen is; neusgaten onbedekt; snavel ten hoogste even lang als teen 3 met klauw; klauw 1 verlengd, gebogen, meestal langer dan de teen; 10 handpennen, de eerste langer dan de handdekvederen; de langste armpen even lang als de langste handpennen of iets korter dan deze.

Zes soorten komen in onze gebieden, of in aangrenzende gebieden, voor.

1. *a.* De handpennen zijn grauwbruin gekleurd, zonder roodbruine zoom, maar met smalle, bruinachtige buitenrand; de binnenvlag grijsachtig aan de basis. ..... *Mirafra sabota.*
   b. De buitenvlag van de handpennen (ten minste pennen 3 en volgende) is roodbruin gekleurd. .. 2.
2. *a.* Niet alleen de buitenvlag maar ook de binnenvlag van de handpennen is roodbruin over meer dan de halve lengte over de hele breedte. Vleugel meestal langer dan 87 mm. .... *Mirafra africana.*

b. De basis van binnenvlag en buitenvlag van de handpennen kan roodbruin zijn maar zelfs over geen vierde van de lengte. Vleugel meestal korter dan 88 mm. ..... 3.

3. *a.* De buitenste stuurpennen vertonen geen wit, de allerbuitenste roestkleurig met zwarte of donkerbruine binnenzoom; de daaropvolgende pen met roestkleurige buitenzoom. .... *Mirafra rufocinnamomea.*

b. De buitenste stuurpennen gedeeltelijk wit. ..... 4.

4. *a.* Binnenvlag van de buitenste stuurpen donkerbruin gezoomd. Snavel langer, 17-20.5 mm. lang. Bovenkop en rug breed zwartgestreept, gedeeltelijk roodbruin. Binnenste armpennen roodbruin dwarsgestreept aan het einde. ..... *Mirafra angolensis.*

b. Allerbuitenste stuurpen zonder donkerbruine binnenzoom, maar wel donkerbruin aan de basis, ook van de binnenvlag. Snavel korter dan 17 mm. Bovenzijde zwartgestreept, maar nergens roodbruin. Binnenste armpennen apicaal lichtgezoomd, zonder dwarse strepen. ..... 5.

5. *a.* De allerbuitenste stuurpen is helemaal wit, behalve aan de basis van de binnenvlag; de daarop volgende pen is wit, maar breed donkerbruin aan de binnenzoom. .... *Mirafra albicauda.*

b. De buitenste pen is grotendeels wit, maar donkerbruin aan de basis; de tweede pen is donkerbruin met witte buitenzoom. ..... *Mirafra cantillans.*

1. - **Mirafra africana** SMITH. — Afb. 10-11.

Deze grote Leeuwerik is zeer verspreid in Zwart-Africa: hij wordt vertegenwoordigd door een hele reeks vormen, die vooral het oosten bewonen, al komen enkele er van voor in Angola, West-Congo en zelfs Frans Congo.

De vederen van kop en nek zijn meestal mooi roodbruin, min of meer intens gekleurd, met min of meer brede, zwarte middelstreep; soms zijn deze strepen zo breed dat de vederen er zwart uitzien met smalle, roodbruine zoom; bovenrug, mantel, vleugeldekvederen, bovenstaartvederen zijn donkerbruin tot zwart, met bruinachtige, grijsbruine of roestkleurige, min of meer brede zomen; op de achterrug zijn de donkere strepen minder afgetekend; vliegpennen bruin, de twee buitenste handpennen met bruinachtige buitenzoom, de volgende pennen op meer dan de basale helft roodbruin op beide vlaggen, de schacht echter bruin; armpennen donkerder, de buitenrand roestkleurig tot geelbruinachtig of grijs (binnenste pennen), het einde van de pen dikwijls lichter gekleurd en zwart dwarsgestreept; stuurpennen donkerbruin, de buitenste pen met lichtgekleurde, isabel- of roestkleurige buitenvlag; de volgende pen met dito gekleurde buitenzoom; de middelste pennen met lichtgekleurde randen. Keel wit of witachtig; het overige van de onderzijde isabelkleurig, min of meer intens aldus, de krop en de flanken min of meer diep roestkleurig gewassen; de vederen van hals, krop en borst met min of meer afgetekende zwarte of donkere eindvlek, de flanken al of niet gevlekt. Bovenkaak hoornbruin tot zwart, onderkaak lichtgekleurd.

Vier vormen zijn bekend uit onze gebieden. Bij de vorm *Chapini* GRANT en MACKWORTH PRAED is de bovenzijde heel donker, en zijn de donkerbruine en zwarte strepen goed afgetekend, terwijl de flanken ongestreept zijn. Bij de vorm *Malbranti* CHAPIN is de bovenzijde veeleer bruin, minder duidelijk gestreept of gevlekt, daar het donker gedeelte van de vederen in de zomen overgaat. Bij de vorm *tropicalis* HARTERT is de bovenzijde scherp gevlekt en is de onderzijde levendig gekleurd, soms fel roodbruin gewassen. Bij de vorm *ruwenzoria* KINNEAR is de bovenzijde (en het voorhoofd) merkelijk donkerder (strepen breder) en is de onderzijde enigszins lichter gekleurd dan bij *tropicalis*, vooral van achteren, isabel- tot roestkleurig, de keel wit. De vorm *occidentalis* HARTLAUB is heel licht gekleurd. In N. Angola vond WHITE een andere vorm, *Gomesi* WHITE, die misschien in Katanga zal worden aangetroffen.

Vleugel: 85-103; staart: 55-70; tarsus: 26-33; snavel: 15-22 mm.

1 *a.* - **Mirafra africana Chapini** GRANT en MACKWORTH PRAED.

Deze vorm is bekend uit Opper-Katanga en uit N.W. Rhodesië. Wij bezitten er slechts twee exemplaren van.

Distr. Lualaba: Kanzenze (DE WITTE). — Bianos (LYNES).

Andere vindplaats: Nasondoye (LYNES). WHITE heeft *Chapini* in N.W. Rhodesië: Mwinilunga, gevonden, niet ver van onze zuidelijke grens.

1 *b*. - **Mirafra africana Gomesi** WHITE.

WHITE heeft deze vorm beschreven uit N.O. Angola, Macondo District. Het lijkt weinig waarschijnlijk dat deze vorm in het zuiden van Belgisch Congo zal gevonden worden.

1 *c*. - **Mirafra africana Malbranti** CHAPIN.

CHAPIN heeft deze vorm beschreven naar een exemplaar uit Frans Congo en een exemplaar uit Oost-Kwango in onze verzameling. Een derde exemplaar er van is bekend, uit Kasai.

Distr. Kwango: Kilembe (LYNES).

Andere vindplaats: Petianga (LYNES).

1 *d*. - **Mirafra africana occidentalis** HARTLAUB.

Deze vorm is bekend uit het kustgebied van Angola en Landana en zal misschien gevonden worden aan onze kust.

1 *e*. - **Mirafra africana ruwenzoria** KINNEAR.

Deze vorm is beschreven naar exemplaren die op Engels grondgebied door de British Ruwenzori Expedition zijn ingezameld en waarvan twee in onze verzameling berusten. Hij wordt ook gevonden tussen Ruwenzori en het Kivu-meer.

9 exemplaren in ons Museum.

Distr. Kivu: Kalegela (PILETTE). — Mai-na-Ivi (PILETTE). — Lisasa (PILETTE). — Rwindi-kamp (BURGEON).

Andere vindplaatsen: Rutshuru (ARRHENIUS). — Katwe (CHAPIN). — Kasindi (CHAPIN). — Opper-Semliki (CHAPIN).

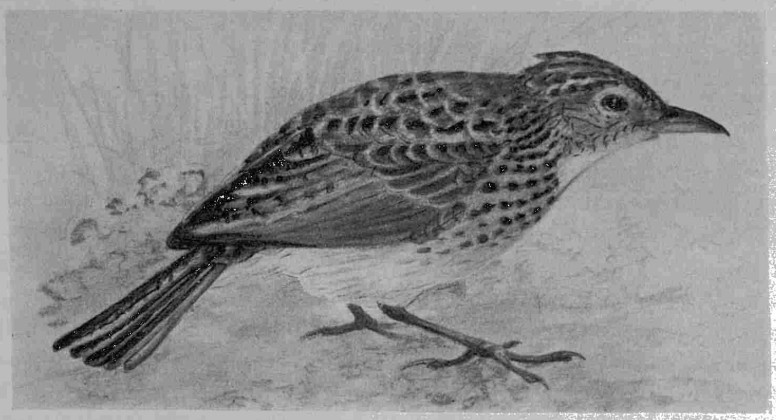

Afb. 10. — *Mirafra africana tropicalis* HART.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

1 *f*. - **Mirafra africana tropicalis** HARTERT.

Dit is een Oost-Afrikaanse vorm, die tot ten westen van het Albert-meer en tot in Kivu en Ruanda-Urundi wordt aangetroffen.

32 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Ngoma (SCHOUTEDEN). — Munagana (DE WITTE).

Distr. Kibali-Ituri: Kasenyi (VRIJDAGH).

Ruanda-Urundi: Kisenyi (SCHOUTEDEN). — Kisenyi (DOUCE). — Gabiro (VERHULST). — Burambi (DE WITTE). — Kibingo (LESTRADE). — Astrida (AURELIAAN). — Rutare (LESTRADE). — Sinda (LESTRADE). — Kibungu (LESTRADE). — Astrida (LESTRADE).

Andere vindplaasten: Bogoro (CHAPIN). — Bunia/Irumu (CHAPIN).

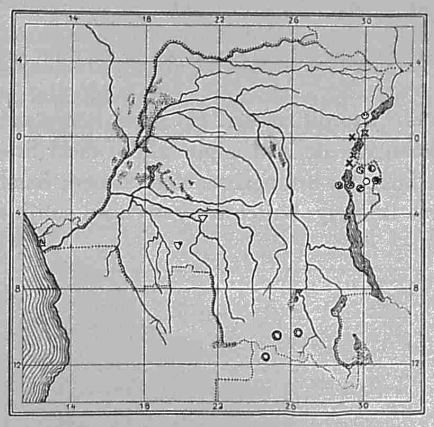

Afb. 11. — Vindplaatsen van *Mirafra africana*.
○ *Mir. africana Chapini*. × *Mir. africana ruwenzoria*.
▽ *Mir. africana Malbranti*. ⊕ *Mir. africana tropicalis*.
△ *Mir. africana occidentalis*.

2. - **Mirafra albicauda** REICHENOW. — Afb. 12-13.

Deze *Mirafra* wordt gevonden van aan het Tsaad-meer tot Abessinië en Oost-Afrika; ze is bekend uit het gebied van het Albert-meer tot het noorden van het Edward-meer.

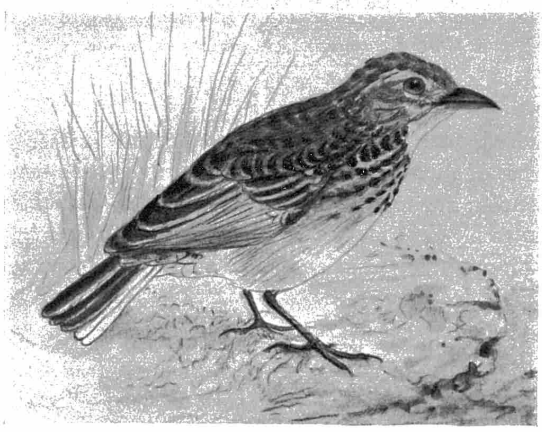

Afb. 12. — *Mirafra albicauda* REICHENOW.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

De bovenzijde is nogal donker, de vederen zwart of zwartbruin in het midden, bruin zijdelings, met fijne grijsachtige tot roestkleurige zoom; vliegpennen 3 en de volgende met roodbruine buitenvlag; de binnenste armpennen met lichtgekleurde zoom; buitenste stuurpen wit (schacht inbegrepen), behalve aan de basis van de binnenvlag, ten minste naar de basis toe; de daaropvolgende pen wit, maar breed donkerbruin aan de binnenzoom. Keel wit; het overige van de onderzijde min of meer isabelkleurig of bruinachtig gewassen, de krop meer aldus en donkerbruin gevlekt; ondervleugeldekvederen roestkleurig; een witte wenkbrauwstreep, duidelijker bij jonge vogels. Bovenkaak hoornbruin, onderkaak bleek; poten grauw.

Vleugel: 75-85; staart: 43-55; tarsus: 21-23; snavel: 12-13 mm.

5 exemplaren in onze verzameling, daaronder een vogel uit het noordoosten van het Albert-meer: Butiaba (uit de verzameling JACKSON).

Bekende vindplaatsen: Kasenyi (CHAPIN). — Katwe (CHAPIN).

3. - **Mirafra angolensis** BOCAGE. — Afb. 13.

Deze soort wordt gevonden van Angola tot Katanga. Ze is verwant met *africana*, waarmee ze soms verward werd.

Bovenzijde van de kop meer zwart dan dit meestal het geval is met *africana*, althans naar de snavel toe, de zwarte strepen dus breder; vederen van de bovenzijde min of meer breed zwart in het midden, zijdelings roodbruin; dekvederen met bruinachtige tot bruingrijsachtige zomen; handpennen bruin, ten hoogste de buiten- en binnenzoom roodbruin of roestkleurig; buitenste armpennen gelijk de handpennen, de binnenste meestal bruinzwart, distaal opgehelderd, tot roodbruin, met dwarse, zwarte strepen; stuurpennen bruin tot zwartbruin, de buitenste pen met witte of witachtige buitenvlag, binnenvlag eveneens wit, behalve de binnenzoom; de volgende pen met witte buitenvlag, de middelste pennen roodbruin gezoomd; bovenstaartvederen min of meer duidelijk zwart dwarsgestreept. Keel en kin wit; de keel vaag gevlekt; krop roestkleurig, de vederen met goed afgetekende zwarte eindvlek; het overige van de onderzijde lichter gekleurd, vooral de onderstaartvederen; flanken ongevlekt; kopzijden donker gevlekt. Bovenkaak bruin.

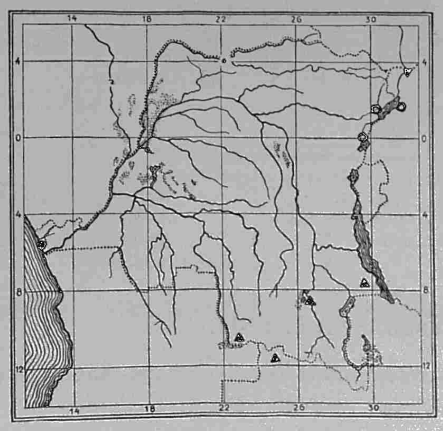

Afb. 13. — Vindplaatsen van
○ *Mirafra albicauda.* ▼ *Mirafra cantillans.*
▲ *Mirafra angolensis.* ⊛ *Mirafra sabota.*

Vleugel: 76-90; staart: 44-52; tarsus: 26-29; snavel: 15-16 mm.

5 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Tanganika: Kasiki (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Dilolo (LYNES). — Ketendwe (ROCKEFELLER en MURPHY). — Kasangala (ROCKEFELLER en MURPHY). — Pelenge (VERHEYEN). — Dipidi (VERHEYEN).

WHITE heeft deze soort gevonden in Mwinilunga, in N.W. Rhodesië, niet ver van onze zuidelijke grens.

4. - **Mirafra cantillans** BLYTH. — Afb. 13.

Deze soort wordt gevonden van West-Afrika tot aan de Rode Zee en tot Oost-Afrika, over het Tsaadgebied en Soedan, en komt ook in Azië voor. Tot hiertoe is geen enkel exemplaar er van in onze gebieden ingezameld geworden. De vorm *chadensis* ALEXANDER is bekend uit het Tsaad-gebied; in Soedan, komt de vorm *marginata* voor.

Vleugel: 72-80; staart: 45-55; tarsus: 20-22; snavel: 11-12 mm.

4 *a*. - **Mirafra cantillans marginata** HAWKER.

De vorm *marginata* werd aangetroffen tot in Nimule, in Noordwest-Uganda, en zou misschien in het noordoosten van onze kolonie kunnen gevonden worden.

Bovenzijde donkerbruin gestreept op bruinachtige of roodbruinachtige grond, de vederenzoom soms grijsbruinachtig; vliegpennen eveneens donkerbruin, de handpennen 3 en volgende met roodbruine buitenvlag, binnenste armpennen apicaal lichtgezoomd: de binnenvlag min of meer breed roodbruin gezoomd; buitenste stuurpen wit (de schacht inbegrepen), behalve aan de basis; tweede pen van buiten met witgezoomde buitenvlag; de andere stuurpennen donkerbruin, de middelste met smalle, lichtgekleurde zomen. Keel wit; het overige van de onderzijde licht isabelkleurig tot (op de buik) wit; de borst min of meer intens bruinachtig gewassen, met donkerbruine vlekken of strepen. Bovenkaak bruin, onderkaak witachtig; poten vleeskleurig of bruinachtig.

Afb. 14. — *Mirafra rufocinnamomea* SALVADORI.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Vleugel: 73-80 mm.

Deze vorm wordt in onze verzameling vertegenwoordigd door exemplaren uit Abessinië.

5. - **Mirafra rufocinnamomea** SALVADORI. — Afb. 14-15.

Dit is de Leeuwerik die bijna overal wordt gevonden in de savannen van onze Kolonie. De soort is vertegenwoordigd door een hele reeks vormen, die verdeeld zijn over een groot deel van Zwart-Afrika: van Zuid-Afrika tot Noordoost-Afrika, Noord-Congo, enz., enerzijds, tot Angola, Neder-Congo en Zuid-Gaboen, anderzijds.

De bovenzijde van kop en lichaam is grauwbruin tot roodachtig bruin of wijnrood, de vederen van de kop met min of meer brede, zwarte, overlangse streep, de andere vederen zwartbruin gevlekt en dwarsgestreept (ten minste één dwarse streep vóór de lichtgezoomde eindrand); de dwarse strepen beter afgetekend op schouder-, rug- en dekvederen, binnenste armpennen en bovenstaartvederen; handpennen 3 en volgende met roestbruine buitenzoom en dito binnenvlag aan zijn buitenbasis; de binnenste armpennen lichtgezoomd, tot grauwwit; stuurpennen donkerbruin, de buitenste pen roestkleurig, met uitzondering van de binnenzoom en soms enkele distale vlekjes, de volgende pen met dito buitenzoom; middelste stuurpennen meestal roodbruin, soms roestbruinachtig, met overlangse, onregelmatige, zwarte strepen, soms met brede, zwarte streep over het midden. Kin wit; keel roomwit, de kopzijden donker gevlekt en gestreept; het overige van de onderzijde lichtgekleurd, roestkleurig, min of meer intens gekleurd, hals en krop donkerder, met min of meer afgetekende zwarte of donkere eindvlekken aan de vederen. Bovenkaak bruin, onderkaak lichtgekleurd.

Vleugel: 72-85; staart: 49-60; tarsus: 21-26; snavel: 14-15 mm.

De grondkleur van deze Leeuwerik verschilt binnen nogal ruime grenzen. Zo zijn de exemplaren die het noorden van Congo bewonen veel roder gekleurd dan die welke in het zuiden voorkomen. De breedte van het zwart of donkerbruin gedeelte van de vederen verschilt eveneens volgens de vorm die men voor zich heeft, maar ook binnen een zelfde vorm; de vlekking is min of meer scherp afgetekend.

Vier vormen zijn uit onze gebieden bekend.

5 *a*. - **Mirafra rufocinnamomea Fischeri** REICHENOW.

Deze vorm bewoont het zuiden en het westen van onze Kolonie. Zijn bovenzijde is gewoonlijk lichter gekleurd dan die van de andere Congolese vormen, de onderzijde eveneens, al is ze min of meer diep roestkleurig gewassen (de buik is lichter gekleurd). De vogels uit Katanga zijn merkelijk donkerder gekleurd aan de bovenzijde dan de meeste uit Kasai. WHITE heeft zoeven de aandacht bevestigd op de grote veranderlijkheid van kleur bij *Fischeri*.

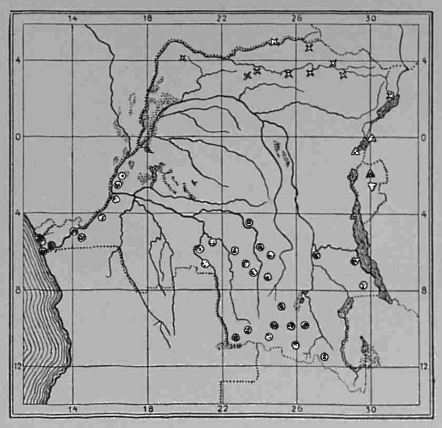

Afb. 15. — Vindplaatsen van *Mirafra rufocinnamomea*.
⊙ *Mir. rufocinnamomea Fischeri* ▼ *Mir. rufocinnamomea torrida*.
△ *Mir. rufoc. kawirondensis*. × *Mir. rufoc. tigrina*.

71 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Kidada (SCHOUTEDEN), - Moanda (SCHOUTEDEN). - Lemba (Mevr. LEPERSONNE). - Leopoldstad (HENRION). - 10 Km. van Kinchassa (LYNES).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). - Kunungu (SCHOUTEDEN). - Keseki (NKELE). - Bolobo (NKELE).

Distr. Kasai: Macaco (SCHOUTEDEN). - Kabambaie (SHOUTEDEN). - Luluaburg (CALLEWAERT). - Kabwe (WINDMOLDERS). - Merode (WINDMOLDERS). - Luluaburg (WINDMOLDERS). - Katombe (VAN ASSCHE).

Distr. Sankuru: Gandajika (DEPRETER). — Lusambo (GHESQUIÈRE). — Lusambo (WINDMOLDERS). — Kanda Kanda (GHESQUIÈRE). — Kasansa (VAN ASSCHE).

Distr. Lualaba: Kinda (DE BAILLET). — Kando (DE WITTE). — Bianos (LYNES). — Kayoyo (LYNES). — Kasaji (FISHER).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN).

Distr. Tanganika: Kabalo (SCHOUTEDEN). — [Tembwe (SCHOUTEDEN)].

Andere vindplaatsen: Boma (PETIT). — Kasongo(BOHNDORFF). — Mukimbungu (LAMAN). — Ngombe (SCHOUTEDEN). — Dumbi (SCHOUTEDEN). — Upemba-park (VERHEYEN).

5 *b*. - **Mirafra rufocinnamomea kawirondensis** VAN SOMEREN.

Deze vorm is bekend van Kenya tot Oost-Congo, waar hij, van het Albert-meer tot ten zuiden van het Edward-meer en ten noorden van Ruanda wordt gevonden.

De bovenzijde van deze Leeuwerik is heel donker, daar de strepen breed zijn; de onderzijde is min of meer roodbruin gewassen.

17 exemplaren in ons bezit, ook uit het zuidoosten van het Ruwenzori-gebergte, Engels gebied (*zombae* ap. OGILVIE-GRANT).

Distr. Kivu: Molekera (PILETTE). — Kabare (HACKARS).

Ruanda-Urundi: Rwinkwavu (LESTRADE).

Andere vindplaatsen: Rutshuru-vlakte (GYLDENSTOLPE). — Rwindi (GYLDENSTOLPE). — Masidongo (GYLDENSTOLPE). — Tunguru (EMIN). — Kasenyi (CHAPIN). — Kasindi (CHAPIN). — Z. Ruwenzori (CHAPIN).

5 *c*. - **Mirafra rufocinnamomea tigrina** OUSTALET.

Dit is een vorm die aan de bovenzijde veel roder is gekleurd dan de andere vormen, met zwarte vlekken en strepen. Hij wordt gevonden van het Chari-gebied over Uelé tot het Albert-meer en Zuid-Soedan.

9 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Niarembe (VRIJDAGH).

Distr. Uelé: Malengoya (HUTSEBAUT). — Ngai/Mbuma (HUTSEBAUT). — Likati (HUTSEBAUT).

Distr. Congo-Ubangi: Boso Bolo (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Niangara (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Bwando (ALEXANDER). — Voro (ALEXANDER). — Amadi (ALEXANDER). — Mauda (SCHOUTEDEN).

5 *d*. - **Mirafra rufocinnamomea torrida** SHELLEY.

Deze vorm is bekend van Kenya en Tanganyika-Territory tot het zuiden van Uganda en de Kagera-rivier; een exemplaar er van werd door GRAUER in N. O. Urundi ingezameld. De grondkleur van de bovenzijde herinnert aan *tigrina*; de onderzijde is aanmerkelijk roodbruin gewassen van voren, veel minder van achteren.

Een exemplaar in ons bezit.

Ruanda-Urundi: Kibungu (LESTRADE).

6. - **Mirafra sabota** SMITH. — Afb. 13.

Deze *Mirafra* wordt gevonden van Zuid- en Zuidwest-Afrika tot de kust van Angola en Cabinda. Ze werd tot hiertoe nooit uit onze gebieden vermeld, waar misschien de volgende vorm zou kunnen voorkomen, namelijk aan onze Atlantische kust.

6 *a*. - **Mirafra sabota plebeja** CABANIS.

Deze Leeuwerik is bekend uit Angola, maar ook uit Chinxoxo (Landana) aan de kust van Cabinda, ten noorden van Banana. Het is dus waarschijnlijk dat hij ook b. v. tussen Banana en Vista voorkomt.

De bovenkop en heel de bovenzijde zijn zwart of zwartbruin gevlekt of gestreept op bruinachtige of roestkleurige grond, soms nogal bleek, de zomen breed, behalve aan de bovenstaartvederen; stuurpennen zwartbruin, de middelste fijn roestkleurig gezoomd; de buitenste stuurpen met lichtgekleurde buitenzoom, de schacht donker; vliegpennen donkerbruin, met fijne, bruinachtige buitenzoom, de binnenvlag smal grijsachtig aan de basis. Een witte wenkbrauwstreep; oordekvederen donkerbruin; kopzijden met donkere vlekjes; keel wit; het overige van de onderzijde bruinachtig gewassen, vooral op de borst, die donkerbruine vlekken vertoont. Bovenkaak bruinachtig, onderkaak bleker; poten vleeskleurig.

Vleugel: 80-90; staart: 50-58; tarsus: 22-25; snavel: 13-16 mm.

Geen exemplaar in onze verzameling, waarin slechts de vorm *naevia* (uit Zuid-Afrika) is vertegenwoordigd.

GENUS CERTHILAUDA Swaison.

10 handpennen, de buitenste goed ontwikkeld en langer dan de handdekvederen; langste armpennen weinig korter dan de langste handpennen; neusgaten vrij; snavel smal en dun, langer dan teen 3 met klauw; klauw van de achterteen weinig gebogen, veel langer dan de teen zelf.

White (1952) aanziet *Certhilauda* als een synoniem van *Mirafra*.

1. - **Certhilauda albofasciata** Lafresnaye.

Deze soort is bekend van Zuid-Afrika tot Angola. Tot hiertoe werd ze nooit in onze gebieden aangetroffen. De hieronder vermelde vorm zou misschien in het zuiden van Kwango of van Katanga kunnen voorkomen, waarschijnlijk in weinig dichtbegraasd land.

1 *a*. - **Certhilauda albofasciata obscurata** Hartert.

Deze vorm is tot dusver slechts bekend uit Angola. Wij zijn in 't bezit van twee exemplaren er van, die we aan Admiraal Lynes danken.

Vederen van bovenkop en nek zwart, met roestkleurige of bruinachtige zomen, deze zomen breder op de nek ; het overige van de bovenzijde en de dekvederen zwart, de vederen met witte of roestkleurige zomen; bovenstaartvederen roodbruin of kastanjerood, de vederen roodbruin of kastanjerood, de vederen heel fijn witgezoomd; vliegpennen grijsbruin, roestkleurig gezoomd, breder aldus aan de binnenste pennen; stuurpennen basaal roodbruin, de distale helft grijsbruin, roestkleurig gezoomd, apicaal breed witgezoomd, behalve de twee middelste pennen, die smal gezoomd zijn. Een witte wenkbrauwstreep; oordekvederen kaneelkleurig; keel wit; het overige van de onderzijde kaneelkleurig of roestrood, ietwat lichter naar achteren toe, de vederen met heel fijne, witte eindzoom; krop met enkele zwartbruine vlekjes; ondervleugeldekvederen licht isabelkleurig. Snavel bruin, de basis van de onderkaak bleker gekleurd.

Vleugel: 78-90; staart: 42-53; tarsus: 24-27; snavel: 18-22 mm.

GENUS PINAROCORYS Shelley.

Grote Alaudiden, waarvan de vleugel ten minste 100 mm. lang is. Snavel krachtig, korter dan teen 3 met klauw; neusgaten vrij; klauw van teen I gebogen, ten hoogste even lang als de teen zelf; de langste armpennen meer dan de tarsuslengte korter dan de langste handpen; 10 handpennen, de eerste langer dan de handdekvederen. Borst zwart- of zwartbruin gevlekt.

Meinertzhagen (1951) plaatste *Pinarocorys* onder *Mirafra*.

Twee soorten zijn bekend, die men als volgt gemakkelijk kan onderscheiden. Ze bewonen de savanne.

1. *a*. De bovenstaartvederen zijn roodbruin. De stuurpennen zijn roodbruin ten minste aan de basis, de buitenste pennen grotendeels aldus. ..... *Pinarocorys erythropygia*.
b. Noch bovenstaartvederen, noch stuurpennen roodbruin gekleurd. ..... *Pinarocorys nigricans*.

1. - **Pinarocorys erythropygia** Strickland. — Afb. 16.

Het woongebied van deze soort loopt van Sierra-Leone en de Goudkust, in het westen, tot Noordoost- en Zuid-Afrika, over het Chari-gebied en Uelé.

Bovenzijde donkerbruin of zwartbruin, de romp en de bovenstaartvederen kaneel- of roodbruin; stuurpennen grotendeels roodbruin, de buitenste pen slechts met zwartbruine binnenzoom, de volgende pen zwartbruin aan beide zomen en apicaal, de andere pennen basaal roodbruin, dan bruin of zwartbruin, met min of meer duidelijke, lichte zomen; dekvederen en vliegpennen eveneens bruin of zwartbruin, de vederen fijn wit, of bruinachtig, of roestkleurig gezoomd; de binnenste handpennen en de buitenste armpennen met brede, witte of roestwitte eindzoom; de buitenvlag en de binnenzoom van de handpennen roestbruin gezoomd. Kopzijden met witte wenkbrauwstreep en dito streep onder het oog; oordekvederen gedeeltelijk wit; keel wit of bruinachtig, met zwartbruine zijstrepen; borst bedekt met witte en zwarte vlekken (eigenlijk zijn het zwarte middelstrepen aan witte vederen) ; het overige van de onderzijde wit, maar bruinachtig of roestkleurig gewas-

sen, het midden met enkele vlekken, de flanken min of meer zwart of askleurig; onderstaartvederen roestbruinachtig; ondervleugeldekvederen zwartbruin, de vleugelboeg wit of roestkleurig. Snavel zwartbruin; poten grauw.

Vleugel: 100-113; staart: 65-78; tarsus: 24-27; snavel: 15-17 mm.

Twee exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri: Niarembe (VRIJDAGH).

Andere vindplaats: Faradje (CHAPIN).

2. - **Pinarocorys nigricans** SUNDEVALL. — Afb. 16.

Deze soort wordt gevonden van Zuid-Afrika tot Angola en tot het zuiden van Belgisch Congo.

Bovenzijde donkerbruin of grijsbruin tot bruinzwart, de vederenzomen fijn lichtgekleurd; kopzijden en wenkbrauwstreep wit, oordekvederen zwart, maar wit in het midden; vliegpennen en dekvederen met witte tot

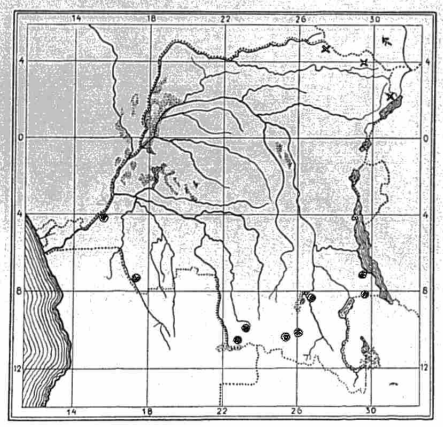

Afb. 16. — Vindplaatsen van *Pinarocorys*
× *Pinar. erythropygia.* ● *Pinar. nigricans.*

roestkleurige buitenzoom; de binnenvlag van de handpennen breed roestbruin-gezoomd; ondervleugeldekvederen wit, met enkele zwarte vlekjes; stuurpennen donkerbruin tot zwartbruin, met lichtgekleurde zomen, de buitenste pen met lichte, roestkleurige buitenvlag en aansluitend gedeelte van de binnenvlag. Keel wit, met zwarte zijstrepen; krop wit maar zwartbruin gevlekt; het overige van de onderzijde wit, de flanken zwartbruin gewassen. Snavel hoornbruin; poten geelwit of lichtgrijs.

Vleugel: 116-122; staart: 70-80; tarsus: 28-29; snavel: 15-16 mm.

20 exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (BERTEAUX).

Distr. Kwango: Willem-watervallen (SCHWETZ).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER).

Distr. Tanganika: Moba (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Musosa (BREDO). — Dilolo (LYNES). — Busanga (NEAVE). — Lufupa-riv. (NEAVE). — Upemba-Park (VERHEYEN).

Het vinden in Leopoldstad van een exemplaar van deze vogel, door de heer BERTEAUX, is merkwaardig.

GENUS HELIOCORYS SHARPE.

10 handpennen, de buitenste kort maar goed ontwikkeld, 3-5 de langste; neusgaten door borstels bedekt; snavel dun en zwak; langste armpennen ongeveer even lang als de langste handpennen; klauw van de achterteen langer dan de teen en gebogen; ondervleugeldekvederen nooit zwart.

Een enkele soort.

1. - **Heliocorys modesta** HEUGLIN.

Deze Alaudide wordt gevonden van Soedan tot Nigerië en Fouta Djalou. Eén vorm er van is uit het noorden van Belgisch Congo bekend.

1 *a*. - **Heliocorys modesta bucolica** HARLAUB. — Afb. 17.

Deze vorm is donkerder dan de typische vorm. Hij bewoont zuidelijk Soedan, Uelé en Kibali-Ituri.

De vederen van de bovenzijde, ook van de kop, zijn zwart, met min of meer brede, bruinachtige tot

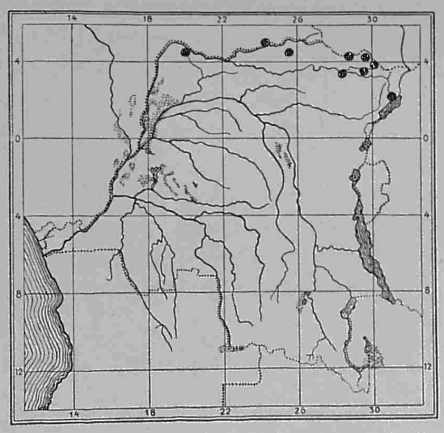

Afb. 17. — Vindplaatsen van *Heliocorys modesta bucolica*

roestkleurige zijzomen, de kop soms bijna helemaal zwart; de vederen van de mantel met zwarte buitenvlag en lichtgekleurde binnenvlag; bovenstaartvederen eveneens gestreept of eenkleurig bruinachtig; buitenste stuurpen roestkleurig, de volgende met roestkleurige buitenzoom; vliegpennen grijsbruin tot bruinzwart, met bruinachtige buitenzoom. Kopzijden wit of roestkleurig gewassen, met donkere vlekjes en duidelijke wenkbrauwstreep; keel wit, met bruine streep aan iedere zijde; het overige van de onderzijde bruinachtig tot okerachtig of roestkleurig; de borst meestal donkerder, evenals de flanken; de krop zwartbruin gevlekt of gestreept; ondervleugeldekvederen isabelkleurig. Snavel roodbruinachtig, de poten eveneens.

Vleugel: 75-90; staart: 40-55; tarsus: 17-22; snavel: 11-12 mm.

Vier exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Ukwa Yakuluku (VRIJDAGH). — Tukpwo (VRIJDAGH).

Distr. Congo-Ubangi: Bosodula (VRIJDAGH).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Dungu (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Aba (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN).

GENUS EREMOPTERIX KAUP.

10 handpennen, de buitenste kort maar goed ontwikkeld, korter of langer dan de handdekvederen; neusgaten door borstels bedekt; snavel kort en konisch; klauw van de achterteen ongeveer even lang als de teen of ietwat korter; ondervleugeldekvederen althans gedeeltelijk zwart; langste armpennen weinig korter dan de langste handpennen.

De geslachten verschillen door de kleur.

Twee *Eremopterix*-soorten zijn uit onze gebieden bekend; een derde komt er misschien ook voor. Deze drie soorten worden onderscheiden als volgt:

1. *a.* Ten minste een deel van de vleugeldekvederen zijn mooi roodbruin gekleurd. ..... *Eremopterix leucotis.*
   b. Geen roodbruine vleugeldekvederen. ..... 2.
2. *a.* Onderzijde zwart langs de middellijn alleen. ..... *Eremopterix leucopareia.*
   b. Onderzijde breed zwart. ..... *Eremopterix verticalis.*

1 - **Eremopterix leucopareia** Fischer en Reichenow. — Afb. 18-19.

Deze soort is bekend van Oost-Afrika tot Usumbura en de Ruzizi-rivier in onze gebieden.

Mannetje. — Bovenkop, althans het voorhoofd, roodbruin: wangen wit van achteren, zwart van voren; teugels, oogomgeving zwart; nek roodbruinachtig; rug grauwbruin, de vederen donker in het midden; boven-

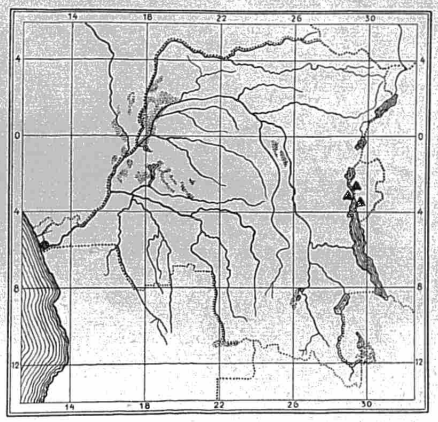

Afb. 18. — Vindplaatsen van *Eremopterix.*
▲ *Erem. leucopareia.* ● *Erem. verticalis.*

staartvederen lichtgrauwbruin; dekvederen en vliegpennen donkergrauwbruin, met roestkleurige tot bruinachtige zomen; ondervleugeldekvederen zwart; stuurpennen zwartbruin, de middelste pennen roestkleurig of bruin gezoomd; de andere met bruinachtige eindzoom, de buitenste bruinachtigwit op de buitenvlag en aan het einde van de binnenvlag, deze basaal zwartbruin. Keel, krop en halsband zwart; het overige van de onderzijde wit, de buik matzwart in het midden.

Het *wijfje* is lichter gekleurd, zonder zwart aan de kop, waarvan de zijden wit of roomkleurig zijn; krop en lichaamszijden bruinachtig tot roestkleurig; een middelstreep aan de buik en de onderstaartvederen zijn zwart.

Snavel lichtgekleurd, poten eveneens.

Vleugel: 73-78; staart: 38-35; tarsus: 17-18; snavel: 10-11 mm.

Geen exemplaar in ons bezit.

Bekende vindplaatsen: Usumbura (Grauer). — Ruzizi-vallei (Grauer). — Luvungi (Chapin).

2. - **Eremopterix leucotis** Stanley.

Deze soort is bekend van Senegal tot Noordoost-Afrika en over Oost-Afrika tot Zuid-Afrika. Verscheidene vormen er van worden onderscheiden; drie van deze vormen zijn niet ver van onze grenzen gevonden en zouden misschien in Belgisch Congo kunnen aangetroffen worden.

Bij het *mannetje* zijn de hele onderzijde en, aan de bovenzijde, de kop en de nek, zwart; oordekvederen, nekband en een vlek aan iedere zijde van de krop zijn wit; lichaamszijden met grauw gemengd; onderstaartvederen en ondervleugeldekvederen zwart, de eerste dikwijls witgezoomd; kleine dekvederen wit of bruin-

achtigwit of wel zwart, bruingrijs voor de vleugelboeg; vederen van de rug en middelste en grote vleugeldekvederen roodbruin, min of meer duidelijk witgezoomd; bovenstaartvederen lichtbruingrijs of bruinachtigwit; vliegpennen donkerbruin, de buitenvlag fijn bruinachtig gezoomd, de binnenste pennen roodbruin gewassen aan hun buitenzoom en apicaal; middelste stuurpennen grijsbruin, dikwijls roodbruin gewassen, met fijne, lichtgekleurde rand; de andere pennen met witte, apicale zoom; de buitenste pen met zwartbruine basis, witte buitenvlag en bruinachtigwit einde van de binnenvlag.

Het *wijfje* heeft de hele bovenzijde en de kopzijden zwartbruin, de vederen bruingezoomd; een onduidelijke wenkbrauwstreep, een dito nekband, en de wangen van voren, wit. Kleine vleugeldekvederen grauwbruin,

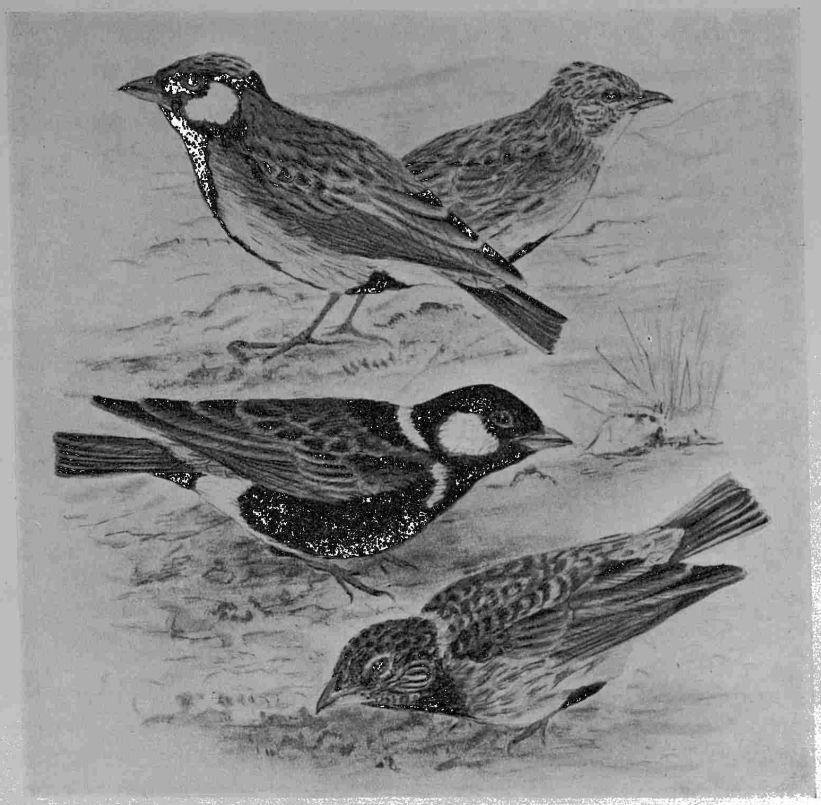

Afb. 19. — *Eremopterix leucopareia* Fisch. en Reichenow (boven) en *Eremopterix leucotis* Stanley (onder). (Mannetjes en wijfjes). (V.G.L. van Someren del.).

distaal breed roodbruin; vliegpennen zwartbruin, met vaalbruine buitenrand, de binnenvlag isabelkleurig gezoomd; ondervleugeldekvederen zwart; middelste stuurpennen grauwbruin, de andere zwartbruin, de buitenste lichtbruinachtigwit of -grijs aan de buitenvlag. Keel en krop bruinachtigwit, zwartbruin gevlekt; het midden van de onderzijde zwart, de flanken bruinachtigwit.

Snavel en poten grauw.

Vleugel: 71-84; staart: 38-50; tarsus: 16-17; snavel: 9-12 mm.

2 *a*. - **Eremopterix leucotis leucotis** Stanley.

De kleine vleugeldekvederen van het mannetje zijn zwart. De onderstaartvederen zijn witgezoomd.

Deze vorm is bekend van de Mongala-streek tot Noordoost-Afrika en Elgon.

2 *b*. - **Eremopterix leucotis melanocephala** LICHTENSTEIN.

De kleine dekvederen zijn wit of bruinachtigwit. De onderstaartvederen zijn witgezoomd.

Deze vorm wordt aangetroffen van Senegal tot aan het Albert-meer en de Witte Nijl. EMIN vond hem in Kudurma, ten noorden van onze oostelijke grens.

2 *c*. - **Eremopterix leucotis Smithi** BONAPARTE.

De kleine dekvederen zijn zwart. De onderstaartvederen vertonen geen witte zomen.

Deze vorm komt voor van Transvaal tot Noord-Rhodesië. MOURITZ heeft hem misschien in het zuidoosten van Katanga gezien.

3. - **Eremopterix verticalis** SMITH. — Afb. 18.

Deze soort wordt aangetroffen van Zuid-Afrika tot Angola en Loango en komt voor aan onze Atlantische kust.

Bij het mannetje zijn kop en nek zwart, met witte wangen, witte vlek op de bovenkop en witte nekband; bij het wijfje is de kop gekleurd lijk de rug; de vederen van de bovenzijde zijn grauw- tot zwartbruin, soms donkerder in het midden, met lichtgekleurde zomen; de dekvederen vertonen dezelfde kleurverdeling, doch de zoom is soms wit; vliegpennen zwart- tot grauwbruin, de buitenzoom wit bij het mannetje, zandkleurig bij het wijfje; stuurpennen zwartbruin, fijn lichtgezoomd, de middelste pennen grauwbruin, de buitenste pen wit of lichtbruinachtig aan de buitenvlag (behalve de basis) en de schacht, soms ook min of meer aan de binnenvlag. Onderzijde van het mannetje zwart of bruinzwart, met grote, witte vlek aan iedere zijde van de krop, de flanken althans gedeeltelijk vaalgrauw; — bij het wijfje is de onderzijde wit, min of meer zandkleurig of vaalbruin gewassen, vooral aan krop en flanken; het midden van de buik zwart- of roetbruin; de keel donker gevlekt, het overige van de onderzijde veeleer gestreept; ondervleugeldekvederen grauwzwart of bruinzwart. Snavel en poten lichtgekleurd.

Vleugel: 75-84; staart: 40-54; tarsus: 17-18; snavel: 10-11 mm.

16 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Moanda (MESMAEKERS). — Tshikaï (MESMAEKERS).

Geen andere vindplaats.

GENUS CALANDRELLA KAUP (*Tephrocorys* SHARPE).

Slechts 9 handpennen (de buitenste pen ontbreekt of is rudimentair); de langste armpen bijna even lang als de langste handpennen, of ietwat korter; snavel korter dan teen 3 met klauw, slankkonisch; klauw van teen I langer dan de teen zelf, weinig gebogen.

Een enkele soort.

1. - **Calandrella cinerea** GMELIN.

Deze Alaudide wordt, in verschillende vormen, gevonden van Zuid-Afrika tot het zuiden en het oosten van Belgisch Congo, Oost-Afrika tot Abessinië. In onze gebieden wordt ze vertegenwoordigd door de vorm *saturatior* REICHENOW; bij de andere vormen is de grondkleur nu eens lichter, dan weer donkerder, zo ook de kleur van de bovenkop.

Vleugel: 87-100; staart: 55-70; tarsus: 21-22; snavel: 12-14 mm.

1 *a*. - **Calandrella cinerea saturatior** REICHENOW. — Afb. 20-21.

Het woongebied van deze vorm strekt zich uit van Rhodesië tot Angola en Kasai, enerzijds, tot Oost-Afrika en het oosten van onze gebieden, anderzijds. Hij wordt veeleer gevonden in kortbegraasde landschappen.

Bovenzijde van de kop rood- of kastanjebruin, soms met aanduiding van donkere strepen; een witte wenkbrauwstreep; wangen wit, oordekvederen vaalbruin, teugels zwart; bovenzijde van het lichaam en dekvederen zwart, maar vederen met min of meer brede roodbruine of grijsbruine zomen; romp zandkleurig of

grijsbruin, met of zonder zwarte vlekjes; de bovenstaartvederen roodbruin, apicaal ietwat verkleurd; stuurpennen zwartbruin, fijn lichtgezoomd, de middelste pennen veeleer grauwbruin; de buitenvlag en de schacht van de buitenste pen wit, soms ook het daarbij aansluitend gedeelte van de binnenvlag; de volgende pen met smalle, witte buitenzoom; vliegpennen donkerbruin of zwartbruin, de eerste pen met witgezoomde buitenvlag, de volgende pennen bruinachtig gezoomd, de binnenste gelijk de rug. Onderzijde wit, maar soms

Afb. 20. — *Calandrella cinerea* GMEL.
(V.G.L. VAN SOMEREN del.).

bruin of roodbruin gewassen, de zijden althans van de krop breed roodbruin, de flanken vaalbruin tot roodbruin. Snavel bruinzwart; poten bruin.

Bij de Juv. is de bovenkop zwart, met witte vlekjes, en zijn de vederen van de bovenzijde zwart met fijne witte zoom.

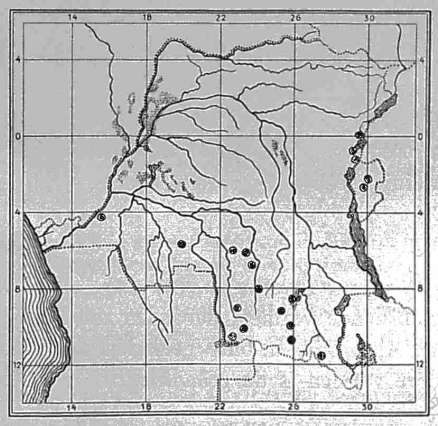

Afb. 21. — Vindplaatsen van *Calandrella cinerea saturatior.*

31 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kasai: Gandajika (WINDMOLDERS). — Bakwanga (WINDMOLDERS).

Distr. Sankuru: Kasansa (VAN ASSCHE).

Distr. Lualaba: Kinda (DE BAILLET). — Kando (DE WITTE). — Dilolo (DE WITTE). — Sandoa (LYNES). — Luemba- riv. (LYNES). — Mutombo Mukulu (BOUVIER en LEPLAS). — Bianos (LYNES). — Kiabo (DEWIT).

Ruanda- Urundi: Astrida (LESTRADE). — Gisagara (AURELIAAN).

Andere vindplaatsen: Kasindi/Katwe (CHAPIN). — Rutshuru (GYLDENSTOLPE). — Rwindi (GYLDENSTOLPE). — Kabare (GYLDENSTOLPE). — Opper-Lualaba (NEAVE). — Dikulwe/Lualaba (NEAVE). — Mato (LYNES). — Leopoldstad (LYNES). — Ishangi (GRAUER). — Elisabethstad (VINCENT). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Banda (LYNES). — Upemba-park (VERHEYEN).

FAM. MOTACILLIDAE

Dit zijn de Kwikstaarten en Piepers, die ook in België en Nederland zijn vertegenwoordigd, en namelijk door soorten die de winter in Afrika doorbrengen.

Slankgebouwde en vlugge vogels, waarvan de snavel dun, recht en priemvormig is, de bovenkaak min of meer gekield. Mondborstels korter of langer. Vleugel middelmatig lang, korter of langer dan de staart; 9 handpennen maar (pen I is rudimentair en korter dan de handdekvederen), pen 3 de langste. Poten betrekkelijk lang, met slanke, aan de voorzijde met dwarse platen bedekte tarsus; tenen lang, de achterklauw bij een deel der soorten korter dan teen I, bij de andere langer dan deze en soms merkwaardig spoorvormig verlengd. 12 stuurpennen.

De Motacilliden bewonen bij voorkeur grasstreken; sommige nochtans worden ook in woudgebieden aangetroffen. 't Zijn vogels die men meestal op de grond aantreft, waar ze vlug lopen en hun voedsel opzoeken: dit bestaat hoofdzakelijk uit Insecten en andere Arthropoden; ook waterdiertjes worden opgenomen. De nesten zijn heel eenvoudig en kunsteloos aangelegd, in kuiltjes van de grond bij voorkeur.

Onder de Kwikstaarten treft men verscheidene soorten aan die trekvogels zijn en slechts gedurende de Europese wintermaanden in Afrika worden aangetroffen. Ze broeden in Europa of in Azië en trekken dan naar het Zuiden, sommige tot aan de Kaap. Zulks is ook het geval met drie van onze Congolese Piepers.

De drie genera die in onze gebieden voorkomen worden gemakkelijk onderscheiden.

1. *a.* Bovenzijde donkergevlekt of donkergestreept op lichtgekleurde achtergrond. Borst gevlekt of gestreept, of wel is de borst geel of rood. ..... 2.

b. Bovenzijde zwart, grijs, groengeel of bruinachtig, nooit donkergevlekt noch gestreept. Borst nooit geel met zwarte band noch rood, en nooit gevlekt noch gestreept. ..... *Motacilla* (blz. 39).

2. *a.* Borst geel of rood, met dwarse, zwarte band, soms ook met vlekken. Teen I met klauw even lang als de tarsus of langer dan deze. Klauwen en tenen lang ..... *Macronyx* (blz. 50).

b. Borst nooit geel noch rood, min of meer duidelijk gevlekt of gestreept, zonder dwarse, zwarte band. Teen I met klauw korter dan de tarsus. Klauw I sterk gebogen en korter of wel langer en meer gerekt, meestal langer dan de teen zelf. ..... *Anthus* (blz. 27).

Genus ANTHUS BECHSTEIN.

Deze Motacilliden worden onmiddellijk herkend aan hun tekening en kleur: de bovenkop, en meestal de bovenzijde, is min of meer donker gevlekt of gestreept op lichtgekleurde achtergrond bij onze Congolese soorten; de onderzijde vertoont donkere vlekking ten minste aan de krop; geen rood noch geel in de bevedering. Snavel recht, smal, ietwat compres. Vleugels langer dan de staart. De klauw van de achterteen is nu eens korter dan de teen zelf, dan weer langer dan deze, soms veel langer; hij is min of meer gebogen.

CHAPIN geeft de volgende sleutel voor de bepaling van de soorten die in onze gebieden voorkomen:

1. *a.* Slechts drie handpennen vertonen een bocht aan de buitenrand (Afb. 22, *a* en *b*). Flanken meestal zwart gevlekt. ..... 2.

b. Vier handpennen vertonen zulk een bocht. (Afb. 22, *c* en *d*). Flanken meestal minder scherp gevlekt of gestreept. ..... *Anthus brachyurus*. ..... 8.

2. *a.* Heel kleine soort, de vleugel minder dan 68 mm. lang, de staart minder dan 45 mm. .... *Anthus brachyurus* (blz. 29).

b. Grotere soorten, de vleugel langer dan 70 mm., de staart langer dan 45 mm. ..... 3.

3. *a.* De achterklauw is korter dan de teen zelf ..... *Anthus trivialis.*
   b. De achterklauw is langer dan de teen zelf ..... 4.
4. *a.* Niet alleen de borst maar ook de flanken zijn duidelijk zwart gestreept; snavel kort, de bovenkaak meestal korter dan 16 mm. ..... *Anthus cervinus.*
   b. Borst dikwijls zwart gestreept of gevlekt, de flanken echter nooit duidelijk gestreept; culmen langer dan 16 mm. ..... 5.
5. *a.* Bovenzijde lichtbruinachtig met vage, donkere strepen; krop heel lichtjes gevlekt of gestreept; staart 69-76 mm., de buitenste stuurpennen gedeeltelijk wit. ..... *Anthus campestris.*
   b. Bovenzijde donkerbruin of scherp zwart gestreept; krop duidelijker gestreept of gevlekt; zijn de buitenste stuurpennen gedeeltelijk wit, dan is de staart slechts 56-67 mm. lang ..... 6.
6. *a.* Bovenkop en rug duidelijk zwartbruin gestreept ..... 7.
   b. Bovenkop en rug meestal eenkleurig bruin of zwartbruin, ten hoogste met aanduiding van donkere vlekken, voornamelijk op de kop ..... 9.

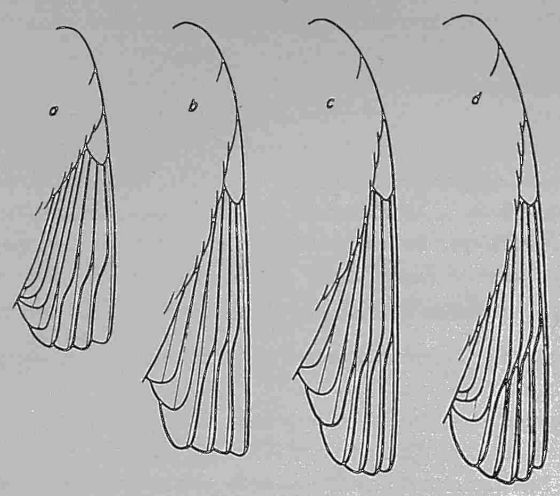

Afb. 22. — Vleugel van vier *Anthus*-soorten, de twee eerste (*a* en *b*) met bocht aan drie handpennen maar, de andere (*c* en *d*) met bocht aan vier pennen. De eindversmalling maakt de bocht duidelijk.
a. Anthus brachyurus. *d. Anthus similis.*
b. Anthus Richardi. *c. Anthus leucophrys.*
(Naar CHAPIN).

7. *a.* De buitenste stuurpennen zijn gedeeltelijk wit; bovenzijde nogal lichtbruin of roestbruin met donkere strepen; de donkere vlekken van de krop zijn veeleer klein ..... *Anthus Richardi.*
   b. De buitenste stuurpennen gedeeltelijk licht bruinachtig; bovenzijde donkerbruin en scherp zwartgestreept; krop met grote zwarte vlekken ..... *Anthus latistriatus.*
8. *a.* Bovenzijde zonder zwarte strepen, maar het midden van de vederen (vooral aan de kop) kan zwart zijn; achterklauw meestal langer dan 10 mm. ..... 9.
   b. Bovenkop en rug duidelijk zwartgestreept; achterklauw meer gebogen, meestal korter dan 10 mm. ..... 10.
9. *a.* Tarsus meestal korter dan 30 mm.; onderzijde meestal roestkleurig gewassen ..... *Anthus leucophrys.*
   b. Tarsus meestal langer dan 30 mm.; onderzijde weinig roestkleurig getint ..... *Anthus pallidiventris.*
10. *a.* Kleinere soort, de vleugel korter dan 79 mm. ..... *Anthus caffer.*
    b. Grotere soorten, de vleugel langer dan 79 mm. ..... 11.
11. *a.* Vleugeldekvederen en ondervleugeldekvederen nergens geel; de donkere streping van de krop zet zich niet op de flanken over ..... *Anthus similis.*

b. Ondervleugeldekvederen duidelijk groengeel gewassen, vooral de okselvederen; kleine vleugeldekvederen en buitenvlag van de handpennen met geelachtige rand..... *Anthus lineiventris.*

Drie van de hier vermelde soorten zijn trekvogels, die dus slechts gedurende de Europese winter in onze gebieden voorkomen. Twee ervan broeden ook in België: *Anthus campestris*, of de Duinpieper, en *Anthus trivialis*, de Boompieper.

1. - **Anthus brachyurus** SUNDEVALL. — Afb. 23.

Deze merkwaardige *Anthus* wordt onmiddellijk herkend aan zijn kleine afmetingen: de vleugel is korter dan 40 mm., daar wanneer de vleugel van alle andere soorten die in onze gebieden voorkomen meer dan 70 mm. meet.

Bovenzijde donker, de vederen zwartbruin met bruinachtige of witachtige zoom, de romp meer eenkleurig donker; dekvederen en vliegpennen met lichter gekleurde zomen, handpennen I met witte buitenzoom; stuurpennen zwartbruin, de buitenste met witte of witbruinachtige buitenvlag en lange vlek tegen de schacht aan de binnenvlag. Slechts drie handpennen vertonen een bocht aan de buitenrand; de klauw van de achterteen is korter dan de teen zelf. Snavel bruin, onderkaak witachtig.

Vleugel: 62-66; staart: 40-43; tarsus: 16-18; snavel: 11-12 mm.

Twee vormen zijn bekend. De typische vorm bewoont Zuid-Afrika; de vorm *Leggei* daarentegen is bekend van de Kagera-vallei tot Uganda, Oost-Congo, N. Rhodesië en Katanga, Kasai en Angola, de streek van Bolobo in Belgisch Congo en van Mouilla in Gaboen: een merkwaardig grote verspreiding, al wordt deze Pieper meestal overzien.

1 *a.* - **Anthus brachyurus Leggei** OGILVIE-GRANT.

Deze vogel wordt vertegenwoordigd in onze verzameling door 8 exemplaren, waarvan drie uit Angola, twee uit Uganda, drie uit Belgisch Congo.

Distr. Kasai: Petianga (LYNES).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Kasindi (CHAPIN). — Rutshuru-vlakte (CHAPIN). — Luluaburg (LYNES). — Banda (LYNES). — Bianos-hoogvlakte (ap. CHAPIN).

2. - **Anthus caffer** SUNDEVALL.

Kleine soort, die min of meer op *Anthus brachyurus* gelijkt, maar lichter is gekleurd, terwijl vier handpennen een bocht vertonen aan de buitenrand, tegen drie bij *brachyurus*.

De typische vorm is bekend van Transvaal tot Zuid-Rhodesië, Nyasaland, Benguella; een andere vorm bewoont Oost-Afrika ten oosten van het Victoria-meer, een derde Zuid Abessinië. De soort is echter niet bekend uit Noord-Rhodesië en er is weinig kans dat ze in onze gebieden wordt aangetroffen.

De bovenzijde is lichter gekleurd dan bij *Anthus brachyurus*, daar de zwarte strepen van de vederen smaller zijn, de zomen ietwat meer roestkleurig. Keel, buikmidden en onderstaartvederen zijn wit, de flanken en de krop lichtbruinachtig, min of meer duidelijk donker gestreept. De twee buitenste stuurpennen grotendeels wit.

Vleugel: 65-76; staart: 45-55; tarsus: 17-18; snavel: 11-12 mm.

3. - **Anthus campestris** LINNAEUS.

Dit is de Duinpieper van België. De soort broedt in Europa en Noord-Afrika; als trekvogel wordt ze tot in West-Afrika, enerzijds, tot Kenya en Noord-Rhodesië, anderzijds, aangetroffen. Tot hiertoe is ze nooit in onze gebieden gevonden geworden. VERHEYEN rekent echter de verder vermelde soort *similis*, met haar vormen, tot *campestris*; in navolging van CHAPIN houd ik ze hier voor twee afzonderlijke soorten.

Bovenzijde nogal lichtgekleurd, vaal grauwbruin tot grauw zandkleurig, de kop meestal met goed afgetekende donkere, bruine of zwartbruine strepen, de rug en de schouders weinig duidelijk gevlekt of gestreept; dekvederen daarentegen scherp getekend, donkerbruin tot zwartbruin, met brede, zandkleurige of bruinachtige zoom; vliegpennen donker tot zwartbruin, met smalle (handpennen) of brede (armpennen)

lichtgekleurde zoom; stuurpennen zwartbruin, bruinachtig gezoomd, de buitenste pen wit (schacht inbegrepen), met brede, zwartbruine binnenzoom; de volgende pen zwartbruin, met fijn lichtgekleurde buitenzoom en min of meer lange, witte streep aan de binnenvlag. Een witachtige wenkbrauwstreep. Een donkerbruine zijstreep aan de keel. Onderzijde wit of bruinachtigwit, de krop en de zijden min of meer roestkleurig gewassen; de krop met kleine bruine vlekjes, de zijden donker gestreept; ondervleugeldekvederen bruinachtigwit. — Drie handpennen vertonen een bocht aan de buitenrand ; de klauw van de achterteen is langer dan de teen zelf.

Vleugel: 81-98; staart: 67-76; tarsus: 25-29; snavel: 14-16 mm.

4. - **Anthus cervinus** PALLAS (*rufogularis* auct.). — Afb. 23.

Dit is de Roodkelige Pieper, die in Scandinavië en tot in Kamtsjatka broedt. Als trekvogel wordt de soort tot in Indië en op de Oost-Indische eilanden en in het noordelijke helft van Afrika aangetroffen; ze komt ook in het noorden en het oosten van Belgisch Congo voor.

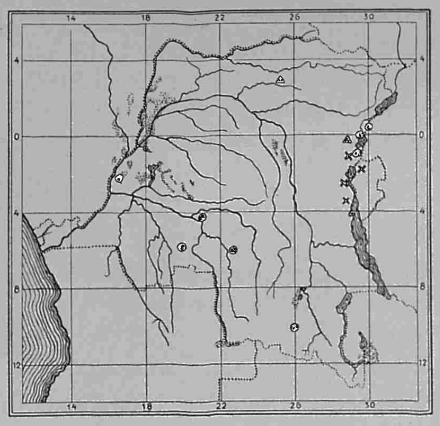

Afb. 23. — Vindplaatsen van *Anthus*
⊙ *Anthus brachyurus Leggei* ▲ *Anthus cervinus*
× *Anthus latestriatus*

Bovenzijde breed zwart of zwartbruin gestreept op lichtbruine, ietwat olijfachtige grond; de romp en de bovenstaartvederen eveneens gestreept; middel- en grote dekvederen zwart, met brede, bruinachtigwitte of lichtbruine zoom; vliegpennen eveneens (armpennen breder aldus aan de buitenzoom); stuurpennen zwartbruin, lichtkleurig gezoomd, de buitenste pen wit, de buitenvlag soms min of meer bruin gewassen, de binnenvlag breed bruin aan de binnenzoom en aan de basis; de tweede pen met puntige, witte vlek aan het einde van de binnenvlag; een witte, ietwat rood gewassen wenkbrauwstreep. Onderzijde wit of lichtbruinachtig; krop en zijden, soms ook de keel, min of meer geelbruin gewassen, met zwarte of zwartbruine vlekken of strepen aan de keelzijden, aan de krop, en min of meer ook aan de flanken; een ander kleed komt voor (in onze zomer vooral), waar de keel en dikwijls ook de borst, isabelwijnrood- of kaneelkleurig zijn. Ondervleugeldekvederen witachtig. Slechts drie handpennen vertonen een bocht aan de buitenrand; pen 4 merkelijk korter dan de drie eerste handpennen. De klauw van de achterteen is langer dan de teen.

Vleugel: 75-86; staart: 54-70; tarsus: 20-23; snavel: 10-12,5 mm.

8 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT, 4/VI).

Distr. Kivu: Lutunguru (PRIGOGINE, 18/IV). — Lundjulu (SCHEPENS en DYLEFF, 13/II).

Geen andere vindplaats.

5. - **Anthus latistriatus** VAN SOMEREN. — Afb. 23.

Deze soort wordt gevonden van het Kavirondogebied van Uganda tot aan het Edward-meer en het noordwesten van het Tanganika-meer.

Bovenzijde donker gekleurd, de vederen zwart of zwartbruin, met brede, bruinachtige zomen, de romp meer eenkleurig, de bovenstaartvederen bruiner; dekvederen zwartbruin of zwart, roestbruin gezoomd; vliegpennen eveneens; stuurpennen zwartbruin, de buitenste pen roestwit, de binnenvlag breed zwartbruin gezoomd, pen 2 zwartbruin, met min of meer lange, roestwitte vlek aan de binnenvlag, tegen de schacht. Onderzijde bruinachtigwit of roestbruinachtig, althans de krop en de onderstaartvederen; de keel of ten minste de kin wit; krop met brede, zwarte strepen of vlekken, de lichaamszijden min of meer gestreept; een zwarte streep aan iedere zijde van de keel; ondervleugeldekvederen roestbruinachtig. Slechts drie handpennen vertonen een bocht aan de buitenrand; klauw I langer dan de achterteen zelf.

Vleugel: 87-100; staart: 57-75; tarsus: 25-28; snavel: 15-16 mm.

7 exemplaren in onze verzameling, waarvan twee uit Entebbe (coll. JACKSON).

Distr. Kivu: Muusi (PRIGOGINE). — Lungwe-meer (PRIGOGINE). — Luiko (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen, volgens CHAPIN: Kabare (CHAPIN). — W. Ruzizi (CHAPIN). — Katwe (CHAPIN). — Rugegewoud (MECKLEMBURG). — Ten NW. van het Tanganika-meer (GRAUER).

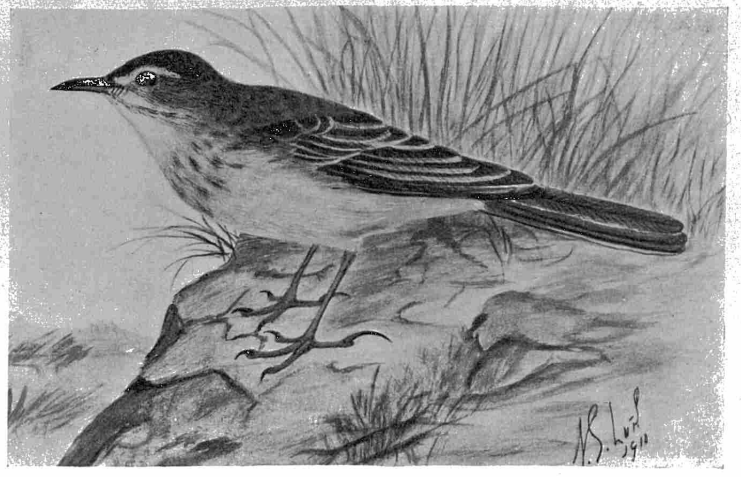

Afb. 24. — *Anthus leucophrys Turneri* MEINERTZHAGEN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

6. - **Anthus leucophrys** VIEILLOT — Afb. 23-24.

Deze soort is verspreid over een groot deel van de savannen van Zwart-Afrika. Ze is onderverdeeld in een reeks vormen, die soms moeilijk te onderscheiden zijn. WHITE is van oordeel dat een deel er van een andere soort vertegenwoordigt, *vaalensis*, waarvan de algemene kleur lichter is, de bovenzijde meer zandkleurig; de twee soorten zouden samen voorkomen. Al voel ik veel voor de thesis van WHITE, toch zal ik hier CHAPIN volgen, die in zijn « Birds » de *vaalensis*-vormen bij *leucophrys* rekent.

Bovenzijde grauwbruin tot bruin, roestbruin of zandkleurig, eenkleurig of met min of meer duidelijk strepen, ten minste aan de bovenkop; de dekvederen en de vliegpennen smal bruinachtig of roestbruin gezoomd; stuurpennen donkerbruin tot zwartbruin, ten hoogste fijn gezoomd; de buitenste stuurpen lichtbruinachtig, met witte schacht, de zoom van de binnenvlag breed zwartbruin over meer dan de basale helft: de volgende pen eveneens bruinachtig, breed zwartbruin aan de binnenzoom, soms ook aan de buitenvlag, de buitenrand witachtig, een brede of smalle apicale vlek of zoom licht gekleurd. Keel wit, met zwartbruine of bruine zijstreep; het overige van de onderzijde witachtig of bruinachtig wit tot lichtisabelkleurig of min of meer roestbruinachtig, de krop donkerder en min of meer duidelijk zwartbruin of bruin gevlekt of gestreept; een lichtgekleurde, lichtbruinachtige wenkbrauwstreep. Vier handpennen vertonen een bocht aan de buitenrand. De achterklauw is langer of korter dan de teen, volgens de onderzochte vorm.

Vleugel: 86-110; staart: 65-90; tarsus: 24-29; snavel: 13-17 mm.

Het zij hier genoteerd dat vogels die pas hun laatste kleed hebben aangenomen er soms merkelijk donkerder uitzien dan vogels die veel gevlogen hebben.

Vier vormen zijn uit onze gebieden bekend.

6 *a*. - **Anthus leucophrys Bohndorffi** REICHENOW.

Deze vorm bewoont het zuiden van Belgisch Congo en wordt ook in N. Rhodesië gevonden. Hij is minder donker gekleurd dan de vorm *Zenkeri*. De achterteen heeft een lange klauw.

47 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kwango: Kwilu-riv. (ROULING). — Willem-watervallen (SCHWETZ). — Tussen de riv. Luana en Lubue (LYNES).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Luluaburg (LYNES). — Mukamba-meer (LYNES). — Bakwanga (WINDMOLDERS). — Katombe (VAN ASSCHE).

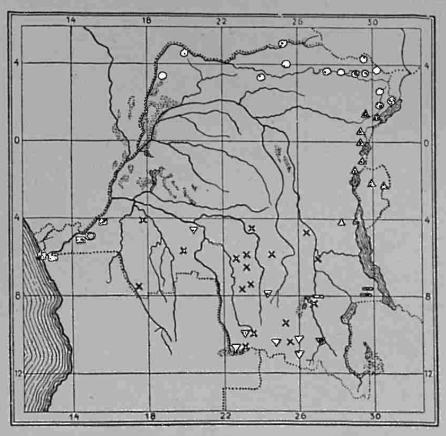

Afb. 25. — Vindplaatsen van *Anthus leucophrys*
× *Anthus leucophrys Bohndorffi* ▲ *Anthus leucophrys Turneri*
▭ *Anthus leucophrys marungensis* ⊗ *Anthus leucophrys Zenkeri*
▽ *Anthus leucophrys muhingae* ⊠ *Anthus leucophrys* (ap. *Gouldi*)
○ *Anthus leucophrys Neumanni*

Distr. Sankuru: Lusambo (GHESQUIÈRE). — Kasansa (VAN ASSCHE). — Gandajika (WINDMOLDERS). — Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER). — Dilolo (DE WITTE). — Kando-riv. bij Tenke (DE WITTE). — Kisenda, Kando-riv. (DE CROMBRUGGHE). — Kinda (DE BAILLET).

Distr. Tanganika: Kabalo (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Kasongo (BOHNDORFF). — Banda (LYNES). — Kilembe (LYNES). — Kabwe (VERHEYEN).

6 *b*. - **Anthus leucophrys marungensis** CHAPIN.

Deze vorm, waarvan de Typen in ons bezit zijn, werd beschreven uit Katanga. Hij hoort onder *vaalensis* volgens WHITE. De achterklauw is kort.

4 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Tanganika: Kasiki (de WITTE).

Andere vindplaatsen: Mukuli, Marungu (ROCKEFELLER en MURPHY). — Upemba-park (VERHEYEN).

6 *c*. - **Anthus leucophrys muhingae** WHITE (onder *vaalensis*)

WHITE beschreef deze vorm uit Noord-Rhodesië. Hij synonymiseerde hem later met *marungensis*, die volgens mij een aparte vorm daarstelt. Lichtgekleurde vogel, met korte achterklauw.

12 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kasai: Tussen de rivieren Loange en Lowe (LYNES).

Distr. Lualaba: Dilolo (DE WITTE). — Kasaji (FISHER). — Kando-riv. (DE WITTE). — Kansenia (DE WITTE). — Mutombo Mukulu (BOUVIER en LEPLAS).

Andere vindplaatsen: Lufupa-riv. (NEAVE). — Nasondoie (WHITE).

6 *d*. - **Anthus leucophrys Neumanni** MEINERTZHAGEN.

Weer een vorm die onder *vaalensis* hoort, volgens WHITE. Hij is bekend uit Angola maar wordt ook gevonden in Neder-Congo. Lichtgekleurde vogel, met korte achterklauw.

Eén exemplaar in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Kisantu (ANASTASE).

Ik dank de bepaling van deze vogel, als *vaalensis Neumanni*, aan dhr. WHITE bij zijn recent bezoek te Tervuren. Ik merk hier op, dat de door CHAPIN als *leucophrys Neumanni* vermelde vogels in onze verzameling hier onder *leucophrys* ssp. ap. *Gouldi* voorkomen: bepaling WHITE.

6 *e*. - **Anthus leucophrys Turneri** MEINERTZHAGEN.

Deze vorm wordt gevonden in het oosten van onze gebieden, in Uganda en Kenya. Hij is nauw verwant met *Bohndorffi*, maar schijnt ietwat roder te zijn. Achterklauw lang.

14 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kivu: Kibati (PILETTE). — Lisasa (PILETTE). — Kamabo (PILETTE). — Molindi-riv. (DE WITTE).

Ruanda-Urundi: Gisagara (AURELIAAN). — Gakoma (FAIN).

Distr. Kibali-Ituri: Kasenyi (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Rutshuru-vlakte (CHAPIN). — Irumu (GYLDENSTOLPE). — 60 Km. ten noorden van Beni (CARRUTHERS).

6 *f*. - **Anthus leucophrys Zenkeri** NEUMANN.

De bovenzijde is merkelijk donkerder dan bij de twee vorige vormen, de vederenzomen meer roestkleurig en de onderzijde is fel roestkleurig gewassen. De achterklauw is lang.

Deze vorm wordt gevonden van Darfur tot Frans Soedan en Noord-Congo.

12 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Dramba (SCHOUTEDEN). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Djalasinda (SCHOUTEDEN). — Faradje (SCHOUTEDEN). — Gangala na Bodio (LOUWERS).

Distr. Uelé: Ango (HUTSEBAUT). — Mbuma/Angu (HUTSEBAUT).

Distr. Congo-Ubangi: Bosodula (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Niangara (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN). — Nola (REHN). — Semio (BLANCOU).

6 *g*. - **Anthus leucophrys** ssp. (ap. *Gouldi* FRAS.).

Deze vorm is slechts bekend door enkele minder goed bewaarde exemplaren. Hij is donkergekleurd en de achterklauw is kort. Vogels in een zuiver kleed zullen het eerst mogelijk maken deze vorm beter te onderzoeken. WHITE onderzocht onze exemplaren en stelt ze in de buurt van de vorm *Gouldi;* ik voeg er bij dat CHAPIN ze voor de vorm *Neumanni* aanzag: volgens WHITE is echter *Neumanni* een andere vorm, een lichtgekleurde vogel, die men hierboven vermeld vindt.

7 exemplaren.

Distr. Neder-Congo: Tumba (Mevr. M. BEQUAERT). — Thijsstad (Mevr. M. BEQUAERT). — Moanda (MESMAEKERS). — Leopoldstad (BERTEAUX).

Andere vindplaats: Matadi (CHAPIN).

7. - **Anthus lineiventris** SUNDEVALL.

Deze soort was bekend van het zuiden van Afrika tot Noord-Rhodesië en Noord-Angola. VERHEYEN heeft ze onlangs vermeld van het Upemba-park.

Bovenzijde bruin, donker gevlekt; de vleugeldekvederen geelgroenachtig gezoomd, de vliegpennen met dito buitenzoom; stuurpennen zwartbruin, geelgroenachtig gezoomd, de buitenste pen grotendeels wit, met basis, binnenzoom, en soms ook de buitenvlag aan het einde, bruinzwart; de twee daarop volgende pennen apicaal wit. Onderzijde bruinachtigwit, de krop en de flanken zwartbruin of zwart gestreept; ondervleugeldekvederen zwartachtig, de buitenste, langs de rand, en de okselvederen geel.

Vleugel: 80-87; staart: 68-70; tarsus: 25-28; snavel: 15-16 mm.

Vier handpennen vertonen een bocht aan de buitenrand.

8. - **Anthus pallidiventris** SHARPE. — Afb. 26.

Deze langpotige *Anthus* bewoont de savannen en grasgebieden tussen Angola en Gaboen en de Tshuapa in Belgisch Congo. De soort wordt in onze gebieden vertegenwoordigd door twee vormen.

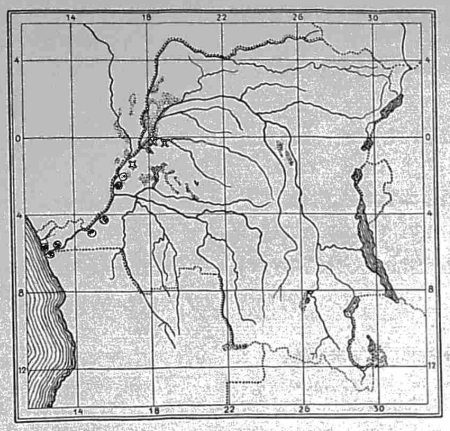

Afb. 26. — Vindplaatsen van *Anthus pallidiventris*.
× *Anth. pallidiventris esobe*.
● *Anth. pallid. pallidiventris*.

Bovenzijde grauwbruin tot vaalbruin of zwartachtigbruin, zonder duidelijke vlekken of strepen; dekvederen min of meer smal lichtkleurig gezoomd; armpennen eveneens gezoomd; stuurpennen zwartbruin, de buitenste pen bruin met witte schacht en eindvlek. Een witte wenkbrauwstreep. Keel wit; het overige van de onderzijde wit, maar krop en zijden min of meer bruinachtig gewassen; de krop en de keelzijden nu eens vaag gevlekt, dan weer heel duidelijk gevlekt; het achterlichaam soms nogal fel roestbruin gewassen. Vier handpennen vertonen een bocht aan de buitenrand; de klauw van de achterteen is ietwat langer dan die teen en meet meestal meer dan 10 mm..

Vleugel: 90-102; staart: 64-75; tarsus: 30-34; snavel: 15-16 mm.

8 *a*. - **Anthus pallidiventris esobe** CHAPIN.

De bovenzijde is merkelijk donkerder dan bij de typische vorm, meer zwartachtigbruin; de krop en de keelzijden vertonen heel duidelijke, zwarte of donkerbruine vlekken.

Deze vorm bewoont de grasgebieden, of « esobe's », aan de Evenaar en tot aan de streek van Bolobo.

39 exemplaren in ons bezit, daaronder de Typen.

Distr. Tshuapa: Eala (SCHOUTEDEN). — Iyonda (MICHIELSEN). — Bokuma (LOOTENS). — Lukolela (LEDOUX). — Iyonda (HERROELEN).

Distr. Leopold II meer: Bolobo (Nkele). — Botanankasa (Nkele). — Bokalakala (Nkele). — Keseki (NKELE). — Ndwa (NGWE). — De krop is minder zwaar gevlekt dan in de Tshuapa.

Geen andere vindplaats is bekend.

8 *b*. - **Anthus pallidiventris pallidiventris** SHARPE.

Deze vorm wordt gevonden van Gaboen tot Neder-Congo en N.W. Angola.

De bovenzijde is grauwbruin tot vaalbruin; de krop van de volwassen vogels is slechts vaag donkergevlekt.

31 exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Banana (SCHOUTEDEN). — Moanda (SCHOUTEDEN). — Kifuku (SCHOUTEDEN). — Boma (SCHOUTEDEN). — Kalamu (DARTEVELLE). — Mateba (DARTEVELLE). — Moanda (MESMAEKERS). — Leopoldstad (BECQUET). — Leopoldstad (Mevr. LEPERSONNE). — Leopoldstad (BERTEAUX). — Kingabwa (Mevr. M. BEQUAERT). — Kitona (MESMAEKERS).

Geen andere vindplaats. — DYBOWSKI vond deze vogel in Brazzaville, LUCAN en PETIT in Landana; FALKENSTEIN in Chinxoxo.

9. - **Anthus Richardi** VIEILLOT. — Afb. 27-28.

Deze Pieper is bekend van Zuid-Afrika tot Noord-oost-Afrika en Lado, tot Zuid-Congo en Opper-Katanga; verscheidene vormen er van bewonen Azië; soms wordt deze Pieper in Europa (ook in België) aangetroffen. Uit onze gebieden zijn slechts twee vormen bekend.

Bovenzijde en dekvederen min of meer donkergrauwbruin tot roestbruin (vogels die veel gevlogen hebben zien er meestal minder donker uit); kop, nek en rug duidelijk zwartbruin of zwart gestreept, de romp en de bovenstaartvederen meestal zonder duidelijke strepen of vlekken; vliegpennen zwartbruin, met grauwbruine, grauwwitte of roestbruine zomen, breder aan de armpennen; stuurpennen zwartbruin of donkerbruin, de middelste pennen duidelijk gezoomd, de buitenste pen (met schacht) wit, maar breed donkerbruin of zwartbruin gezoomd aan de binnenvlag; de volgende pen wit aan de buitenvlag en distaal aan de binnenvlag langs de schacht, die donker is (en die soms aan beide zijden donker is gezoomd); soms ook kan de pen bijna helemaal zwartbruin zijn, met witte buitenrand en apicale vlek; een lichtgekleurde wenkbrauwstreep. Keel wit of min of meer bruin gewassen; het overige van de onderzijde bruinachtigwit tot lichtgeelbruin of roestbruinachtig; de krop, de zijden en de onderstaartvederen dikwijls dieper gekleurd; keelzijden en krop scherp donkerbruin of zwartbruin gestreept of gevlekt; ondervleugeldekvederen lichtbruinachtig of geelbruin. Slechts drie handpennen vertonen een bocht aan de buitenrand; de klauw van de achterteen is lang. Snavel: bovenkaak donkerbruin, onderkaak lichtbruin; poten lichtbruinachtig of geelbruinachtig.

Vleugel: 88-100; staart: 66-79; tarsus: 25-33; snavel: 13-14 mm.

9 *a*. - **Anthus Richardi katangae** CHAPIN.

De Typen van deze vorm berusten in onze verzameling.

Hij bewoont Katanga en Noordwest-Rhodesië. Ik meen de *Richardi*-Piepers uit Sankuru en Kasai eveneens bij *katangae* te mogen rekenen, liever dan bij *lacuum*. Ze zijn echter minder typisch gekleurd.

De grondkleur van de bovenzijde is aanmerkelijk donkerder dan bij de volgende vorm; daardoor zien de vlekken of strepen er meestal minder scherp uit.

20 exemplaren in ons bezit.

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN).

Distr. Lualaba: Kinda (DE BAILLET). — Musolo-meer (DE BAILLET). — Kasaji (FISHER).

Distr. Kasai: Merode (WINDMOLDERS). — Katombe (VAN ASSCHE). — Petianga (LYNES).

Distr. Sankuru: Gandajika (WINDMOLDERS).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (MAES).

Andere vindplaatsen: Ruwe (NEAVE). — Dikulwe/Lualaba (NEAVE). — Kalungwishi-riv. (NEAVE). — Nasondie (LYNES). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Mabwe (VERHEYEN). — Kaziba (VERHEYEN).

(1) WHITE en WINTERBOTTOM houden *Richardi* voor een vorm van *Anthus novaezealandiae*.

9 *b*. - **Anthus Richardi lacuum** MEINERTZHAGEN. — Afb. 27.

Dit is een vorm die van de kust van Oost-Afrika tot Lado en Oost-Congo wordt gevonden.

70 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kibali-Ituri: Bunia (HUTSEBAUT). — Nioka (VRIJDAGH). — Mahagi (VRIJDAGH). — Djalasinda (SCHOUTEDEN).

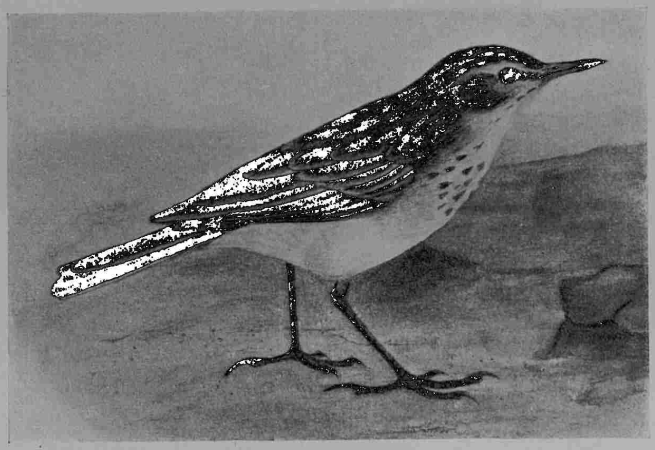

Afb. 27. — *Anthus Richardi lacuum* MEINERTZHAGEN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Distr. Kivu: Luvungi (PILETTE). — Kibati (PILETTE). — Lisasa (PILETTE). — N. Kivu-meer (PILETTE). — Ngoma (SCHOUTEDEN). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Beni (HACKARS). — Kibumba (HACKARS). — Bweza (HACKARS). — Runyoni (HACKARS). — Bitashimwa (DE WITTE). — Nyabirehe (DE WITTE). — Bitakongo (PRIGOGINE). — Butembo (DYLEFF).

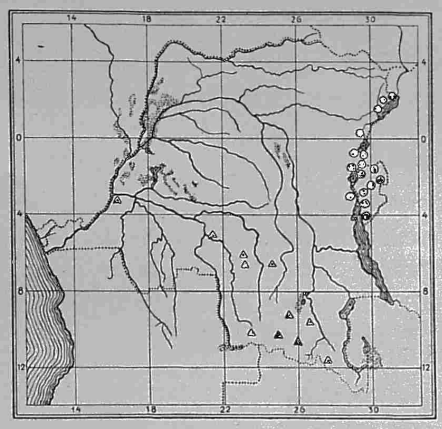

Afb. 28. — Vindplaatsen van *Anthus Richardi*.
△ *Anthus Richardi katangae*.
⊙ *Anthus Richardi lacuum*.

Ruanda-Urundi: Kisenyi (SCHOUTEDEN). —Gabiro (VERHULST). — Astrida (LESTRADE). — Kibingo (LESTRADE). — Bimba (LESTRADE). — Karambi (LESTRADE). — Rugege (LESTRADE). — Rutare (LESTRADE). — Ninda (LESTRADE). — Rukumu (LESTRADE).— Rutagama (LESTRADE).— Gisagara (AURELIAAN). — Astrida (AURELIAAN). — Gakoma (AURELIAAN). — Nyangezi (LAURENT). — Usumbura (VRIJDAGH). —

Nyakagunda (VRIJDAGH). — Muyaga (DE RIEMAECKER). — Karago-meer (FAIN). — Gisagara (FAIN). — Astrida (Mevr. HIERNAUX).

Andere vindplaatsen: Mohasi-meer (MECKLEMBURG). — Ishangi (GRAUER). — Ruzizi-vallei (GRAUER). — Burunga (GYLDENSTOLPE). — Kabare (GYLDENSTOLPE).

10. - **Anthus similis** JERDINE (*sordidus* RÜPP., *Nicholsoni* SHARPE). — Afb. 29.

Deze *Anthus* wordt aangetroffen in Azië en van Zuid-Afrika tot de Congolese savannen en Darfur. De typische vorm bewoont Azië. — VERHEYEN aanziet *similis* voor een vorm van *campestris* LINN., die in Europa broedt.

Bovenzijde grauwbruin tot roestbruin of olijfbruin, de vederen breed donkerbruin of zwartbruin gestreept of gevlekt, minder scherp op romp en bovenstaartvederen; dekvederen, vooral de middel- en grote vederen, breed roestkleurig of zelfs wit gezoomd; vliegpennen zwartbruin, de handpennen heel fijn, de armpennen breed gezoomd; stuurpennen zwartbruin, de middelste pennen breed roestkleurig of bruinachtig

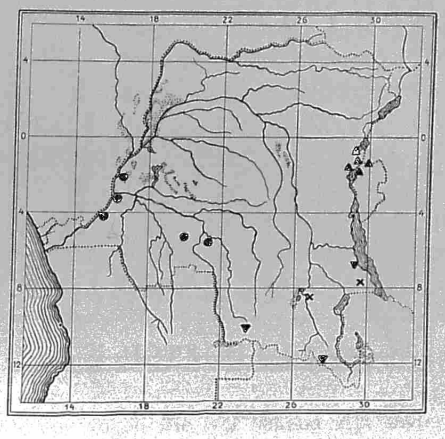

Afb. 29. — Vindplaatsen van *Anthus similis*.
× *Anthus similis Dewittei*. ▲ *Anthus similis neumannianus*.
▼ *Anthus similis nyassae*. ● *Anthus similis Schoutedeni*.

gewassen, de schacht donker, ten minste aan de basis, de binnenvlag breed zwartbruin gezoomd; de volgende pen met smalle buitenrand en apicale vlek, die bruinachtig gekleurd zijn. Keel wit, meestal gevlekt; het overige van de onderzijde bruinachtig, veeleer wit op de middellijn; de flanken en de krop donkerder, de krop en de keelzijden met scherp afgetekende vlekken of strepen. Een lichtgekleurde wenkbrauwstreep. Vier handpennen vertonen een bocht aan de buitenrand; de achterklauw is kort.

Vier vormen zijn uit onze gebieden bekend.

10 *a*. - **Anthus similis Dewittei** CHAPIN.

Deze vorm is beschreven van de Marungu-hoogvlakte. Typen in onze verzameling.

Hij is donkerder aan de bovenzijde dan de volgende vorm; de vlekking van de krop is scherper; de onderzijde is minder roestkleurig, nogal wit. De vogel is groter ook en ziet er grauwer uit.

Vleugel: 93-100; staart: 71-75; tarsus: 26-26,5; snavel: 17,5-18 mm.

Slechts drie exemplaren:

Distr. Tanganika: Kasiki (DE WITTE).

Andere vindplaats: Upemba-park (VERHEYEN).

10 *b*. - **Anthus similis neumannianus** COLLIN en HARTERT.

Grote, bruinachtige vorm, die Oost-Afrika bewoont, maar tot in Oost-Congo wordt aangetroffen, waar,

volgens CHAPIN, de afmetingen kleiner zijn: vleugel 86-97 in plaats van 89-106; snavel: 16,5-18,5 in plaats van 17,5-19 mm.

Vijf exemplaren.

Distr. Kivu: Ngoma (SCHOUTEDEN). — Kimboko (LIPPENS). — Bugoye (PRIGOGINE).
Ruanda-Urundi: Ruhengeri (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Kisenyi (GRAUER, STEGMANN). — Rutshuru (ARRHENIUS).

10 *c*. - **Anthus similis nyassae** NEUMANN.

Deze vorm is aan de bovenzijde duidelijk meer roestkleurig gewassen dan de andere.
Vleugel: 88-95; snavel: 16,5-18 mm.
Hij wordt gevonden van Zuid-Nyassaland tot Tanganyika-Territory, Oost-Congo en Opper-Volga.
Acht exemplaren.

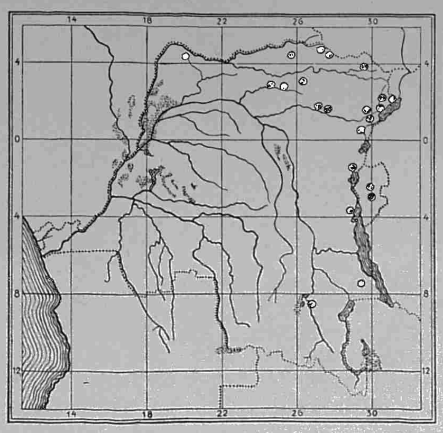

Afb. 30. — Vindplaatsen van *Anthus trivialis*.

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Lubumbashi (DE RIEMAECKER).
Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER).
Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN).

Geen andere vindplaats.

10 *d*. - **Anthus similis Schoutedeni** CHAPIN.

Van de Benguela-hoogvlakte tot Kwamouth en Frans Congo, Kwango, Kasai. Typen in ons bezit.

Bovenzijde nogal donker; krop scherp gevlekt; onderzijde zeer licht gekleurd, witachtig, behalve in pas geruid kleed. Vleugel: 83-92 (Angola: 86-98); snavel kort: 15-17,5 mm.

16 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Bolobo (NKELE).
Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (BERTEAUX). — Leopoldstad (HENRION).
Distr. Kwango: Baaba (CHARLIERS).
Distr. Kasai: Macaco bij Luebo (SCHOUTEDEN).

Geen andere vindplaats is bekend.

11. - **Anthus trivialis** LINNAEUS. — Afb. 30.

Dit is onze Belgische Boompieper. Europese soort die na de broedtijd naar Afrika, en wel tot Zuid-Afrika, en naar NW. Indië trekt.

Bovenzijde bruin, min of meer olijfachtig gewassen, zwartbruin gevlekt en gestreept, de romp meer eenkleurig, de bovenstaartvederen minder donker; middel- en grote dekvederen zwartbruin, met brede roestbruine

tot bruinwitte of bruinachtige zoom; vliegpennen zwartbruin of donkerbruin met lichtgekleurde zomen, deze zomen breder aan de armpennen; stuurpennen zwartbruin, fijn gezoomd, de buitenste pen wit aan de buitenvlag en grotendeels ook aan de binnenvlag, waarvan de basis en gedeeltelijk ook de zoom zwartbruin zijn; de volgende pen is zwartbruin, met apicale, puntige, witte vlek aan de binnenvlag. Onderzijde wit of bruinachtigwit, maar soms fel geelbruin gewassen, de kin uitgezonderd; scherp afgetekende zwartbruine of zwarte strepen aan de zijden van de keel, aan de krop en ten minste aan de zijden van het lichaam. Een lichtgekleurde wenkbrauwstreep. Drie handpennen maar vertonen een bocht aan de buitenrand; de klauw van de achterteen is korter dan de teen zelf en is merkelijk gekromd; handpen 4 merkelijk korter dan de pennen 1-3. Bovenkaak donkerbruin; onderkaak lichtgekleurd.

Vleugel: 80-92; staart: 55-75; tarsus: 20-25; snavel: 12-15 mm.

72 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uélé: Buta (Hutsebaut: 9/I; 8, 14, 16, 18, 26/II; 4, 5, 8, 12, 24/III; 2, 3/IV). — Koteli (Schouteden: 30/XII). — Mauda (Schouteden: 27/II; 1, 6, 12, 22/III). — Dika (Schouteden): 18/III). — Tukpwo (Vrijdagh 12/III). — Bambesa (Vrijdagh: 12, 24, 31/III).

Distr. Congo-Ubangi: Bosodula (Vrijdagh: 19/XII).

Distr. Kibali-Ituri: Bunia (Hutsebaut: 3/I). — Aboro-berg (Vrijdagh: 5, 8/III, 4/IV).

Distr. Kivu: Beni (Bonnevie: 3/I). — Nzulu (de Witte 2-17/II). — Miki (Prigogine: 26/IX). — Katanda (Prigogine: 20/XII). — Kasika (Prigogine: 10,13/II). — Mohi-berg (Prigogine: 2/X). — Butembo (de Semeries: 30/I, 3/IV).

Ruanda-Urundi: Rutagama (Lestrade: 10/VII). — Rugege (Fain: 19/II). — Astrida (Aureliaan: 16/XI).

Andere vindplaatsen: Kabo (Rehn). — Ndussuma (Emin). — Irumu (Grauer). — NW. van het Tanganika-meer (Grauer). — Ngayu (Chapin). — Gamangui (Chapin). — Nzoro (Chapin). — Faradje (Chapin). — Marungu (Rockefeller en Murphy). — Kambove (Neave).

Genus MOTACILLA Linnaeus.

Dit zijn de slanke en bontgekleurde vogels die wel bekend zijn onder de benaming van « Kwikstaarten » en die ook in België voorkomen.

Motacilliden waarvan de bovenzijde nooit vlekken noch strepen vertoont. De snavel is slank, ietwat compres, korter dan de kop, de bovenlijn heel weinig gebogen; de neusgaten zijn vrij. De achterklauw is meestal korter dan de teen en is meestal merkelijk gebogen (uitz.: *flava*, waar de klauw ook langer is: soms wordt deze soort in een afzonderlijk genus geplaatst: *Budytes*). Staart even lang als de vleugel of langer dan deze, met uitzondering van *M. flava*, waar ze korter is. De buitenste stuurpennen zijn ten minste gedeeltelijk wit.

Vijf soorten komen in onze gebieden voor. Men kan ze als volgt onderscheiden:

1. *a.* Achterklauw langer dan teen 1 zelf. Bovenzijde meestal groengeel; onderzijde meestal geel. - (*Budytes* Cuv.). ..... *Motacilla flava.*
   b. Achterklauw korter dan teen 1 zelf. Bovenzijde nooit groengeel, maar zwart, of grijs, of bruinachtig. - (*Motacilla* s. str.). ..... 2.
2. *a.* Bovenstaartvederen geel of groen, maar rug grijs. Onderzijde en onderstaartvederen geel. ..... *Motacilla cinerea.*
   b. Bovenstaartvederen zwart of grauw, nooit geel of groengeel. Onderstaartvederen wit. ..... 3.
3. *a.* Bovenzijde zwart of grauwzwart. ..... *Motacilla aguimp.*
   b. Bovenzijde grijs of bruinachtiggrijs ..... 4.
4. *a.* De drie (soms de vier) buitenste stuurpennen zijn wit (de binnenste er van soms gedeeltelijk zwart). ..... *Motacilla clara.*
   b. Slechts de twee buitenste stuurpennen aan iedere zijde zijn wit. ..... 5.
5. *a.* Bovenzijde grijs, onderzijde zuiver wit. Voorhoofd en kopzijden van de volwassen vogels zijn wit; bij de Juv. zijn ze grijs gelijk de bovenzijde. ..... *Motacilla alba.*

b. Bovenzijde bruingrauw, onderzijde wit maar min of meer duidelijk geel gewassen, meer aldus aan de borst. Voorhoofd en kopzijden loodgrauw. ..... *Motacilla capensis.*

1. - **Motacilla aguimp** LINNAEUS.

Dit is de gewone Afrikaanse Kwikstaart, die overal gevonden wordt in onze gebieden, in de savannen, lichtbeboste streken en dorpen. Hij wordt er vertegenwoordigd door de vorm *aguimp*, die heel Zwart-Afrika bewoont, behalve Zuid-Afrika, waar de typische vorm, *vidua vidua*, leeft. In Ruanda vooral zijn deze vogels buitengewoon vertrouwelijk.

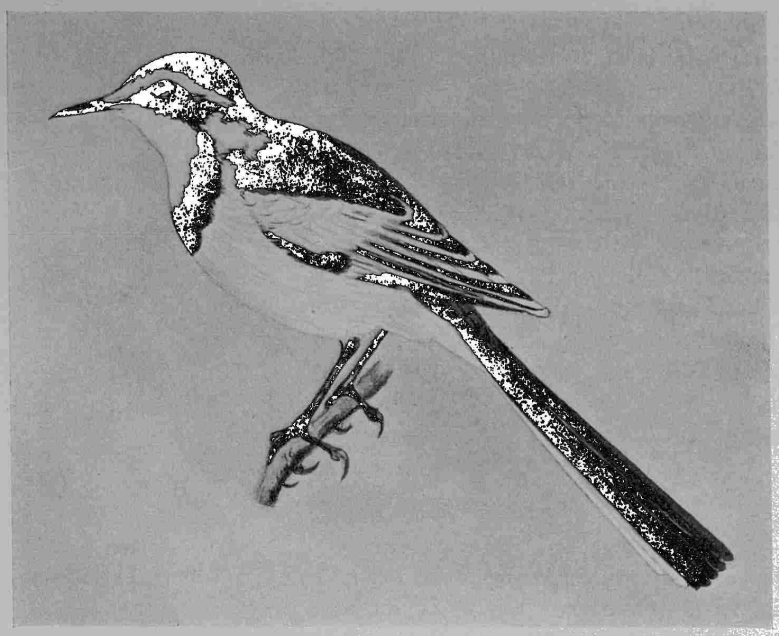

Afb. 31. — *Motacilla aguimp vidua* LINN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

1 *a.* - **Motacilla aguimp vidua** SUNDEVALL. — Afb. 31-32.

Bovenzijde en kopzijden zwart; een brede witte wenkbrauwstreep loopt van de snavel naar achteren; soms een nekband; een witte vlek aan de halszijden; kleine dekvederen en handdekvederen zwart; midden- en grote dekvederen wit, aan de basis of aan de binnenvlag zwart, de binnenste vederen helemaal zwart, de buitenste zwart met brede, witte buitenzoom; vliegpennen zwart, de basale helft (ongeveer) wit (behalve aan de buitenste pen), maar met zwarte schacht, de binnenvlag wit over meer dan de helft aan de zoom en met smalle, witte eindzoom; stuurpennen zwart, heel fijn witgezoomd; de twee buitenste wit, met zwarte binnenzoom, de tweede van buiten dikwijls zwart aan de basis. Onderzijde wit, met brede, zwarte kropband, die bij de zwarte kopzijden aansluit; flanken wit bij de vorm *aguimp*, maar zwartachtig bij de typische vorm *vidua vidua*. Snavel en poten zwart.

De Juv. is grauwbruin aan de bovenzijde; kropband zwartgrauw; witte delen van de vleugels min of meer bruin gewassen.

Vleugel: 87-101; staart: 80-110; tarsus: 23-26; snavel: 13-16 mm.

Ongeveer 200 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Kisantu (GOOSSENS). — Malela (CHRISTY). — Leopoldstad (CHRISTY). — Kisantu (SCHOUTEDEN). — Boma (DARTEVELLE). — Zambi (DARTEVELLE). — Kisantu (ANASTASE). — Leopoldstad (HENRION). — Leopoldstad (BUREAU). — Leopoldstad (BERTEAUX).

Distr. Tshuapa: Bikoro (SCHOUTEDEN). — Ikengo (SCHOUTEDEN). — Eala (SCHOUTEDEN). — Lukolela (BELLEFROID). — Lukolela (BOURRY). — Boende (WIJNANTS). — Esongo (DUPUIS). — Nkona (DUPUIS). — Bokungu (DUPUIS). — Bokuma (LOOTENS). — Yokamba (STEVENART). — Yokolo (HERROELEN). — Yoseki (WRIGHT). — Bionga (HERROELEN).

Distr. Congo-Ubangi: Bumba (WEYNS). — Umangi (DE LA KÉTHULLE). — Bosodula (VRIJDAGH). — Businga (COLLARD). — Yambuku (DE PAEPE).

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN). — Djamba (SCHOUTEDEN). — Bambesa (VRIJDAGH). — Paulis (ABBELOOS). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Buta (SCHOUTEDEN). — Gangala na Bodio (LOUWERS).

Distr. Kibali-Ituri: Boga (PILETTE). — Irumu (Mevr. LEPERSONNE). — Faradje (SCHOUTEDEN). Mahagi (SCHOUTEDEN). — Nierombe (SCHOUTEDEN). — Kil. 999 Congo-Nijl (VLEESCHOUWERS).

Distr. Stanleystad: Banalia (NAHAN). — Panga (BOCK). — Avakubi (J. BEQUAERT).

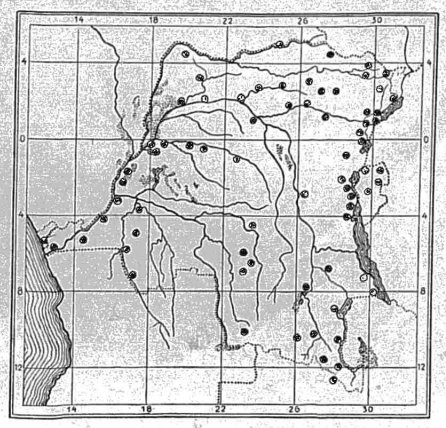

Afb. 32. — Vindplaatsen van *Motacilla aguimp vidua*.

Distr. Kivu: Ruzizi-Kivu (MENICKEN). — Alimasi (CHRISTY). — Talia/Semliki (PILETTE). — Marissawa (PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Kabare, Z. W. van het Kivu-meer (SCHWETZ). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Mulungu (HENDRICKX).

Ruanda-Urundi: Nyundo (DOUCE). — Gabiro (VERHULST). — Kibingo (LESTRADE). — Astrida (LESTRADE).

Distr. Tanganika: Moliro (LEMAIRE). — Kiambi (DE WITTE). — Moba (DE WITTE).

Distr. Opper-Katanga: Kasenga (DE WITTE).

Distr. Lualaba: Kansenia (DE WITTE). — Bianos (Prins LEOPOLD van België). — Kadia (DEWIT). — Kasaji (FISHER).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS). — Kasansa (VAN ASSCHE).

Distr. Kasai: Merode (WINDMOLDERS). — Bakwanga (WINDMOLDERS).

Distr. Kwango: Kwilu-riv. (ROULING). — Popokabaka (SCHWETZ). — Frans - Jozef-watervallen (SCHWETZ). — Ndinga (Mevr. M. BEQUAERT).

Andere vindplaatsen: Ipoto (EMIN). — Mobeka (WHITMAN). — Kalonga (MOURITZ). — Uvira (GRAUER). — Saidi (REHN). — Ekibondo (REHN). — Opper-Lufira (NEAVE). — Kampi ya Mambuti (GYLDENSTOLPE). — Lufuku-riv. (BÖHM). — Lugoma-riv. (BÖHM). — Lukonzolwa (ASCENSO). — Bolenge (CHAPIN). — Lié (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Upemba-park (VERHEYEN).

2. - **Motacilla alba** LINNAEUS. — Afb. 33-34.

De Witte Kwikstaart broedt in Europa, Azië en Noord-Afrika, in verschillende vormen. De typische vorm, *alba alba*, broedt in Europa en trekt dan naar het zuiden: hij werd gevonden van West- tot Centraal- en Oost-Afrika, zelfs tot in Nyasaland. In onze gebieden werd hij slechts aangetroffen in het noorden en tot aan het Kivu-meer. Andere vormen komen niet voor.

2 *a*. - **Motacilla alba alba** LINNAEUS.

Voorhoofd, kop- en halszijden zijn wit (ietwat grijs bij het wijfje); bovenkop en nek zwart; rug, romp, schoudervederen, de zoom van de kleine (zwarte) dekvederen, grijs; midden- en grote dekvederen zwartbruin, met min of meer brede, witte of bruinachtige zoom; vliegpennen zwart of bruinzwart, met fijne, witte of bruinachtige buitenrand en witte binnenzoom; de binnenste armpennen breed wit aan de buitenvlag; bovenstaartvederen zwartgrauw, de langste zwart; stuurpennen zwart, de middelste fijn witgezoomd, de twee buitenste wit, met zwarte binnenzoom, de tweede dikwijls zwart aan de basis. Keel zwart in de broedtijd, anders wit; krop zwart; het overige van de onderzijde wit, de flanken grijs. Snavel en poten zwart.

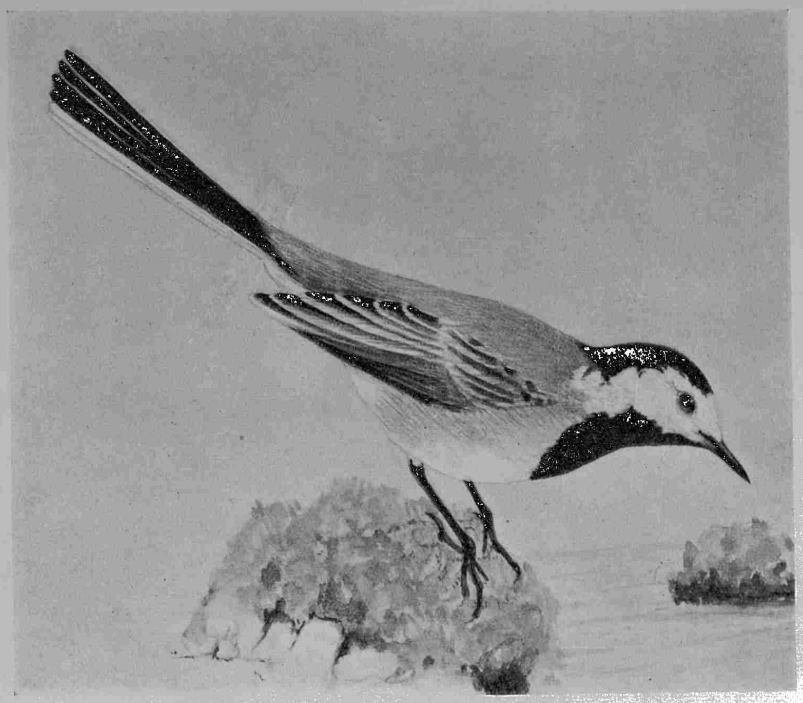

Afb. 33. — *Motacilla alba* LINN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Bij de Juv. zijn voorhoofd, bovenkop en nek grijs als de rug; keel wit; zwart kropschild smaller dan bij de volwassen vogels, de vederen witgezoomd.

Vleugel: 83-93; staart: 85-92; tarsus: 22-26; snavel: 12-14 mm.

18 exemplaren in ons bezit.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Neder-Aruwimi (BONNY). — Avakubi (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Kisenyi (GRAUER). — Nioka (VRIJDAGH).

Onze Buta-exemplaren dragen de volgende data: 3, 10, 30 Januari; 16 en 30 November; 5 en 11 December; de twee Bambesa-exemplaren: 1 Februari, 12 December.

3. - **Motacilla capensis** LINNAEUS. — Afb. 35-36.

Dit is een zuiver Afrikaanse soort, die wordt gevonden van Zuid-Afrika tot Angola, het zuiden en het oosten van Belgisch Congo, Oost-Afrika, Uganda.

Bovenzijde en kopzijden min of meer donker bruingrauw; de rug, de schoudervederen en de kleine dekvederen min of meer olijfkleurig gewassen; een witte wenkbrauwstreep, zwarte teugels; midden- en

grote dekvederen zwartbruin, bruinachtig of bruingrauw gezoomd; vliegpennen zwartbruin, de buitenzoom der armpennen olijfbruinachtig of wit, alle pennen, met uitzondering van de buitenste, wit aan de basis van de binnenvlag; stuurpennen zwartbruin, met fijne, lichtgekleurde buitenzoom, de twee buitenste pennen wit, meestal met zwartbruine basis, de binnenzoom zwartbruin ten hoogste aan de basis.

Keel wit; krop met of zonder dwarse, zwarte of zwartbruine band; het overige van de onderzijde wit, maar min of meer geel gewassen, vooral naar voren; de onderstaartvederen wit, de zijden van het lichaam donkergrauw, de ondervleugeldekvederen wit of (Juv.) wit met grauwbruin gemengd. Snavel en poten zwartbruin.

Vleugel: 80-85; staart: 80-88; tarsus: 23-26; snavel: 13-14 mm.

Twee vormen vertegenwoordigen deze soort in onze gebieden. De typische vorm bewoont Zuid-Afrika en Portugees Oost-Afrika. De vorm *Wellsi* wordt gevonden in Oost-Afrika en Oost-Congo; de vorm *simplicissima* is vertegenwoordigd in Rhodesië, Angola, Katanga. De vorm *Wellsi* is donkerder aan de bovenzijde dan de vorm *simplicissima* en vertoont een zwarte of zwartbruine kropband, terwijl *simplicissima* deze band mist en slechts ietwat verdonkerd is aan de krop.

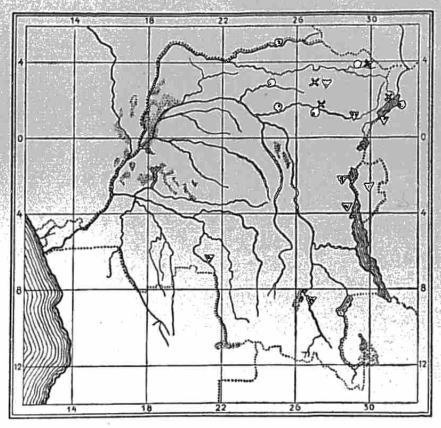

Afb. 34. — Vindplaatsen van *Motacilla*.
● *Motacilla alba*. ▼ *Motacilla clara*.
× *Motacilla cinerea*.

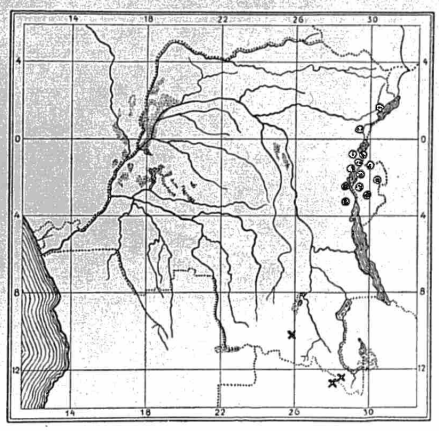

Afb. 35. — Vindplaatsen van *Motacilla*.
× *Mot. capensis simplicissima* ● *Mot. capensis Wellsi*.

3 *a*. - **Motacilla capensis simplicissima** NEUMANN.

Slechts 4 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Kando (DE WITTE).

Distr. Opper-Katanga: Sakania (BREDO).

Wij bezitten ook deze vorm uit Ndola (Noord-Rhodesië), aan de grens van Katanga.

Geen andere vindplaats is bekend.

3 *b*. - **Motacilla capensis Wellsi** O. GRANT.

22 exemplaren in ons bezit, deels uit Uganda.

Distr. Kibali-Ituri: Nioka (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Moera (CHRISTY). — Tsisilongo (PILETTE). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Ngoma (SCHOUTEDEN). — Kibumba (HACKARS). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Kamituga (PRIGOGINE).

Ruanda-Urundi: Kibingo (LESTRADE). — Rugege-woud, Nyangwe (LAURENT). — Kamembe (LAURENT). — Karago-meer (FAIN). — Rugege-woud, riv. Modasa (FAIN). — Astrida (AURELIAAN).

Andere vindplaatsen: Kisenyi (STEGMANN). — Masikini bij Djugu (CHAPIN). — Lukule-riv., Z. W. van Beni (CHAPIN). — Burunga (CHAPIN). — Rutshuru-vallei (CHAPIN). — Idjwi-eiland (GRAUER). — Mkingo/Mvulera (GRAUER).

4. - **Motacilla cinerea** TUNSTALL (*boarula* auct.). — Afb. 34.

Dit is een trekvogel, de grote Gele Kwikstaart van België en Nederland. De soort wordt in de broedtijd gevonden in Europa, West-Azië, de eilanden ten N. W. van Afrika. De typische vorm, *cinerea cinerea*, broedt in Europa, op de Kanarische eilanden, in Noord-Afrika (Atlas); op de wintertrek komt hij in Zwart-Afrika voor, tot Noord-Congo en Usambara. Andere vormen komen in Azië of op de eilanden Madeira en Azoren voor.

4 *a*. - **Motacilla cinerea cinerea** TUNSTALL.

Bovenzijde leigrauw, inbegrepen de kleine dekvederen; mantel olijfkleurig gewassen; romp en bovenstaartvederen groengeel of olijfgeel, de buitenste vederen zuiverder geel; een witte wenkbrauwstreep,

Afb. 36. — *Motacilla capensis Wellsi* Og. GRANT.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

zwarte teugels; midden- en grote dekvederen bruinzwart; vliegpennen eveneens, de armpennen met witachtige buitenzoom; drie middelste paren stuurpennen bruinzwart, de buitenvlag van de binnenste fijn bruinachtig of olijfkleurig gezoomd; de buitenste stuurpen helemaal wit; de twee daarop volgende pennen wit, met gedeeltelijk zwarte buitenvlag. Onderzijde geel, maar keel en kin zwart in de broedtijd; buikzijden min of meer zwavelgeel gewassen; onderstaartvederen mooi geel; ondervleugeldekvederen wit. In hun zomerkleed zijn borst en buik min of meer fel geelgekleurd (minder aldus bij het wijfje). Snavel zwart; poten donkerrood of -bruin.

Vleugel: 80-88; staart: 95-105; tarsus: 20-22: snavel: 11.5-12.5 mm.

Een enkel Congolees exemplaar in onze verzameling; andere uit de Elgon-streek.

Distr. Uelé: Bambesa (VRIJDAGH, 6/XI).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Nioka (VRIJDAGH).

5. - **Motacilla clara** STEPHENS (*longicauda* auct.).

Zuiver Afrikaanse Kwikstaart, waarvan de typische vorm Abessinië bewoont, terwijl de vorm *torrentium* aangetroffen wordt van Zuid-Afrika tot Angola, Oost-Afrika, Congo, Kameroen, Sierra-Leone.

5 *a*. - **Motacilla clara torrentium** TICEHURST. — Afb. 34, 37.

Bovenzijde grijs, de voorkop en de kopzijden loodgrauw; een witte wenkbrauwstreep, teugels zwart; kleine dekvederen zwart, maar grijs gewassen; middelste en grote dekvederen zwart met witte eindzoom, waardoor twee witte strepen getekend worden; vliegpennen zwart, de buitenste handpennen met langwerpige witte streep of vlek aan de binnenvlag, de andere pennen wit aan de zoom van de binnenvlag van de basis af, de armpennen min of meer witgezoomd aan beide vlaggen; de drie middelste paren stuurpennen zwart, de andere wit, de vierde dikwijls met zwarte buitenzoom of zwarte buitenvlag, soms zelfs helemaal zwart. Onderzijde wit, met smalle, zwarte kropband; onderstaartvederen wit. Snavel en poten zwart.

De Juv. is bruinachtig aan de bovenzijde.

Vleugel: 75-88; staart: 85-108; tarsus: 19-22; snavel: 13-15 mm.

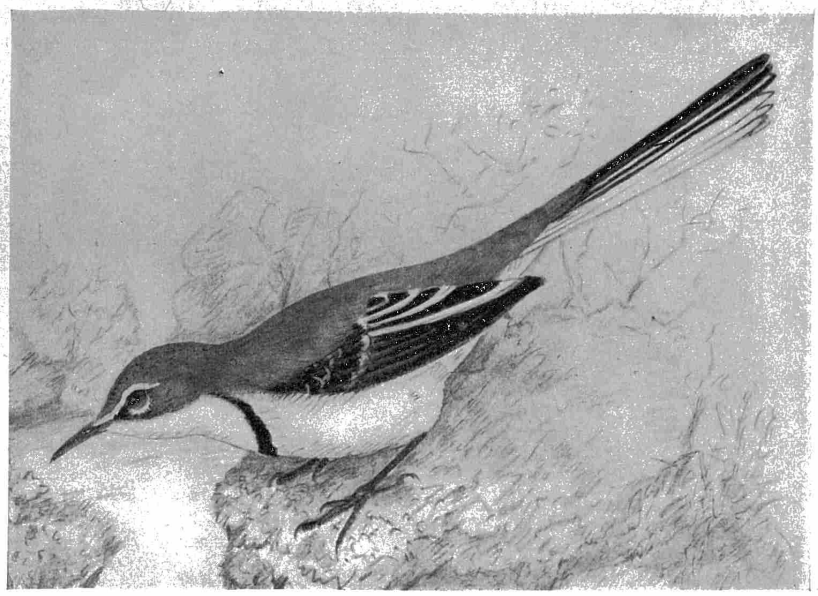

Afb. 37. — *Motacilla clara torrentium* TICEHURST.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

6 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Epulu (HUTSEBAUT).
Distr. Kivu: Ngingwe (PILETTE). — Nzombe (PRIGOGINE).
Ruanda-Urundi: Astrida (AURELIAAN).
Distr. Kasai: Ngombe (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Ten oosten van de Rutshuru-vallei (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Lufupa-riv. (NEAVE). — Upemba-park (VERHEYEN). — VAN SOMEREN vermeldt de soort voor het Bwamba-gebied.

6. - **Motacilla (Budytes) flava** LINNAEUS. — Afb. 38, 39.

Dit is de Kleine Gele Kwikstaart, een vogel die ook in ons land voorkomt. De soort wordt vertegenwoordigd door een aantal vormen, waarvan de broedgebieden verdeeld zijn over Europa, Azië en Noord-Afrika. Na de broedtijd vliegen ze naar het zuiden. Een deel van deze vormen wordt aldus als trekvogels in Zwart-Afrika aangetroffen, en verscheidene zijn uit onze gebieden bekend. JOHANSEN heeft in 't jaar 1946 een interessante verhandeling in 't licht gegeven over deze *Motacilla* en haar vormen (« De Gule Vipstjerters (*Motacilla flava* L.). Systematik og Udbredelse » in : Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift, 40, blz. 121-142, 1946). Twee jaar geleden verscheen de studie van Stuart SMITH « The Yellow Wagtail », als New Naturalist Monograph 9 (bij COLLINS in London, 178 blz.), waarin de Gele Kwikstaart uitvoerig wordt

besproken, ook uit een biologisch oogpunt; een reeks vormen worden er behandeld, waaronder deze die in Afrika voorkomen, ofwel als broedvogels, ofwel als trekvogels, met mooie, gekleurde afbeeldingen van de kop, die, bij volwassen vogels, de beste kenmerken levert voor het onderscheiden van de vormen.

GRANT en MACKWORTH-PRAET hebben onlangs op hun beurt de Europese Gele Kwikstaarten onderzocht; in hun werk « On the Species and Races of the Yellow Wagtails from Western Europe to Western North America » (Bull. Brit. Mus., Zool., 1, 9, blz. 256-268, taf. 33-35, 1952) behouden ze het genus *Budytes* voor de soort *flava*; van de hieronder vermelde vormen houden ze *lutea* (met vorm *flavissima*), *Thunbergi* (met vorm *cinereocapilla*) en *feldegg* voor afzonderlijke soorten; ook de door hen 1949 beschreven *Budytes perconfusus* heeft soortrang.

De kleur van bovenkop en nek verschilt, volgens de onderzochte vormen, van groengeel tot grijs en tot zwart; een wenkbrauwstreep bestaat bij de meeste vormen, ontbreekt echter bij andere; deze streep is meestal wit, soms geel; de oordekvederen zijn gekleurd gelijk de bovenkop of zijn donkerder of zwart, ze zijn een-

Afb. 38. — *Motacilla flava flava* LINN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

kleurig of met wit gemengd; de kin is wit of geel; er bestaat soms een witte streep onder het oog, althans van voren... Bovenzijde en kleine dekvederen groengeel of grijs; de andere dekvederen zwart of zwartbruin, geelbruin gezoomd; stuurpennen zwartbruin, de middelste met smalle, bleke of geelgroene zomen, de twee buitenste pennen wit, de binnenvlag zwartbruin gezoomd, soms ook is de derde pen (van buiten af) gedeeltelijk wit; vliegpennen zwartbruin of donkerbruin, met lichtgekleurde buitenzoom, de binnenzoom wit tot bruinachtig. Kin nu eens wit, dan weer geel; keel en het overige van de onderzijde geel; ondervleugeldekvederen geel, min of meer diep gekleurd. Snavel en poten zwart.

Vogels in hun winter- of trekkleed zijn meestal heel moeilijk te bepalen; men zal dus bij voorkeur, en zover doenlijk, vogels in hun broedkleed onderzoeken. De hieronder aangegeven kenmerken passen slechts voor deze laatste. Jonge exemplaren vertonen b.v. een groengeel gewassen bovenkop, wat niet het geval zal zijn met de vogel in zijn broedkleed.

Vleugel: 76-85; staart: 67-80; tarsus: 12-15; snavel: 12-13 mm.

Wij bezitten ongeveer 150 exemplaren van de Gele Kwikstaart uit onze gebieden. Daar het grootste deel van deze vogels het juveniele of het trekkleed vertonen, kan de vorm waartoe ze horen niet met zekerheid vastgesteld worden. Ik vermeld dus al onze *Motacilla flava* onder de soortnaam. Ik heb vroeger een aantal van onze exemplaren aan Captain GRANT voorgelegd, die ze dan bepaalde: de resultaten heb ik in mijn nota over de Motacilliden van Belgisch Congo (Rev. Zool. Bot. Afr., XXXIII, blz. 317-323) vastgelegd; zekere bepalingen blijven echter onzeker voor andere specialisten.

BANNERMAN schrijft met recht: « It cannot be too clearly stated that unless birds are obtained just before they leave their winterquarters when they are in fresh dress it is impossible to tell one race from another ».

CHAPIN noteert eveneens: « Most of the immature yellow wagtails that are found in equatorial Africa in numbers from October onward are so dull in color that their race cannot be determined ».

Ongeveer 150 exemplaren van *Motacilla flava* berusten in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (HENRION). — Boma (SCHOUTEDEN 13/IV). — Tshela (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (HENRION, 21/I).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Bolobo (SCHOUTEDEN 27/III). — Botanankasa (NKELE, 12/XII).

Distr. Tshuapa: Bokuma (LOOTENS 20/XI). — Bokungu (DUPUIS 27/XII). — Iyonda (MICHIELSEN, 6/I). — Esongo (DUPUIS, 13/XII). — Lingoma (HERROELEN, 25/XI). — Ngelewa (HERROELEN, 18/II, 24/II). — Bomandja (HERROELEN, 15/I). — Boyombo (HERROELEN, 23/XI). — Belo (HERROELEN, 23/XI). — Yokolo (HERROELEN, 17/XI). — Bamanya (LEONET, 7/IV). — Yakili (DUPUIS). — Ngelewa (HERROELEN, 21/III). — Iyonda (HERROELEN, 30/III). — Bokungu (HERROELEN, 24/II).

Distr. Congo-Ubangi: Bumba (WEYNS). — Bolo (VRIJDAGH 20/IV).

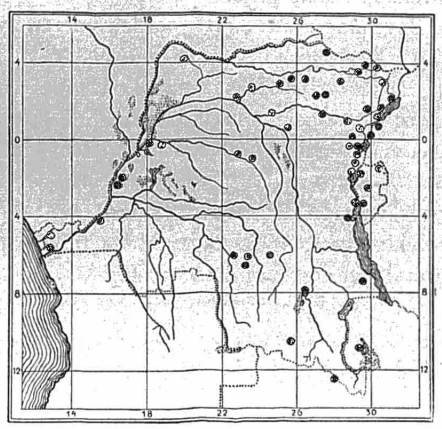

Afb. 39. — Vindplaatsen van *Motacilla flava*.

Distr. Uelé: Buta (SCHOUTEDEN, 28/I). — Mauda (SCHOUTEDEN, 26/II). — Titule (HUTSEBAUT, 6/II). — Buta (HUTSEBAUT, 2, 6, 28/I, 28/II, 2/III, 5/IV, 4/VII, 12/IX, 22/X, 14,28/XI, I, 15, 21/XII). — Buta (VRIJDAGH, 4/IV). — Bambesa (VRIJDAGH, 10/I, 1,12,17/II, 22,23/III, 5,30/X, 7,13,22/XII). — Ibembo (HUTSEBAUT, 11/II, 25 en 30/X, 30/XI, 12/XII). — Gangala na Bodio (LOUWERS, 5/I). — Alipago (VRIJDAGH, 23/III). — Aketi (HUTSEBAUT, 21/IV).

Distr. Kibali-Ituri: Mawambi (CHRISTY, 2/1, 21/XII). — Irumu (J. BEQUAERT, 27/II). — Mahagi (SCHOUTEDEN, 1/III). — Adra (SCHOUTEDEN, 23/IV).).

Distr. Kivu: Beni (BONNEVIE). — Kibati (PILETTE, 23,28/III). — Mai na Kwenda (PILETTE, 10/XII). — Mokoto-meren (PILETTE, II/IV). — Kibumba (HACKARS, 14/III). — Lubero (HACKARS). — Rutshuru (GHESQUIÈRE, 20/I). — Semliki (BONNEVIE, 4/I). — Butembo (PRIGOGINE, 15/I). — Ruzizi-delta (CURRY-LINDAHL, 25/II). — Kimboko (LIPPENS). — Ngoma (SCHOUTEDEN). — Kitutu (2/I, 7/XI, PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE, 2/XII). — Muusi (PRIGOGINE, 23/IV). — Butembo (DE SEMERIES, 3/IV). — Bela (DAUBRESSE, 15/II). — Lundjulu (DYLEFF, 12/II).

Ruanda-Urundi: Gabiro (VERHULST). — Astrida (LESTRADE, 24/III). — Astrida (AURELIAAN, 3 en 21/III). — Kisenyi (VAN SACEGHEM). — Kibingo (LESTRADE, 1/II). — Usumbura (SCHOUTEDEN, 29/XII).

Distr. Tanganika: Albertstad (HUTSEBAUT, 9/IV).

Distr. Lualaba: Kando (DE WITTE, 27-31/VIII). — Kadia (DEWIT). — Kasaji (FISHER, 22/XI).

Distr. Sankuru: Kabinda (WINDMOLDERS, 11/II, 16/XI).

Distr. Kasai: Merode (WINDMOLDERS, 2,16/III, 3/XII). — Katombe (VAN ASSCHE, 20/XI).

Andere vindplaatsen: Yambuya (JAMESON). — Avakubi (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Ibambi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Stanleystad (BOHNDORFF). — Suzi-meer, Marungu (ROCKEFELLER en MURPHY). — Kisenyi (MECLEMBURG). — Kajandsa (EMIN). — Ndussuma (EMIN). — Kasenyi (EMIN). — Mswa (EMIN). — Tunguru (EMIN). — Bangwelo-meer (NEAVE). — Baraka (GRAUER). — Irumu (GRAUER). — Kabare (GYLDENSTOLPE). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Upemba-Park (VERHEYEN).

Hier volgt een sleutel die min of meer toelaat de verschillende vormen van *Motacilla flava* te onderscheiden, welke in onze gebieden zouden kunnen voorkomen, als men mannetjes onderzoekt die het broedkleed vertonen.

1. *a.* Bovenkop tot aan de snavel, kopzijden met oordekvederen, en nek zijn zwart; geen wenkbrauwstreep; kin en keel zijn geel ..... *Motacilla flava feldegg.*
   b. Bovenkop nooit zwart, wel grijs of donkergrauw of geelgroen of geel. ..... 2.
2. *a.* Geen wenkbrauwstreep (soms treft men een vlek achter het oog). Bovenkop grijs of grauwzwart. 3.
   b. Een wenkbrauwstreep (soms afgekort vóór het oog: *iberiae*). ..... 4.
3. *a.* Kin en keel zijn wit. Bovenkop donkergrijs..... *Motacilla flava cinereocapilla.*
   b. Keel geel maar kin wit. Bovenkop grauwzwart, oordekvederen zwartachtig. .... *Motacilla flava Thunbergi.*
4. *a.* Bovenkop min of meer donker grijs of asgrauw. Een witte wenkbrauwstreep. ..... 5.
   b. Bovenkop geelgroen of geel. Een gele wenkbrauwstreep. Kin en keel geel. ..... 9.
5. *a.* Bovenkop en oordekvederen lichtgrijs; de wenkbrauwstreep is breed. .... *Motacilla flava beema.*
   b. Bovenkop en vooral oordekvederen donkerder grauw. ..... 6.
6. *a.* Keel en kin wit. De wenkbrauwstreep is afgekort en reikt over het oog maar niet tot aan de snavel; oordekvederen donkerder dan de bovenkop. ..... *Motacilla flava iberiae.*
   b. Keel geel, kin geel of wit. De wenkbrauwstreep reikt tot aan de snavel. ..... 7.
7. *a.* Oordekvederen weinig donkerder dan de bovenkop. ..... *Motacilla flava flava.*
   b. Oordekvederen merkelijk donkerder dan de bovenkop. ..... 8.
8. *a.* De wenkbrauwstreep is geel. ..... *Motacilla flava perconfusa.*
   b. De streep is wit. ..... *Motacilla flava Dombrovskii.*
9. *a.* Bovenkop en oordekvederen geelgroen, het voorhoofd geler ..... *Motacilla flava flavissima.*
   b. Bovenkop geel tot aan de snavel ..... *Motacilla flava lutea.*

Men kan de kenmerken en de verspreiding van deze vormen samenvatten als volgt:

6 *a.* - **Motacilla flava beema** SYKES.

Bovenkop lichtgrijs, oordekvederen eveneens; een brede, witte wenkbrauwstreep. Kin wit, keel geel.

Deze vorm broedt in West Siberië en trekt dan naar Indië en Oost-Afrika; ze zou aan het Edward-meer kunnen worden aangetroffen.

6 *b.* - **Motacilla flava cinereocapilla** SAVI.

Bovenkop en oordekvederen donkergrijs; kin en keel wit; geen wenkbrauwstreep, soms een vlek achter het oog.

Broedt in Italië en Joegoslavië. In de winter aangetroffen tot in Nigerië, Lado, Uganda, Abessinië.

6 *c.* - **Motacilla flava Dombrovskii** TCHUSI.

Bovenkop blauwgrijs; oordekvederen zwartachtig; kin wit of geel; een witte wenkbrauwstreep.

Deze vorm (die door SMITH aangezien wordt als een kruising tussen *flava* en *feldegg*) zou broeden in Zuid-Polen, Roemenië en Zuid-Rusland. In de winter waargenomen in Soedan, het noorden van Belgisch Congo en tot aan de Persische Golf.

6 *d*. - **Motacilla flava feldegg** MICHAHELLES.

Bovenkop, teugels en oordekvederen zijn zwart; de kin is geel; geen wenkbrauwstreep.

Broedt op de Balkan, in Klein-Azië, de Kaucasus. Trekt tot Oost-Soedan, Oost-Congo, Oost-Afrika en Transvaal.

Twee exemplaren in perfekt kleed in onze verzameling: het eerste in Mahagi ingezameld door VRIJDAGH (I/III); het ander werd door CURRY-LINDAHL aan de monding (delta) van de Ruzizi-rivier gevonden (25/II).

CHAPIN vond exemplaren in Avakubi, Faradje en Aba.

6 *e*. - **Motacilla flava flava** LINNAEUS.

Bovenkop blauwgrijs, teugels zwart, oordekvederen ietwat donkerder dan de bovenkop en gedeeltelijk wit; een witte wenkbrauwstreep; kin wit.

Broedt in Europa, ook wel in België. Op de trek tot Senegal, Nigerië, Congo, Natal.

Dit is een der vormen die gewoon in onze gebieden voorkomen.

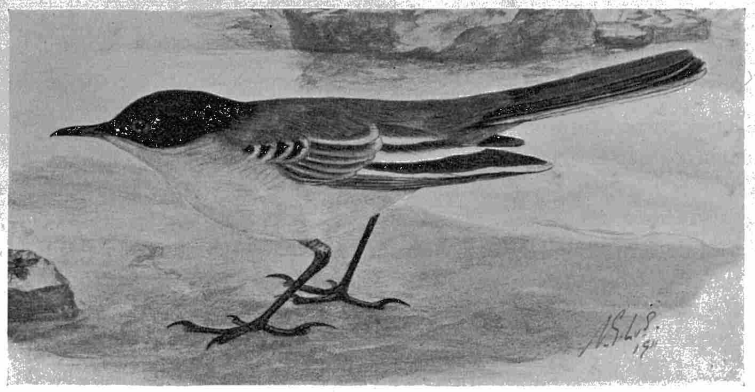

Afb. 40. — *Motacilla flava feldegg* MICH.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

6 *f*. - **Motacilla flava flavissima** BLYTH.

Bovenkop groengeel of geelgroen, gelijk de rug; een gele wenkbrauwstreep; kin en keel geel.

Broedt op de Britse Eilanden en aan de noordelijke kust van Frankrijk (soms ook van Nederland en België). Als trekvogel tot in Senegal, Nigerië, Noord- en Oost-Congo, Nyasaland.

6. *g*. - **Motacilla flava iberiae** HARTERT.

Bovenkop donkergrijs; oordekvederen eveneens; een witte wenkbrauwstreep; kin wit.

Broedt in Zuid-Frankrijk, Spanje, Noordwest-Afrika. Als trekvogel tot West-Afrika.

Tot hiertoe nooit in onze gebieden waargenomen.

6. *h*. - **Motacilla flava lutea** GMELIN.

Bovenkop, oordekvederen en wenkbrauwstreep zijn geel; kin en keel eveneens.

Broedt aan de Kaspische Zee en in Zuid-Rusland. Op de trek aangetroffen in Noordoost-Afrika en tot in Natal. CHAPIN heeft een mannelijk exemplaar in broedkleed er van vermeld, dat in Zuid-Marungu, bij het Suzi-meer, werd ingezameld. VERHEYEN noteert *lutea* van Kansenze.

6 *i*. - **Motacilla flava perconfusa** GRANT en MACKWORTH-PRAED.

Bovenkop grijs; teugels en oordekvederen donkergrauw; een gele wenkbrauwstreep; kin en keel geel.

Deze *Motacilla* werd pas onlangs beschreven en wordt door de auteurs uit Europa, Soedan, Abyssinië en Arabië vermeld; het broedgebied is nog onbekend.

6 *j*. - **Motacilla flava Thunbergi** BILLBERG.

Bovenkop donkergrauw; teugels en oordekvederen zwart; geen wenkbrauwstreep (soms de aanduiding van een streep, vóór het oog); kin wit.

Broedt in Noord-Europa en Noordwest-Azië. Bezoekt als trekvogel Afrika tot in Nyasaland en Azië tot op Ceylon en de Indische Archipel. Komt veel vóór in onze gebieden, samen met de vorm *flava*.

Genus MACRONYX SWAINSON.

Grote Motacilliden, waarvan de bevedering gedeeltelijk geel of rood is; de bovenkop en de bovenzijde gevlekt. Snavel stevig, puntig, de bovenlijn gebogen; neusgaten basaal gelegen, onbedekt; vleugels betrekkelijk kort, handpennen 2-5 de langste; staart korter dan de vleugel; poten lang en stevig, de achterteen met lange, nauwelijks gebogen klauw, deze teen met klauw ongeveer even lang als de tarsus of zelfs langer dan deze.

Drie soorten komen in onze gebieden voor. Men zal ze onderscheiden als volgt:

1. *a*. Borst rood of ten minste rood gewassen. Keel scharlakenrood of ten minste roodachtig gewassen. Flanken zwart of bruin gestreept. ..... *Macronyx Ameliae*.
   b. Geen rood in de bevedering. Borst geel of geelachtig; keel geel. ..... 2.
2. *a*. Het geel van de borst is zuiver; zwarte of bruine strepen aan de borst en aan de flanken .... *Macronyx croceus*.
   b. Het geel van de borst is min of meer bruin of oker getint; geen zwarte of bruine strepen aan borst noch flanken. ..... *Macronyx Fülleborni*.

1. - **Macronyx Ameliae** TARRAGON. — Afb. 41.

Deze soort wordt gevonden van Zuid- tot Oost-Afrika en tot Angola en Katanga. De typische vorm bewoont Zuid-Afrika, de vorm *Wintoni* Oost-Afrika, Katanga, Rhodesië.

De vederen van de bovenzijde, inbegrepen de dekvederen en de kop, zijn zwart met bruinachtige of lichtroestbruine, soms ook heel bleke, zomen, de dekvederen gedeeltelijk met witte rand; vliegpennen bruin, de buitenste handpennen met witte of roodgetinte buitenrand, de armpennen en de binnenste handpennen met witte eindzoom; een witte maar ietwat rood gewassen wenkbrauwstreep; stuurpennen zwartbruin, bruinachtig of vuilwit gezoomd, de buitenste pen wit met zwartbruine basis en soms gebruinde buitenvlag; de volgende pen zwartbruin, maar apicaal wit aan de binnenvlag; de derde pen van buiten af heeft een witte eindzoom of -vlek. Keel scharlakenrood tot bruin, zwart omzoomd, de kropband breed, en, ten minste aan de zijden, met wit gemengd; het overige van de onderzijde scharlakenrood of ten minste in het midden rood gewassen, zijdelings lichtbruinachtig, met zwarte of bruine strepen, vooral aan de flanken; ondervleugeldekvederen wit, de vleugelboeg scharlakenrood. Bovenkaak donkerbruin, onderkaak bleek.

Bij de Juv. is de kropband door streepjes vervangen; de keel en het overige van de onderzijde zijn nauwelijks rood getint op bruinachtige grond.

Vleugel: 83-95; staart: 75-85; tarsus: 28-30; snavel: 14-16 mm.

De vorm *Wintoni* die in Katanga voorkomt verschilt van de typische vorm door kleinere afmetingen en een kortere snavel.

1 *a*. - **Macronyx Ameliae Wintoni** SHARPE.

9 exemplaren vertegenwoordigen de soort in onze verzameling, waaronder één uit Ndola, Noord-Rhodesië (LYNES).

Distr. Lualaba: Kando (DE WITTE). — Kanzenze (DE WITTE).
Distr. Opper-Katanga: Mwabo (DE RIEMAECKER).

Andere vindplaatsen: Nasondoie (LYNES). — Bangwelo-meer (LYNES). — Moero-meer (NEAVE). — Kalungwisi-riv. (NEAVE).

2. - **Macronyx croceus** VIEILLOT. — Afb. 42-43.

Deze *Macronyx* heeft een grote verspreiding in Zwart-Afrika, van Senegal tot Oost-Afrika en Zuid-

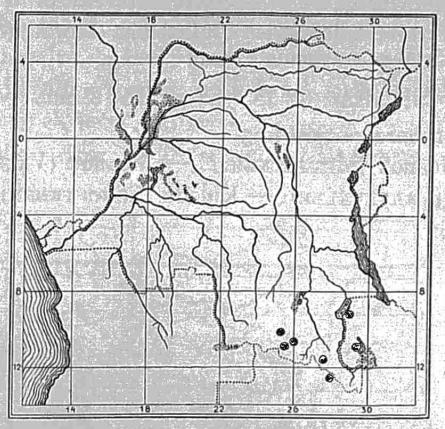

Afb. 41. — Vindplaatsen van *Macronyx Ameliae Wintoni*

Afrika, maar ook in het noorden en het oosten van Belgisch Congo en verder in Neder-Congo en noordwestelijk Angola. In Zuid-Afrika heet deze Vogel « Geel-kalkontzie ».

Grondkleur van de bovenzijde, ook van kop en dekvederen, bruin of grauwbruin tot roestbruin (mantel), met min of meer brede, zwarte of zwartbruine middelstreep aan de vederen; de nek en

Afb. 42. — *Macronyx croceus* VIEILLOT.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

de romp ongestreept of onduidelijk gestreept, meer bruingrauw; vliegpennen zwartbruin, grauwbruin gezoomd, de kleine dekvederen en de handpennen met gele of olijfgele buitenzoom, de vleugelboeg geel; stuurpennen zwartbruin en bruin, grauwbruin of roestbruin gezoomd, de vier buitenste pennen distaal wit, het wit eindstuk geleidelijk groter van binnen naar buiten, meer dan een derde van de lengte van de pen voor de buitenste stuurpen, de binnenste 1-2 cm. lang wit; een gele wenkbrauw-

streep. De hele onderzijde goudgeel, van kin tot onderstaartvederen (deze soms ietwat bruin gewassen); met een dwarse, zwarte band over de krop en rondom de keel tot aan de snavel, deze band breder in het midden en zijdelings gedeeltelijk met witte vederen vermengd; borst min of meer scherp zwart of zwartbruin gevlekt of gestreept, ten minste aan de flanken en de zijden, deze bruinachtig of vaalbruin, min of meer geel gewassen; ondervleugeldekvederen wit. Bovenkaak hoornbruin, onderkaak bleker; poten bruinachtig.

Bij de Juv. is de keel lichtbruinachtig, de zwarte kropband wordt ten hoogste door donkere vlekjes aangeduid; wenkbrauwstreep lichtbruin; buikmidden bruinachtig, ietwat geel gewassen; onderstaartvederen lichtbruin.

Vleugel: 90-103; staart: 67-85; tarsus: 33-38; snavel: 16-18 mm.

Meer dan 200 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Moanda (Mesmaekers). — Moanda (Vrijdagh). — Vista (Schouteden). Mateba (Dartevelle). — Boma (Dartevelle). — Kidada (Schouteden). — Kisantu (Schouteden). —

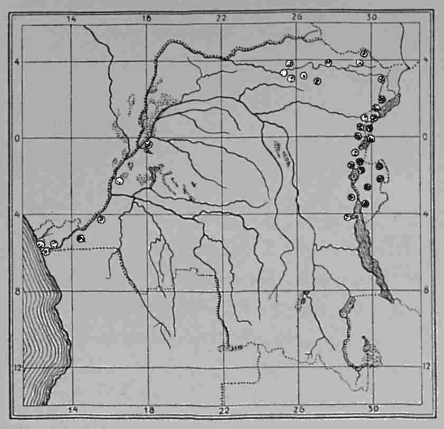

Afb. 43. — Vindplaatsen van *Macronyx croceus*.

Leopoldstad (Christy). — Leopoldstad (Becquet). — Leopoldstad (Maes). — Leopoldstad (Mevr. Lepersonne). — Leopoldstad (Henrion). — Leopoldstad (Berteaux). — Leopoldstad (Rijckmans). — Zambi (Van Saceghem). — Kingabwa (Mevr. M. Bequaert).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (Schouteden). — Ndwa (Ngwe).

Distr. Uelé: Poko (Christy). — Api (Hutsebaut). — Titule (Hutsebaut). — Angodia (Hutsebaut). — Bambesa (Vrijdagh).

Distr. Kibali-Ituri: Boga (Pilette). — Adra (Schouteden). — Bunia (Ghesquière). — Djugu (Fain). — Nyolo, Wago (Fain). — Aru-kamp (Misonne).

Distr. Kivu: Baraka (Pauwels). — Ruzizi-Kivu (Menicken). — Ruzizi-riv. (Pauwels). — Ruwenzori (Ruwenzori Expedition). — Lisasa (Pilette). — Oude Missiepost St. Gustaaf (Pilette). — Mai-na-Kwenda (Pilette). — Masidongo (Pilette). — Lufungula (Pilette). — Masidongo (Bonnevie). — Beni (Bonnevie). — Lulenga (Schouteden). — Ngoma (Schouteden). — Rutshuru-brug (Burgeon). — Katanda (Burgeon). — Luofu (Hackars). — Mabenga (Haeckars). — Rutshuru (Hackars). — Lubango/Beni (Marlier). — Rutshuru (Ghesquière). — Molindi-riv. (de Witte). — Kibati (de Witte). — Munagana (de Witte). — Rwindi-riv. (de Witte). — Beni (Lisfranc).

Ruanda-Urundi: Kisenyi (Van Saceghem). — Kisenyi (Schouteden). — Usumbura (Schouteden). — Kisenyi (Douce). — Gabiro (Verhulst). — Gabiro (Burgeon). — Kibingo (Lestrade). — Gisagara (Lestrade). — Burambi (Lestrade). — Rutare (Lestrade). — Nyawarongo-vallei (Fain). — Astrida (Fain). — Gisagara (Fain). — Astrida (Aureliaan).

Andere vindplaatsen: Kabare (Gyldenstolpe). — Tabaro (Gyldenstolpe). — Lukule (De Wilde). — Kamanegu-woud (De Wilde). — Nyangabo (Emin). — Mundu (Emin). — Irumu (Grauer). — Urundi

(GRAUER). — Niangara (SCHOUTEDEN). — Faradje (SCHOUTEDEN). — Garamba (CHAPIN). — Mabenga (DE WITTE). — Kasindi (DE WITTE). — Ikengo (SCHOUTEDEN).

3. - **Macronyx Fülleborni** REICHENOW. — Afb. 44.

Deze soort is nauw verwant met *M. croceus* en treedt in haar plaats op in het zuiden van Belgisch Congo. Ze wordt soms voor een vorm van *croceus* aangezien.

De bovenzijde is donkerder dan bij *M. croceus*, de kropband is meestal minder scherp afgetekend, de onderzijde is minder zuiver geel, behalve de keel: krop, flanken en onderstaartvederen zijn min of meer fel roestbruin of vaalbruin of zelfs olijfbruin gewassen; noch borst, noch flanken zijn gestreept; de zomen van de handpennen zijn minder zuiver geel, meer olijfgeel.

Vleugel: 95-110; staart: 75-85; tarsus: 36-40; snavel: 17-19 mm.

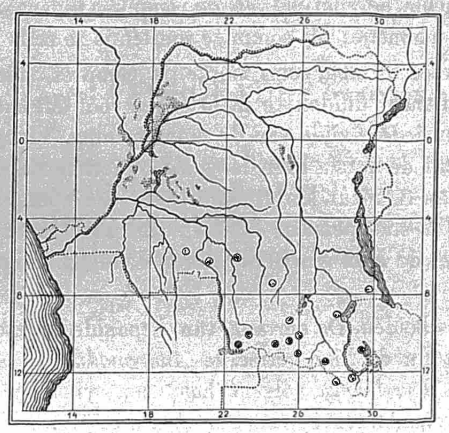

Afb. 44. — Vindplaatsen van *Macronyx Fülleborni Ascensi*.

3 *a*. - **Macronyx Fülleborni Ascensi** SALVADORI.

De typische vorm van *Fülleborni* bewoont Oost-Afrika. In Katanga, Kasai en Angola komt de vorm *Ascensi* voor.

Een vijftigtal exemplaren in ons bezit.

Distr. Kwango: Baâba (CHARLIERS).

Distr. Kasai: Mukamba-meer (LYNES). — Luluabourg (LYNES). — Kasansa (VAN ASSCHE).

Distr. Lualaba: Musolo-meer (DE BAILLET). — Mukula Gombe (DE BAILLET). — Kansenia (DE WITTE). — Kando (DE WITTE). — Kanzenze (DE WITTE). — Dilolo (DE WITTE). — Nasondoie (LYNES). — Kasaji (FISHER).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (DE RIEMAECKER). — Futwe (DE RIEMAECKER). — Kasipa (DE RIEMAECKER). — « Katanga » (LEMAIRE).

Distr. Tanganika: Kasiki (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Biano (LYNES). — Banda (LYNES). — Bangwelo-meer (NEAVE). — Moero-meer (NEAVE). — Luombwa (MOURITZ). — Lubenga (ap. BOWEN). — Kasangala (ap. BOWEN). — Ngombe, Kasai (SCHOUTEDEN). — Lukonzolwa (ASCENSO).

FAM. PYCNONOTIDAE

De Pycnonotiden of Bulbuls zijn kleine of middelgrote vogels, die zich met vruchten en bessen of met Insecten voeden. Ze worden weinig op de grond aangetroffen en bewonen, voor het meerendeel, in onze gebieden, het woud, hetzij in de boomkruinen, hetzij in het struikgewas; andere soorten, daarentegen, worden in de savane gevonden, bij voorkeur in nogal dichtbeboste gebieden; enkele worden ook in aanplantingen en zelfs dicht bij de huizen, in de tuinen, aangetroffen: b. v. de zo wijd verspreide *Pycnonotus barbatus*, of Geelstuitbulbul; sommige soorten horen thuis in het bergwoud. De nesten worden op takken of tussen het gebladerte aangelegd: het zijn open nesten die de vorm hebben van een nap.

De meeste Pycnonotiden zijn ten minste gedeeltelijk groen of olijfgroen of -geel gekleurd; de bovenzijde is meestal nogal eenkleurig, maar de staart is soms merkbaar anders gekleurd. De bevedering is meestal veeleer los en de soms heel dichte bevedering van de romp kan eigenaardig opgericht worden. Het wijfje is normaal minder groot dan het mannetje; bij sommige soorten is ze zelfs merkelijk kleiner.

Snavel stevig, min of meer breed of lang, soms merkelijk compres, min of meer gekield, meestal met kort eindhaakje, soms met min of meer duidelijke inkervingen vóór dat haakje aan de kaakranden; 4-6 min of meer lange en fijne borstels aan iedere zijde van de mondopening. Vleugels betrekkelijk kort en meestal afgerond; 10 handpennen, waarvan de eerste even lang als of ietwat langer of korter is dan de helft van pen 2; pen 3 merkelijk langer dan 3, maar korter dan 4; 4-5-6 de langste pennen. Staart meestal dwars afgesneden, of weinig afgerond; 12 stuurpennen. Tarsus nogal kort, maar meestal langer dan teen 3 met klauw; de tenen gewoonlijk stevig, de klauwen sterk gekromd; bij sommige soorten zijn de tenen 2-3-4 aan hun basis samengegroeid.

14 genera worden hier onderscheiden. De omvang van bepaalde Pycnonotiden-genera varieert volgens de specialisten. Zo rekent DELACOUR de hier vermelde *Andropadus* en *Arizelocichla* tot een zelfde subgenus van *Pycnonotus*; zo ook is *Pyrrhurus*, volgens hem, een synoniem van *Phyllastrephus*. Andere auteurs, daarentegen, hebben de Pycnonotiden in een aantal genera verdeeld, die geen betekenis hebben (zo: *Stelgidillas*, *Eurillas*... die synoniemen zijn van *Andropadus*). Ik volg hier de indeling die CHAPIN geeft in zijn « Birds ».

De volgende sleutel zal de bepaling toelaten van de genera die in onze gebieden voorkomen:

1. *a.* Gele of geelwitte vlekken sieren de binnenste armpennen en de dekvederen. ..... 2.
   b. Geen gele noch witte vlekken aan vliegpennen noch aan dekvederen. ..... 3.
2. *a.* De drie buitenste stuurpennen aan iedere zijde zijn wit of geelwit. De onderzijde van de vogel is wit of geelwit. ..... *Ixonotus* (blz. 71).
   b. Geen enkele stuurpen is wit. Onderzijde lichtgrijs. ..... *Nicator* (blz. 104).
3. *a.* Een brede, dwarse, zwarte band over de borst. Snavel kort. ..... *Neolestes* (blz. 87).
   b. Geen zwarte band over de borst. ..... 4.
4. *a.* Bovenzijde grauwbruin, de kop donkerder of zwart; onderstaartvederen mooi geel, of wit met gele zomen. Onderzijde anders nergens groen noch geel. ..... *Pycnonotus* (blz. 83).
   b. Anders gekleurd. ..... 5.
5. *a.* Onderzijde van de vogel mooi geel van de snavel af tot en met de onderstaartvederen. ..... 6.
   b. Onderzijde nooit zo gekleurd, wel soms geelgroen. ..... 8.
6. *a.* De mondborstels zijn heel lang. Snavel lang, compres, hoger dan de breedte aan de basis, zwart. ..... *Bleda* (blz. 101).
   b. Mondborstels kort of middellang, veeleer zwak. Snavel korter, normaal. ..... 7.
7. *a.* Snavel vleeskleurig, hoger dan breed; twee inkervingen aan het einde van de bovenkaak. ..... *Calyptocichla* (blz. 67).
   b. Snavel zwart, breder; een enkele inkerving achter het eindhaakje. ..... *Chlorocichla* (blz. 77).
8. *a.* De buitenste stuurpennen zijn helemaal wit of ten minste breed wit aan het einde. ..... 9.
   b. Geen wit aan de stuurpennen. ..... 10.
9. *a.* De drie buitenste stuurpennen zijn wit, met of zonder donkere vlekken vóór het einde. ..... *Baeopogon* (blz. 68).
   b. De buitenste stuurpennen zijn slechts distaal wit. ..... *Thescelocichla* (blz. 76).

10. *a.* Tussen de nekbevedering treft men lange « haren » aan, ten minste 25 mm. lang en die veel langer zijn dan de vederen. Vederen van bovenkop en keel lang en breed, de eerste vormen een soort kuif. Keel wit. ..... *Criniger* (blz. 72).
b. Zulke lange haren ontbreken. Kopbevedering normaal. ..... 11.
11. *a.* Ten minste twee inkervingen aan de bovenkaak achter het eindhaakje. Snavel ten hoogste 17 mm. lang. Algemene kleur olijfgroen, de kop nooit grijs. ..... *Andropadus* (blz. 55).
b. Een enkele inkerving. Is de algemene kleur olijfgroen, dan is de kop grijs of de keel geel. .. 12.
12. *a.* Bovenkop grijs, keel asgrauw of blauwgrauw. Staart gelijk de rug, olijfgroen. Onderstaartvederen geelgroen. ..... *Arizelocichla* (blz. 65).
b. Keel nooit grauw. ..... 13.
13. *a.* Bovenkop grijs; staart roodbruin. ..... *Pyrrhurus* (blz. 89).
b. Is de bovenkop grijs, dan is de staart olijfgroen. ..... 14.
14. *a.* Culmen duidelijk gebogen over de hele lengte ..... *Chlorocichla* (blz. 77).
b. Culmen bijna recht, nogal slank, met eindhaakje. ..... *Phyllastrephus* (blz. 90).

Genus ANDROPADUS Swainson.

Betrekkelijk kleine Pycnonotiden, de vleugel ten hoogste 95 mm. lang. De bovenzijde donkerolijfgroen tot bruinolijfgroen, de onderzijde nooit wit noch helemaal geel. Snavel min of meer breed, min of meer lang, soms bijna even lang als de tarsus, meestal merkelijk korter; met ten minste twee inkervingen achter het eindhaakje van de bovenkaak. De mondborstels korter of langer. Tarsus ten hoogste 21 mm. lang, langer dan teen 3 met klauw.

Afb. 45. — *Andropadus gracilis* Cab.
(V. G. L. van Someren del.).

Zeven *Andropadus*-soorten komen in onze gebieden voor. Men zal ze onderscheiden als volgt:

1. *a.* Ondervleugeldekvederen okergeel. Slechts twee inkervingen aan de rand van de bovenkaak, vóór het eindhaakje. Onderzijde fel grijs getint. ..... *Andropadus gracilirostris.*
b. Ondervleugeldekvederen groenachtig of geelachtig. Meer dan twee inkervingen aan de randen van de bovenkaak. ..... 2.
2. *a.* Een gele streep aan iedere zijde van de keel bij volwassen vogels. Snavel nogal breed, geel aan de basis en aan de randen van de bovenkaak. ..... *Andr. latirostris.*
b. Geen gele strepen aan de keel. Snavel zwart, ten hoogste ietwat lichter gekleurd aan de basis. 3.
3. *a.* Snavel breed: de breedte ter hoogte van de neusgaten gelijk aan de lengte. ..... *Andr. virens.*
b. Snavel smaller, langer dan de breedte ter hoogte van de neusgaten. ..... 4.

4. *a.* De hele onderzijde is geelachtig gekleurd, de borst donkerder aldus. Snavel meer dan 5 mm. hoog ter hoogte van de neusgaten. Vleugel gewoonlijk langer dan 82 mm. ..... *Andr. importunus.*

b. Onderzijde meer olijfgroen of grijs, de keel grijs. Vleugel ten hoogste 84 mm. lang. ..... 5.

5. *a.* Staart langer dan 65 mm. Vleugel 74-84 mm. lang. Geen lichtgekleurde vedertjes aan de oogleden. Onderzijde merkelijk groen, de keel grijs. ..... *Andr. curvirostris.*

b. Staart gewoonlijk korter dan 65 mm. Vleugel 65-74 mm. lang. Witachtige vedertjes aan de oogleden. ..... 6.

6. *a.* Onderzijde van het lichaam duidelijk geelgroen gewassen. Onderstaartvederen geelgroen. ..... *Andr. gracilis.*

b. Onderzijde nergens groen, maar grijs op de middellijn, de flanken bruiner. Onderstaartvederen bruin, geel gezoomd. ..... *Andr. Ansorgei.*

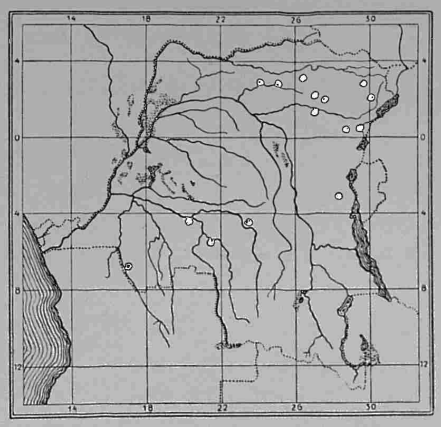

Afb. 46. — Vindplaatsen van *Andropadus Ansorgei.*

1. - **Andropadus Ansorgei** HARTERT. — Afb. 46.

Deze soort, die nauw verwant is met *A. gracilis*, is bekend van Z. Nigerië tot Gaboen en Congo, en tot Kavirondo in Uganda. Drie vormen er van worden onderscheiden; een enkele komt in onze gebieden voor.

De beschrijving die men verder vindt van *A. gracilis* past er goed op, wat de bovenzijde betreft. De onderzijde, daarentegen, verschilt merkelijk: olijfkleurig, nergens groengeel, de middellijn grauwer, de flanken bruiner, de onderstaartvederen bruin, olijfbruin of roodbruin, smal geel gezoomd; keel grijs.

Vleugel: 68-77; staart: 58-64; tarsus: 16-17; snavel: 15-16 mm.

1 *a.* - **Andropadus Ansorgei muniensis** GROTE.

CHAPIN meent de Congolese vertegenwoordigers van deze soort te moeten aanzien als de vorm *muniensis* die GROTE beschreef uit Spaans Guinea.

44 exemplaren zijn in ons bezit.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Buta (SCHOUTEDEN). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Bambesa (VRIJDAGH). — Paulis (ABBELOOS). — Rungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (SCHOUTEDEN). — Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE). — Kilo (THÉLIE).

Distr. Kivu: Bilolo (DYLEFF). — Butembo, Ngoma (DYLEFF en PRIGOGINE). — Biakiri (PRIGOGINE). — Butembo/Mobisio (DYLEFF). — Kamituga (PRIGOGINE). — Moera (BONNEVIE). — Beni (BONNEVIE).

Distr. Kasai: Luebo (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Kwango: Kasanga (SCHWETZ).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Libokwa (ALEXANDER).

2. - **Andropadus curvirostris** CASSIN. — Afb. 47.

Deze *Andropadus* is zeer wijd verspreid, van Sierra-Leone tot Noord-Angola, enerzijds, tot Belgisch Congo, Uganda en het westen van Oost-Afrika, anderzijds. In onze gebieden wordt de soort vertegenwoordigd door de typische vorm; een andere vorm bewoont Sierra-Leone en aangrenzende streken.

Snavel veeleer smal, langer dan zijn breedte op de hoogte van de neusgaten; enkele inkervingen vóór het eindhaakje.

Bovenzijde en dekvederen donkerolijfgroen, bruin of roodbruin gewassen, de romp en de bovenstaartvederen soms merkelijk meer aldus; stuurpennen donkerbruin, min of meer groen gewassen; vliegpennen donkerbruin of zwartbruin, met olijfgroene buitenvlag, de binnenste armpennen gelijk de rug. Onderzijde lichter gekleurd, olijfgroengeel, de borst en de zijden donkerder, het midden van het achterlijf, de buik, de onderstaartvederen daarentegen veel geler; keel merkbaar grijs; ondervleugeldekvederen lichtgeel. Geen duidelijke ring witachtige vedertjes rondom het oog.

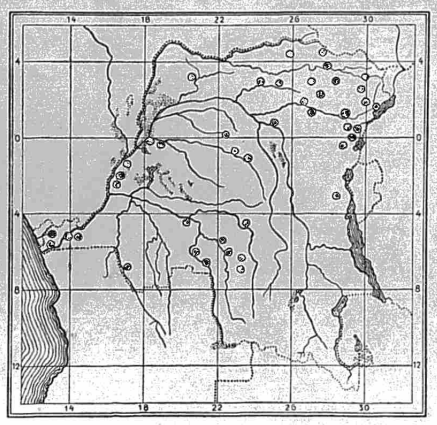

Afb. 47. — Vindplaatsen van *Andropadus curvirostris*.

Snavel zwart; poten grauwzwart of donkergroen.

Vleugel: 67-83; staart: 66-84; tarsus: 17-20; snavel: 12-15 mm.

Deze soort komt samen met *A. gracilis* voor en kan er gemakkelijk mee verward worden. De afmetingen zijn groter en de kleur van de onderzijde helpt ook de twee soorten van elkander te onderscheiden.

Meer dan 100 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo : Temvo (SCHOUTEDEN). — Makaia Ntete (SCHOUTEDEN). — Thijsstad (SCHWETZ).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Ndwa (NGWE). — Keseki (NKELE).

Distr. Tshuapa: Lukolela (LECOCQ). — Ikela (HERROELEN). — Yokamba (STEVENART). — Bokuma (LOOTENS). — Iyonda (MICHIELSEN). — Lofima (DUPUIS). — Yaito (DUPUIS).

Distr. Congo-Ubangi: Businga (COLLARD).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Paulis (ABBELOOS). — Poko (CHRISTY). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Niangara (DE CALONNE). — Rungu (SCHOUTEDEN). — Tukpwo (VRIJDAGH).

Distr. Stanleystad: Yangambi (BECQUET). — Bosabangi (CHRISTY). — Panga (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (SCHOUTEDEN). — Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE). — Teturi (Mevr. FUMIÈRE). — Zega (FAIN). — Abimva (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Kamituga (PRIGOGINE). — Beni (BONNEVIE). — Zambo (BONNEVIE). — Butembo (DYLEFF en PRIGOGINE). — Kitwabaluzi (PRIGOGINE). — Butembo Ngoma (DYLEFF en PRIGOGINE).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Ngombe (SCHOUTEDEN). — Kamaiembi (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Merode (WINDMOLDERS).

Distr. Kwango: Kasanga (SCHWETZ).

Andere vindplaatsen: Kinyawanga (EMIN). — Mukimbungu (LAMAN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Bolobo (SCHOUTEDEN). — Mongende (SCHOUTEDEN). — Moera (GRAUER). — Mawambi (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Kampi ya Wambuti (GYLDENSTOLPE). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Simbo (GYLDENSTOLPE). — Saidi (REHN). — Boma (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Biangolo/Modidi (DE WILDE).

Afb. 48. — *Andropadus gracilirostris* STRCKL.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

3. - **Andropadus gracilirostris** STRICKLAND.

Deze soort bewoont de wouden van Senegal tot Angola en tot Kenya, over Belgisch Congo. In onze gebieden komt de vorm *congensis* voor.

3 *a*. - **Andropadus gracilirostris congensis** REICHENOW. — Afb. 48-49.

Deze vorm werd beschreven uit Leopoldstad. Hij is bekend van Zuid-Kameroen tot Gaboen en Noord-Angola en is wijd verspreid over onze Congolese wouden tot Oost-Afrika.

Bovenzijde en dekvederen olijfbruin, maar min of meer geelgroen gewassen, de kop min of meer donkerder, ietwat grauw naar voren toe; vliegpennen donkerbruin, de buitenvlag groen gewassen; stuurpennen donkerbruin, olijfgroen gewassen. Keel lichtgrijs gekleurd, de kin bijna wit; het overige van de onderzijde grijs maar olijfgroen gewassen, naar de middellijn room- of geelkleurig, zelfs witachtig op de buik; onderstaartvederen min of meer isabelkleurig, de schenen eveneens; ondervleugeldekvederen okergeel. Snavel en poten zwart of zwartbruin.

Snavel slank en langer dan de breedte aan de basis; twee inkervingen vóór het eindhaakje.

Vleugel: 75-90; staart: 71-90; tarsus: 18-21; snavel: 14-17 mm.

Een honderdtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Kidada (SCHOUTEDEN). — Wolter (Mevr. M. BEQUAERT).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Bolobo (NKELE). — Dima (CHARLIERS).

Distr. Tshuapa: Bokuma (LOOTENS). — Iyonda (MICHIELSEN). — Bokungu (DUPUIS). — Yokamba (STEVENART).

Distr. Congo-Ubangi: [Karawa (WALLIN)].

Distr. Uelé: Bambesa (VRIJDAGH). — Titule (HUTSEBAUT). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Dika (SCHOUTEDEN). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Buta (HUTSEBAUT). — Paulis (ABBELOOS).

Distr. Kibali-Ituri: Abimva (SCHOUTEDEN). — Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE). — Teturi (Mevr. FUMIÈRE).

Distr. Stanleystad: Stanleystad (CHRISTY). — Angumu (DYLEFF).

Distr. Kivu: Lesse (PILETTE). — Malissawa (PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Maboya (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Manzia (PRIGOGINE). — Nzombe (PRIGOGINE). — Bitakongo (PRIGOGINE). — Kamatembe (DE WITTE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Kakenda (PRIGOGINE). — Bilolo (DYLEFF). — Mwana (PRIGOGINE).

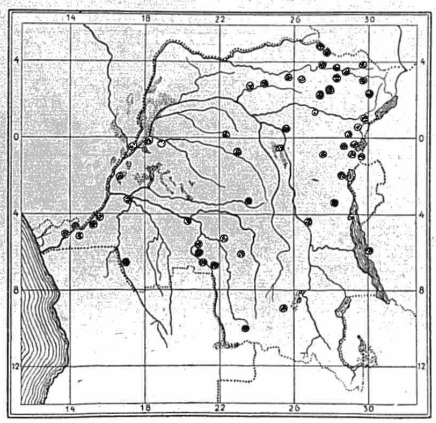

Afb. 49. — Vindplaatsen van *Andropadus gracilirostris*.

Distr. Lualaba: Kinda (DE BAILLET). — Kasaji (FISHER).

Distr. Sankuru: Lodja (GHESQUIÈRE). — Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Merode (WINDMOLDERS). — Kamaiembi (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Ngombe (SCHOUTEDEN). — Makumbi (SCHOUTEDEN).

Distr. Kwango: Kasanga (SCHWETZ). — Mukila (Mevr. BEQUAERT).

Andere vindplaatsen: Leopoldstad (BOHNDORFF). — Ponthierstad (CARRUTHERS). — Moera (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — O. Rutshuru-vlakte (GRAUER). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Mbwahi (BABAULT). — Kasongo (BOHNDORFF). — Tingasi (EMIN). — Ngoya (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Kampi ya Wambuti (GYLDENSTOLPE). — Mukimbungu (LAMAN). — Saidi (REHN). — Ekibondo (REHN). — Avakubi (CHAPIN).

4. - **Andropadus gracilis** CABANIS.

Deze *Andropadus* is bekend van Sierra-Leone tot Belgisch Congo en het westen van Kenya. In onze gebieden treft men slechts de typische vorm aan.

4 *a*. - **Andropadus gracilis gracilis** CABANIS. — Afb. 50.

Deze vorm bewoont de wouden van Kameroen, van Belgisch Congo en van Uganda. Hij komt ook voor samen met *Andr. Ansorgei* en vooral met *Andr. curvirostris*.

Bovenzijde donkerolijfgroen, min of meer roodbruin gewassen, vooral de bovenstaartvederen, de bovenkop donkerder en grauw gewassen; een ring korte, witachtige vedertjes rondom het oog; vliegpennen don-

kerbruin, de buitenvlag min of meer olijfgroen, de binnenzoom geelachtig; stuurpennen bruin, min of meer roodbruin getint. Keel grauwachtig, maar ietwat olijfkleurig gewassen; borst donkerder, het overige van de onderzijde olijfgroen, de flanken en vooral het achterlijf min of meer olijfbruin, het midden en de onderstaartvederen min of meer geelgroen getint. Snavel en poten zwart: mondspleet geel. Snavel slank, langer dan breed; meer dan twee inkervingen aan de randen van de bovenkaak vóór het eindhaakje.

Vleugel: 65-76; staart: 60-67; tarsus: 16-18; snavel: 11-13 mm.

De onderzijde van deze vogel ziet er groener uit dan bij *Andr. curvirostris*, die meer olijfgroengeel is gekleurd.

90 exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Temvo (SCHOUTEDEN). — Temvo (VRIJDAGH). — Kisantu (GOOSSENS).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Keseki (NKELE). — Ndwa (NGWE).

Distr. Tshuapa: Bokuma (LOOTENS). — Mokilibwa (DUPUIS). — Yokamba (DUPUIS). — Iyonda

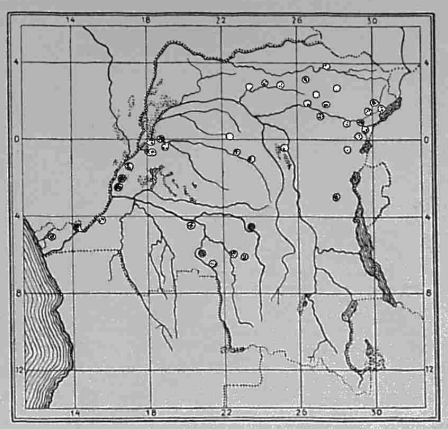

Afb. 50. — Vindplaatsen van *Andropadus gracilis*.

(MICHIELSEN). — Bokungu (DUPUIS). — Eala (SCHOUTEDEN). — Lukolela (BELLEFROID). — Yokolo (HERROELEN).

Distr. Stanleystad: Panga (SCHOUTEDEN).

Distr. Uelé: Koteli (SCHOUTEDEN). — Buta (HUTSEBAUT). — Malundja (CHRISTY). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Kifuku Nawa-rivier (SCHOUTEDEN). — Paulis (ABBELOOS).

Distr. Kibali-Ituri: Zega (FAIN). — Kinawa (Mevr. LEPERSONNE).

Distr. Kivu: Kokoba (PILETTE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Rusiki (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Lundjulu (SCHEPENS en DYLEFF). — Kampi ya Wambutti (GYLDENSTOLPE). — Lesse (PILETTE). — Zambo (BONNEVIE). — Teturi (Mevr. FUMIÈRE). — Assumba (PILETTE). — Makojoba (PILETTE).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Makumbi (SCHOUTEDEN). — Ngombe (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Merode (WINDMOLDERS). — Luluaburg (CALLEWAERT).

Andere vindplaatsen: Leopoldstad (WHITMAN). — Avakubi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Manyanga (BOHNDORFF). — Kinyawanga (STUHLMANN). — Bundeko (EMIN). — Kitima (ANSORGE). — Ponthierstad (CARRUTHERS). — Irumu (GYLDENSTOLPE). — Mawambi (CARRUTHERS). — Rungu (SCHOUTEDEN). — Saidi (REHN). — Tondu (SCHOUTEDEN). — Lesse (GYLDENSTOLPE). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Malisawa (GYLDENSTOLPE). — Bopu (GYLDENSTOLPE). — Katuka (DE WILDE).

5. - **Andropadus importunus** VIEILLOT.

Deze soort bewoont Zwart-Afrika van het zuiden tot in het noordoosten, in Somaliland. Een van de herkende vormen zou misschien in Katanga kunnen voorkomen.

5. *a.* - **Andropadus importunus oleaginus** PETERS.

Deze vorm is bekend van Portugees Oost-Afrika tot Noord-Rhodesië en werd aangetroffen tot vlak bij de zuidelijke grens van Katanga, ten zuiden van Ndola. Hij werd misschien reeds door BÖHM bij Mpala, aan de westelijke oever van het Tanganika-meer, ingezameld.

Bovenzijde olijfgeelbruin tot bruinolijfgrauw; de teugels bleek; vliegpennen donkerbruin, de binnenzoom geelachtig, de buitenzoom gelijk de rug; stuurpennen nauwelijks donkerder dan de rug; keel groen-

Afb. 51. — *Andropadus latirostris* STRICKL.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

geelachtig; krop en lichaamszijden olijfgrauwgeelachtig tot olijfbruinachtig, het midden van de buik en de onderstaartvederen lichtgeel of lichtokergeel; ondervleugeldekvederen geelachtig. Snavel zwart; poten donkerbruin of bruinzwart.

Vleugel: 85-89; staart: 77-87; tarsus: 21-23; snavel: 14-16 mm.

Geen exemplaar in onze verzameling.

6.- **Andropadus latirostris** STRICKLAND. — Afb. 51-52.

Deze geelbaardige *Andropadus* is bekend van Portugees Guinea tot Congo, enerzijds, tot Z. O. Soedan, Kenya, het Tanganyika Territory, anderzijds.

Bovenzijde donkerolijfgroen of bruinolijfgroen, de romp en de bovenstaartvederen meer roodbruin; de kop donkerder, grauwer naar voren toe; vliegpennen donkerbruin, olijfgroen of bruinolijfgroen aan de buitenvlag; stuurpennen donkerbruin, groenachtig gezoomd. Keel olijf- of grauwolijfgroen, met aan weerskanten een gele streep (die bij de Juv. ontbreekt), welke aan de bovenkant donker (soms zwartachtig) is gezoomd; de twee gele strepen vloeien dikwijls samen aan de kin; het overige van de onderzijde eveneens olijfgroen, het midden lichter gekleurd, geler; de onderstaartvederen grijsbruinachtig of isabelkleurig; ondervleugeldekvederen min of meer licht groengeel. Snavel donkerbruin of zwartbruin, de rand van de kaken en de basis van de onderkaak geel; poten bruinachtiggeel of vleeskleurig.

Snavel met meer dan 2 inkervingen vóór het eindhaakje, nogal langer dan breed.

Vleugel: 75-93; staart: 70-90; tarsus: 17-21; snavel: 12-16 mm.

Twee vormen komen in onze gebieden voor; ze zijn moeilijk te herkennen, zoals CHAPIN ook toegeeft, en verschillen weinig van kleur; een beter kenmerk wordt gegeven door de vleugellengte.

6 *a*. - **Andropadus latirostris eugenius** REICHENOW.

Dit is de vorm die in Uganda, in Oost-Congo en in Ruanda-Urundi voorkomt, en die MOREAU ook voor het Kungwe-gebergte, ten oosten van het Tanganika-meer, vermeldt.

Hij is ietwat groter dan de typische vorm: vleugel 80-91 mm. (tegen 75-86) volgens CHAPIN; de bovenkop is ietwat groener en de keel is minder donker tussen de gele strepen.

70 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Wago-woud (FAIN). — Aboro-berg (VRIJDAGH). — Teturi (Mevr. FUMIÈRE).

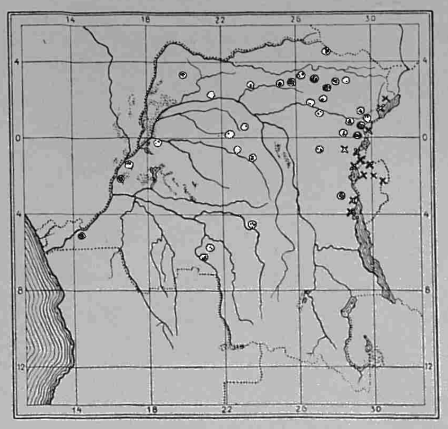

Afb. 52. — Vindplaatsen van *Andropadus latirostris*.
×*Androp. latir. eugenius*. ● *Androp. latir. latirostris*.

Distr. Kivu: Lundjulu (SCHEPENS en DYLEFF). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Ngoma (SCHOUTEDEN). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Bingi (PRIGOGINE). — Burunga (SCHOUTEDEN). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Kamatembe (DE WITTE). — Kansenze (BURGEON). — Tshibinda (BURGEON). — Idjwi-eiland (LOVERIDGE). — Baraka (PAUWELS). — Bianze (PRIGOGINE). — Butembo (DYLEFF). — Nzombe (PRIGOGINE). — Lundjulu (SCHEPENS).

Ruanda-Urundi: Rugege-woud (LESTRADE). — Nyundo (DOUCE). — Kibungu (LESTRADE). — Bigogwe (LESTRADE). — Ntaga (LESTRADE).

Andere vindplaatsen: W. Ruwenzori (CHAPIN). — Sake (GYLDENSTOLPE).

6 *b*. - **Andropadus latirostris latirostris** STRICKLAND.

De typische vorm van *A. latirostris* komt voor van Fernando Po en Kameroen tot in onze Kolonie, waar hij in hogergelegen gebieden van het oosten door de vorm *eugenius* wordt vertegenwoordigd. De vleugel meet 75-86 mm.

Een honderdtal exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Thijsstad (SCHWETZ).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Botanankasa (NKELE).

Distr. Tshuapa: Lukolela (LECOCQ). — Bokuma (LOOTENS). — Yokamba (STEVENART). — Bokungu (DUPUIS). — Yokolo (HERROELEN). — Bolingela (HERROELEN). — Ikela (HERROELEN). — Iyonda (MICHIELSEN). — Yoseki (WRIGHT). — Bolunga (HERROELEN).

Distr. Congo-Ubangi: Bolombo, Lisala (DEHEYN). — [Karawa (WALLIN)].

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN). — Rungu (SCHOUTEDEN). — Kifuku Nawa-riv. (SCHOUTE-

DEN). — Medje (SCHOUTEDEN). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Paulis (ABBELOOS). — Bambesa (VRIJDAGH). — Buta (HUTSEBAUT). — Malengoya (HUTSEBAUT). — Poko (CHRISTY). — Ibembo (HUTSEBAUT).

Distr. Stanleystad: Angumu (DYLEFF). — Panga (SCHOUTEDEN). — Bosabangi (CHRISTY).

Distr. Kivu: Bilolo (DYLEFF). — Lesse (BONNEVIE). — Beni (BORGERHOFF). — Masidongo (BONNEVIE). — Moera (BONNEVIE). — Mutiba (PILETTE). — Lesse (PILETTE). — Loya/Lindi (PIETTE). — Kampi ya Wambuti (GYLDENSTOLPE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Beni (BONNEVIE). — Marisawa (PILETTE). — Kakanda (PRIGOGINE).

Distr. Kasai: Makumbi (SCHOUTEDEN). — Kamaiembi (SCHOUTEDEN).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Afb. 53. — *Andropadus virens* CASS.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Andere vindplaatsen: Ukaika (GRAUER). — Mawambi/Irumu (GRAUER). — Lenda-riv. (MECKLEMBURG). — Buta/Dungu (RIBOTTI). — Molemba (GYLDENSTOLPE). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Abeli (GYLDENSTOLPE). — Avakubi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Kabakubi (DE WILDE). — Kalonge (DE WILDE).

7. - **Andropadus virens** CASSIN. — Afb. 53-54.

Deze soort is zeer wijd verspreid in Zwart-Afrika. Ze komt voor van Gambia tot Noord-Angola, over onze Kolonie, tot Kavirondo; maar anderzijds wordt de Kortsnavelige Bulbul ook aangetroffen in woudgebieden van Katanga, Oost-Afrika, Nyassa, en zelfs op Zanzibar.

Andropadus virens wordt gemakkelijk herkend aan de vorm van de snavel, die breed driehoekig is : de breedte ter hoogte van de neusgaten is gelijk aan de lengte tot aan de punt. Bovenzijde donkerolijfgroen, ietwat roodbruin gewassen, vooral aan romp en bovenstaartvederen; stuurpennen en dekvederen donkerbruin, min of meer groen gewassen; vliegpennen donkerbruin, min of meer groen gewassen; met groengewassen buitenvlag en geelachtige binnenzoom. Onderzijde grauwolijfgroen tot vaalolijfgroen, naar achteren toe meestal lichter gekleurd, het midden van het onderlijf meestal geel; keel iets lichter gekleurd; onderstaartvederen meestal min of meer bruin gewassen. Snavel zwart of donkerolijfbruin; poten loodgrauw of donkerolijfgroen.

Vleugel: 67-89; staart: 60-85; tarsus: 18-21; snavel: 10-13 mm.

Verscheidene vormen zijn bekend. Drie er van komen in onze gebieden voor.

7 *a*. - **Andropadus virens holochlorus** VAN SOMEREN.

Deze vorm werd beschreven uit Uganda. Ik meen exemplaren uit de streek ten westen van het Albertmeer hiermede te mogen identificeren. De vleugel meet74-82 mm., tegen 67-78 mm. voor de typische vorm.

8 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Longlu, Wago (FAIN). — Zega (FAIN). — Kawa (BREDO).

Geen andere vindplaats.

7 *b*. - **Andropadus virens virens** CASSIN.

De typische vorm van *A. virens* is bekend van Fernando Po en Kameroen tot Belgisch Congo en de Oost-Afrikaanse kust. Hij komt in de meeste van onze woudgebieden voor.

Ongeveer 250 exemplaren in ons bezit.

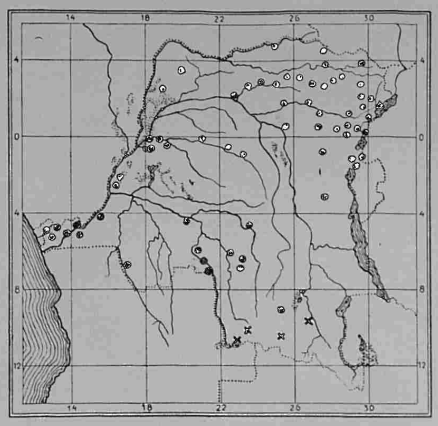

Afb. 54. — Vindplaatsen van *Andropadus virens*.
⊕ *Androp. vir. virens*. × *Androp. vir. zombensis*.
▲ *Androp. vir. holochlorus*.

Distr. Neder-Congo: Temvo (SCHOUTEDEN). — Kisala (SCHOUTEDEN). — Dongo (VLEESCHOUWERS). — Kangu (DARTEVELLE). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Thijsstad (Mevr. M. BEQUAERT). — Tshela (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (SCHOUTEDEN). — Kisantu (GOOSSENS).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Botanankasa (NKELE).

Distr. Tshuapa: Bokuma (LOOTENS). — Bikoro (SCHOUTEDEN). — Tondu (SCHOUTEDEN). — Iyonda (MICHIELSEN). — Bokungu (DUPUIS). — Ikengo (SCHOUTEDEN). — Eala (SCHOUTEDEN). — Ikela, Lofori (HERROELEN). — Besomba (HERROELEN). — Welenge (HERROELEN). — Yalokele (DUPUIS).

Distr. Congo-Ubangi: Bomboma (VRIJDAGH). — Bumba (CHRISTY). — Yambuku (DE PAEPE). — [Karawa (WALLIN)].

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Paulis (ABBELOOS). — Medje (CHRISTY). — Bambesa (VRIJDAGH). — Watia (VRIJDAGH). — Poko (CHRISTY). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Bambesa (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Djamba (SCHOUTEDEN). — Rungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Stanleystad: Bosabangi (CHRISTY). — Angumu (DYLEFF). — Bafwasende (CHRISTY). — Panga (BOCK). — Panga (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri: Kilo (THÉLIE). — Boga (PILETTE). — Abimva (SCHOUTEDEN). — Bondo Mabe (SCHOUTEDEN). — Teturi (Mevr. FUMIÈRE).

Distr. Kivu: Maboya (PRIGOGINE). — Bilolo (DANDOY). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Rutshuru (DE WITTE). — Beni (BORGERHOFF). — Moera (BONNEVIE). — Lesse (PILETTE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Butembo (PRIGOGINE). — Butembo/Mobisio (VERMEERSCH). — Kasika (PRIGOGINE). — Lundjulu (DYLEFF). — Kakanda (PRIGOGINE). — Maboya (PRIGOGINE).

Distr. Lualaba: Kinda (DE BAILLET).

Distr. Sankuru: Kabinda (WINDMOLDERS). — Gandajika (WINDMOLDERS). — Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Merode (WINDMOLDERS). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Tshisika (SCHOUTEDEN). — Ngombe (SCHOUTEDEN). — Katombe (VAN ASSCHE).

Distr. Kwango: Frans Jozef-watervallen (SCHWETZ). — Ndinga (Mevr. M. BEQUAERT).

Andere vindplaatsen: Manyanga (BOHNDORFF). — Sassa (BOHNDORFF). — Lupungu (FROBENIUS). — Tingasi (EMIN). — Kitima (ANSORGE). — Mukimbungu (LAMAN). — Gurba/Dungu (RIBOTTI). — Ten W. van de Rutshuru-vlakte (GRAUER). — Mawambi (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Irumu (GRAUER). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Kampi ya Mambuti (GYLDENSTOLPE). — Saidi (REHN). — Ekibondo (REHN).

7 *c.* - **Andropadus virens zombensis** SHELLEY.

Dit is een vorm met langere vleugels: 80-87 mm. Hij wordt gevonden van Oost-Afrika en Nyassaland tot Katanga.

14 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER). — Dilolo (DE WITTE). — Dilolo (FREYNE).

Andere vindplaatsen: Kanzenze (LEFÈBURE). —Upemba-Park (VERHEYEN).

Genus ARIZELOCICHLA OBERHOLSER.

Nauw verwant met *Andropadus* en door DELACOUR met dit genus gesynonymiseerd. De randen van de bovenkaak vertonen echter één enkele inkerving vóór het eindhaakje; de mondborstels zijn nogal zwak, de snavel is kort, maar langer dan breed.

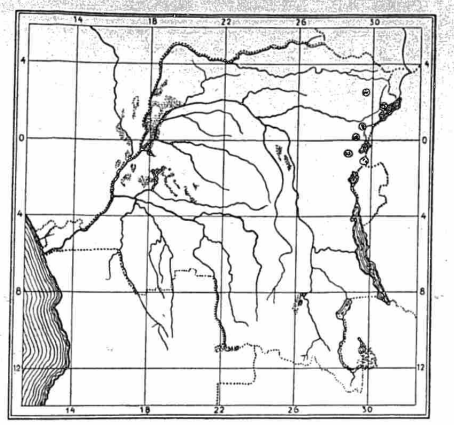

Afb. 55. — Bekende vindplaatsen van *Arizelocichla masukuensis kakamegae.*

Twee soorten worden aangetroffen in onze gebieden; waar ze slechts in het oosten voorkomen. Men kan ze onderscheiden als volgt :

1. a. Vleugel 76-82 mm. lang. Onderzijde olijfgroen ..... *Arizelocichla masukuensis*
   b. Vleugel 84-95 mm. lang. Onderzijde olijfgeel in het midden ..... *Arizelocichla tephrolaema*

1. - **Arizelocichla masukuensis** SHELLEY

Deze soort is bekend van het noorden van Nyasaland tot Brits Oost-Afrika, Uganda en het oosten van Belgisch Congo, in het diep woud. Hier treft men de vorm *kakamegae* aan.

1 *a*. - **Arizelocichla masukuensis kakamegae** SHARPE. — Afb. 55.

Deze vorm wordt aangetroffen van Mt Elgon en Uganda tot het woudgebied in het noordoosten van onze Kolonie.

Bovenzijde olijfgroen, min of meer donker; de kop echter grijs, de vederen donkergezoomd; stuurpennen weinig verschillend van de rug; vliegpennen zwartbruin of donkerbruin, de buitenvlag olijfgroen gelijk de rug, de binnenzoom geelachtig; ondervleugeldekvederen geel. Keel en kopzijden grijs, lichter gekleurd dan de bovenkop, vooral de kin; buikmidden en onderstaartvederen geelgroen, de borst en de flanken meer olijfgroen, maar lichter gekleurd dan de rug. Witgrijze vedertjes rondom het oog. Snavel bruinzwart.

Vleugel: 73-84; staart: 75-85; tarsus: 19-20; snavel: 11-14 mm.

Afb. 56. — *Arizelocichla tephrolaema* GRAY.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

16 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kibali-Ituri: Wago (BREDO). — Bondo Mabe (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Lutunguru (PRIGOGINE). — Mwana (PRIGOGINE). — Masango (PRIGOGINE). — Mobaya (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Moera (GRAUER). — Kampi-ya-Mambutti (GYLDENSTOLPE). — Ten O. van de Rutshuru-vlakte (CHAPIN).

2. - **Arizelocichla tephrolaema** GRAY

Deze soort is merkelijk groter dan de vorige en vertoont meer olijfgeel aan de onderzijde. Ze bewoont het hoogland van Fernando Po, Kameroen, Oost-Congo, Uganda, Kenya. In onze gebieden komt de vorm *kikuyuensis* voor.

2 *a*. - **Arizelocichla tephrolaema kikuyuensis** SHARPE. — Afb. 56-57.

Deze vorm komt in het oosten van onze Kolonie voor, van het Albert-meer tot het Tanganika-meer, en bewoont eveneens het bergwoud van Ruanda-Urundi. Hij komt tot in Kenya voor.

De algemene kleurverdeling gelijkt veel op deze van *Ar. masukuensis kakamegae*. De afmetingen zijn

echter groter, de kop is donkerder grijs, de onderzijde is merkelijk geel of olijfgeel gekleurd, vooral aan borst en buik, waarvan de flanken geelgroen uitzien. Witte vedertjes rondom het oog.

Vleugel: 85-94; staart: 85-100; tarsus: 23-24.5; snavel: 13-15 mm.

Een honderdtal exemplaren in onze verzameling; daaronder vogels uit Engels gebied: Mt. Elgon, Kikuyu, Kenia, O. Ruwenzori (Ruwenzori Expedition), N. Ruwenzori (JACKSON).

Distr. Kivu: Kibumba (HACKARS). — Kansenze (BURGEON). — Tshibinda (BURGEON). — Mt. Tshiabirimu (HACKARS). — Kamatembe (DE WITTE). — Burunga (SCHOUTEDEN). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Nyarusambo (DE WITTE). — Westelijke Vulkanen (GRAUER). — Mikeno-vulkaan (GRAUER). — Kaskwa (DE WITTE). — Lubureri (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Nzombe (PRIGOGINE). — Mwana (PRIGOGINE). — Bingi (PRIGOGINE). — Bitakongo (PRIGOGINE). — Muchokolo (PRIGOGINE). — Kasavu (PRIGOGINE). — Kanyero (PRIGOGINE). — Lutunguru (DYLEFF). — Ruzizi/Kivu (MENICKEN). — Luiko (PRIGOGINE).

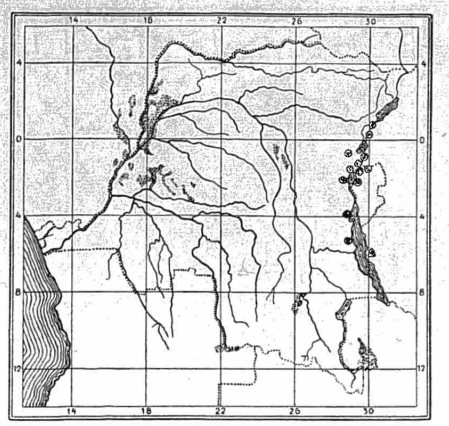

Afb. 57. — Vindplaatsen van *Arizelocichla tephrolaema*.
▲ *Ariz. tephr. kungwensis*. ● *Ariz. tephr. kikuyuensis*.

Ruanda-Urundi: Nya Muzinga (SCHOUTEDEN). — Kibga (DE WITTE). — Kundhuru ya Tshuve (DE WITTE). — Ngando-meer (DE WITTE). — Nyabitsindi (DE WITTE). — Burambi (DE WITTE). — Rugegewoud (LESTRADE). — Kinigi (LESTRADE). — Ngabge (AURELIAAN).

Andere vindplaatsen: W. Ruwenzori (MECKLEMBURG). — Karisimbi vulkaan (GYLDENSTOLPE). — Nya Muzinga (SCHOUTEDEN). — Mbwahi (BABAULT). — Kikere (DE WITTE). — Kabobo-berg (BREDO).

2 *b*. - **Arizelocichla tephrolaema kungwensis** MOREAU.

MOREAU beschreef deze vorm uit het Kungwe-gebergte, aan de oostelijke oever van het Tanganikameer. Deze vorm zal misschien aan de westelijke, Congolese oever worden gevonden. Bij *kungwensis* zijn geen witte vedertjes te zien rondom het oog.

Genus CALYPTOCICHLA OBERHOLSER.

Snavel lang en smal, hoger dan breed aan de neusgaten, vleeskleurig, met twee inkervingen aan de randen van de bovenkaak. Mondborstels betrekkelijk kort. Tarsus langer dan de snavel. Onderzijde helemaal geel.

Eén enkele soort: de Geelbuikige Bulbul.

1. - **Calyptocichla serina** VERREAUX. — Afb. 58.

Deze soort wordt aangetroffen in de wouden van Sierra-Leone tot Kameroen, Fernando Po, Gaboen, Mayumbe, het noorden en het noordoosten van Belgisch Congo.

Bovenzijde geelachtig olijfgroen, de kop donkerder; dekvederen, buitenzoom van de handpennen en van de buitenste armpennen, alsmede de binnenste armpennen, eveneens geelachtig olijfgroen; de binnenzoom van de vliegpennen geel; stuurpennen ietwat bruiner dan de rug; oordekvederen fijn witachtig gestreept. Kin en keel van voren wit of geelwit, de achterkeel en het overige van de onderzijde olijfgeelgroen, de flanken donkerder olijfgroen, het midden van het onderlijf daarentegen geel of olijfgeel; de vederen van de borst meestal olijfgroen, met min of meer afgetekende en brede, gele zoom; onderstaartvederen geel, soms zelfs goudgeel; ondervleugeldekvederen oker- of goudgeel. Snavel bruinachtig, de basis van de onderkaak bleek; poten donker blauwgrauw of zwart.

Vleugel: 85-95; staart: 72-90; tarsus: 19-22; snavel: 15-18 mm.

18 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Tshela (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Yokamba (DUPUIS). — Nkile (DUPUIS).

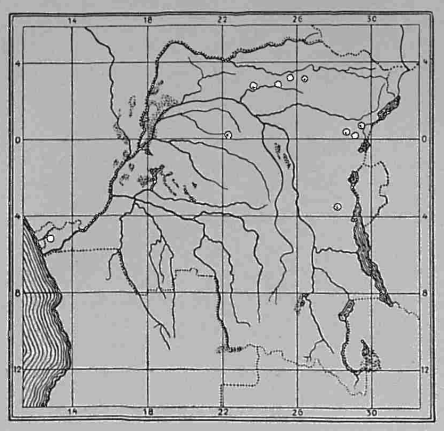

Afb. 58. — Bekende vindplaatsen van *Calyptocichla serina*.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Titule (HUTSEBAUT). — Koteli (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Zambo (BONNEVIE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Bilolo (DANDOY). — Kisengenye (PRIGOGINE). — Mboza (PRIGOGINE). — Lubena (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Moera (GRAUER). — Mawambi (GRAUER). — Batama (CHAPIN). — Panga (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Leridi-monding (CHAPIN).

Genus BAEOPOGON HEINE.

Pycnonotiden met nogal brede snavel, breder dan hoog ter hoogte van de neusgaten, culmen gebogen; mondborstels kort. Tarsus langer dan teen 3 met klauw. Een enkele inkerving vóór het eindhaakje.

De twee soorten die CHAPIN herkent zijn heel nauw verwant. Volgens STRESEMANN zijn het slechts kleurfasen van een zelfde soort. Men onderscheidt ze als volgt:

1. *a.* Onderzijde grijs, met uitzondering van de onderstaartvederen, en gewoonlijk groen gewassen (de keel uitgezonderd). Bij volwassen vogels zijn de buitenste stuurpennen aan het einde met bruin gevlekt. ..... *Baeop. indicator.*

   b. Kin grijs, maar het overige van de onderzijde meer okerachtig, de borst en de flanken olijf gewassen. Buitenste stuurpennen nooit gevlekt. ..... *Baeop. clamans.*

1. - **Baeopogon clamans** SJÖSTEDT. — Afb. 60.

Deze vogel is bekend van Kameroen tot Gaboen, Ituri en Kivu. Hij komt samen met de volgende soort voor.

Algemene kleurverdeling van *B. indicator*. De bovenzijde is minder donker olijfgroen; de drie buitenste stuurpennen zijn eenkleurig wit, zonder eindvlek, de onderzijde is lichter gekleurd, min of meer isabelkleurig, de keel grijs gewassen, de borst min of meer olijfgeel gewassen, gelijk de zijden; de onderstaartvederen soms okergeel getint; ondervleugeldekvederen okergeel tot isabelkleurig. Snavel donker zwartbruin; poten blauwgrauw.

Vleugel: 93-104; staart: 67-77; tarsus: 18-22; snavel: 14-17 mm.

Slechts drie exemplaren in onze verzameling, twee daarvan uit Kameroen.

Distr. Uelé: Poko (CHRISTY).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Libokwa (ALEXANDER). — Bima (ALEXANDER).

Afb. 59. — *Baeopogon indicator* VERR.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

2. - Baeopogon indicator VERREAUX. — Afb. 59-60.

Deze soort is bekend van Sierra-Leone tot Noord-Angola en, over Belgisch Congo, tot Kenya. Twee vormen er van komen in onze gebieden voor. De typische vorm bewoont Noord-Angola, Gaboen, Neder-Congo, en komt tot in Kasai en tot Stanleystad voor. De vorm *chlorosaturatus*, die er heel nauw mee verwant is, wordt aangetroffen in het Noordoosten van onze Kolonie en tot in W. Kenya. De Witstaartige Bulbuls bewonen het woud.

Bovenzijde, dekvederen, bovenstaartvederen, binnenste armpennen, en buitenvlag van de andere vliegpennen, zijn mooi olijfgroen; de kop is donkerder gekleurd, ietwat grijs naar voren toe; vliegpennen donkerbruin of zwartbruin; de twee binnenste stuurpennen aan iedere zijde zijn zwartbruin, de buitenvlag olijfgroen gewassen; de volgende stuurpen is eveneens zwartbruin, maar de buitenvlag is van de basis tot bijna aan het einde wit; de drie buitenste stuurpennen wit of geelachtigwit, de buitenvlag ten minste meestal geelgewassen, met apicale donkerbruine of zwartbruine vlek of zoom (zulks bij de volwassen vogels, niet bij de Juv., waarbij dus de buitenste stuurpennen helemaal wit zijn). Kopzijden grauw, weinig olijfgroen gewassen; kin en keel grijs, deze laatste min of meer olijfgroen gewassen; flanken en borst min of meer donker olijfgroen; het overige van de onderzijde bruinachtiggrauw, olijfgeel of olijfkleurig gewassen, het achter-

lichaam in 't midden, evenals de onderstaartvederen, lichtisabelkleurig; ondervleugeldekvederen roestgeel, olijfgeel of olijfgroen.

Snavel bruinzwart; poten leigrauw.

Vleugel: 89-105; staart: 67-85; tarsus: 19-22; snavel: 14-18 mm.

2 *a*. - **Baeopogon indicator chlorosaturatus** VAN SOMEREN.

Dit is de vorm die Noordoost-Congo bewoont en die tot in de buurt van Stanleystad wordt aangetroffen. 40 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Kokoba (PILETTE). — Biakiri (PRIGOGINE). — Masango (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Bilolo (DANDOY). — Bilolo (DYLEFF en DANDOY). — Kamituga (PRIGOGINE).

Distr. Uelé: Ibembo (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Buta (HUTSEBAUT). — Bili (HUTSEBAUT). — Medje (SCHOUTEDEN). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Ngai (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Langlu, Wago (FAIN).

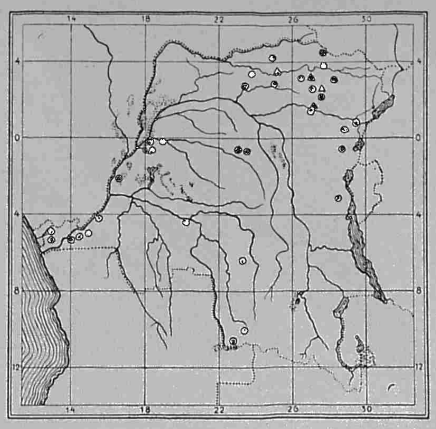

Afb. 60. — Bekende vindplaatsen van *Baeopogon*.
△ *Baeopogon clamans*. ⊙ *Baeop. indicator*.

Andere vindplaatsen : Rungu (CHAPIN). — N. W. Beni (MECKLEMBURG). — Moera (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Bopu (GYLDENSTOLPE). — Kampi ya Wambuti (GYLDENSTOLPE). — Stanleystad (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN).

2 *b*. - **Baeopogon indicator indicator** VERREAUX.

In onze Kolonie wordt deze vorm aangetroffen van Neder-Congo tot Kasai, Neder-Katanga, Tshuapa. 40 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Kisantu (GOOSSENS). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (SCHOUTEDEN). — Temvo (SCHOUTEDEN). — Butu Polo (SCHOUTEDEN). — Thijsstad (SCHWETZ).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Iyonda (MICHIELSEN). — Bikoro (SCHOUTEDEN). — Tondu (SCHOUTEDEN). — Yokolo (HERROELEN). — Bokuma (LOOTENS). — Bomandja (HERROELEN). — Belo (HERROELEN).

Distr. Kasai: Basongo (SCHOUTEDEN). — Merode (WINDMOLDERS).

Distr. Lualaba: Kinda (DE BAILLET). — Kasaji (FISHER). — Dilolo (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Manyanga (BOHNDORFF). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Lukolela (CHAPIN). — Munoi (VERHEYEN).

GENUS IXONOTUS VERREAUX.

Snavel nogal smal met één enkele inkerving achter het eindhaakje; culmen gebogen; mondborstels nogal lang en zwak. Tarsus langer dan teen 3 met klauw. Bovenzijde donkerolijfgrauwbruin, dekvederen en binnenste armpennen met geelachtige of witte vlekken; onderzijde wit...

Eén enkele soort.

1 - **Ixonotus guttatus** VERREAUX. — Afb. 61-62.

Deze mooie vogel, en beste zanger, wordt gevonden van Liberia tot Kameroen, Congo en Uganda.

Kop, nek en mantel donkerolijfgrauwbruin, de bovenkop grijzer, soms met schubbig aanschijn (donkere zoom van de vederen); teugels wit; vederen boven en onder het oog witgestreept; dekvederen en binnenste

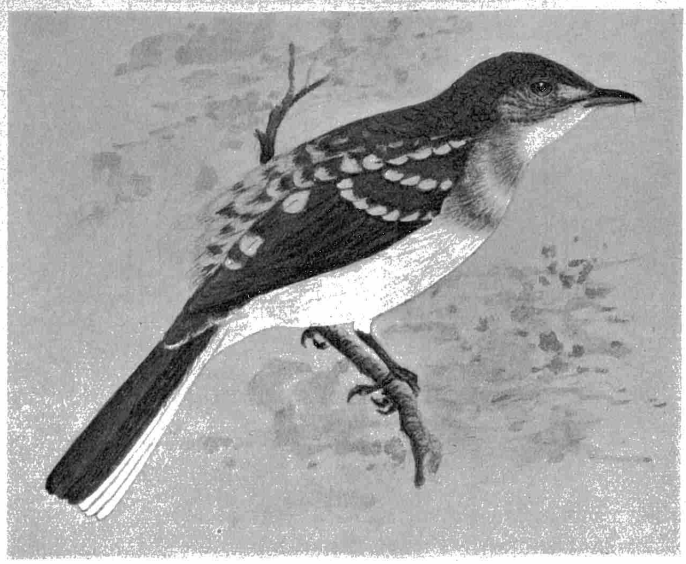

Afb. 61. — *Ixonotus guttatus* VERR.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

armpennen donkerbruin; romp- en bovenstaartvederen donkerder, zwartbruin; alle vederen olijfkleurig gewassen en met grote, witte of geelachtige eindvlek; handpennen en buitenste armpennen zwartbruin, met olijfkleurige buitenvlag en witte of geelachtige binnenzoom; de twee middelste paren stuurpennen donker- of zwartbruin, de derde pen van binnenuit wit met zwartbruine binnenzoom, de drie buitenste pennen helemaal wit, de buitenzoom soms ook wel geel. Kin, keel en het overige van de onderzijde wit, meestal ietwat geel gewassen van de borst af; de krop min of meer olijfgrauw gewassen, ten minste aan de zijden; onderstaartvederen soms lichtcitroengeel; kropzijden min of meer olijfkleurig gewassen. Snavel donkergrauw en rosegrijs; poten blauwgrauw.

Vleugel: 80-95; staart: 71-85; tarsus: 17-20; snavel: 13-15 mm.

125 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Kisala (SCHOUTEDEN). — Ganda Sundi (SCHOUTEDEN). — Makaia Ntete (SCHOUTEDEN). — Temvo (SCHOUTEDEN). — Kil. 83 Lukula (SCHOUTEDEN). — Tshela (SCHOUTEDEN).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Ndwa (NGWE).

Distr. Tshuapa: Boende (WIJNANTS). — Tondu (SCHOUTEDEN). — Lotakamela (DUPUIS). — Bongemba (DUPUIS). — Lofima (DUPUIS). — Bokungu (DUPUIS). — Lokoma (DUPUIS). — Lukolela (LECOCQ). — Eala (SCHOUTEDEN). — Bulukulu (DUPUIS). — Bokuma (LOOTENS). — Iyonda (MICHIELSEN). — Yokolo (HERROELEN). — Lokotola (HERROELEN). — Ipeko Moke (DE RIEMAECKER). — Mondombe (DUPUIS).

Distr. Congo-Ubangi: [Lisala (SCHOUTEDEN)].

Distr. Uelé: Titule (HUTSEBAUT). — Barisi (HUTSEBAUT). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Koteli (HUTSEBAUT). — Poko (CHRISTY). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Paulis (ABBELOOS).

Distr. Stanleystad: Panga (SCHOUTEDEN). — Bomili (BOCK). — Molundja (CHRISTY). — Yangambi (GERMAIN).

Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (SCHOUTEDEN). — Bela (DAUBRESSE).

Distr. Kivu: Lesse (PILETTE). — Kangi (PILETTE). — Bilolo (DYLEFF). — Bilolo (DANDOY). — Mboza (PRIGOGINE).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Makumbi (SCHOUTEDEN). — « Kasai » (Cie du Kasai).

Distr. Kwango: Atene (CHARLIERS).

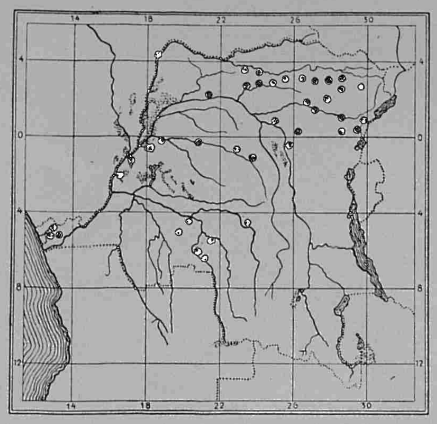

Afb. 62. — Bekende vindplaatsen van *Ixonotus guttatus*.

Andere vindplaatsen: Ponthierstad (CARRUTHERS). — Mawambi ( ). — Moera (GRAUER). — Beni (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Angu (ALEXANDER). — Libokwa (ALEXANDER). — Saidi (REHN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Bafwaboli (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Luhule (DE WILDE). — Bwanandeke (DE WILDE). — Morowe/Djelube (DE WILDE).

GENUS CRINIGER TEMMINCK.

Bovenzijde olijfgroen. Snavel krachtig, culmen gebogen één enkele inkerving vóór het einde. Eigenaardige, heel lange borstels tussen de bevedering van de nek. Bovenkop en keel met lange en brede vederen bedekt, die op de kop een soort van kuif vormen. Lange mondborstels.

Twee soorten komen in onze gebieden voor. Ze worden onderscheiden als volgt:

1. *a.* Vleugel langer dan 98 mm. Borst grijs, flanken olijfgroen, buikmidden geelachtig. ..... *Crin. barbatus.*

b. Vleugel korter dan 98 mm. Midden van borst en buik geel; de flanken groenachtig. ..... *Crin. calurus.*

1. - **Criniger barbatus** TEMMINCK. — Afb. 63.

Deze soort is bekend van Sierra-Leone tot Neder- en Oost-Congo. In onze gebieden treft men twee vormen er van aan, die men nu voor vormen *barbatus* aanziet, vroeger echter hield voor een afzonderlijke soort, *chloronotus*.

1 *a*. - **Criniger barbatus chloronotus** CASSIN.

Dit is een vorm die voorkomt van Kameroen tot Gaboen, Midden- en Noord-Congo, in het oerwoud.

Kop en nek min of meer donkergrauw (bij de juv. groen gewassen), de oordekvederen witachtig gestreept; het overige van de bovenzijde en de dekvederen mooi olijfgroen; vliegpennen donkerbruin of zwartbruin, met olijfgroene buitenvlag en geelachtige binnenzoom; bovenstaartvederen en stuurpennen roodbruin. Keel wit; krop en borst grauw, meestal lichter gekleurd dan de bovenkop, de borst ten minste met aanduiding van groene tinten; het overige van de onderzijde olijfgroen, min of meer geelachtig langs de middellijn; onderstaartvederen roestgeel; ondervleugeldekvederen olijfgroen. Snavel grauwzwart, de onderkaak lichter gekleurd; poten blauwgrauw.

Vleugel: 95-110; staart: 85-100; tarsus: 22-24; snavel: 18-22 mm.

Slechts vijf exemplaren in ons bezit.

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT).

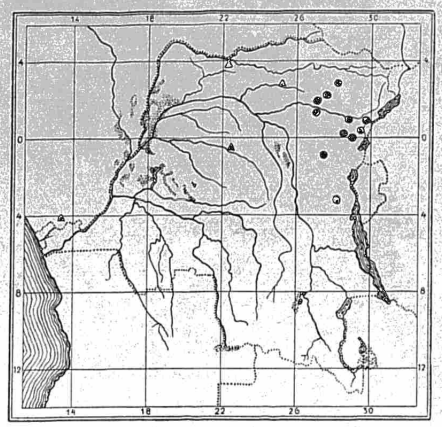

Afb. 63. — Bekende vindplaatsen van *Criniger barbatus*
▲ *Crin. barbatus chloronotus* ● *Crin. barbatus weileri*

Andere vindplaatsen: Ndekkere bij Yakoma (SCHUBOTZ). — Libokwa (ALEXANDER). — Frans Mayumbe (PETIT). — Kabunda (DE WILDE). — Turgula (DE WILDE). — Modidi/Biangolo (DE WILDE).

1 *b*. - **Criniger barbatus Weileri** GYLDENSTOLPE.

Deze vorm bewoont de wouden van Oost-Congo.

Hij is nauw verwant met de vorige, maar is donkerder gekleurd aan borst en achterlijf (zowel het grauw als het groen is donkerder).

19 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Bilolo (DYLEFF en DANDOY). — Bilolo (DANDOY). — Angumu (DYLEFF). — Beni (BORGERHOFF). — Bunia bij Butembo (DYLEFF en PRIGOGINE). — Moera (CHRISTY). — Kamituga (PRIGOGINE). — Lowasisi (PRIGOGINE). — Mboza (PRIGOGINE). — Lubena (PRIGOGINE).

Distr. Uelé: Kifuku Nawa-riv. (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Mawambi (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Avakubi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Babeyru (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Nala (CHAPIN).

Een jong exemplaar in onze verzameling, uit Bokungu (DUPUIS), dat ik voor een *chloronotus* houd, heeft een gele keel, gelijk de typische vorm van *barbatus*, en dekvederen die gedeeltelijk roestbruin zijn: de onderzijde is roestbruin met geel vermengd. Een ander, veel jonger, exemplaar, werd door mij in Bondo Mabe (Ituri), ingezameld (21/VII): boven- en onderzijde zijn roestbruin, de onderzijde lichter; de buitenvlag van de handpennen is geelgroen.

2. - **Criniger calurus** VERREAUX. — Afb. 64-65.

Dit is een soort die wijd verspreid is. Ze is bekend van Sierra-Leone tot Neder-Congo en Kasai, enerzijds, tot Uganda, anderzijds. Drie vormen er van zouden in onze gebieden voorkomen, als men de vorm *ndussumensis* aanziet voor een andere vorm dan de vorm *Emini*, die CHAPIN enkele jaren geleden beschreef en waartoe hij het merendeel van de tot dan toe onder *ndussumensis* vermelde *Criniger calurus* rekende.

Bovenzijde olijfgroen, bovenkop donkergrauw of grauwbruin tot zwartbruin; dekvederen, binnenste armpennen en buitenvlag van de andere vliegpennen olijfgroen; deze voor het overige donkerbruin of zwartbruin, de binnenzoom geelachtig; bovenstaartvederen roodbruin en scherp verschillend van de romp of wel min of meer olijfgroen en soms eenkleurig met deze laatste; stuurpennen nu eens zuiver roodbruin, nauwelijks groen gewassen aan de buitenzoom, dan olijfbruin of min of meer fel olijfgroen gewassen op roodbruine

Afb. 64. — *Criniger calurus* VERR.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

achtergrond. Kopzijden grauw, de oordekvederen witgestreept; keel wit, krop en zijden min of meer olijfgroen, het midden van het lichaam geel; onderstaartvederen geel of okergeel; ondervleugeldekvederen geel. Snavel en poten loodgrauw.

Vleugel: 80-92; staart: 74-90; tarsus: 19-23; snavel: 16-20 mm.

2 *a*. - **Criniger calurus calurus** VERREAUX.

De typische vorm van *Criniger calurus* wordt gekenmerkt door roodbruine bovenstaartvederen en stuurpennen. Hij wordt gevonden van Kameroen tot Neder-Congo en Ubangi.

12 exemplaren in onze verzameling, deels uit Kameroen.

Distr. Neder-Congo: Makaia Ntete (SCHOUTEDEN). — Butu Polo (SCHOUTEDEN). — Tshela (SCHWETZ).

Andere vindplaatsen: Manyanga (BOHNDORFF). — Bangui (DYBOWSKI).

2 *b*. - **Criniger calurus Emini** CHAPIN.

CHAPIN heeft onlangs deze vorm beschreven en rekent bij *Emini* alle *calurus*-exemplaren van onze Kolonie, met uitzondering van die welke in Neder-Congo worden gevonden (echte *calurus*) en van die welke de Semliki-vallei bewonen (*ndussumensis*). De echte *ndussumensis* heeft roodbruine bovenstaartvederen en de snavel van deze vorm is veel smaller en lichter dan bij de andere vormen.

150 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Mongende (SCHOUTEDEN). — Keseki (NKELE).

Distr. Tshuapa: Ikengo (SCHOUTEDEN). — Bokungu (DUPUIS). — Lofima (DUPUIS). — Yalingufa (HERROELEN). — Yokamba (STEVENART). — Iyonda (MICHIELSEN). — Bokuma (LOOTENS).

Distr. Uelé: Bambesa (VRIJDAGH). — Buta (HUTSEBAUT). — Malengoya (HUTSEBAUT). — Poko (CHRISTY). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Rungu (SCHOUTEDEN). — Titule (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH).

Distr. Kibali-Ituri: Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE). — Bondo Mabe (SCHOUTEDEN). — Kilo (THÉLIE).

Distr. Stanleystad: Panga (SCHOUTEDEN). — Panga (BOCK). — Angumu (DYLEFF). — Avakubi (CHRISTY). — Kifuku Nawa-Riv. (SCHOUTEDEN). — Bosabangi (CHRISTY).

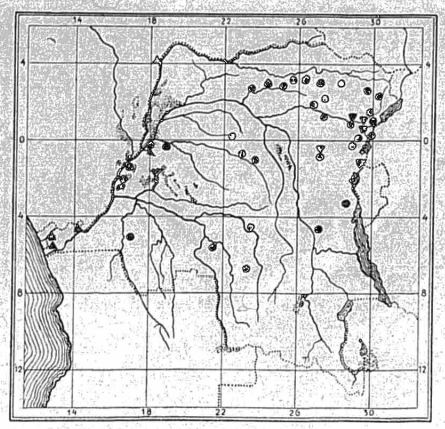

Afb. 65. — Bekende vindplaatsen van *Criniger calurus*
▲ *Crin. calurus calurus* ⊗ *Crin. cal. Emini*
▼ *Crin. cal. ndussumensis.*

Distr. Kivu: Lutunguru (PRIGOGINE). — Biakiri (PRIGOGINE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Karibumba (PRIGOGINE). — Kitutu (PRIGOGINE). — Nyabongo (PRIGOGINE). — Butembo (DYLEFF en PRIGOGINE). — Beni (BONNEVIE). — Beni (LISFRANC). — Beni (BORGERHOFF). — Moera (BONNEVIE). — Lesse (PILETTE). — Marissawa (PILETTE). — Kokoba (PILETTE). — Assumba (PILETTE). — Matebo (PRIGOGINE). — Mufwa (PRIGOGINE).

Distr. Maniema: Munie Mboka (PILETTE).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Luebo (SCHOUTEDEN). — Merode (WINDMOLDERS).

Distr. Kwango: Ndinga (Mevr. M. BEQUAERT).

Andere vindplaatsen: Bellima (EMIN). — Kasongo (CARRUTHERS). — Lukolela (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Saidi (REHN). — W. Ruwenzori (MECKLEMBURG). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Irumu (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Biangolo (DE WILDE). — Putahu (DE WILDE). — Kakunda (DE WILDE). — Nganzi (DE WILDE).

2 *c*. - **Criniger calurus ndussumensis** REICHENOW.

Deze vorm verschilt van de twee andere door een veel lichtere merkelijke smallere snavel; de bovenstaartvederen zijn bepaald roodbruin, de stuurpennen eveneens.

Vijf exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Mawambi (CHRISTY). — Teturi (Mevr. FUMIÈRE).

Distr. Kivu: Kamituga (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Lesse (GYLDENSTOLPE). — Angumu (CHAPIN). — Ten Z. van Irumu (CHAPIN). — Rutshuru-vallei (GRAUER). — Kinyawanga bij Beni (STUHLMANN).

CHAPIN rekent (Birds, deel 3, blz. 135) bij *ndussumensis* een reeks exemplaren in ons Museum van de volgende vindplaatsen: Kilo, Marissawa, Kokoba, Assumba, Lesse. Men vindt ze hier onder *Emini* vermeld: 't zijn vogels met zware snavel en met fel olijfgroenkleurige bovenstaartvederen.

GENUS THESCELOCICHLA OBERHOLSER.

Vier buitenste stuurpennen aan iedere zijde met wit einde, de buitenste pennen korter dan de binnenste ? Snavel met één enkele inkerving; mondborstels kort; snavel nogal lang, culmen gebogen. Tarsus weinig langer dan teen 3 met klauw. Tarsus en tenen stevig. Bovenzijde olijfbruin.

Eén enkele soort.

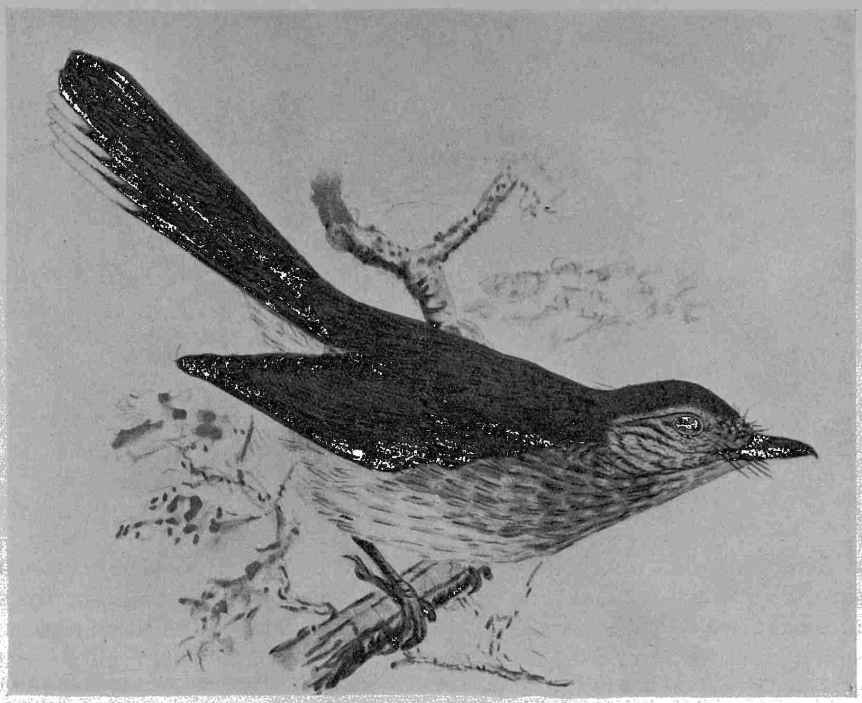

Afb. 66. — *Thescelocichla leucopleura* CASS.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

1. - **Thescelocichla leucopleura** CASSIN. — Afb. 66-67.

Deze soort, die men aan de kleur van de stuurpennen onmiddellijk kan herkennen, is bekend van Senegal tot Kameroen en Belgisch Congo.

Bovenzijde, vleugels en staart olijfbruin; de kop donkerder, ietwat groen gewassen, het voorhoofd vooral; de kopzijden en een wenkbrauwstreep bruin, maar grijsachtig- of wit gestreept; de teugels grauw; de vier buitenste stuurpennen (soms ook de vijfde naar binnen toe), met min of meer breed, wit einde. Keel wit of grijsachtig, ietwat groen gewassen; krop grauw, min of meer groen gewassen, met witte schachtstrepen; het overige van de onderzijde geelachtigwit of lichtzwavelgeel (de vederen zijn wit met brede, gele zomen). Snavel zwart of zwartgrauw; poten loodgrauw.

Vleugel: 104-118; staart: 94-115; tarsus: 25-28; snavel: 18-23 mm.

Een vijftigtal exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Kidada (SCHOUTEDEN). — Ganda Sundi (SCHOUTEDEN). — Malela (LANCE).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Ndwa (SCHOUTEDEN). — Botanankasa (NKELE). — Moseno (NKELE).

Distr. Tshuapa: Bokuma (LOOTENS). — Bokungu (DUPUIS). — Lokole (HERROELEN). — Lukolela (LECOCQ). — Yokamba (DUPUIS). — Lokole (HERROELEN). — Yokolo (HERROELEN). — Iyonda (MICHIELSEN).

Distr. Uelé: Rungu (SCHOUTEDEN). — Buta (HUTSEBAUT). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Mbuma (HUTSEBAUT). — Ibembo (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Lodjo (Mevr. LEPERSONNE). — Bondo Mabe (SCHOUTEDEN). — Abimva (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Lesse (PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Beni (LISFRANC). — Bunia, Butembo (DYLEFF en PRIGOGINE). — Beni (HACKARS). — Mekelo (PRIGOGINE). — Lubena (PRIGOGINE). — Lundjulu (SCHEPENS en DYLEFF). — Bukay (DYLEFF et DANDOY). — Lundjulu (DYLEFF).

Distr. Kasai: Tshikapa (SCHOUTEDEN).

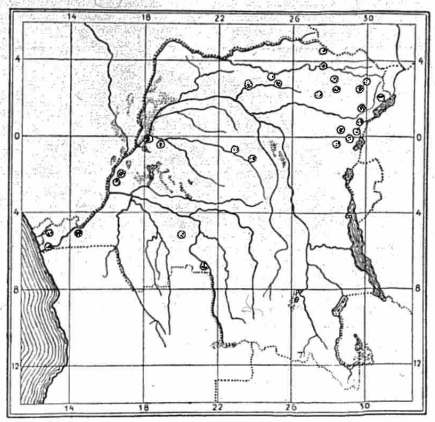

Afb. 67. — Vindplaatsen van *Thescelocichla leucopleura*.

Distr. Kwango: Dumba (CHARLIERS).

Andere vindplaatsen: Medje (CHAPIN). — Nala (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Moera (GRAUER). — Ekibondo (REHN). — Turgula (DE WILDE). — Katuka (DE WILDE).

GENUS CHLOROCICHLA SHARPE.

Bovenzijde olijfbruin tot olijfgroen; aan de onderzijde is ten minste de keel geel of wit. Snavel stevig, met één enkele inkerving, culmen gebogen. Mondborstels goed ontwikkeld. Tarsus langer dan de snavel, langer ook dan teen 3 met klauw.

1. *a*. De hele onderzijde is geel. ..... 2.
   b. Ten hoogste is de keel geel. ..... 3.
2. *a*. Bovenzijde olijfbruin. ..... *Chlor. flaviventris.*
   b. Bovenzijde geelgroen. ..... *Chlor. laetissima.*
3. *a*. Bovenzijde groen; onderzijde grijs maar keel geel. Vleugel ten hoogste 94 mm. lang. ..... *Chlor. Falkensteini.*
   b. Bovenzijde bruin of olijfbruin; onderzijde anders gekleurd. Vleugel gewoonlijk langer dan 94 mm. ..... 4.
4. *a*. Ondervleugeldekvederen oker geelbruin. Keel zuiverwit. Witte vedertjes aan de oogleden. ..... *Chlor. simplex.*
   b. Ondervleugeldekvederen grauwbruin tot isabelkleurig. Keel wit of min of meer geel. Geen witte vedertjes aan de oogleden. ..... *Chlor. flavicollis.*

1. - **Chlorocichla Falkensteini** REICHENOW. — Afb. 68.

Deze soort is bekend van Kameroen tot Angola en Neder-Congo. Twee vormen er van worden onder-

scheiden: de typische vorm komt voor in Belgisch Congo, Loango en Angola; de vorm *viridescentior* SHARPE is slechts bekend uit Z. Kameroen (wij bezitten er exemplaren van, die BATES in Bitye inzamelde).

1. - **Chlorocichla Falkensteini Falkensteini** REICHENOW.

Bovenzijde en stuurpennen olijfgroen, de kop weinig donkerder, de teugels grauw; vliegpennen zwartbruin, met olijfgroene buitenvlag en geelachtige binnenzoom, de binnenste armpennen gelijk de rug; stuurpennen meestal met smalle, witachtige eindzoom. Keel mooi geel; het overige van de onderzijde grijs, min of meer gekleurd, enkele vederen met gele zijzomen, het buikmidden wit; schenen geel gewassen; ondervleugeldekvederen geelwit. Snavel groenzwart; poten leiblauw.

Vleugel: 85-95; staart: 74-94; tarsus: 21-23; snavel: 14-18 mm.

17 exemplaren in het Museum.

Distr. Neder-Congo: Kisantu (SCHOUTEDEN). — Makaia Ntete (SCHOUTEDEN). — Thijsstad

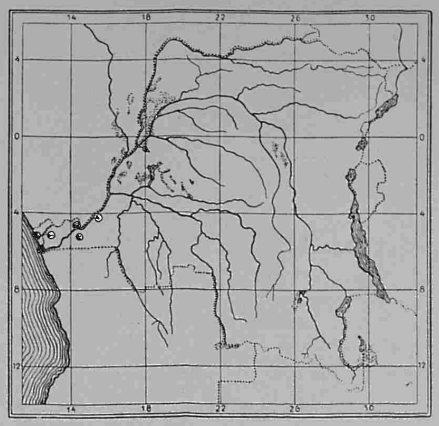

Afb. 68. — Vindplaatsen van *Chlorocichla Falkensteini*.

(SCHWETZ). — Leopoldstad (BECQUET). — Leopoldstad (HENRION). — Moanda (MESMAEKERS). — Kinkenge (Mevr. M. BEQUAERT). — Moanda (VRIJDAGH).

Andere vindplaats: Manyanga (BOHNDORFF).

2. - **Chlorocichla flavicollis** SWAINSON. — Afb. 69-70.

Dit is een wijdverspreide soort, die door verscheidene vormen wordt vertegenwoordigd. Drie van deze vormen komen in onze gebieden voor. De soort wordt gevonden van Gambië tot Oost-Afrika, enerzijds, tot Angola en N. Rhodesië, anderzijds.

Bovenzijde, kopzijden, vleugels, staart, zijn min of meer donkerolijfbruin of -bruin, min of meer olijfgroen gewassen, de bovenkop grauwer en donkerder, met lichte zomen aan de vederen. Keel ofwel heel lichtgeel, of zelfs wit, of wel min of meer donkergeel; het overige van de onderzijde vaalbruin of olijfgrauwbruin, min of meer olijfgroen gewassen, de middellijn min of meer breed wit, roomkleurig of geelwit; ondervleugeldekvederen en onderstaartvederen vaalbruinachtig, grauwbruin of lichtisabelkleurig, het einde van de vederen bleek; de schachten van de borstvederen witachtig; geen witachtige vedertjes rondom het oog. Snavel en poten zwart.

Vleugel: 93-117; staart: 80-120; tarsus: 24-27; snavel: 16-20 mm.

2 *a*. - **Chlorocichla flavicollis flavigula** CABANIS.

Deze vorm is bekend van Angola, het zuiden van Belgisch Congo, en verder tot ten noorden van het Nyasa-meer.

De keel is geel; de flanken en de borst zijn bruin gewassen; het midden van de onderzijde is geelwit of roomkleurig.

27 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Kangue (DE BAILLET). — Muezi (DE BAILLET). — Kinda (DE BAILLET). — Musolo-meer (DE BAILLET). — Kadia (DEWIT). — Kansenia (DE WITTE). — Dilolo (DE WITTE). — Kasaji (FISHER). — Luashi (FREYNE).

Distr. Opper-Katanga: Lukonzolwa (DE WITTE). — Kambove (NEAVE). — Lubudi-riv. (NEAVE).

Andere vindplaatsen: Kibondo (BOHNDORFF). — Lufira-riv. (NEAVE). — Lufupa-riv. (NEAVE). — Opper-Lualaba-riv. (NEAVE). — Kasenga (WHITE). — Upemba-Park (VERHEYEN). — Lupungu (FROBENIUS). Deze laatste plaats ligt bij Kabinda: vogels uit deze omgeving zijn in ons bezit en ik houd ze voor *soror*.

Afb. 69. — *Chlorocichla flavicollis* SWAINS.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

2 *b*. - **Chlorocichla flavicollis pallidigula** SHARPE.

Deze vorm wordt gevonden van het noorden van het Tanganika-meer tot Kivu en het Victoria-meer.

Keel geel, ietwat dieper dan bij de vorige vorm; onderzijde donkerder dan bij *flavigula*, de flanken bruiner.

25 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kivu: Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Rutshuru (HACKARS). — Ngoma (SCHOUTEDEN). — Butembo (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE).

Ruanda-Urundi: Ntaga (LESTRADE). — Kirinda, Nyanza (LESTRADE). — Kinari (LESTRADE). — Kisenyi (BASTIAENS). — Usumbura (VRIJDAGH). — Byiahyi (DOUCE). — Mayaga (AURELIAAN). — Gakoma (AURELIAAN).

Andere vindplaatsen: Idjwi-eiland (LOVERIDGE). — Ook exemplaren uit Entebbe.

2 *c*. - **Chlorocichla flavicollis soror** NEUMANN.

Bekend van Kameroen tot Neder-, Noord- en Midden-Congo, tot Ituri en Uganda. Ik verenig onder deze vorm niet alleen de vogels van Neder-Congo en het Noorden van Kasai, zoals CHAPIN het doet, maar ook

deze uit heel Kasai en Sankuru, die misschien wat meer geel hebben aan de keel maar toch minder dan Katanga-vogels.

Keel lichtgeel of geelachtigwit, soms bijna wit; borst en flanken olijfgrauw, bovenzijde grauwer dan bij de twee eerste vormen, minder groen gewassen; onderzijde minder donker dan bij *flavigula* en *pallidigula*.

Een honderdtal exemplaren in ons Museum.

Distr. Neder-Congo: Boma (WEYNS). — Leopoldstad (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (HENRION).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Bokuma (LOOTENS). — Ikengo (SCHOUTEDEN).

Distr. Congo-Ubangi: Bolo (VRIJDAGH).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Poko (CHRISTY). — Bambesa (VRIJDAGH). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Dika (SCHOUTEDEN). — Aru-kamp (MISONNE). — Dembia (VRIJDAGH). — Dungu (HUTSEBAUT). — Paulis (ABBELOOS). — Rungu (SCHOUTEDEN).

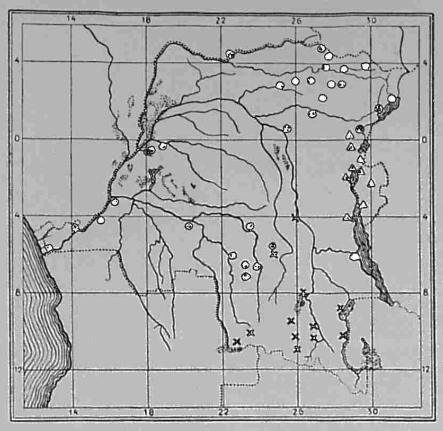

Afb. 70. — Vindplaatsen van *Chlorocichla flavicollis*.
× *Chl. flav. flavigula* ▲ *Chl. flav. pallidigula*
● *Chl. flav. soror*

Distr. Kibali-Ituri: Zega (FAIN). — Longlu, Wago (FAIN). — Kil. 999 Congo-Nijl (VLEESCHOUWERS). — Faradje (SCHOUTEDEN). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Kawa (BREDO).

Distr. Tanganika: Albertstad (HUTSEBAUT).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS). — Kabinda (WINDMOLDERS). — Gandajika (WINDMOLDERS). — Kasansa (VAN ASSCHE).

Distr. Kasai: Basongo (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Merode (WINDMOLDERS). — Katombe (VAN ASSCHE).

Andere vindplaatsen: Manyanga (BOHNDORFF). — Avakubi (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Kibali-riv. (ALEXANDER). — Luma-riv. (ALEXANDER). — Nyangabo (EMIN). — Mswa (EMIN). — Beni (GRAUER). — Tomaya (EMIN). — Stanley-Falls (ap. DUBOIS). — Kuango aan de Ubangi-riv. (ALEXANDER).

3. - **Chlorocichla flaviventris** SMITH. — Afb. 71.

Deze soort komt voor van Natal tot Noordoost-Afrika, Kenya, het zuiden van Belgisch Congo, en Angola. Ze wordt vertegenwoordigd door verscheidene vormen, waarvan één in onze gebieden voorkomt.

3 *a*. - **Chlorocichla flaviventris occidentalis** SHARPE. — Afb. 71.

Deze vorm is bekend van Portugees Oost-Afrika tot Angola en Katanga.

Bovenzijde en dekvederen olijfbruin, min of meer groen gewassen, minder aldus op de kop, die er dan ook bruiner uitziet; stuurpennen en buitenvlag van de vliegpennen groen gewassen, de binnenzoom geel. On-

derzijde geel, onderstaartvederen en ondervleugeldekvederen eveneens, de krop ietwat olijfkleurig gewassen (fel bij de typische vorm); kopzijden bruinachtiggrijs. Snavel bruinzwart, de onderkaak lichter gekleurd; tarsus leigrauw.

Vleugel: 95-105; staart: 95-100; tarsus: 24-25; snavel: 18-20 mm.

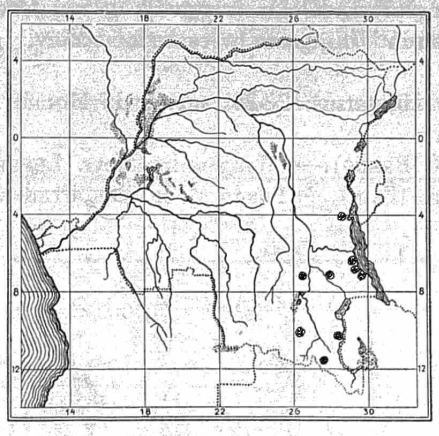

Afb. 71. — Vindplaatsen van *Chlorocichla flaviventris*.

11 exemplaren in ons bezit (een uit Angola).

Distr. Opper-Katanga: Kasenga (LYNES). — Kasenga (DE WITTE).

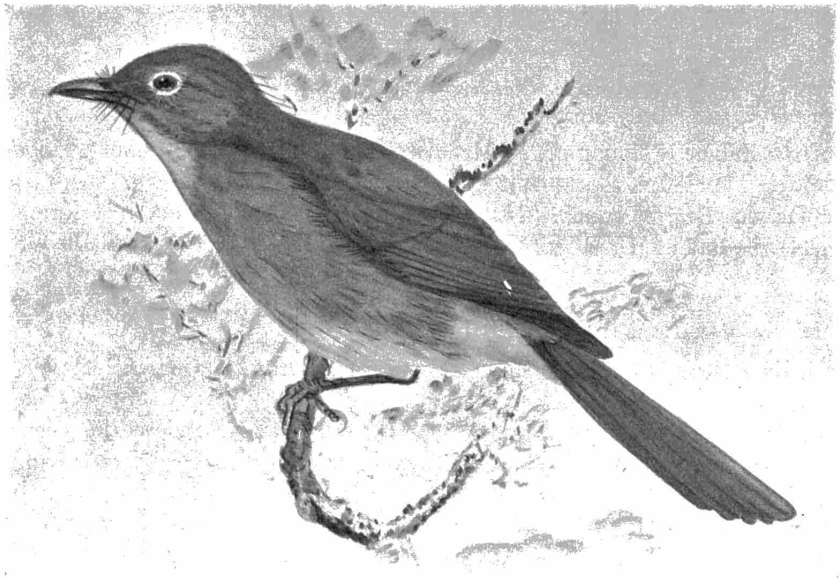

Afb. 72. — *Chlorocichla laetissima* SHARPE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN). — Mpala (STORMS). — Moba (DE WITTE). — Kiambi (DE WITTE).

Distr. Lualaba: Kinona (DEWIT).

Andere vindplaatsen: Kalule-riv. (NEAVE). — Elisabethstad (VINCENT). — Luapula-vallei (WHITE). — Upemba-Park (VERHEYEN). — Baraka (GRAUER).

4. - **Chlorocichla laetissima** SHARPE. — Afb. 72-73.

Deze mooie soort, met goudgele onderzijde, is bekend van Noordoost-Congo en Uganda tot Kenya en Elgon.

Bovenzijde en dekvederen mooi olijfgroen, de rug ietwat donkerder naar voren toe, de kop in 't goudgeel overgaand, naar de snavel toe; stuurpennen gelijk de rug; vliegpennen zwartbruin of donkerbruin, met olijfgroene buitenvlag en gele binnenzoom, de binnenste gelijk de rug. Onderzijde mooi goudgeel, de zijden van het lichaam, soms ook de borst, in 't olijfgroen overgaand; ondervleugeldekvederen goudgeel. Snavel zwart; tarsus grauw.

Vleugel: 97-110; staart: 93-110; tarsus: 22-24; snavel: 17-19 mm.

29 exemplaren in ons Museum.

Distr. Kibali-Ituri: Wago (BREDO). — Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE). — Aboro-heuvel (VRIJDAGH). — Kilo (THÉLIE). — Djugu (FAIN). — Bondo Mabe (SCHOUTEDEN). — Lekwa (VRIJDAGH).

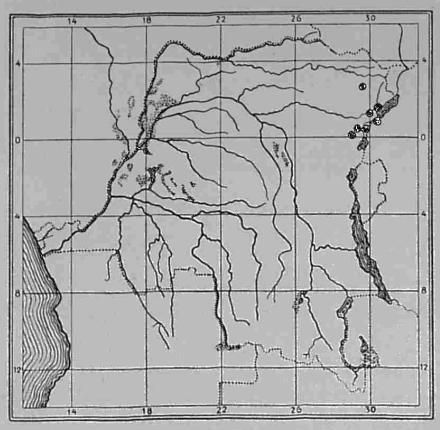

Afb. 73. — Vindplaatsen van *Chlorocichla laetissima*

Distr. Kivu: Butube (PRIGOGINE). — Maboya (PRIGOGINE). — Butembo (PRIGOGINE). — Beni/Lubero (DEBATTY). — Matale (DE SEMERIES). — Butembo (DE SEMERIES).

Andere vindplaatsen: Beni/Mawambi (GRAUER). — Karasawanga (CHAPIN). — Karebumba (CHAPIN). — Kabiabo (CHAPIN). — Butahu (DE WILDE). — Kabakuli (DE WILDE). — Nganzi (DE WILDE). — Katuka (DE WILDE).

5. - **Chlorocichla simplex** HARLAUB. — Afb. 74.

Het woongebied van deze *Chlorocichla* strekt zich uit van Portugees Guinea tot Uelé en de Semliki, enerzijds, tot Kasai en Angola, anderzijds.

Bovenzijde en dekvederen, binnenste armpennen, buitenvlag van de andere vliegpennen, stuurpennen, donkerolijfbruin, soms ietwat groen gewassen; de kop donkerder; teugels bruinzwart; witte vedertjes boven en onder het oog. Keel wit; het overige van de onderzijde vaalgrauwolijfbruin, het midden echter roomkleurig; onderstaartvederen lichtisabelkleurig, de schenen eveneens; ondervleugeldekvederen okergeelbruin, de binnenzoom der vliegpennen eveneens. Snavel zwart; poten loodgrauw.

Vleugel: 95-109; staart: 84-100; tarsus: 22-26; snavel: 15-20 mm.

120 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Malela (LANCE). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Temvo (SCHOUTEDEN). — Thijsstad (SCHWETZ). — Boma (WEYNS). — Leopoldstad (BERTEAUX). — Leopoldstad (HENRION).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Bolobo (SCHOUTEDEN). — Ndwa (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Tondu (SCHOUTEDEN). — Bokungu (DUPUIS). — Lokoma (DUPUIS). — Wete (DUPUIS). — Iyonda (MICHIELSEN). — Mondombe (DUPUIS). — Yaito (DUPUIS). — Yangambo (DUPUIS). — Ikela (HERROELEN). — Lokolefeko (HERROELEN). — Belinga (HERROELEN).

Distr. Congo-Ubangi: [Karawa (WALLIN). — Lisala (SCHOUTEDEN)].

Distr. Uelé: Gangala na Bodio (MISONNE). — Buta (HUTSEBAUT). — Angodia (HUTSEBAUT). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH).

Distr. Stanleystad: Stanleystad (CHRISTY). — Yangambi (GERMAIN). — Bosabangi (CHRISTY).

Distr. Kivu: Beni (BONNEVIE). — Lesse (BONNEVIE). — Kamituga (PRIGOGINE).

Distr. Kwango: Willem-watervallen (SCHWETZ). — Congo/Sefu-riv. (SCHWETZ).

Distr. Sankuru: Niengele (GHESQUIÈRE). — Lusambo (WINDMOLDERS). — Inkongo (WILSON). — Gandajika (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Macaco (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Merode (WINDMOLDERS).

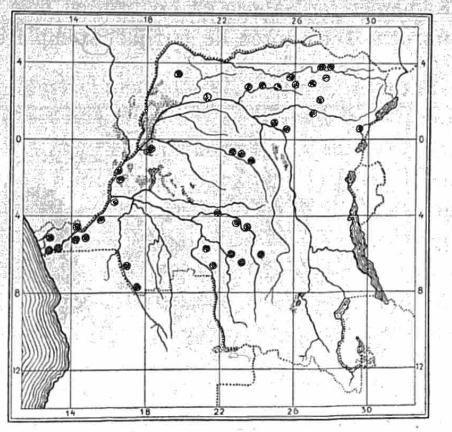

Afb. 74. — Vindplaatsen van *Chlorocichla simplex*.

Andere vindplaatsen: Manyanga (BOHNDORFF). — Beni (GRAUER). — Lusengo (WHITMAN). — Ekibondo (REHN). — Avakubi (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Gurba/Dungu (RIBOTTI). — Eala (SCHOUTEDEN). — Ikengo (SCHOUTEDEN).

GENUS PYCNONOTUS BOIE.

De vederen van de bovenkop zijn min of meer verlengd en vormen een soort van korte kuif; staart lang, dwars afgesneden; onderstaartvederen wit tot geel, bovenzijde van de vogel donkergekleurd, bruin tot zwartbruin; snavel zwart, nogal stevig.

Eén enkele soort wordt in onze gebieden aangetroffen, waar ze veelvuldig voorkomt.

1. - **Pycnonotus barbatus** DESFONTAINE. — Afb. 75-76.

Dit is de Gewone Bulbul, of Geelstuitbulbul, een vogel die over het grootste deel van Zwart-Afrika wordt aangetroffen: hij bewoont evengoed woudgebieden als savannen en komt zelfs in de hovingen van de steden voor.

Pycnonotus barbatus wordt vertegenwoordigd door een hele reeks vormen, die soms moeilijk worden onderscheiden. In onze gebieden zijn er drie van bekend; één of twee andere zouden misschien ook kunnen voorkomen.

Bovenzijde grauwbruin, min of meer donker; de bovenkop (vooral het voorhoofd) en de kopzijden altijd donkerder, voornamelijk de teugels en de oogomgeving; bij enkele vormen gaat de bovenkop in het zwart over; vleugels donkerbruin tot grauwbruin, vleugelboeg geelachtig; stuurpennen donkerbruin tot zwartbruin. Kin meestal zwart; keel donkerbruin tot zwart; krop en lichaamszijden grauwbruin, min of meer donker; het midden van de buik meestal bruinachtig tot wit, ofwel min of meer bruin gewassen; onderstaart-

vederen of wel wit, of wel wit maar zijdelings geel, ofwel helemaal geel, volgens de onderzochte vormen; ondervleugeldekvederen bruinachtigwit tot wit. Snavel en poten zwart.

Vleugel: 87-104; staart: 80-100; tarsus: 20-23; snavel: 15-18 mm.

Alle tot hiertoe uit onze gebieden bekende vormen hebben mooigele onderstaartvederen; de vorm *Layardi* eveneens; de vorm *gabonensis* daarentegen heeft witte maar geelgezoomde onderstaartvederen. Zuiver witte onderstaartvederen worden gevonden bij andere westafrikaanse vormen. De twee vormen *Layardi* en *Vaughanjonesi* hebben een zwarte of zwartachtige bovenkop; de vormen *gabonensis*, *minor* en *tricolor* vertonen daarentegen een donkerbruine bovenkop, in 't zwart overgaand op het voorhoofd.

1*a*. - **Pycnonotus barbatus gabonensis** SHARPE.

Deze vorm is bekend van Kameroen tot Gaboen en Loango, en men zou mogen verwachten dat hij ook in Neder-Congo zou gevonden worden. Toch horen de talrijke exemplaren van de soort, die wij bezitten,

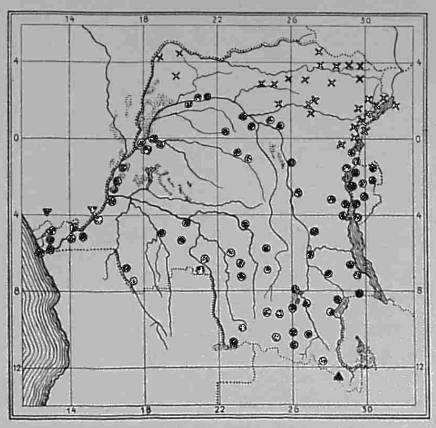

Afb. 75. — Vindplaatsen van *Pycnonotus barbatus*.
▼ *Pycn. barb. gabonensis* ● *Pycn. barb. Vaughanjonesi*
× *Pycn. barb. minor* ▲ *Pycn. barb. tricolor*

zowel uit de Kuststreek als van Mayumbe of van de streek van Leopoldstad tot de vorm *tricolor*. Misschien toch zal *gabonensis* helemaal in het noorden van Mayumbe worden gevonden, naar de Chiloango toe.

Gabonensis wordt onmiddellijk herkend aan de witte maar geelgezoomde onderstaartvederen. De bovenkop is donkerbruin, de buik wit.

Wij bezitten een mooie reeks van deze vogel uit Kameroen (BATES).

1*b*. - **Pycnonotus barbatus Layardi** GURNEY.

Deze vorm is bekend van Zuid-Afrika tot Noord-Rhodesië. Hij werd vermeld uit Ndola, aan onze Katanga-grens, en men zou dus moeten verwachten dat *Layardi* ook in Katanga zou voorkomen. Onze talrijke Geelstuitbulbuls uit deze streek horen echter voor het meerendeel bij *tricolor*, enkele maar (zie verder) bij *Vaughanjonesi*; geen enkele kan met *Layardi* geidentificeerd worden. De vorm wordt in onze verzameling vertegenwoordigd door exemplaren uit Zuid-Afrika.

De onderstaartvederen zijn geel; de bovenkop is zwart, de kin eveneens.

1*c*. - **Pycnonotus barbatus minor** HEUGLIN.

Deze vorm werd beschreven uit het gebied van de Opper-Nijl. Hij is nauw verwant met de volgende en men vindt eigenlijk alle overgangen tussen de twee vormen; BANNERMAN is van oordeel dat *minor* eenvoudig een synoniem is van *tricolor*; CHAPIN, in het pas verschenen derde deel van zijn « Birds », geeft toe dat beide vormen soms moeilijk worden onderscheiden maar houdt ze toch apart. Een feit is, dat wanneer men exemplaren uit Leopoldstad, bij voorbeeld, vergelijkt met exemplaren uit het Noordoosten van onze Kolonie,

er een verschil duidelijk is. Vogels uit Kasai, Neder-Katanga, Kivu zijn meestal minder typisch. Bij nader onderzoek, op de plaats zelve, zal men wellicht moeten vaststellen, of wel dat er maar één vorm van Neder-Congo tot Katanga en Noord-Congo te vinden is, of wel dat men drie vormen moet onderscheiden. Ik laat voorlopig de vraag open en volg CHAPIN na in zijn indeling.

Verscheidene honderden exemplaren in onze verzameling.

Distr. Congo-Ubangi: Businga (COLLARD). — Busubolo (VRIJDAGH). — Libenge (VRIJDAGH). — Pokopo (DEHEYN). — Yambuku (DE PAEPE).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Poko (CHRISTY). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Niangara (DE CALONNE). — Gangala na Bodio (LOUWERS). — Djamba (SCHOUTEDEN). — Angodia (HUTSEBAUT). — Paulis (ABBELOOS). — Medje (CHRISTY). — Aru-kamp (MISONNE).

Distr. Stanleystad: Avakubi (J. BEQUAERT). — Ilambi (SCHWETZ). — Banalia (NAHAN). — Panga (J. BEQUAERT). — Stanleystad (CHRISTY). — Stanleystad (DE RIEMAECKER). — Barumbu (GHESQUIÈRE). — Elisabetha (Mevr. TINANT).

Distr. Kibali-Ituri: Gety (Mevr. LEPERSONNE). — Boga (PILETTE). — Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE). — Abimva (SCHOUTEDEN). — Kawa (FAIN). — Blukwa (FAIN). — Nizi (VRIJDAGH). — Kilo (THÉLIE). — Faradje (SCHOUTEDEN). — Moku (VRIJDAGH). — Kasenyi (BREDO). — Kasenyi (LEFÈVRE). — Wago (FAIN). — Aboro (VRIJDAGH). — Mahagi (VRIJDAGH). — Ishwa (VRIJDAGH). — Kasenyi (Mevr. LEPERSONNE). — Teturi (Mevr. FUMIÈRE). — Kil. 999 Congo/Nijl (VLEESCHOUWERS). — Lodjo (Mevr. LEPERSONNE). — Rethy (VRIJDAGH). — Kawa (BREDO). — Nioka (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Bulaimu (PILETTE). — Beni (HACKARS). — Biogo (BONNEVIE). — Beni (LISFRANC). — Beni (BORGERHOFF). — Lesse (PILETTE). — Buwissa (PILETTE). — Assumba (PILETTE). — Kaniki (PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Butembo (PRIGOGINE). — Lubango (PRIGOGINE). — Lutunguru (DYLEFF). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Moera (BONNEVIE). — Lubero (HACKARS). — Butembo (DE SEMERIES). — Bilolo (DANDOY).

Andere vindplaatsen: Bafwasende (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Djugu (CHAPIN). — Kalongi (CHAPIN). — Mulu (CHAPIN). — Bunia (REHN). — Ekibondo (REHN). — Saidi (REHN). — Dungu (EMIN). — Ukaika (GRAUER). — Mawambi (GRAUER). — Masidongo (GYLDENSTOLPE). — Tabaro (GYLDENSTOLPE). — Irumu (GYLDENSTOLPE). — Kampi ya Mambuti (GYLDENSTOLPE). — Bafwazabangi (ANSORGE). — Aba (BREMPT). — Gurba/Dungu (RIBOTTI). — Lindi-rivier (EMIN). — Rungu (SCHOUTEDEN).

1 *d*. - **Pycnonotus barbatus tricolor** HARTLAUB.

Deze vorm werd beschreven uit Noord-Angola, niet uit Congo zoals CHAPIN in zijn « Birds » aantekent. Zijn verspreiding loopt, als wij de stelling van mijn Amerikaanse vriend aannemen, van Angola tot Neder-Congo, enerzijds, tot ter hoogte van Stanleystad en van het Edward-meer, en in Ruanda-Urundi, anderzijds.

Beide vormen *minor* en *tricolor* hebben een donkerbruine bovenkop en gele onderstaartvederen; de buik is wit. *Tricolor* verschilt van *minor* vooral door merkelijk scherper afgetekende oppositie tussen donkerbruine krop en witte buik: bij *minor* gaat het bruin meer geleidelijk in het wit over. Bij *tricolor* zijn de ondervleugeldekvederen meestal wit, in Neder-Congo vooral.

Verscheidene honderden exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Banana (SCHOUTEDEN). — Boma (DARTEVELLE). — Kifuku Banana (SCHOUTEDEN). — Ngenge (DARTEVELLE). — Manzadi (DARTEVELLE). — Moanda (SCHOUTEDEN). — Moanda (MESMAEKERS). — Banana (SCHWETZ). — Boma (SCHWETZ). — Lundu (SCHOUTEDEN). — Makaia Ntete (SCHOUTEDEN). — Ngombe Matadi (HENRION). — Tshela (SCHWETZ). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Thijsstad (SCHWETZ). — Tumba (Mevr. M. BEQUAERT). — Kisantu (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (BECQUET). — Leopoldstad (BUREAU). — Leopoldstad (COLBACK). — Leopoldstad (FIASSE). — Leopoldstad (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (CHRISTY). — Leopoldstad (BERTEAUX). — Leopoldstad (HENRION). — Kisantu (ANASTASE). — Tshela (SCHOUTEDEN). — Temvo (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (RIJCKMANS). — Leopoldstad (MAES). — Zambi (DARTEVELLE). — Malela (LANCE). — Iyndu (GOOSSENS). — Banana (MESMAEKERS).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Bolobo (NKELE). — Ndwa (NGWE). — Botanankasa (NKELE). — Keseki (NKELE). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Bokalakala (NGWE).

Distr. Tshuapa: Yokolo (HERROELEN). — Yangambo (DUPUIS). — Iyonda (MICHIELSEN). — Yelima (HERROELEN). — Bokuma (LOOTENS). — Yokamba (STEVENART). — Lukolela (LECOCQ). — Bokungu (DUPUIS). — Luenda (DUPUIS). — Ikengo (SCHOUTEDEN). — Ikela (DUPUIS). — Eala (GHESQUIÈRE). — Esongo (DUPUIS). — Yakolele (DUPUIS).

Distr. Stanleystad: Yangambi (Mevr. MARIJNEN).

Distr. Congo-Ubangi: Umangi (DE LA KÉTHULLE). — Nieuw-Antwerpen (DE LA KÉTHULLE). — [Karawa (WALLIN)].

Distr. Kivu: Mutiba (PILETTE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Bindi (PRIGOGINE). — Uvira (STAPPERS). — Kabare (SCHWETZ). — Baraka (PAUWELS). — Ngoma (SCHOUTEDEN). — Rutshuru (DE WITTE). — Kashasha (VAN DAELE). — Kibumba (HACKARS). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Rutshuru (BURGEON).

Afb. 76. — *Pycnonotus barbatus tricolor* HARTL.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

— Lulenga (BURGEON). — Rwindi (BURGEON). — Tshumba (DE WITTE). — Kundhuru ya Tshuve (DE WITTE). — Bweza (HACKARS). — Katanda (HACKARS). — Runyioni (DE WITTE). — Bobandana (SCHWETZ). Bukavu (SCHWETZ). — Mokoto-meren (FAIN). — Ganjo (FRECHKOP). — Lundjulu (SCHEPENS). — Lwiro (LAMBRECHT). — Butembo (DE SEMERIES).

Ruanda-Urundi: Nyundo (DOUCE). — Usumbura (VRIJDAGH). — Usumbura (SCHOUTEDEN). — Kisenyi (VAN SACEGHEM). — Kitega (VRIJDAGH). — Gakoma (AURELIAAN). — Uruwiti (FRECHKOP). — Astrida (AURELIAAN). — Astrida (LESTRADE). — Kibingo (LESTRADE). — Rugege (LAURENT). — Gatsibu (BURGEON). — Gabiro (VERHULST). — Rugege (LESTRADE). — [Nyanza (SCHOUTEDEN).

Distr. Manyema: Kindu (GELDOF). — Lokandu (MARÉE). — Kongolo (DE RIEMAECKER).

Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN). — Tembwe (HUBERT). — Kiambi (DE WITTE). — Moba (DE WITTE). — Kabalo (SCHOUTEDEN). — [Albertstad (SCHOUTEDEN)].

Distr. Opper-Katanga: Nieuwdorp (LEGROS). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER). — Lukonzolwa (DE WITTE). — Kashiobwe (BRÉDO). — Nkole (BRÉDO). — Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Elisabethstad (BERTRAND). — Elisabethstad (RICHARD).

Distr. Lualaba: Kansenia (DE WITTE). — Kanzenze (DE WITTE). — Kinda (DE BAILLET). — Funda Biabo (DE BAILLET). — Kasaji (FISHER). — Bukama (BRIEN). — Musolo-meer (DE BAILLET). — Kapiri

(DE BAILLET). — Kapiri (LEGROS). — Dilolo (DE WITTE). — Kaleka (DEWIT). — Kinona (DEWIT). — Luashi (FREYNE). — Maka (POLL). — Dilolo (FREYNE). — Mutombo Mukulu (BOUVIER en LEPLAS). — Kando-riv. (DE CATERS). — Kamina (APERS).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS). — Gandajika (WINDMOLDERS). — Kabinda (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Tshisika (SCHOUTEDEN). — Kamaiembi (SCHOUTEDEN). — Katombe (VAN ASSCHE). — Merode (WINDMOLDERS). — Kabwe (WINDMOLDERS).

Distr. Kwango: Atene (CHARLIERS). — Willem-watervallen (SCHWETZ). — Kasanga (SCHWETZ).

Andere vindplaatsen: Mpala (STORMS). — Mukimbungu (LAMAN). — Manyanga (BOHNDORFF). — Kambove (Kambove (NEAVE). — Dikulwe-riv. (NEAVE). — Lufupa-riv. (NEAVE). — Mohasi-meer (MECKLEMBURG). — Pweto (BREDO). — Musosa (BREDO). — Ngombe (SCHOUTEDEN). — Mobeka (WHITMAN). — Bumba (WHITMAN). — Kanzenze (LEFÉBURE). — Luapula-riv. (WHITE). — Sake (GYLDENSTOLPE). — Muhavura-vulkaan (GYLDENSTOLPE). — Burunga (GYLDENSTOLPE). — Idwji-eiland (LOVERIDGE). — Mugunga (DE WITTE). — Nzulu (DE WITTE). — Lisha (CHAPIN). — Ukaturaka (CHAPIN). — Upemba-park (VERHEYEN). — Kasha (FRECHKOP). — Rugari (FRECHKOP). — Uruwiti (FRECHKOP).

1e. - **Pycnonotus barbatus Vaughanjonesi** WHITE.

Deze zwartkoppige vorm werd door WHITE beschreven uit Noordwest-Rhodesië. Ik kon hem later van het zuidoosten van Katanga vermelden: dit ontging aan CHAPIN, die in zijn « Birds » de naam van de vorm opneemt, en deze citeert als mogelijk te vinden.

4 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Opper-Katanga: Sakania (BRIEN). — Sakania (HUTSEBAUT).

Geen andere vindplaats.

GENUS NEOLESTES CABANIS.

Dit genus wordt nu onder de Pycnonotiden gerangschikt; vroeger hield men deze vogel voor een Laniide. CHAPIN voor het eerst herkende de verwantschap met de Pycnonotiden; dit werd door DELACOUR bevestigd.

Snavel betrekkelijk kort, stevig, met eindhaak; mondborstels weinig ontwikkeld; staart afgerond; een brede, zwarte, dwarse band aan de lichtgekleurde onderzijde. Lichaamsbouw plomper dan bij de andere Congolese Pycnonotiden.

Een enkele soort.

1. - **Neolestes torquatus** CABANIS. — Afb. 77-78.

Deze soort, waarvan de tekening merkwaardig afwijkt van deze van de andere Pycnonotiden, bewoont de savannen ten zuiden van het Equatoriaal woud, in Loango, Congo en Angola; ze wordt ook gevonden in Katanga en tot aan het Kivu-meer.

Bovenzijde en dekvederen olijfgroen, de bovenkop en de nek daarentegen grijs (de vederen heel fijn donkergezoomd; aan iedere zijde van de kop, een blauwzwarte streep loopt van de teugels over het oog naar achteren, waar de twee strepen aansluiten bij een dwarse kropband; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom olijfgroen gelijk de rug, de binnenzoom lichtbruinachtig, de vleugelboeg geel; stuurpennen donkerbruin, de buitenzoom min of meer olijfgroen, de eindzoom soms geelachtig. Keel en wangen wit, maar lichtjes geelbruin of okergeel gewassen; een brede, blauwzwarte, dwarse band, omzoomt de keel van achteren en sluit bij de zijstrepen van de kop aan; achter deze band is de onderzijde gekleurd gelijk de keel, of is ze ietwat meer bruinachtig gewassen, vooral de onderstaartvederen; de flanken min of meer grauwachtig, de schenen olijfgeelbruin tot olijfgeelgroen; ondervleugeldekvederen okerachtig of roestbruinachtig. Snavel zwart.

Vleugel: 70-73; staart: 62-65; tarsus: 20-21; snavel: 11-12 mm.

76 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Moanda (MESMAEKERS). — Thijsstad (SCHWETZ). — Kidada (SCHOUTEDEN).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN).
Distr. Kwango: Butulu (VLEESHOUWERS).
Distr. Kasai: Katombe (VAN ASSCHE). — Merode (WINDMOLDERS). — Hemptinne (WINDMOLDERS). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Tshisika (SCHOUTEDEN).

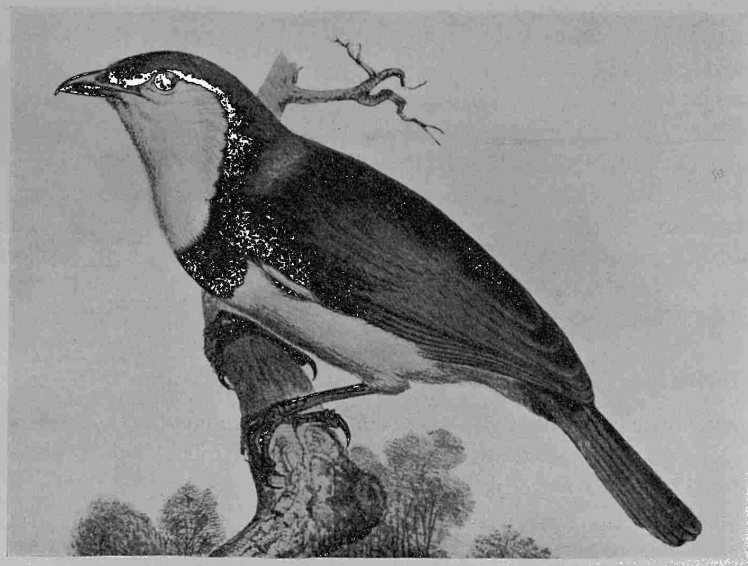

Afb. 77. — *Neolestes torquatus* CAB.
(Naar CABANIS).

Distr. Sankuru: Gandajika (WINDMOLDERS). — Kasansa (VAN ASSCHE). — Kabinda (WINDMOLDERS).
Distr. Lualaba: Kinda (CHARLIERS). — Kanzenze (DE WITTE). — Kasaji (FISHER).

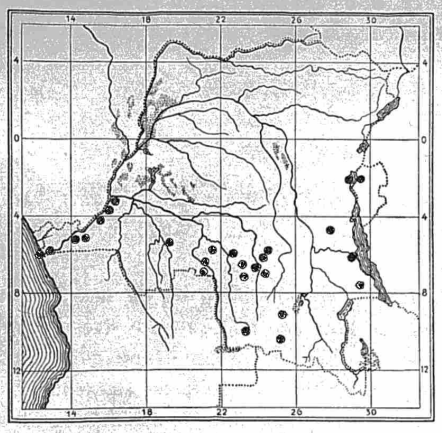

Afb. 78. — Vindplaatsen van *Neolestes torquatus*.

Distr. Tanganika: Albertstad (HUTSEBAUT).
Distr. Maniema: Munie Mboka (PILETTE).
Andere vindplaatsen: Leopoldstad (BOHNDORFF). — Lupungu (FROBENIUS). — Mukimbungu (LAMAN). — Macaco (SCHOUTEDEN). — Kunzulu (CHAPIN). — Boma (CHAPIN). — Idjwi-eiland (GRAUER). — Kivumeer (KANDT). — Mkuli, Marungu (ROCKEFELLER en MURPHY).

GENUS PYRRHURUS CASSIN.

DELACOUR rekent de hier vermelde vogel onder de *Phyllastrephus*. CHAPIN daarentegen onderscheidt *Pyrrhurus* en *Phyllastrephus*. Ze zijn in ieder geval heel nauw verwant.

1. - **Pyrrhurus scandens** SWAINSON. — Afb. 79-80.

Bekend van Senegal tot Kameroen, Gaboen, Kasai en tot aan het Tanganika-meer en Zuid-Soedan.

Kop asgrauw of leigrauw, groen gewassen; de teugels, een vage wenkbrauwstreep en de oordekvederen

Afb. 79. - *Pyrrhurus scandens* SWAINSON.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

bleker gekleurd, deze laatste gestreept; rug vaalgroenachtig, of geelbruin of olijfbruin; naar achteren toe roestkleurig; vliegpennen zwartbruin, de buitenvlag roestgeelbruin, de rand lichter, de binnenste armpennen gelijk de rug, de binnenzoom isabelkleurig; bovenstaartvederen en stuurpennen roodbruin, deze laatste donkerder. Keel wit of roomkleurig; het overige van de onderzijde vaalgeelbruin of grijsbruinachtig, het midden geelachtig of geelachtigwit of lichtisabelkleurig; de buik en de onderstaartvederen donkerder, dikwijls okergeelbruin of isabelkleurig; ondervleugeldekvederen lichtgeelachtig tot isabelkleurig. Snavel bruin, de randen bleek: poten grijsbruin.

Vleugel: 90-116; staart: 80-112; tarsus: 24-28; snavel: 15-20 mm.

Drie vormen komen in onze gebieden voor. De typische vorm, met lichter gekleurde rug, wordt in onze verzameling vertegenwoordigd door exemplaren uit Nigerië en Portugees Guinea.

1 *a*. - **Pyrrhurus scandens acedis** OBERHOLSER.

Deze vorm is bekend van Zuid-Kameroen tot Gaboen en West-Congo. Bij deze vorm is de bovenzijde olijfbruin gekleurd.

7 exemplaren in ons bezit.

Distr. Tshuapa: Tondu (SCHOUTEDEN).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Botanankasa (NKELE).

Geen andere vindplaats is bekend.

1 *b*. - **Pyrrhurus scandens orientalis** HARTLAUB.

Deze vorm is bekend van Oubangi-Chari tot Opper-Uelé, Zuid Soedan, het westen van het Albert-meer, de Semliki. De bovenzijde is vaalgroenachtig geel-bruin; de onderzijde is lichter gekleurd dan bij *acedis*.

4 exemplaren in ons Museum.

Distr. Kibali-Ituri: Kawa (BREDO). — Mahagi (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Beni (BONNEVIE). — Assumba (PILETTE).

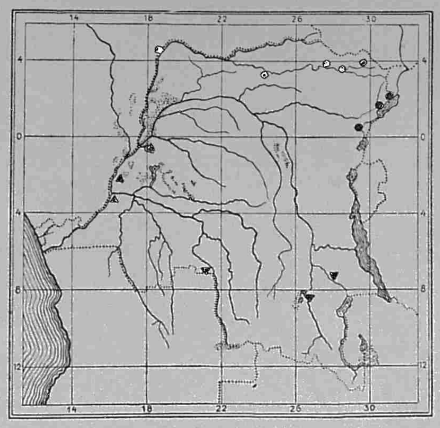

Afb. 80. — Vindplaatsen van *Pyrrhurus scandens*
△ *Pyrrh. scandens acedis.* ● *Pyrrh. sc. orientalis.*
× *Pyrrh. sc. upembae.*

Andere vindplaatsen: Dungu (EMIN). — Kembi (ALEXANDER). — Angu (ALEXANDER). — Gurubariv. (ALEXANDER). — Niangara (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Bangui (DYBOWSKI).

1 *c*. - **Pyrrhurus scandens upembae** VERHEYEN.

VERHEYEN heeft onlangs deze vorm beschreven naar exemplaren die hij in het Upemba-park (*Distr. Lualaba*) had ingezameld. Als kenmerken meldt hij dat het bruin der stuurpennen ietwat lichter is dan bij de vorm *orientalis*; ook, dat de poten donkerder zijn, veeleer leiblauw.

De vogels welke ik in Zuid-Kasai, te Tshisika, inzamelde, en welke ik vroeger als *orientalis* vermeldde, horen waarschijnlijk tot deze vorm. Ik vind echter geen noemenswaard verschil met onze *scandens* uit Noordoost-Congo.

4 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kasai: Tshisika (SCHOUTEDEN).

Distr. Tanganika: Kiambi (DE WITTE).

GENUS PHYLLASTREPHUS SWAINSON.

Snavel lang en smal, gekield, zijdelings min of meer compres; de bovenlijn eerst naar het einde toe gebogen; neusgaten spleetvormig. De mannetjes zijn soms aanzienlijk groter dan de wijfjes en hebben een langere snavel dan deze (b. v. *icterinus, Xavieri...*).

De *Phyllastrephus*-soorten bewonen, de ene dichte wouden, de andere galerijwouden of zelfs de savanne.

Men kan deze vogels als volgt onderscheiden. Deze sleutel werd door CHAPIN gegeven.

1. *a.* Bevedering nergens groen noch geel; bovenzijde bruin, soms olijfkleurig gewassen. ..... 2.
   b. Bevedering min of meer groen of geel. ..... 5.
2. *a.* Stuurpennen ongeveer gelijk de rug gekleurd; deze bruin, dikwijls nogal roodbruin getint. .... 3.
   b. Stuurpennen en bovenstaartvederen roodbruin, de rug daarentegen olijfbruin. ..... 4.
3. *a.* Bovenkop en rug donkerder bruin, minder roodbruin dan bij de volgende soort; afmetingen groter: vleugel van het mannetje 83-93 mm. lang, van het wijfje 75-83 mm.; snavel betrekkelijk langer. ..... *Phyll. terrestris.*
   b. Bovenkop en rug lichter gekleurd, meer roodbruin gewassen. Afmetingen kleiner : vleugel van het mannetje 75-86 mm. lang, van het wijfje 68-75 mm.; snavel korter. .. *Phyll. strepitans.*
4. *a.* Grotere soort: vleugel van het mannetje 84-95 mm. lang, van het wijfje 77-84 mm.; snavel ten minste 21 mm. lang; een lichte wenkbrauwstreep en witte vedertjes aan de oogleden; onderzijde meestal geelwit of crème-kleurig. ..... *Phyll. fulviventris.*
   b. Kleinere soort: vleugel van het mannetje 80-85, van het wijfje 76-80 mm.; snavel nooit langer dan 21 mm.; geen streep boven het oog; geen witte vedertjes aan de oogleden; onderzijde grauwbruinachtig. ..... *Phyll. cerviniventris.*
5. *a.* Bevedering voor het merendeel donkerolijfgroen; de onderzijde lichter gekleurd, de keel grauwolijfkleurig; staart donkerroodbruin. ..... *Phyll. hypochloris.*
   b. Bevedering minder eenkleurig: de keel is witachtig, olijfgeelachtig, of geel. ..... 6.
6. *a.* Keel geel of olijfgeelachtig. ..... 7.
   b. Keel wit of grijsachtigwit. ..... 10.
7. *a.* Bovenkop bijna zwart. ..... *Phyll. Lorenzi.*
   b. Bovenkop ten hoogste donkerolijfgroen. ..... 8.
8. *a.* Keel licht olijfgeelachtig. ..... *Phyll. Fischeri.*
   b. Keel geel. ..... 9.
9. *a.* Grotere soort, vleugel van het mannetje langer dan 82 mm., die van het wijfje langer dan 72 mm. ..... *Phyll. Xavieri.*
   b. Kleinere soort: vleugel van het mannetje meestal korter dan 81 mm., vleugel van het wijfje korter dan 71 mm. ..... *Phyll. icterinus.*
10. *a.* Grotere soort: vleugel van het mannetje langer dan 92 mm., van het wijfje langer dan 78 mm.; staart olijfgroen gekleurd. .... *Phyll. flavostriatus.*
   b. Kleinere soort: vleugel van het mannetje korter dan 91 mm., vleugel van het wijfje korter dan 76 mm.; staart roestbruin. ..... *Phyll. albigularis.*

1. - **Phyllastrephus albigularis** SHARPE (*leucolaema* SHARPE). — Afb. 81-82.

Deze *Phyllastrephus* is bekend van Sierra-Leone tot Zuid-Kameroen, Midden-Congo en Uganda.

Bovenzijde olijfgroen, de kop merkelijk donkerder, bruiner; bovenstaartvederen en stuurpennen roestbruin tot roodbruin, deze laatste olijfkleuriggezoomd; vliegpennen donkerbruin, de buitenvlag olijfgroen, de rand lichter gekleurd; dekvederen olijfbruin. Keel wit; krop en lichaamszijden min of meer olijfgroen; het overige van de onderzijde lichtgeel (de vederen zijn meestal wit met brede, gele zomen); ondervleugeldekvederen geel; oordekvederen grijsgestreept. Snavel donkerbruin tot zwart; poten grauw.

Vleugel: 65-90 (♂ 77-90, ♀ 65-78); staart: 60-90; tarsus: 19-22; snavel: 15-21 mm.

Een zestigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Keseki (NKELE).
Distr. Uelé: Koteli (SCHOUTEDEN). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH).
Distr. Stanleystad: Panga (SCHOUTEDEN). — Avakubi (CHRISTY).
Distr. Kibali-Ituri: Djalasinda (SCHOUTEDEN).
Distr. Kivu: Bitakongo (PRIGOGINE).
Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).
Distr. Kasai: Macaco (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen : Riva-Riva (BOHNDORFF). — Beni (GRAUER). — Beni/Mawambi (GRAUER). — Kasongo (BOHNDORFF). — Duma (SCHUBATZ).

2. - **Phyllastrephus cerviniventris** SHELLEY. — Afb. 82.

Deze soort is bekend van Zuid-Nyasaland tot Kenya en Zuid-Katanga.

Afb. 81. — *Phyllastrephus albigularis* SHARPE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Bovenzijde vaalgrauwbruin, rug en dekvederen olijfkleurig gewassen ; bovenstaartvederen licht roodbruin; stuurpennen donkerroodbruin. Vliegpennen donkerbruin, de buitenvlag vaalolijfbruin; kopzijden lichtgrijs. Keel bruinachtig; het overige van de onderzijde vaalgrauwbruinachtig, het midden lichter gekleurd en ietwat isabelkleurig; onderstaartvederen en ondervleugeldekvederen isabelkleurig. Snavel en poten bleek.

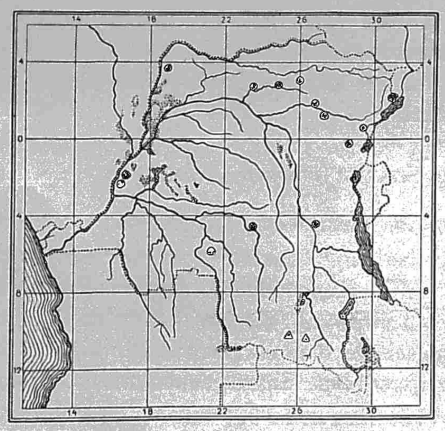

Afb. 82. — Vindplaatsen van
△ *Phyllastrephus albigularis* ⊗ *Phyll. cerviniventris*

Vleugel: 76-85 (♂ 80-85, ♀ 76-80); staart: 80-90; tarsus: 21-22; snavel: 16-20 mm.
Eén enkel exemplaar in onze verzameling :
Distr. Lualaba: Kakanda (DE CROMBRUGGHE).
NEAVE heeft deze soort ingezameld aan de Bunkeya-rivier. WHITE vond ze in Noordwest-Rhodesië, in Mwinilunga, niet ver van de grens van Belgisch Congo.

3. - **Phyllastrephus Fischeri** Reichenow. — Afb. 83-84.

Van Oost-Afrika tot Uganda, Zuid-Soedan, Oost- en Zuid-Congo, Angola, Nyasaland, Mozambik. Verscheidene vormen worden onderscheiden, waarvan twee in onze gebieden voorkomen.

Bovenzijde vaal bruinolijfgroen, min of meer donker en bruin, de dekvederen altijd bruiner; kop min of meer donkerder gekleurd; bovenstaartvederen en stuurpennen roestbruin, helder of donkerder, de bovenstaartvederen lichter gekleurd; vliegpennen donkerbruin, de buitenvlag min of meer roestolijfbruin, de binnenzoom licht isabelgeelachtig. Kopzijden gelijk de rug; oordekvederen gestreept; onderzijde, met onderstaartvederen en ondervleugeldekvederen, lichtolijfgrijs tot lichtgeel; zijden van het lichaam, of ook de krop, min of meer olijfgroen gewassen, de keel lichter gekleurd, soms bijna wit. Snavel bruin; poten grauw.

Vleugel: 70-97; staart: 80-95; tarsus: 21-23; snavel: 15-18 mm.

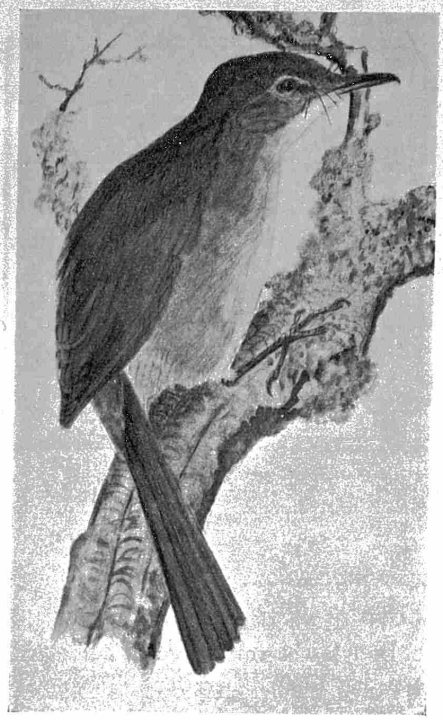

Afb. 83. — *Phyllastrephus Fischeri sucosus* Rchw.
(V. G. L. van Someren del.).

3*a*. - **Phyllastrephus Fischeri Cabanisi** Sharpe (*sylvicultor* Neave).

De afmetingen van deze vogel zijn groter dan bij de volgende vorm: vleugel 82-97 in de plaats van 70-85. De onderzijde is licht groengeel; bovenkop weinig donkerder dan de rug.

Deze vorm werd beschreven van Angola (*sylvicultor* van Katanga) en wordt gevonden in Katanga, Noord-Rhodesië en het zuiden van het Tanganika-meer.

17 exemplaren in ons bezit.

Distr. Lualaba: Dilolo (de Witte). — Kamina (Lynes). — Musolo-meer (de Baillet). — Kansenia (de Witte). — Kasaji (Fisher). — Kisenda (de Crombrugghe).

Distr. Opper-Katanga: Lukonzolwa (de Witte).

Distr. Kasai: Katombe (Van Assche). — Merode (Windmolders).

Distr. Sankuru: Kabinda (Windmolders). — Lusambo (Windmolders).

Andere vindplaatsen: Lupungu (Frobenius). — Dikulwe-riv. (Neave). — Kambove (Neave). — Bunkeya-riv. (Neave). — Upemba-Park (Verheyen).

3*b*. - **Phyllastrephus Fischeri sucosus** Reichenow.

De algemene kleurverdeling gelijk deze van *Cabanisi*. Maar kleinere vorm, de vleugel slechts 70-85 mm. lang; de krop olijfgroen gewassen.

Van Zuid-Soedan en Uganda tot Oost-Congo en het Tanganyika Territory.

23 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Wago (Brédo). — Wago (Fain).

Distr. Kivu: Lutunguru (Prigogine). — Bitakongo (Prigogine). — Butembo (Prigogine). — Yamba Yamba (Pilette). — Baraka (Pauwels). — Mohanga (Prigogine).

Ruanda-Urundi: Nya Muzinga (Schouteden). — Kibungu (Lestrade).

Andere vindplaatsen: het Noordwesten van het Tanganika-meer (Grauer). — Beni (Mecklemburg). — Kirk-watervallen (Mecklemburg). — Ten Oosten van de Rutshuru-vallei (Grauer).

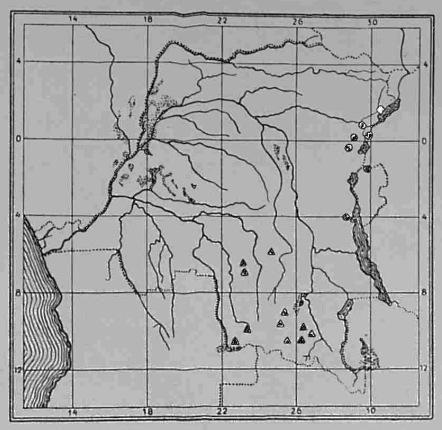

Afb. 84. — Vindplaatsen van *Phyllastrephus Fischeri*.
● *Phyll. Fischeri sucosus*. ▲ *Phyll. Fisch. Cabanisi*

4. - **Phyllastrephus flavostriatus** Reichenow. — Afb. 85.

Deze soort is bekend van Zuid-Afrika tot Usambara en het hoogland aan het Tanganika-meer en aan de Kivu-, Edward- en Albert-meren. De typische vorm bewoont Zuid-Afrika. Twee andere vormen zijn uit onze gebieden bekend; een vierde bewoont het Kungwe-bergwoud, Tanganyika Territory.

Bovenkop leigrijs; bovenzijde olijfgroen, min of meer met grijs gemengd (de vederen zijn zijdelings olijfgroen, in het midden grijs); bovenstaartvederen en stuurpennen groener, ten minste aan de zoom; vliegpennen zwartbruin, de buitenvlag en de binnenste armpennen in hun geheel olijfbruin of olijfgroen, de binnenzoom ietwat geel. Keel wit; het overige van de onderzijde min of meer asgrijs gewassen, of asgrauw, meer aldus aan flanken en krop, de vederen ten minste van de middellijn min of meer breed geelgezoomd, waardoor de onderzijde een geel aanschijn verkrijgt; onderstaartvederen geel of geelgezoomd. Snavel zwart; poten grauw.

Vleugel: 84-109; staart: 70-105; tarsus: 21-26.5; snavel: 17-26 mm.

4*a*. - **Phyllastrephus flavostriatus Graueri** Neumann (*Babaulti* Berlioz).

Deze vorm bewoont het bergwoud ten westen van de Kivu-, Edward- en Albert-meren.

De onderzijde is hier fel en breed geelgestreept, de buik en de onderstaartvederen helemaal geel; het grijs is merkelijk lichter dan bij de volgende vorm. Aan de bovenzijde is het grijze gedeelte van de vederen smal, de olijfgroene kleur neemt dus meer uitbreiding; de dekvederen, de buitenvlag van de handpennen en de binnenste armpennen zijn olijfbruin.

18 exemplaren berusten in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Wago (Brédo). — Wago (Fain).

Distr. Kivu: Lutunguru (PRIGOGINE). — Bingi (PRIGOGINE). — Lubango (PRIGOGINE). — Mwana (PRIGOGINE). — Sibatwa (PAUWELS).

Andere vindplaatsen: Mbwahi (BABAULT). — « 90 km. ten westen van het Edward-meer » (GRAUER).

4*b*. - **Phyllastrephus flavostriatus olivaceogriseus** REICHENOW.

De grondkleur van de onderzijde is donkerder dan bij *Graueri*, het grijs meer asgrauw, vooral aan borst en zijden; het geel is veel minder uitgebreid en komt slechts langs de middellijn te voorschijn, waar de grijze vederen gele zomen vertonen. Het grijze gedeelte van de vederen van de bovenzijde is breder en het aanschijn wordt er dus donkerder door; dekvederen, buitenvlag en binnenste armpennen zijn olijfgroen gekleurd, gelijk de stuurpennen.

Deze vorm komt in het bergwoud voor, ten westen van het Tanganika-meer en ten oosten van het Kivu-meer.

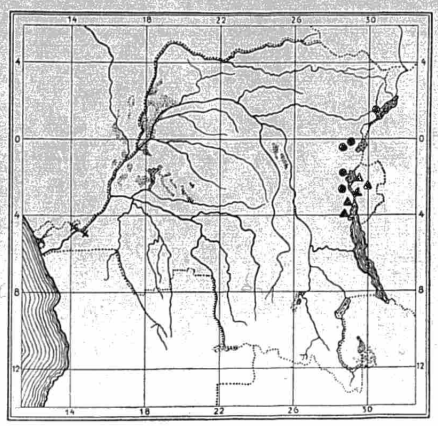

Afb. 85. — Vindplaatsen van *Phyllastrephus*.
● *Phyll. flavostriatus Graueri* ▲ *Phyll. flav. olivaceogriseus*
× *Phyll. fulviventris*

10 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kivu: Nzombe (PRIGOGINE). — Machokolo (PRIGOGINE). — Kalundu (PRIGOGINE). — Muusi (PRIGOGINE). — Ruzizi-Kivu (MENICKEN).

Ruanda-Urundi: Bugarama (VRIJDAGH). — Rugege-woud (FAIN). — Ngabge (AURELIAAN).

4 *c*. - **Phyllastrephus flavostriatus kungwensis** MOREAU.

MOREAU heeft deze vorm beschreven van het Kungwe-bergwoud, aan de oostelijke oever van het Tanganika-meer. Men zal misschien deze vorm in onze gebieden terugvinden.

Geen exemplaar in onze verzameling. Slechts de vorm *tenuirostris* is er vertegenwoordigd: exemplaren uit Oost-Afrika: Amani.

5. - **Phyllastrephus fulviventris** CABANIS. — Afb. 85.

Van Loango tot Neder-Congo en West-Angola, tot Mossamedes.

Bovenzijde grauwolijfbruin, de bovenkop grauwbruin, de kopzijden bruiner; romp en vooral bovenstaartvederen roestbruinachtig, de stuurpennen donkerroodbruin; teugels, een vage wenkbrauwstreep en oogleden witachtig bevederd; vliegpennen donkerbruin, de buitenvlag olijfbruin, de binnenzoom witachtig, geelachtig of bruinachtig; ondervleugeldekvederen lichtgeel. Keel wit of roomkleurig; het overige van de onderzijde geelwit of crème-kleurig, krop en zijden olijfgeelbruin gewassen, onderstaartvederen isabelkleurig. Snavel en poten vleeskleurig.

Vleugel: 77-95 (♂ 83-95, ♀ 77-87); staart: 80-90; tarsus: 22-25; snavel: 20-22 mm.

Deze soort werd beschreven uit Chinxoxo (Loango). BOHNDORFF vond ze in Manyanga en Gombe

Lutete (*Distr. Neder-Congo*). Tot hiertoe heeft het Congo-Museum geen Congolees exemplaar in zijn verzameling. Wij bezitten er echter twee exemplaren van uit Angola: Ndala Tondo (ANSORGE).

6. - **Phyllastrephus hypochloris** JACKSON. — Afb. 86.

Deze zeldzame soort was slechts bekend uit Uganda, Zuid-Soedan en de Semliki-vallei. Wij bezaten er vier exemplaren van, uit de verzameling JACKSON (Uganda); Dr. PRIGOGINE heeft ons zopas een exemplaar uit Kivu gezonden.

Bovenzijde donkerolijfgroen, ietwat bruin gewassen; de kop donkerder, ietwat grauw gewassen; de bovenstaartvederen meer roodbruin; de stuurpennen donkerroodbruin, met groengewassen zoom; vliegpennen donkerbruin, met lichter gekleurde buitenvlag en fijne groene rand, de binnenzoom bleek. Onderzijde olijfgroen aan achterlijf merkelijk lichter groengekleurd; dit laatste met nogal vage gele zijzomen aan de vederen; onderstaartvederen bruin gewassen; ondervleugeldekvederen geel. Bovenkaak donkerbruin, onderkaak bleker.

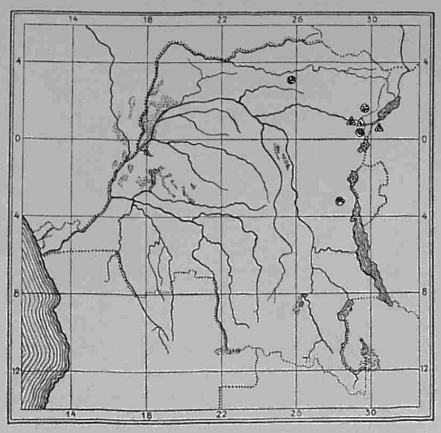

Afb. 86. — Vindplaatsen van
▲ *Phyllastrephus hypochloris* ● *Phyllastrephus Lorenzi.*

Vleugel: 70-79; staart: 70-78; tarsus: 20-22; snavel: 15-16 mm.

Distr. Kivu: Kagada (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Beni (GRAUER). — Beni/Mawambi (GRAUER).

Deze kleine *Phyllastrephus* gelijkt op eerste zicht treffend op een *Andropadus*; door de lichtgekleurde onderkaak wordt ze onmiddellijk herkend.

7. - **Phyllastrephus icterinus** BONAPARTE. — Afb. 87-88-89.

Deze soort is bekend van Sierra-Leone tot Kameroen, Gaboen, Noord- en Midden-Congo, enerzijds, tot Kasai, Maniema, Kivu, anderzijds. De typische vorm komt in Sierra-Leone en Nigerië en Fernando Po voor; in onze gebieden treft men slechts de vorm *tricolor* aan.

Bovenzijde olijfgroen, de kop weinig donkerder, de dekvederen weinig bruiner; vliegpennen donkerbruin, de buitenvlag bruinachtig olijfkleurig, de binnenzoom geelachtig, de binnenste armpennen helemaal bruinachtig olijfkleurig, dikwijls roestbruin gewassen; bovenstaartvederen en stuurpennen roestbruin, maar soms donkerbruin, de stuurpennen olijfgroen gezoomd. Onderzijde, ondervleugeldekvederen en onderstaartvederen lichtgeel; krop en onderstaartvederen dikwijls ietwat olijfgroen. Snavel zwart of hoornbruin; poten leigrauw.

Vleugel: 67-82 (wijfje 67-70, mannetje 73-82); staart: 56-73 (wijfje 56-63, mannetje 64-73); tarsus: 17-19; snavel: 14-18 mm.

7 *a*. - **Phyllastrephus icterinus tricolor** CASSIN.

Dit is de Congolese vertegenwoordiger van de soort.

80 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Botanankasa (NKELE). — Ndwa (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS). — Lokama (DUPUIS). — Liunga (STÉVENART). — Lukolela

Afb. 87. — *Phyllastrephus icterinus* ♂ (mannetje).
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

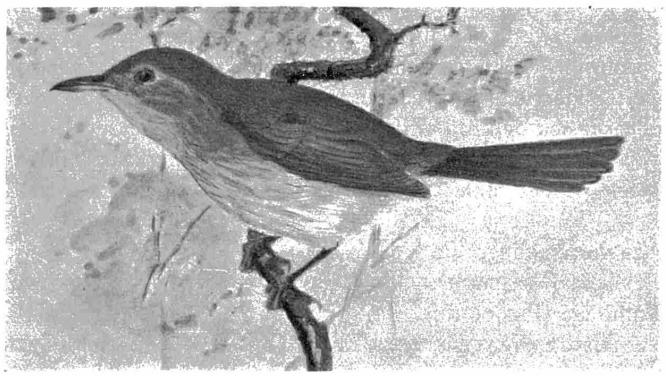

Afb. 88. — *Phyllastrephus icterinus* ♀ (wijfje).
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

(BELLEFROID). — Yokolo (HERROELEN). — Bokuma (LOOTENS). — Iyonda (MICHIELSEN). — Bolunga (HERROELEN). — Nkone (HERROELEN).

Distr. Uelé: Bambesa (VRIJDAGH). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Kifuku Nawa-riv. (SCHOUTEDEN). — Ibembo (HUTSEBAUT).

Distr. Stanleystad: Angumu (DYLEFF).
Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (SCHOUTEDEN).
Distr. Kivu: Moera (CHRISTY). — Beni (BORGERHOFF). — Kamituga (PRIGOGINE).
Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).
Distr. Kasai: Kamaiembi (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Kasongo (BOHNDORFF). — Ibina-riv. (ANSORGE). — Mawambi (CARRUTHERS). — Ukaika (GRAUER). — Libokwa (ALEXANDER). — Tungeddi (ALEXANDER). — Avakubi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Saidi (REHN). — Luluaburg (CALLEWAERT).

Deze soort kan verward worden met *Phyll. Xavieri*, die de zelfde kleurverdeling vertoont maar merkelijk groter is als men de afmetingen van de twee geslachten vergelijkt: zie blz. 100.

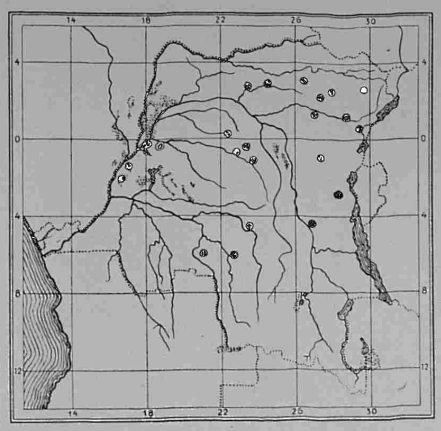

Afb. 89. — Vindplaatsen van *Phyllastrephus icterinus tricolor*

8. - **Phyllastrephus Lorenzi** SASS. — Afb. 86.

Deze soort is slechts bekend door enkele exemplaren. Tot hiertoe werd ze voor Ituri vermeld; hier kan ik ook een exemplaar uit Uelé citeren.

Bovenzijde olijfgroen, bruin gewassen, vooral de romp en in 't bijzonder de bovenstaartvederen; stuurpennen olijfroodbruin met groengewassen zomen; bovenkop heel donker, er bijna zwart uitziend, de vederen basaal olijfgroen, maar distaal zwart, het olijfgroene gedeelte beter zichtbaar aan het voorhoofd en boven de ogen; vliegpennen zwartbruin, de buitenzoom gelijk de rug, de binnenste armpennen helemaal aldus, de binnenzoom lichtgroengeel; ondervleugeldekvederen eveneens groengeel. Keel licht geelgroen of geelachtig groen; flanken en min of meer ook de krop olijfgroen, het midden lichter gekleurd, geelgroen; onderstaartvederen olijfbruinachtig, met gele zoom. Snavel zwartbruin, de onderkaak min of meer lichter gekleurd.

Vleugel: 71-78; staart: 60-73; tarsus: 17-20; snavel: 15-16 mm. Het mannetje is aanzienlijk groter dan het wijfje.

3 exemplaren in onze verzameling.
Distr. Uelé: Bambesa (VRIJDAGH).
Distr. Kivu: Kamituga (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Moera (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Simbo (GYLDENSTOLPE).

9. - **Phyllastrephus strepitans** REICHENOW.

Dit is een soort die droogland bewoont in Soedan en tot in Somaliland, Abessinië, en aan de kust van Oost-Afrika. Ze werd voor Noordoost-Congo door BANNERMAN vermeld, zeker bij vergissing; hij geeft geen vindplaats op. Ze wordt in onze verzameling vertegenwoordigd door Oostafrikaanse exemplaren.

Bovenzijde bruin, min of meer roodbruin gewassen, vooral de bovenstaartvederen; de stuurpennen donkerder; vliegpennen donkerbruin, de buitenvlag ietwat lichter, de binnenzoom isabelkleurig; ondervleugeldekvederen lichtgrauwbruin. Keel wit; krop en lichaamszijden vaalgrauwbruin, min of meer

isabelkleurig gewassen, het midden wit; kopzijden en vooral teugels lichter bruin, met witachtige vedertjes rondom het oog. Snavel zwartbruin, de basis van de onderkaak bleek; poten loodgrauw.

Vleugel: 68-86 (♂ 75-86, ♀ 68-75); staart: 16-18; tarsus: 21-23; snavel: 16-18 mm.

Deze soort, waarvan het voorkomen in Congo heel onzeker is, gelijkt veel op *Phyll. terrestris*, maar de afmetingen van vleugel en snavel zijn kleiner dan bij deze laatste soort. DELACOUR aanziet *strepitans* voor een vorm van *terrestris*.

10. - **Phyllastrephus terrestris** SWAINSON. — Afb. 90.

Bekend van Zuid-Afrika tot Noord Rhodesië, het Tanganyika Territory, ook van de zuidelijke grens van onze Kolonie.

Bovenzijde olijfbruin, min of meer roodbruin gewassen, maar minder aldus dan *Phyll. strepitans*; de bovenkop ietwat donkerder; teugels (en meestal oogomgeving) grauwer, oordekvederen gestreept; vliegpen-

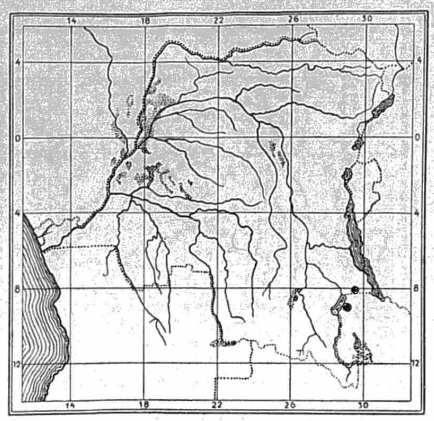

Afb. 90. — Vindplaatsen van *Phyllastrephus terrestris suahelicus*.

nen donkerbruin, de buitenvlag roestolijfbruin, de binnenzoom geelbruinachtig, bovenstaartvederen en stuurpennen veeleer donkerroestkleurig dan roodbruin. Keel wit; krop en zijden vaal olijfgrauwbruin, het midden van de buik wit; onderstaartvederen vaalgeelbruin of roestbruin; ondervleugeldekvederen licht geelbruinachtig. Snavel zwartbruin, de onderkaak basaal bleek.

Vleugel: 75-93; staart: 85-100; tarsus: 23-24; snavel: 18-20 mm. Volgens CHAPIN meet de vleugel bij het mannetje 83-93, bij het wijfje 75-83.

De typische vorm bewoont Zuid-Afrika. In onze Kolonie komt de vorm *suahelicus* voor; een tweede vorm zal in Zuid-Katanga gevonden worden.

10 *a*. - **Phyllastrephus terrestris rhodesiae** ROBERTS.

WHITE en WINTERBOTTOM vermelden deze vorm uit Noordwest-Rhodesië. Hij werd gevonden tot in Ndola, aan de grens van Katanga.

Een der door NEAVE aan de Neder-Luangwa-rivier ingezamelde exemplaren is in onze verzameling.

10 *b*. - **Phyllastrephus terrestris suahelicus** REICHENOW (Afb. 90).

Deze vorm wordt in Oost-Afrika en tot in het zuiden van het Tanganyika Territory gevonden. CHAPIN rekent hiertoe de door SHELLEY vermelde vogel uit de monding van de Kalungwishi-rivier in het Moeromeer.

Een enkel exemplaar in ons bezit.

Distr. Tanganika: Musosa (BREDO).

Geen andere vindplaats is bekend.

11. - **Phyllastrephus Xavieri** OUSTALET. — Afb. 91.

Deze soort gelijkt door de kleur treffend op *Phyllastrephus icterinus* (zie blz. 96) en 't is pas over enkele jaren dat CHAPIN er de aandacht op vestigde: vroeger werden de vogels die er toe behoren eenvoudig aangezien voor grotere exemplaren van *icterinus*. CHAPIN bewees dat er aanzienlijke verschillen bestaan tussen *icterinus* en *Xavieri* als men de afmetingen van de twee geslachten vergelijkt. *Xavieri* is groter dan *icterinus*.

Bij het mannetje meet de vleugel bij *Xavieri* 83-90 mm., tegen 73-80 bij *icterinus*; de staart meet bij *Xavieri* 75-82, tegen 64-73 bij *icterinus*.

Bij het wijfje meet de vleugel bij *Xavieri* 73-77, tegen 67-70 bij *icterinus*; de staart met 65-69 tegen 56-63 mm. bij *icterinus*.

Hierbij dient opgemerkt dat het wijfje altijd kleiner is dan het mannetje en dat de lengte van de vleugel van het wijfje van *Xavieri* ongeveer gelijk is aan deze van het mannetje van *icterinus*. Daar de kleur dezelfde is kunnen dus exemplaren, waarvan het geslacht niet nauwkeurig, is bepaald aanleiding geven tot vergissing.

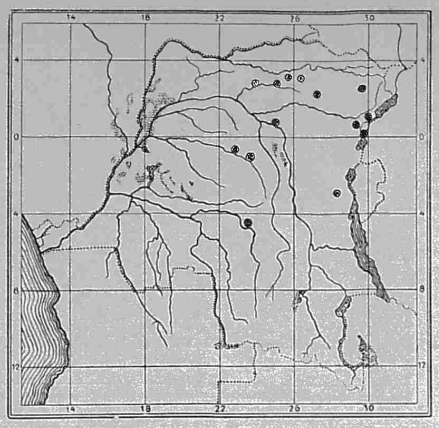

Afb. 91. — Vindplaatsen van *Phyllastrephus Xavieri*.

11 *a*. - **Phyllastrephus Xavieri Xavieri** OUSTALET.

In onze gebieden komt de typische vorm voor; in Kameroen treft men aan het Kameroen-gebergte de vorm *Serlei* CHAP. aan, die minder geel is aan de onderzijde.

54 exemplaren in ons bezit.

Distr. Stanleystad: Yangambi (GERMAIN).

Distr. Uelé: Koteli (SCHOUTEDEN). — Titule (HUTSEBAUT). — Buta (HUTSEBAUT). — Kifuku Nawa-riv. (SCHOUTEDEN). — Poko (CHRISTY). — Ibembo (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (SCHOUTEDEN). — Boga (PILETTE).

Distr. Kivu: Makojoba (PILETTE). — Moera (BONNEVIE). — Beni (BONNEVIE). — Beni (BORGERHOFF). — Bolovet (PILETTE). — Kartoushi (GYLDENSTOLPE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Kilimi (HACKARS). — Kakanda (PRIGOGINE).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Tshuapa: Liungu (DUPUIS). — Yokamba (STEVENART).

Andere vindplaatsen: Kasongo (BOHNDORFF). — Kampi ya Wambuti (GYLDENSTOLPE). — Saidi (REHN). Avakubi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — [Bangui (DYBOWSKI). — Bwamba forest (VAN SOMEREN)].

GENUS BLEDA BONAPARTE.

Snavel smal, lang maar hoger dan breed ter hoogte van de neusgaten, zijdelings compres, de bovenlijn recht tot aan het eindhaakje, de onderlijn gebogen; neusgaten ovaal; stijve mondborstels; poten stevig, tenen 3 en 4 aan de basis samengegroeid. Het mannetje is aanzienlijk groter dan het wijfje en heeft een langere snavel dan dit laatste.

Twee soorten komen in onze gebieden voor.

1. *a.* Stuurpennen olijfgroen, de buitenpennen apicaal geel. ..... *Bleda eximia.*
   b. Stuurpennen eenkleurig roodbruin. ..... *Bleda syndactyla.*

1. - **Bleda eximia** HARLAUB. — Afb. 92-93.

Deze soort is bekend van Sierra-Leone tot Uganda en Congo. De typische vorm bewoont Sierra-Leone en de Goudkust. In onze gebieden komen twee andere vormen voor.

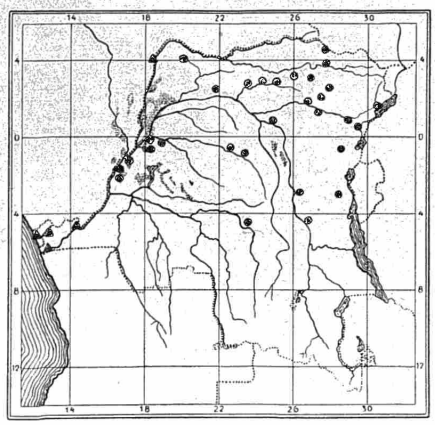

Afb. 92. — Vindplaatsen van *Bleda eximia.*
● *Bleda eximia ugandae* ▲ *Bleda eximia notata*

Bovenzijde olijfgroen, de kop ietwat donkerder, gelijk ook de wangen, die naar de keel toe in 't zwart overgaan, waardoor een zwarte streep wordt getekend; teugels geel of geelgroen; vliegpennen zwartbruin, de binnenzoom geel, de buitenvlag bruin gewassen; stuurpennen olijfgroen, min of meer bruin gewassen, de drie buitenste pennen met geel einde. Keel en het overige van de onderzijde, met onderstaartvederen en ondervleugeldekvederen, geel, min of meer diep aldus; de zijden min of meer olijfgroen gewassen. Soms is de krop donkerolijfgroen. Snavel grauw of zwart, de onderkaak bleek; poten grijsachtig.

Vleugel: 85-108; staart: 80-100; tarsus: 23-27; snavel: 16-24 mm.

1 *a.* - **Bleda eximia notata** CASSIN.

Deze vorm bewoont de wouden van Zuid-Nigerië tot Fernando-Po, Oubanghi en Neder-Congo. Bij deze vorm zijn de teugels zuiverder geel dan bij de volgende vorm.

24 exemplaren in ons bezit, daaronder vogels uit Gaboen en Kameroen.

Distr. Neder-Congo: Makaia Ntete (SCHOUTEDEN). — Boma (MESMAEKERS). — Manzadi (DARTEVELLE). — Mbuma (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (HENRION).

Andere vindplaatsen: Manyanga (BOHNDORFF). — Ook bekend uit Chinxoxo in Loango en uit Bangui (DYBOWSKI).

1 *b.* - **Bleda eximia ugandae** VAN SOMEREN.

Deze vorm komt van Uganda tot Opper- en Midden-Congo voor. De teugels zijn geelgroen; het geel eindstuk van de stuurpennen zou breder zijn.

80 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Bolobo (NKELE). — Ndwa (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Iyonda (MICHIELSEN). — Bokuma (LOOTENS). — Bokungu (DUPUIS). — Tondu (SCHOUTEDEN). — Bikoro (SCHOUTEDEN). — Ikela (HERROELEN). — Biongo (HERROELEN). — Yolokele (DUPUIS).

Distr. Congo-Ubangi: Boyange (DEHEYN). — Bosobolo (VRIJDAGH).

Distr. Uelé: Ibembo (HUTSEBAUT). — Poko (CHRISTY). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Bambesa (VRIJDAGH). — Zobia (HUTSEBAUT). — Buta (HUTSEBAUT). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Malengoya (HUTSEBAUT).

Distr. Stanleystad : Panga (SCHOUTEDEN). — Kifuku Nawa-riv. (SCHOUTEDEN). — Yangambi (BECQUET).

Distr. Kibali-Ituri : Kawa (BREDO).

Distr. Kivu : Beni (BORGERHOFF). — Opper-Lindi riv. (PIETTE). — Kamituga (PRIGOGINE).

Distr. Maniema: Kasongo (BOHNDORFF).

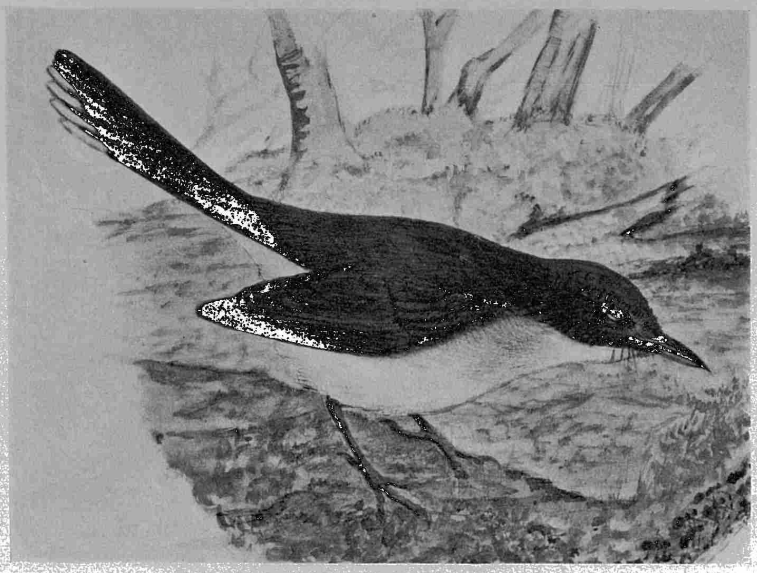

Afb. 93. — *Bleda eximia ugandae* VAN SOM.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Distr. Sankuru : Lusambo (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen : Riva-Riva (BOHNDORFF). — Moera (GRAUER). — Mawambi (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Avakubi (CHAPIN). — Penge (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Lukolela (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Kindu (GRAUER).

2. - **Bleda syndactyla** SWAINSON. — Afb. 94-95.

Deze soort is bekend van Senegal tot Kameroen, Congo, Angola, enerzijds, tot Uganda en Zuid-Soedan, anderzijds. Twee vormen er van worden in onze gebieden aangetroffen.

Bovenzijde bruinolijfkleurig, min of meer groen gewassen, de kop donkerder, de wangen in 't zwart overgaand naar de keel toe; teugels geelachtig of geelwit; de bovenzijde gaat in een mooi roodbruin over op romp en bovenstaartvederen; stuurpennen eveneens roodbruin; dekvederen en buitenvlag van de vliegpennen veeleer olijfbruin, minder groen gewassen dan de bovenzijde, de pennen zwartbruin of donkerbruin, hun binnenzoom bruinachtig of geel. Keel en het overige van de onderzijde, met onderstaartvederen, geel; de krop en de flanken min of meer olijfgroen; ondervleugeldekvederen geelwit, soms ietwat groenachtig. Snavel leigrauw tot zwartbruin, de onderkaak gedeeltelijk bleek; poten leigrauw.

Bij de Juv. zijn de vederen min of meer roestbruin of roodbruin; bij volwassen exemplaren komen soms nog aldus gekleurde vederen voor.

Vleugel: 93-117; staart: 83-105; tarsus: 24-27; snavel: 20-27 mm.

2 *a*. - **Bleda syndactyla ogowensis** NEUMANN.

Bovenzijde bruiner dan bij de volgende vorm; het geel van de onderzijde doffer.

Deze vorm is bekend van Kameroen tot Neder-Congo, N.W. Angola en het westelijk woudgebied van onze Kolonie.

20 exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Kisantu (GOOSSENS).

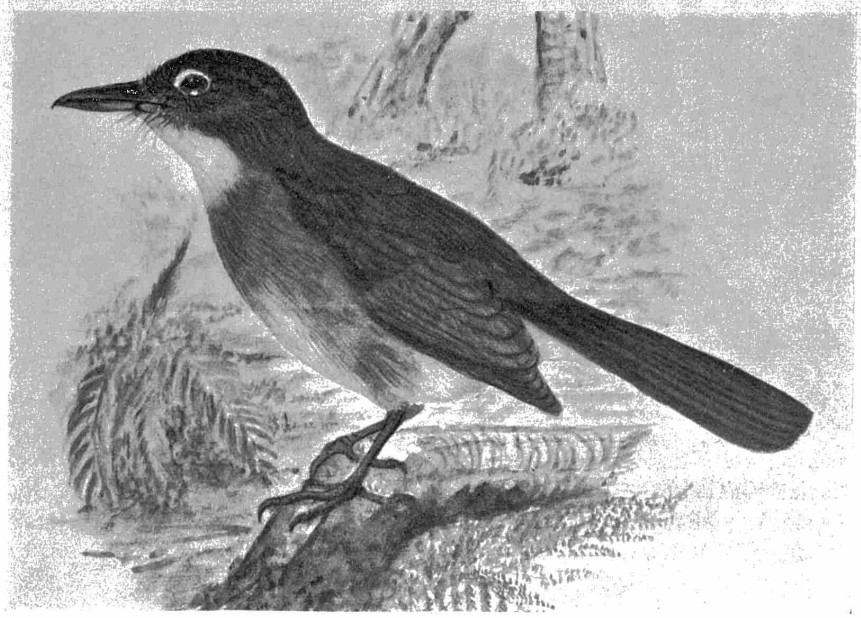

Afb. 94. – *Bleda syndactyla Woosnami* OG. GRT.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Keseki (NKELE). — Bokalakala (NKELE). — Bolobo (NKELE).

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS). — Ikela (DUPUIS). — Yalokele (DUPUIS). — Bomandja (HERROELEN).

Andere vindplaatsen: Lukolela (CHAPIN). — Kisantu (ap. DUBOIS). — Ook bekend uit Bangui, aan de Ubangi-rivier.

2 *b*. - **Bleda syndactyla Woosnami** OG. GRANT.

Bovenzijde groener; het geel van de onderzijde levendiger; de flanken meer olijfgroen gewassen.

Deze vorm wordt aangetroffen van Uganda tot Noord Oost- en Zuid-Congo.

60 exemplaren in onze verzameling, ook uit Uganda.

Distr. Uelé: Poko (CHRISTY). — Buta (HUTSEBAUT). — Zobia (HUTSEBAUT). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Paulis (ABBELOOS). — Angodia (HUTSEBAUT). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Medje (CHRISTY).

Distr. Stanleystad : Angumu (DYLEFF). — Yangambi (VRIJDAGH). — Panga (CHRISTY). — Yangambi (BECQUET). — Kifuku Nawa riv. (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri : Djugu (FAIN).

Distr. Kivu: Beni (BONNEVIE). — Opper-Lindi riv. (PIETTE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Kakanda (PRIGOGINE). — Mikele (PRIGOGINE). — Butembo (DYLEFF en DANDOY). — Lundjulu (SCHEPENS en DYLEFF). — Bilolo (DYLEFF). — Lundjulu (SCHEPENS). — Kabanda (PRIGOGINE).

Distr. Sankuru : Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai : Merode (WINDMOLDERS). — Dibaya (WINDMOLDERS).

Distr. Lualaba : Kasaji (FISHER).

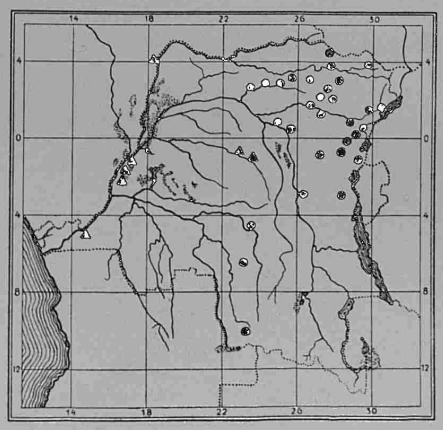

Afb. 95. — Vindplaatsen van *Bleda syndactyla*.
▲ *Bleda synd. ogowensis* ● *Bleda synd. Woosnami*

Andere vindplaatsen : Stanley-Falls (BOHNDORFF). — Mawambi (GRAUER). — Rutshuru-vallei (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Irumu (GRAUER). — Avakubi (MECKLEMBURG). — Ngayu (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Kindu (GRAUER). — Butahu (DE WILDE).

GENUS NICATOR HARTLAUB en FINSCH

Snavel krachtig, compres, de onderlijn gebogen; een eindhaak; poten stevig; de vogels geel gevlekt. Mannetje groter dan het wijfje.

Deze vogels leven meestal in het woud, soms in dichte savannen.

Twee soorten :

1. *a.* Keel geel; een gele teugelstreep; wangen grauw. Vleugel meestal korter dan 85 mm ..... *Nicator vireo.*

b. Keel grijswit of wit; een witte teugelvlek; wangen geelgroen. Vleugel meestal langer dan 85 mm. ..... *Nicator chloris.*

1. - **Nicator chloris** VALENCIENNES (*laemocyclus* REICHENOW, *katangensis* VERHEYEN). — Afb. 96.

Deze soort, die in onze gebieden veelvuldig optreedt, is bekend van Senegal tot het zuiden van Congo, enerzijds, tot Uganda en Mt. Elgon, anderzijds. Ze komt vooral in woudgebieden voor, maar is ook bekend uit dichte savannen.

Bovenzijde olijfgroen of olijfgeelgroen, de bovenkop en de kopzijden, de romp en de bovenstaartvederen geler; vóór ieder oog een witte of witgrijze, zwartgezoomde vlek; oogring geel; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom olijfgroengeel, de binnenzoom geel, de binnenste armpennen met lichtgele eindvlek aan de buitenvlag; dekvederen donkerbruin, min of meer olijfgroen gezoomd, de middelste en grote dekvederen met lichtgele eindvlek; stuurpennen bruinachtig olijfgeelgroen, de buitenste apicaal geel. Keel wit of grijswit, het overige van de onderzijde lichtgrijs, de krop donkerder, vooral van achteren, waar dikwijls een grauwzwarte

of olijfzwarte, dwarse band, ontstaat; de flanken olijfgeel, de onderstaartvederen geel, het buikmidden wit. Snavel zwart; poten loodgrauw.

Vleugel: 85-116; staart: 82-112; tarsus: 27-30; snavel: 18-21 mm.

Ongeveer 200 exemplaren in ons bezit.

Afb. 96. — *Nicator chloris* VALENC.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

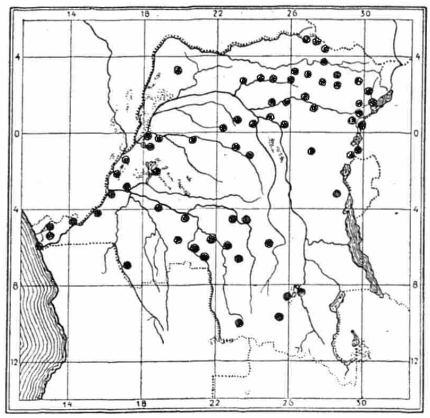

Afb. 97. — Vindplaatsen van *Nicator chloris*.

Distr. Neder-Congo: Temvo (SCHOUTEDEN). — Luki (JULLIEN). — Moanda (VRIJDAGH).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Ndwa (NGWE). — Bolobo (NKELE). — [Mushie (SCHOUTEDEN)].

Distr. Tshuapa: Yokolo (HERROELEN). — Yampete (HERROELEN). — Yalingufa (HERROELEN). — Lefori (HERROELEN). — Iyonda (MICHIELSEN). — Lokolefeko (HERROELEN). — Bokungu (DUPUIS). — Lofima (DUPUIS). — Bokuma (LOOTENS). — Ikela (HERROELEN). — Tondu (SCHOUTEDEN). — Bikoro

(SCHOUTEDEN). — Lukolela (BOURRY). — Momboyo (DUPUIS). — Boende (WIJNANTS). — Lotakomela (DUPUIS). — Ikela (DUPUIS). — Lukolela (BELLEFROID). — Eala (SCHOUTEDEN). — Yoseki (WRIGHT). — Mondombe (DUPUIS). — Yalokele (DUPUIS).

Distr. Congo-Ubangi: Yambuku (DE PAEPE). — [Karawa (WALLIN)].

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Rungu (SCHOUTEDEN). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Paulis (ABBELOOS). — Zobia (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Dika (SCHOUTEDEN). — Poko (CHRISTY).

Distr. Stanleystad: Panga (SCHOUTEDEN). — Angumu (DYLEFF). — Panga (CHRISTY). — Ilambi (SCHWETZ). — Tshoppo-watervallen (CHRISTY).

Distr. Kibali-Ituri: Mongbwalu(Mevr. LEPERSONNE). — Kawa (BREDO). — Longlu (FAIN). — Bondo Mabe (SCHOUTEDEN).

Afb. 98. — *Nicator vireo* CABANIS.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Distr. Kivu: Zambo (BONNEVIE). — Beni (BONNEVIE). — Bilolo (DYLEFF en DANDOY). — Butembo/Mobissia (DYLEFF en VERMEERSCH). — Mashongo (DYLEFF en DANDOY). — Loiki (PRIGOGINE). — Saio (DYLEFF en PRIGOGINE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Tengeteke (PRIGOGINE). — Beni (LISFRANC). — Yambio (CHRISTY). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Biakiri (DYLEFF en DANDOY). — Etembo (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Kalumendo (BONNEVIE). — W. Ruwenzori (BORGERHOFF). — Lesse (BONNEVIE). — Alimasi (CHRISTY). — Lesse (PILETTE). — Bolovet (PILETTE). — Lundjulu (SCHEPENS en DYLEFF).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS). — Inkongo (WILSON). — Lodja (GHESQUIÈRE). — Kabinda (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Basongo (SCHOUTEDEN). — Merode (WINDMOLDERS). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Ngombe (SCHOUTEDEN). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Kamaiembi (SCHOUTEDEN). — Lisasi (GHESQUIÈRE).

Distr. Kwango: Kasanga (SCHWETZ). — Baaba (CHARLIERS). — Ndinga (Mevr. M. BEQUAERT). — [Mangai (SCHOUTEDEN)].

Distr. Lualaba: Kinda (DE BAILLET). — Kasaji (FISHER).

Andere vindplaatsen: Upemba-Park (VERHEYEN). — Manyanga (BOHNDORFF). — Rivariva (BOHNDORFF). — Kinyawanga (STUHLMANN). — Irumu (EMIN). — Yambuya (JAMESON). — Banalia (NAHAN).

— Ponthierstad (CARRUTHERS). — Lualaba-riv. (NEAVE). — Gurba/Dungu (RIBOTTI). — Ukaika (GRAUER). — Ndoruma (BOHNDORFF). — Avakubi (MECKLEMBURG). — Uvamba (MECKLEMBURG). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Kitsumuro (GYLDENSTOLPE). — Kampi-ya-Wambuti (GYLDENSTOLPE). — Arebi (SCHOUTEDEN). — Saidi (REHN). — Ekibondo (REHN). — Risimu (CHAPIN). — Batama (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Faradje/Aba (CHAPIN).

2. - **Nicator vireo** CABANIS. — Afb. 98-99.

Deze kleine soort is bekend van Kameroen en Gaboen tot Neder-Congo en N. Angola, enerzijds, tot Noord- en Zuid-Congo, anderzijds. Ze komt veel minder voor dan *Nicator chloris* en wordt slechts in beboste gebieden aangetroffen.

Bovenzijde olijfgroen, het voorhoofd en de kopzijden grauw tot zwartgrauw, de achterkop gelijk de rug; een gele, scherp omlijnde, streep loopt aan iedere zijde van de kop, van de teugel tot boven het oog; vlieg-

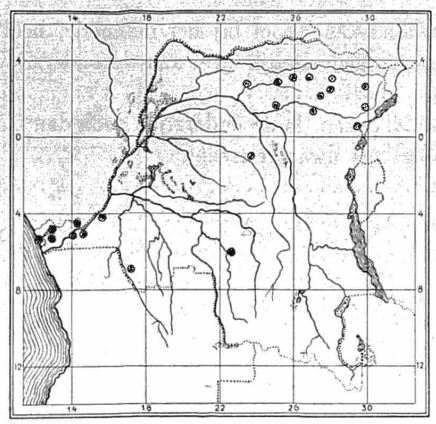

Afb. 99. — Vindplaatsen van *Nicator vireo*.

pennen donkerbruin, met olijfgele buitenzoom en gele binnenzoom; de dekvederen donkerbruin met olijfgroene zoom, de middelste en grote dekvederen met gele eindvlek, gelijk ook de binnenste armpennen; stuurpennen donkerbruin maar fel olijfgroen gewassen de buitenste met geel einde. Kin witgrijs, keel geel, borst grauw, het overige van de onderzijde lichtgrijs, de flanken olijfgroen gewassen, het midden wit; onderstaartvederen groengeel of geel; ondervleugeldekvederen geel. Snavel bruinzwart.

Vleugel: 76-84; staart: 85-90; tarsus: 22-24; snavel: 15-17 mm.

33 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Lundu (SCHOUTEDEN). — Makaia Ntete (SCHOUTEDEN). — Thijsstad (SCHWETZ).

Distr. Tshuapa: Belinga (HERROELEN). — Bomandja (HERROELEN).

Distr. Kwango: Kasanga (SCHWETZ).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT).

Distr. Kibali-Ituri: Arebi (SCHOUTEDEN).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Zobia (HUTSEBAUT). — Paulis (ABBELOOS). — Poko (CHRISTY). — Bambesa (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Manyanga (BOHNDORFF). — Leopoldstad (BOHNDORFF). — Mukimbungu (LAMAN). — Mombo, Mayumbe (CHAPIN). — Oud Irumu (EMIN). — Yambuya (JAMESON). — Beni (GRAUER). — Risimu (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN).

Fam. CAMPEPHAGIDAE

Dit zijn de zogenaamde Rupsvogels. Ze voeden zich met Insecten die ze op de vleugel vangen of tussen het gebladerte opzoeken. De ene bewonen het woud, de andere de savanne.

Campephagiden gelijken soms nogal veel op Drongo's, Klauwieren, Vliegenvangers (*Melaenornis*) en zelfs Spreeuwachtigen. Ze worden onmiddellijk herkend als men de bevedering van de romp van achteren naar voren toe met de hand strijkt: men krijgt bij de Campephagiden een gevoel van stekels, dat heel typisch is voor de Rupsvogels: het wordt veroorzaakt doordat de schacht der vederen van de romp basaal heel stijf maar distaal heel week is.

De snavel is meestal stevig, met eindhaak, met mondborstels; de neusgaten zijn min of meer bedekt; tarsus middellang, met dwarse platsen aan de voorzijde. Vleugel lang en puntig. Staart korter dan de vleugel of ongeveer even lang; 12 stuurpennen. De twee geslachten verschillen min of meer door de kleur.

Men onderscheidt in Afrika vier genera. Alle komen in Belgisch Congo voor.

1. *a.* Een huidlap aan de mondhoeken, groot bij het mannetje, heel klein bij het wijfje. Kop zwart, het lichaam ten minste gedeeltelijk geel aan de onderzijde, zonder dwarse streping. ..... *Lobotos* (blz. 117).
   b. Geen huidlap aan de mondhoeken. Is de onderzijde geel, dan is de kop nooit zwart en is de onderzijde ten minste zijdelings dwarsgestreept. ..... 2.
2. *a.* Bevedering blauw. ..... *Cyanograucalus* (blz. 111).
   b. Bevedering nooit blauw. ..... 3.
3. *a.* Ten minste de bovenzijde van de vogel is grauw tot leizwart. Is de onderzijde wit, dan vertoont ze geen dwarse strepen; ze is nooit geel. ..... *Coracina* (blz. 108).
   b. Bevedering van de bovenzijde zwart (♂), met of zonder glans, of wel (♀) grauwbruin tot geel, met of zonder dwarse streping. Is de onderzijde geel of wit, dan vertoont ze een dwarse streping. ..... *Campephaga* (blz. 112).

GENUS CORACINA Vieillot.

Deze Rupsvogels worden gemakkelijk herkend aan hun kleur: de bovenzijde is grauw, min of meer donker, tot leizwart; de onderzijde is eveneens grauw, of wel is ze grotendeels wit; de keel van het mannetje is donkerder gekleurd dan deze van het wijfje, tot zwartgrauw. De snavel is stevig.

Drie soorten worden in onze gebieden gevonden.

1. *a.* De onderzijde is grauw (keel van het mannetje donkerder, tot zwart; teugels van het mannetje zwart). ..... *Cor. caesia.*
   b. De onderzijde is grotendeels wit (de keel is grijsachtig tot zwartgrauw). ..... 2.
2. *a.* Bovenzijde donkerleikleurig tot leizwart. Vleugel korter dan 120 mm. ..... *Cor. Graueri.*
   b. Bovenzijde lichtgrauw. Vleugel langer dan 130 mm. ..... *Cor. pectoralis.*

1. - **Coracina caesia** Lichtenstein. — Afb. 100.

Deze soort wordt gevonden van Zuid-Afrika tot in het bergwoud van Oost-Afrika en Oost-Congo, maar ook van Kameroen en Fernando Po.

Bovenzijde en bovenkop leigrauw, min of meer donker, het voorhoofd en de omgeving van het oog bleker; de teugels zwart bij het mannetje, niet bij het wijfje; vliegpennen zwart, met smalle, grijze of witte buitenzoom, en witte of grijswitte binnenzoom; de binnenste armpennen min of meer grauw gewassen; stuurpennen zwart, maar min of meer grauw gewassen, vooral de middelste pennen; de buitenpennen met smalle, witte eindzoom, de buitenste distaal ietwat verkleurd; ondervleugeldekvederen grauw. Onderzijde eveneens grauw, ietwat lichter bij het wijfje; de keel van het mannetje donkerder grauw, tot zwart; de keel van het wijfje, daarentegen, is ietwat bleker dan het overige van de onderzijde. Snavel en poten zwart.

Vleugel: 100-133; staart: 100-130; tarsus: 20-23; snavel: 17-19 mm.

Bij de Juv. zijn de vederen basaal grauw, dan wit en apicaal grauwzwart met witte eindzoom; de snavel is merkelijk korter.

Een enkele vorm wordt in onze gebieden gevonden. De typische vorm bewoont Zuid-Afrika; twee andere vormen zijn bekend uit het bergwoud van Kameroen en Fernando Po.

1 *a*. - **Coracina caesia pura** SHARPE.

Deze Rupsvogel is bekend van Nyasaland tot Abessinië, Oost-Congo en Zuid-Soedan, in het bergwoud. In onze gebieden komt hij voor van het noordwesten van het Tanganika-meer tot het westen van het Albert-meer en het oosten van Ruanda.

31 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Djalasinda (SCHOUTEDEN). — Wago (FAIN). — Aboro-berg (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Miki (PRIGOGINE). — Kalungu (PRIGOGINE). — Nzombe (PRIGOGINE). — Kamatembe (DE WITTE). — Bitakongo (PRIGOGINE). — Sibatwa (PAUWELS). — Baraka (PAUWELS). — Mwana (PRIGOGINE).

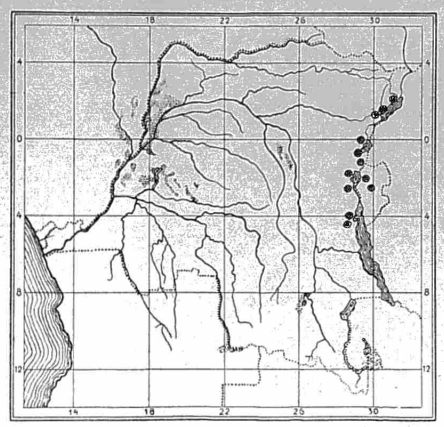

Afb. 100. — Vindplaatsen van *Coracina caesia pura*.

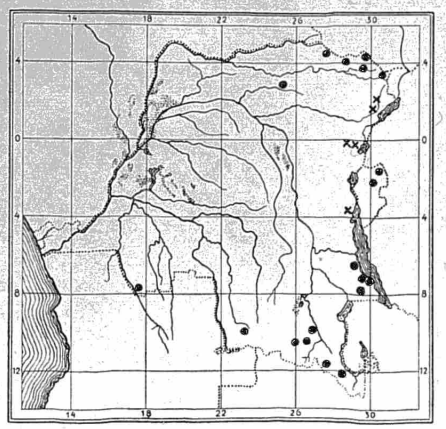

Afb. 101. — Vindplaatsen van
× *Coracina Graueri*. ● *Coracina pectoralis*.

Ruanda-Urundi: Ngabge (AURELIAAN). — Rugege-woud (FAIN). — Rugege-woud (LESTRADE). — Kirinda (LESTRADE).

Andere vindplaatsen: Nyemilima-berg (CHAPIN). — Lulenga (GYLDENSTOLPE). — Mbwahi (BABAULT). — Mulungu (HENDRICKX).

2. - **Coracina Graueri** NEUMANN. — Afb. 101.

Deze soort is eigen aan het bergwoud van Oost-Congo en is bekend van ten westen van het Albert-meer tot ten westen van het Tanganika-meer.

Bovenzijde, met kop en dekvederen, min of meer donkerleikleurig, tot leizwart, met groenachtige glans; het voorhoofd ietwat lichter gekleurd; vliegpennen zwart, de armpennen met leigrauwe buitenzoom; stuurpennen zwart, maar min of meer duidelijk leigrauw gewassen, de buitenste apicaal witgezoomd. Bij het mannetje is de keel zwartgrauw, de kin ietwat lichter gekleurd; het overige van de onderzijde wit, de flanken echter min of meer grauwzwart. Bij het wijfje is de keel grijs, soms donkerder aan de achterrand; het overige van de onderzijde is wit, maar met grijs gemengd. Ondervleugeldekvederen wit. Snavel zwart.

Vleugel: 108-116; staart: 103-109; tarsus: 20-24; snavel: 18-21 mm.

22 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kibali-Ituri: Djugu (FAIN). — Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE).

Distr. Kivu: Bitakongo (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Mwana (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: « 90 km. West of L. Edward » (GRAUER). — Kisale, Elila-rivier (ROCKEFELLER en MURPHY). — Nyabukoko (DE WILDE). — Bilati (DE WILDE). — Kiniamakue (DE WILDE).

3. - **Coracina pectoralis** JARDINE en SHELLEY. — Afb. 101 en 102.

Deze soort heeft een heel grote verspreiding in de savannen van Afrika. Ze wordt gevonden van Senegal, over Soedan en Noord-Congo, tot Abessinië, en van Noordoost-Afrika tot Zuid-Afrika en Angola. Ze bewoont de noordelijke, oostelijke en zuidelijke savannen van onze gebieden.

De bovenkop is lichtgrauw, naar de snavel toe bleker, tot witachtig of zelfs wit; wenkbrauwen en oogomgeving eveneens bleker gekleurd; de teugels zwart. Bovenzijde, tot en met de bovenstaartvederen, lichtgrauw, min of meer intens gekleurd; vliegpennen zwart, met smalle, grijze of witte buitenzoom en brede, witte binnenzoom, de buitenvlag van de binnenste armpennen, soms ook de binnenvlag, helemaal grauw.

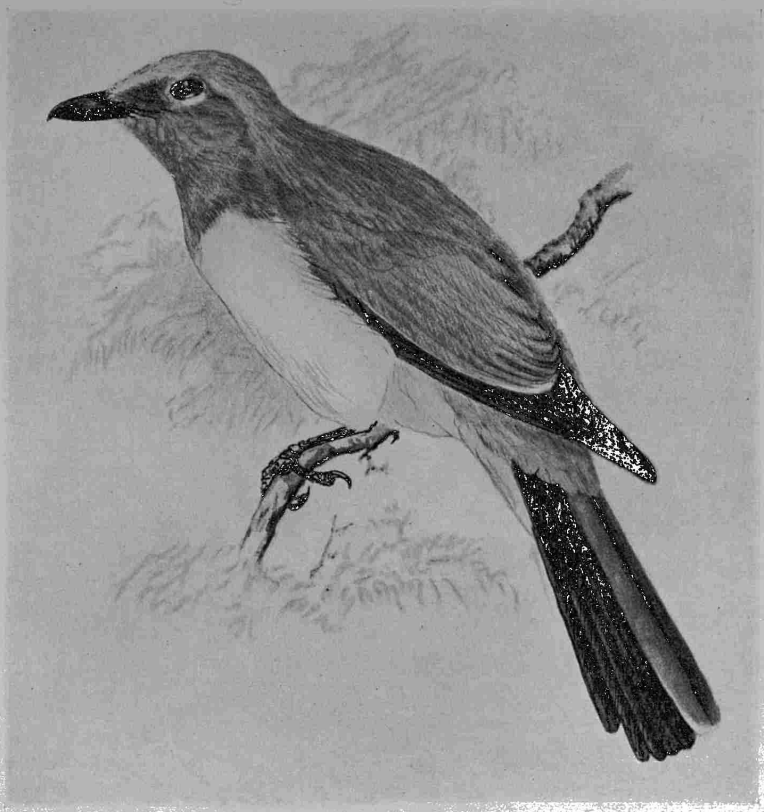

Afb. 102. — *Coracina pectoralis* JARDINE en SHELLEY.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Stuurpennen zwart, met smalle, witte of bleke eindzoom, de middelste pennen min of meer grauw. Onderzijde wit; bij het mannetje is de keel heel donkergrauw; bij het wijfje is de keel grijsachtig, maar wit naar de kin toe. Snavel en poten zwart.

Vleugel: 130-152; staart: 98-125; tarsus: 20-24; snavel: 18-22 mm.

Bij de Juv. zijn de vederen van de bovenzijde distaal grauwzwart met witte eindzoom; de vederen van de onderzijde zijn wit, met afgeronde of driehoekige zwartgrauwe eindvlek en witte zoom; dekvederen grijs maar zwart vóór de witte eindzoom.

61 exemplaren in ons bezit.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Gangala na Bodio (LOUWERS). — Mauda (SCHOUTEDEN).
Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN).
Ruanda-Urundi: Gisagara (LESTRADE). — Gabiro (VERHULST).
Distr. Tanganika: Mpala (STORMS). — Tembwe (SCHOUTEDEN). — Lusaka (HUTSEBAUT).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Elisabethstad (RICHARD). — Lubumbashi (DE RIEMAECKER). — Kafubu-riv. (DE RIEMAECKER).

Distr. Lualaba: Kakanda (DE CROMBRUGGHE). — Kakanda (DE CATERS). — Kapiri (LEGROS). — Kasaji (FISHER).

Distr. Kwango: Frans-Jozef-watervallen (SCHWETZ).

Andere vindplaatsen: Faradje (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN). — Aba CHAPIN). — Sassa (BOHNDORFF). — Opper-Lufira-riv. (NEAVE). — Inkosakapenda (MOURITZ). — Tenke (LYNES). — Kasoko (ROCKEFELLER en MURPHY). — Lubenga (ROCKEFELLER en MURPHY). — Upemba-Park (VERHEYEN).

GENUS CYANOGRAUCALUS HARTLAUB.

Door hun mooiblauwe bevedering worden deze Campephagiden onmiddellijk herkend. Ze bewonen het dicht woud en worden over een groot deel van Belgisch Congo aangetroffen.

CHAPIN aanziet de Blauwe Rupsvogel als de vertegenwoordiger van een afzonderlijk genus; andere auteurs houden deze soort voor een *Coracina*.

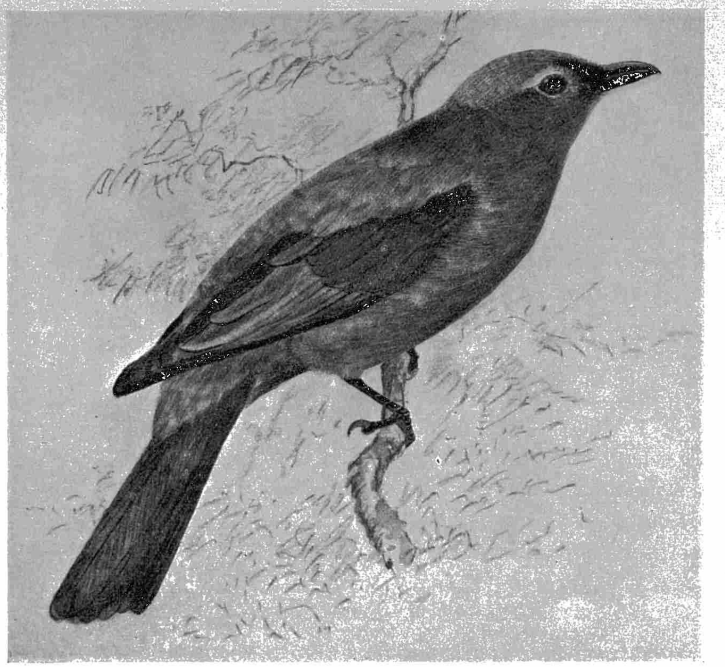

Afb. 103. — *Cyanograucalus azureus* CASSIN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

1. - **Cyanograucalus azureus** CASSIN.

Dit is een woudbewonende soort, die bekend is van Sierra-Leone tot Belgisch Congo.

De bevedering is mooiblauw. Bij het mannetje zijn de kopzijden en de keel donkerder en ietwat violetkleurig; bij het mannetje ook zijn de kin, de teugels en een smalle vooorhoofdsband zwart; - bij het wijfje, waarvan de bevedering soms lichterblauw is, zijn slechts de teugels zwart. Vliegpennen zwart, met fijne, blauwe buitenzoom aan de handpennen, bredere zoom aan de armpennen; ondervleugeldekvederen blauw. Snavel en poten zwart.

Vleugel: 102-120; staart: 85-95; tarsus: 18-20; snavel: 13-18 mm.

26 exemplaren van deze mooie vogel zijn in ons bezit.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Yokamba (STEVENART). — Bokuma (LOOTENS). — Lofima (DUPUIS). — Bolunga (HERROELEN).

Distr. Uelé: Titule (HUTSEBAUT). — Poko (CHRISTY). — Kil. 75 Buta/Stanleystad (HUTSEBAUT).

Distr. Stanleystad: Kifuku Nawa-riv. (SCHOUTEDEN). — Panga (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Butembo (DYLEFF en PRIGOGINE). — Ngoma Butembo (DYLEFF en PRIGOGINE). — Zambo (BONNEVIE). — Beni (LISFRANC). — Kamituga (PRIGOGINE). — Bilolo (DANDOY). — Bilolo (DYLEFF en DANDOY). — Lundjulu (DYLEFF).

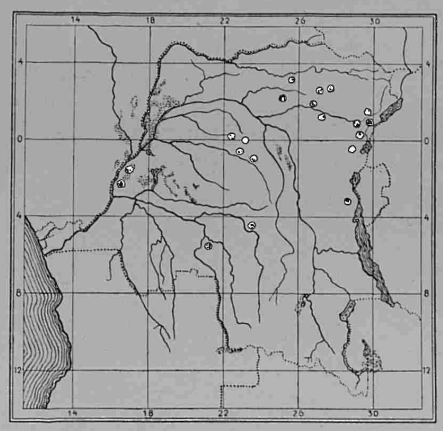

Afb. 104. — Vindplaatsen van *Cyanograucalus azureus*.

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Luebo (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Lukolela (CHAPIN). — Irumu (CARRUTHERS). — Mawambi (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Saidi (REHN). — Lesse (GYLDENSTOLPE).

GENUS CAMPEPHAGA VIEILLOT.

Bij deze vogels is de snavel meestal zwakker? dan bij *Coracina* en *Cyanograucalus*. Het mannetje is (volwassen kleed) zwart, met of zonder felle glans, soms met mooi gele of -rode schoudervlek; het wijfje is meestal dof gekleurd, de bovenzijde grauwbruin tot olijfgroen of groengeel en donker dwarsgestreept, terwijl de onderzijde wit tot geel is met min of meer ontwikkelde dwarse streping het jong mannetje gelijkt op het wijfje.

De *Campephaga* bewonen, de ene het woud, de andere de savanne. Men onderscheidt twee soorten.

1. *a*. Of wel (♂) is de bovenzijde zwart, met felle staalglans, maar de onderzijde (of ten minste de keel) purperkleurig. Of wel (♀) is de onderzijde geel, met witachtige of grijsachtige keel, en zijn de dekvederen van de vleugels gekleurd gelijk de rug, olijfgeel tot olijfgroen, zonder brede gele zomen. De schoudervederen van het mannetje zijn nooit geel noch rood. ..... *Campephaga quiscalina*.

   b. Of wel (♂) is de bevedering zwart, met groene of blauwgroene (nooit purperblauwe) glans. Of wel (♀) is de onderzijde wit of grijsachtig wit of geel, de keel inbegrepen. De dekvederen vertonen brede, gele zomen. Soms gele of rode schoudervlekken bij het mannetje. ..... *Campephaga phoenicea*.

1. - **Campephaga phoenicea** LATHAM.

Deze soort is wijd verspreid, van Senegal tot Noord oost- en Zuid-Afrika. In onze gebieden komt ze voor in Neder-Congo, in het noorden, het oosten en het zuiden.

Het mannetje is zwart, met groene of blauwgroene staalglans; de teugels en een smalle voorhoofdsband zijn zwart; de dekvederen zijn gekleurd gelijk de rug of wel zijn de kleine dekvederen rood of geel of

oranjekleurig; vliegpennen zwart, met staalglanzende buitenzoom, breder aldus aan de armpennen; stuurpennen eveneens zwart, met staalglanzende buitenzoom (buitenzomen aan de middelste pennen); de binnenzoom van de vliegpennen is min of meer breed geelachtig of olijfgeelachtig aan de onderzijde. Snavel en poten zwart.

Het wijfje heeft een grauwbruine tot olijfbruine bovenkop; nek en rug grauwbruin tot olijfgroen of groengeel, min of meer duidelijk dwarsgestreept, de romp meestal duidelijker aldus en geler dan de rug; een zwarte vlek vóór het oog, een vage wenkbrauwstreep; dekvederen zwart of bruinzwart, met brede,

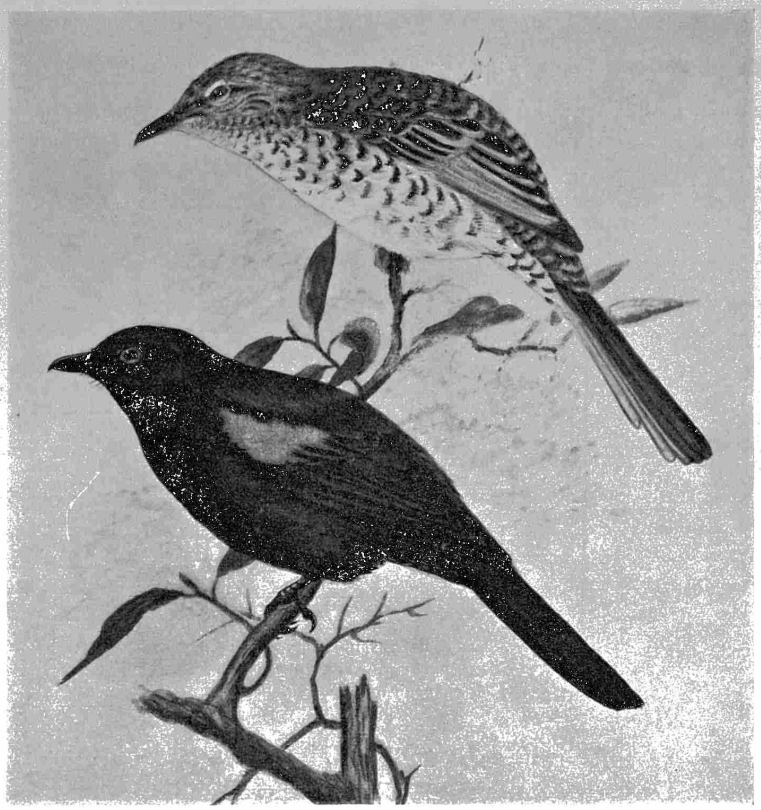

Afb. 105. — *Campephaga phoenicea phoenicea* VIEILLOT,
Mannetje (onder) en wijfje (boven).
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

gele zomen; vliegpennen zwart of bruinzwart, met gele buitenzoom, de binnenzoom geel of citroengeel; ondervleugeldekvederen geel; middelste stuurpennen zwart of bruinzwart, de middelste min of meer fel olijfgeel gewassen, de andere apicaal min of meer breed geel, de buitenste ten minste met gedeeltelijk gele buitenvlag; onderzijde wit of grijsachtigwit tot geel, min of meer grauwzwart dwarsgestreept, ten minste aan de borst. Snavel en poten hoornbruin.

Bij de Juv. is de gehele bovenzijde, kop inbegrepen, dwarsgestreept; onderzijde wit maar bezaaid met grauwzwarte vlekken of korte dwarse strepen.

Vleugel: 91-105; staart: 65-100; tarsus: 18-21; snavel: 11-15 mm.

Drie vormen worden onderscheiden, waarvan de wijfjes gemakkelijker herkend worden dan de mannetjes.

1) Bij de vorm *phoenicea* zijn de kleine dekvederen van het mannetje mooi roodgekleurd, soms ook oranje of geel (de vederen zijn basaal geel). Het wijfje heeft een grauwbruine kop en bovenzijde; de onderzijde is wit of grijswit en vertoont talrijke, grauwzwarte, dwarse strepen.

2) Bij de vorm *flava* zijn de kleine vleugeldekvederen van het mannetje gewoonlijk gekleurd gelijk de rug, soms zijn ze geel. Bij het wijfje zijn bovenkop en rug olijfbruin, de dwarse streping is duidelijk niet alleen op de romp maar ook op de achterrug. Borst dikwijls geel gewassen, ten minste aan de zijden.

3) De vorm *Petiti* heeft eveneens bij het mannetje dekvederen die gekleurd zijn gelijk de rug, of die soms geel zijn; het mannetje verschilt van dat van *flava* vooral door minder geel aan de binnenzoom van de vliegpennen. Het wijfje verschilt merkelijk van dat van de twee andere vormen: de hele onderzijde is geel, met of zonder grauwbruine of grauwzwarte, dwarse streping: deze komt ten minste op de borst voor; de bovenkop is groenachtig, de bovenzijde geelgroen, met of zonder duidelijke dwarse streping; romp geel en dwarsgestreept.

1 *a* - **Campephaga phoenicea flava** VIEILLOT.

Deze vorm bewoont Oost- en Zuid-Afrika en wordt gevonden in het oosten en het zuiden van onze gebieden. Hij wordt vooral in de savanne aangetroffen, maar komt ook in het bergwoud voor.

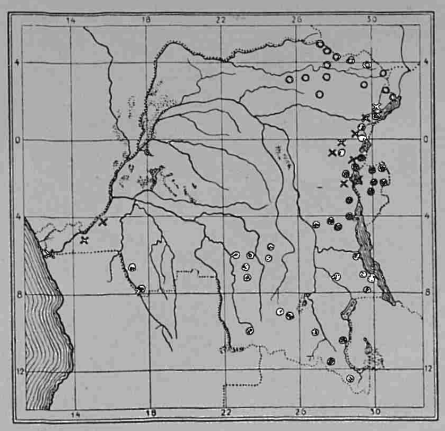

Afb. 106. — Vindplaatsen van *Campephaga phoenicea*.
○ *Camp. phoen. flava* × *Camp. phoen. Petiti*
○ *Camp. phoen. phoenicea*

110 exemplaren.

Distr. Kwango: Lenda-riv. (SCHWETZ). — Frans-Jozef-watervallen (SCHWETZ).

Distr. Kasai: Bakwanga (WINDMOLDERS). — Merode (WINDMOLDERS). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Katombe (VAN ASSCHE).

Distr. Sankuru: Kabinda (WINDMOLDERS). — Gandajika (WINDMOLDERS).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER). — Funda Biabo (DE BAILLET). — Kamina (LYNES).

Distr. Opper-Katanga: Sakania (HUTSEBAUT). — Kasenga (DE WITTE). — Sakania (BREDO). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER). — Lubumbashi (DE RIEMAECKER). — Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Katofio (LYNES).

Distr. Tanganika: Mpala (STORMS). — Kiambi (DE WITTE). — Albertstad (HUTSEBAUT). — Moba (DE WITTE).

Ruanda-Urundi: Ruhengeri (LESTRADE). — Kirinda, Nyanza (LESTRADE). — Kibungu (VERHULST). — Shovi (LESTRADE). — Astrida (AURELIAAN). — Gisagara (LESTRADE). — Karambi (LESTRADE). — Kabagari (LESTRADE). — Gabiro (VERHULST). — Musha (LESTRADE).

Distr. Kivu: Moganga (PAUWELS). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Kadjudju (BABAULT). — Butembo, Butuhe (PRIGOGINE). — Ngoma (SHOUTEDEN). — Katanda (BURGEON).

Distr. Maniema: Munie Mboka (PILETTE). — Manakwa (PILETTE).

Andere vindplaatsen: Kasenyi (REHN). — O. Marungu (BÖHM). — Lugoma-riv. (BÖHM). — Kasongo (BOHNDORFF). — Ishangi (GRAUER). — Rutshuru-vlakte (GRAUER). — Kasindi (GRAUER). — Beni (GRAUER). — Dikulwe-riv. (NEAVE). — Opper Lufira-riv. (NEAVE). — Idjwi-eiland (LOVERIDGE). — Kanzenze

(LEFÉBURE). — Baraka (GRAUER). — Kasoko, Marungu (ROCKEFELLER en MURPHY). — Upemba-Park (VERHEYEN).

1 *b*. - **Campephaga phoenicea Petiti** OUSTALET.

Deze vorm is bekend van Noord-Angola tot Loango, enerzijds, tot Kivu en het Albert-meer, anderzijds. Hij schijnt bij voorkeur voor te komen in savannengebieden waar ook woud te vinden is, en wordt ook gevonden in het bergwoud van Oost-Congo.

35 exemplaren in onze verzameling.

Afb. 107. — *Campephaga quiscalina Martini* JACKSON. (Wijfje).
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (HENRION). — Thijsstad (SCHWETZ).

Distr. Kivu: Lutunguru (PRIGOGINE). — Nzombe (PRIGOGINE). — Maboya (PRIGOGINE). — Burunga (SCHOUTEDEN). — Bitakongo (PRIGOGINE). — Butembo (PRIGOGINE).

Distr. Kibali-Ituri: Nioka (VRIJDAGH). — Djugu (FAIN). — Kilo (THÉLIE). — Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE).

Andere vindplaatsen: Banana (PETIT). — Beni/Mawambi (GRAUER). — Semliki-riv. (HACKARS). — Mangwa (DE WILDE). — Kalehe (DE WILDE). — Kabakuli-riv. (DE WILDE). — Idjwi-eiland (GRAUER).

1 *c*. - **Campephaga phoenicea phoenicea** LATHAM.

Deze vorm bewoont de savannen van Senegal tot Noordoost-Afrika, over Soedan en Noord-Congo.

29 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Dika (SCHOUTEDEN). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Gangala na Bodio (LAUWERS). — Medje (SCHOUTEDEN). — Bambesa (VRIJDAGH). — Angodia (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Arara (WINAND). — Niarembe (SCHOUTEDEN). — Faradje (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Niangara (CHAPIN). — Nzoro (CHAPIN). — Aba (CHAPIN). — Doruma (BOHNDORFF). — Buta/Dungu (RIBOTTI). — Nyangabo (EMIN). — Mswa (EMIN).

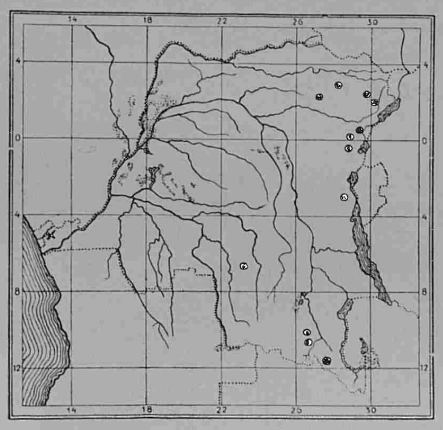

Afb. 108. — Vindplaatsen van *Campephaga quiscalina*.
● *Camp. quisc. Martini* × *Camp. quisc. quiscalina*

2. - **Campephaga quiscalina** FINSCH. — Afb. 107-109.

Deze soort is bekend van Sierra-Leone tot Noord-Angola, Noord- en Zuid-Congo, Oost-Afrika. Ze bewoont het woud.

Bij het mannetje (Afb. 109) zijn bovenkop en bovenzijde zwart, met felle staalglans, maar de nek is

Afb. 109. — *Campephaga quiscalina Martini* JACKSON. (Mannetje).
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

mooi purper gekleurd; de onderzijde is eveneens mooi purperkleurig, maar min of meer staalglanzend aan de zijden of aan de onderstaartvederen; dekvederen gelijk de rug; vliegpennen zwart, met staalglanzende buitenzoom en geelachtige binnenzoom; stuurpennen zwart met staalglanzende zomen; teugels zwart; oordekvederen en wangen purperkleurig. Snavel en poten zwart.

Het wijfje (Afb. 107) heeft grauwe of bruingrauwe bovenkop en nek; het overige van de bovenzijde is olijfgeel of -groen, de vleugeldekvederen eveneens; vliegpennen zwart of bruinzwart met olijfgroene buitenzoom; stuurpennen olijfbruin, de middelste olijfgroen, de andere apicaal geel, de buitenste met gedeeltelijk gele buitenzoom. Onderzijde geel, maar kin en keel witachtig of witgrijsachtig, soms roestkleurig gewassen; de keel ten minste zijdelings grauwzwart dwarsgestreept; het overige van de onderzijde, of slechts, de borst, dwarsgestreept, ten minste aan de zijden.

Vleugel: 93-105; staart: 76-88; tarsus: 18-20; snavel: 12-15 mm.

Twee vormen worden onderscheiden: bij het wijfje van de vorm *Martini* is de borst fijn dwarsgestreept, bij de typische vorm niet; — de mannetjes vertonen geen verschil.

2 *a*. - **Campephaga quiscalina Martini** JACKSON.

Deze vorm wordt aangetroffen in de wouden van Noordoost- en Oost-Congo, van Uganda, van Oost-Afrika; ook in galerijwouden van Zuid-Congo.

27 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Kilo (THÉLIE). — Bondo Mabe (SCHOUTEDEN).
Distr. Kivu: Kamituga (PRIGOGINE). — Bilolo (DYLEFF en DANDOY). — Lutunguru (PRIGOGINE).
Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN).
Distr. Lualaba: Kapiri (DE BAILLET).
Distr. Kasai: Merode (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen: Kambove (NEAVE). — Moera (GRAUER). — Medje (CHAPIN). — Rungu (CHAPIN). — Kiamalwa (VERHEYEN).

2 *b*. - **Campephaga quiscalina quiscalina** FINSCH.

Deze vorm bewoont de wouden van Sierra-Leone tot Neder-Congo en Angola.

Geen Congolees exemplaar in onze verzameling.

Bekende vindplaats: Ganda Sundi (CHAPIN).

GENUS LOBOTOS REICHENBACH.

Dit genus wordt gemakkelijk herkend aan de eigenaardige vlezige lapjes die aan de mondhoeken voorkomen: lapjes die goed ontwikkeld zijn bij het mannetje, maar minder bij het wijfje. De kleur is eveneens typisch; ze herinnert min of meer aan die van de Wielewalen.

Een enkele soort in onze gebieden.

1. - **Lobotos lobatus** TEMMINCK. — Afb. 110-111.

Deze merkwaardige vogel is een bewoner van het woud en is bekend van de Goudkust tot Noord- en Oost-Congo. 't Is een vogel die maar weinig wordt ingezameld en die een verregaande gelijkenis vertoont (het mannetje vooral) met zekere Wielewalen. De twee geslachten verschillen door de kleur.

Mannetje. — Kop en keel zijn glanzend groenzwart, met grote gele of oranjekleurige huidlap aan de mondhoeken; bovenzijde van het lichaam en vleugeldekvederen olijfgroengeel, geler naar de kop en naar de zijden toe, de romp en de bovenstaartvederen geel of oranjekaneelkleurig, althans van voren; vliegpennen zwart, de buitenzoom van de derde en van de volgende handpennen smal wit, behalve aan de basis; armpennen met olijfgeelgroene buitenzoom, de binnenste met de binnenvlag bijna helemaal aldus gekleurd; middelste stuurpennen olijfgroen, naar het einde toe zwart; de andere pennen zwart, maar distaal min of meer breed geel. Onderzijde geel, maar min of meer intensief oranjekaneelkleurig gewassen, de onderstaartvederen geel; de binnenzoom van de vliegpennen wit of grijs. Snavel en poten zwart.

Wijfje. — Kop en keel zijn zwart, nauwelijks groenglanzend; het voorhoofd met olijfgeel gemengd; rug, romp en bovenstaartvederen olijfgroen. Onderzijde mooi geel. De huidlap aan de mondhoeken is fel gereduceerd.

Juv. — Rugvederen en dekvederen met zwarte dwarse streep vóór de witte eindzoom; dekvederen breed zwart, eveneens met witte eindzoom. Onderzijde geel, de vederen met zwarte, apicale dwarsstreep.

Vleugel: 92-103; staart: 73-90; tarsus: 18-22; snavel: 10-13 mm.

Twee vormen worden herkend. De vorm *oriolinus*, die in onze gebieden voorkomt, verschilt van de typische vorm vooral door de kleur van romp en borst bij het mannetje: bij *lobatus* s. str. zijn ze fel oranjekaneel- of oranjekastanjekleurig; bij *oriolinus* is de borst geel, ietwat kaneelkleurig gewassen, de romp is olijfgeel.

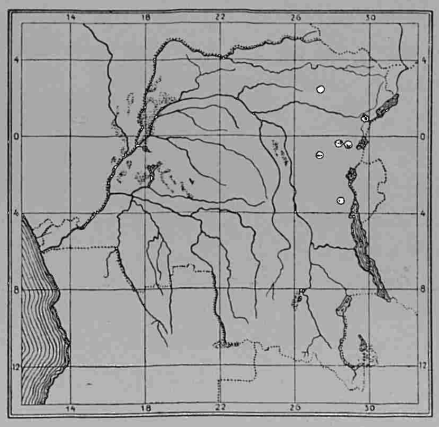

Afb. 110. — Vindplaatsen van *Lobotos lobatus oriolinus*.

1 *a*. - **Lobotos lobatus oriolinus** BATES.

Deze vorm is bekend van Kameroen tot Gaboen en van Oost-Congo.
7 exemplaren in onze verzameling.

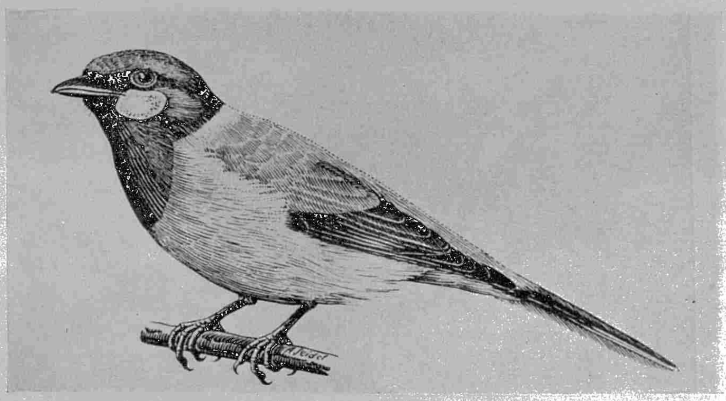

Afb. 111. — *Lobotos lobatus oriolinus* BATES.
(naar CHAPIN).

Distr. Kivu: Ngumba (PRIGOGINE). — Kakanda (PRIGOGINE). — Lundjulu (SCHEPENS en DYLEFF). — Ubilo (SCHEPENS en DYLEFF).

Andere vindplaatsen: Medje (CHAPIN). — Kampi ya Wambuti (GYLDENSTOLPE). — Angumu (CHAPIN).

Fam. TIMALIIDAE

Dit zijn de « Babblers » van de Engelsen.

De familie kan moeilijk omlijnd worden, en haar kenmerken zijn eigenlijk onvast. Dit heeft voor gevolg dat de omvang er van volgens de auteurs verschilt. Genera die door de enen bij de Timaliiden worden gerekend worden door anderen geweerd. Dit is b.v. het geval met *Macrosphenus*, die Sclater en Bannerman onder de Timaliiden stellen, die Delacour en Chapin bij de Sylviiden onderbrengen; ook het geval van *Graueria*, enz; zonder te spreken van Reichenow, die vier der hier als Timaliiden behandelde genera als Turdinen aanzag (*Argyia, Turdoides, Phyllanthus, Ptyrticus*). Wat meer is, verleden jaar heeft Wolters de stelling verdedigd dat de Timaliiden een onderfamilie der Pariden vertegenwoordigen. Chapin laat in zijn « Birds » (1953) de familie Timaliiden bestaan; zijn classificatie wordt hier gevolgd.

Delacour heeft een algemeen overzicht gegeven van de door hem erkende Timaliiden-genera. Zijn indeling wordt hier aangenomen, maar in navolging van Chapin laat ik de genera *Pseudoalcippe* en *Argyia* bestaan; Delacour beschouwt deze als synoniemen, respectievelijk van *Alcippe* en van *Turdoides*.

Timaliiden zijn kleine of middelgrote vogels met min of meer afgeronde en korte vleugels, met meestal stevige poten, de tarses met platen bedekt; snavel nooit langer dan de kop, min of meer stevig, meestal met duidelijk eindhaakje; staart min of meer afgerond, soms (*Argyia*) merkelijk trapvormig; 12 stuurpennen.

't Zijn vogels die goed vertegenwoordigd zijn in de fauna van Zwart-Afrika. Veel soorten bewonen het woud, bij voorkeur in het struikgewas, tussen heesters, op de grond ook; andere worden in de savanne gevonden of in open landschappen, enkele komen soms tot in de tuinen van de Blanken wonen. Hun voedsel bestaat vooral uit Insecten, maar ook bessen en andere vruchtjes worden opgenomen.

De genera die in onze gebieden voorkomen of kunnen voorkomen worden gemakkelijk onderscheiden door middel van de volgende tabel:

1. *a.* De hele bevedering is lichtgekleurd, vaalbruin tot roestkleurig. De staart is langer dan de vleugel, de buitenste stuurpennen zijn aanzienlijk korter dan de middelste (meer dan 30 mm.). .... *Argyia* (blz. 140).
   b. Nooit zo gekleurd (bovenzijde min of meer donker). De staart is nooit merkelijk langer dan de vleugel en de buitenste stuurpennen zijn nooit 30 mm. korter dan de middelste. ..... 2.
2. *a.* De snavel is geel of geelachtigwit gekleurd. De keel ten minste is roestkleurig tot kastanjeroodbruin gekleurd. De vleugel is langer dan 90 mm. ..... 3.
   b. De snavel is bruin tot zwart. Keel nooit zo gekleurd. ..... 4.
3. *a.* De algemene bevedering is kastanjeroodbruin; bovenkop grauw tot bruinzwart; kopzijden donkergrijs. Snavel ten minste 20 mm. lang, tarsus ten minste 34 mm. .... *Phyllanthus* (blz. 130).
   b. Bovenzijde olijfbruin; bovenkop zwart of donker kastanjebruin; kopzijden nooit grijs. Snavel ten hoogste 18 mm. lang, tarsus ten hoogste 31 mm. ..... *Lioptilus* (blz. 132).
4. *a.* Onderzijde wit, bezaaid met bruinachtige vlekken. Staart korter dan 90 mm. Tarsus langer dan 30 mm. ..... *Ptyrticus* (blz. 129).
   b. Anders gekleurd. ..... 5.
5. *a.* Staart korter dan 90 mm., meestal onder 80 mm.; vleugel minder dan 90 mm. lang. ..... 6.
   b. Staart langer dan 90 mm.; vleugel langer dan 90 mm., meestal meer dan 100 mm. lang. .... *Turdoides* (blz. 134).
6. *a.* Keel wit of grauwwit. Snavel meestal langer dan 15 mm. ..... *Malacocincla* (blz. 120).
   b. Keel grauw tot zwart. Snavel korter dan 15 mm. Bovenkop zwart of grauw. .... *Pseudoalcippe* (blz. 127).

GENUS MALACOCINCLA Blyth.

(*Turdinus*, *Illadopsis* auct).

Dit genus omvat verscheidene soorten die het woud bewonen. Snavel recht, sierlijk, gekield, met eindhaakje, de mondborstels min of meer ontwikkeld. Staart korter dan de vleugel, deze afgerond. Vleugel meestal korter dan 90 mm.; handpen 5 (of 5-7) de langste, maar weinig langer dan de langste armpennen; 4 ietwat korter dan 8. Tarsus korter dan de halve vleugellengte. De algemene kleur is meestal donker, ten minste aan de bovenzijde.

Zeven soorten komen in onze gebieden voor. Men kan ze als volgt onderscheiden:

1. *a.* Borst en krop eenkleurig grauw. ..... 2.
   b. Anders gekleurd. ..... 3.

Afb. 112. — *Malacocincla albipectus* Reichw.
(V. G. L. van Someren del.).

2. *a.* Flanken eveneens grauw. Vleugel ten minste 80 mm. lang, tarsus ten minste 29 mm. ..... *Malacocincla poliothorax.*
   b. Flanken olijfbruin. Vleugel ten hoogste 75 mm. lang, tarsus 26 mm. ..... *Mal. pyrrhopterus.*
3. *a.* Bovenkop zwart, een grijze wenkbrauwstreep boven de ogen. Vleugel tot 81 mm. .. *M. Cleaveri.*
   b. Geen zwart aan de bovenkop. ..... 4.
4. *a.* Vleugel langer dan 80 mm. Tarsus ten minste 30 mm. Bovenkop bruin, weinig verschillend van de rug. ..... *M. Puveli.*
   b. Vleugel ten hoogste 80 mm. lang; tarsus meestal korter dan 30 mm. Bovenkop min of meer afwijkend van de rug, grauw of bruin. ..... 5.
5. *a.* Onderzijde geelbruinachtig; nogal eenkleurig, maar keel wit of grijswit, de vederen nooit donker aan de basis. Tarsus 23-27 mm. lang. ..... *M. fulvescens.*
   b. Het buikmidden is wit; de keel wit, maar de vederen basaal donker gekleurd. ..... 6.
6. *a.* Tarsus 26-30 mm. lang; poten lichtgekleurd. De vederen van de krop dikwijls smal donkergezoomd. ..... *M. albipectus.*
   b. Tarsus 23-27 mm.; poten donkerder, grauwer. Krop meestal olijfbruin gewassen, de vederen nooit donker gezoomd. ..... *M. rufipennis.*

1. - **Malacocincla albipectus** Reichenow (*barakae* Jacks.). — Afb. 112 en 113.

Deze witbuikige soort wordt slechts aangetroffen in de wouden van Belgisch Congo en van Uganda. Twee vormen er van worden door Chapin onderscheiden: *albipectus* s. str. en *barakae* Jackson; voor *albipectus*

geeft hij aan dat deze vorm gevonden wordt van Lukolela tot Stanleystad, en in Kasai; voor *barakae* zou de verspreiding lopen over Ituri en Uganda. Onze reeks van 32 exemplaren laat mij niet toe een onderscheid te vinden tussen exemplaren uit West-Congo en uit Kasai en exemplaren uit het oosten, noch uit Uganda (vogels uit de verzameling JACKSON, bepaald als *barakae*, zijn in ons bezit). Ik vermeld dus alle *albipectus* onder de soortnaam. De soort is uit Mayumbe niet bekend.

Bovenkop donkergrauwbruin; kopzijden lichtgekleurd (bij de Juv. ietwat roodbruin) tot boven de ogen, de oordekvederen bruin; de teugels bovenzijde olijfroestbruin, naar achteren toe in het roestbruin of roodbruin overgaand, de bovenstaartvederen levendiger gekleurd; vliegpennen en stuurpennen donkerbruin met olijfroestbruine zoom; keel wit, de vederen basaal asgrauw; borst olijfbruin gewassen, de vederen min of meer donkergezoomd; buikmidden wit, lichaamszijden olijfroestbruin tot roestgeelbruinachtig. Bovenkaak zwartbruin, onderkaak bleek; poten lichtgekleurd.

Vleugel: 70-80; staart: 50-83; tarsus: 26-30; snavel: 15-18 mm.

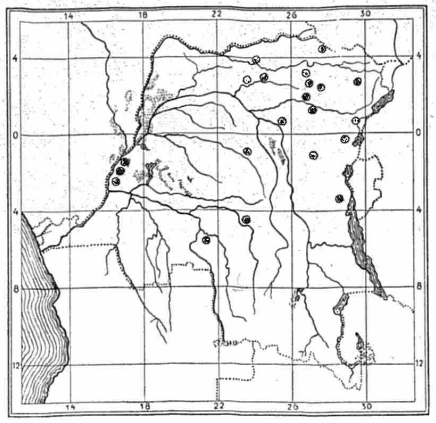

Afb. 113. — Vindplaatsen van *Malacocincla albipectus*.

32 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Keseki (NKELE). — Ndwa (NGWE).

Distr. Tshuapa: Isuke (HERROELEN). — Yalokele (DUPUIS).

Distr. Uelé: Ibembo (HUTSEBAUT). — Buma/Angu (HUTSEBAUT). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Poko (CHRISTY). — Kifuku Nawa-riv. (SCHOUTEDEN).

Distr. Stanleystad: Panga (CHRISTY). — Angumu (DYLEFF).

Distr. Kibali-Ituri: Teturi (Mevr. FUMIÈRE). — Bondo Mabe (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Kamituga (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Luebo (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Penge (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Babeyru (CHAPIN). — Beni (ANSORGE). — Kampi ya Wambuti (GYLDENSTOLPE). — Lulokela (CHAPIN). — Stanleystad (BOHNDORFF).

2. - **Malacocincla Cleaveri** SHELLEY.

Deze soort bewoont het woud, van Liberia tot Kameroen en Gaboen, waarschijnlijk ook tot Congo.

Bovenkop zwart, maar kopzijden grijs tot boven de ogen, of wit boven deze; de oordekvederen bruin of zwartbruin; teugels zwartachtig; bovenzijde olijfgeelbruin, meestal roodbruin gewassen, vooral naar achteren toe, in 't bijzonder de bovenstaartvederen; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom roestbruin; stuurpennen donkerbruin, eveneens roestolijfbruin gezoomd; keel en het overige van de onderzijde wit, met uitzondering van de borst, de lichaamszijden en de onderstaartvederen, die olijfbruinachtig of roestbruin zijn, net als de ondervleugeldekvederen. Bovenkaak bruinzwart of hoornbruin; onderkaak geelachtig; poten geelachtig.

Vleugel: 68-81; staart: 47-63; tarsus: 25-28; snavel: 14-17 mm.

In onze gebieden zou de vorm *Batesi* kunnen voorkomen.

2 *a*. - **Malacocincla Cleaveri Batesi** SHARPE.

Deze vorm is bekend van Kameroen tot Gaboen. Hij zal waarschijnlijk gevonden worden in Neder-Congo of in Ubangi. MALBRANT schrijft wel is waar dat deze vogel « a été identifiée... au Mayumbe belge » : waarschijnlijk steunt hij op een vermelding uit de verzameling van PETIT, die een deel van Mayumbe bezocht maar vooral buiten onze grenzen vogels bijeenbracht; een juiste vindplaats wordt echter niet opgegeven.

Afb. 114. — *Malacocincla fulvescens* VAN SOM.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Bij de typische vorm, *Cleaveri Cleaveri*, zijn de kopzijden wit boven de ogen, grijs daaronder; bij de vorm *Batesi* zijn ze ook grijs boven de ogen.

Wij bezitten een mooie reeks *Batesi* uit Kameroen (BATES).

3. - **Malacocincla fulvescens** CASSIN. — Afb. 114 en 115.

Deze soort wordt gevonden van Sierra-Leone tot Angola, Congo, Uganda en het Tanganika-meer. Ze wordt verdeeld in verscheidene vormen, waarvan er twee in onze gebieden voorkomen.

Bovenzijde olijfbruin, roodbruin gewassen, de bovenkop donkerder en naar het voorhoofd toe in het grauw overgaand; kopzijden grauw, oordekvederen bruiner; romp en vooral de bovenstaartvederen roestbruin; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom olijfbruin tot roestbruin; stuurpennen donkerbruin, roestbruin gewassen. Keel wit, min of meer grijs gewassen, de vederen eenkleurig tot aan de basis; het overige van de onderzijde vaalgeelbruinachtig, min of meer roestbruin gewassen, tot olijfbruin. Bovenkaak zwart, onderkaak leiblauw of grauwachtig; poten loodgrauw of leiblauw.

Vleugel: 65-80; staart: 58-75; tarsus: 23-27; snavel: 16-19 mm.

De twee vormen van *Malacocincla fulvescens* die in de wouden van Belgisch Congo worden aangetroffen zijn nauw verwant. Bij de typische vorm is de keel heel fijn grauwgestreept (schachtstrepen) en de onderzijde is minder donker gekleurd dan bij de vorm *ugandae*, waarvan de keel geen, of heel onduidelijke streepjes vertoont, en de onderzijde donkerolijfbruin is aan de borst en de zijden, lichter in het midden.

3 *a*. - **Malacocincla fulvescens fulvescens** CASSIN.

Deze vorm wordt gevonden van Kameroen tot Neder-Congo en tot aan Stanley-Pool en de Ubangirivier.

19 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Kisala (SCHOUTEDEN). — Kidada (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Tshela (CHAPIN). — Mukimbungu (LAMAN). — Duma (SCHUBOTZ).

3 *b*. - **Malacocincla fulvescens ugandae** VAN SOMEREN.

Dit is de vorm die onze Kolonie bewoont van de streek van Bolobo tot Ubangi, Uelé, Ituri, Maniema, en verder tot Uganda en het oosten van het Tanganika-meer.

90 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold-II meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Ndwa (NGWE). — Botanankasa (NKELE). — Keseki (NKELE).

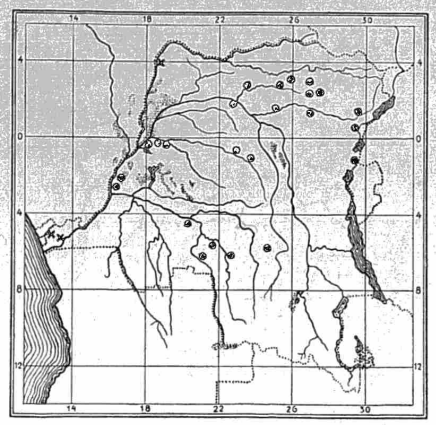

Afb. 115. — Vindplaatsen van *Malacocincla fulvescens*.
× *Malac. fulvescens fulvescens* ● *Malac. fulv. ugandae*.

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS). — Biongo (HERROELEN). — Yampete (HERROELEN). — Lokolefeko (HERROELEN). — Lingoma (HERROELEN). — Iyonda (MICHIELSEN). — Bokuma (LOOTENS). — Bamanya (63984).

Distr. Uelé: Ibembo (HUTSEBAUT). — Malengoya (HUTSEBAUT). — Buta (HUTSEBAUT). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Poko (CHRISTY). — Bambesa (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Moera (CHRISTY). — Kakanda (PRIGOGINE). — Kamituga (PRIGOGINE).

Distr. Sankuru : Gandajika (WINDMOLDERS). — Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai : Basongo (SCHOUTEDEN). — Kamaiembi (SCHOUTEDEN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Merode (WINDMOLDERS). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Luluaburg (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen : Lukolela (CHAPIN). — Eala (SCHOUTEDEN). — Yambuya (JAMESON). — Bumba (WHITMAN). — Mongende (SCHOUTEDEN). — Avakubi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Beni GRAUER). — Mawambi/Irumu (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). Ten W. van de Rutshuru-vallei (CHAPIN). — Nganzi (DE WILDE).

4. - **Malacocincla poliothorax** REICHENOW. — Afb. 116.

Deze soort wordt slechts gevonden in het bergwoud, van Fernando-Po, Kameroen, het oosten van onze Kolonie, Uganda.

Bovenzijde kastanjeroodbruin, min of meer levendig gekleurd, de bovenstaartvederen en de stuurpennen donkerder aldus en roder; bovenkop en voorhoofd olijfroodbruin of grauwbruin, donkerder dan de bovenzijde; kopzijden gekleurd gelijk de rug tot boven de ogen, de teugels donkerder; dekvederen gelijk

de rug; vliegpennen zwartbruin met olijfbruine tot roodbruine (de armpennen vooral) buitenzoom. Keel wit maar grijs gewassen, ten minste lateraal; de krop, de borst, de lichaamszijden, de schenen en de ondervleugeldekvederen zijn leigrauw gekleurd; het buikmidden is wit; onderstaartvederen leigrauw maar apicaal wit. Bovenkaak zwart, onderkaak leigrauw; poten leigrauw.

Vleugel : 80-87; staart : 63-73; tarsus : 29-33; snavel : 15-18 mm.

11 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kibali-Ituri : Kilo (THÉLIE).

Distr. Kivu: Burunga (SCHOUTEDEN). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Kibumba, Bisoko-berg (DE WITTE). — Mwana (PRIGOGINE).

Ruanda-Urundi: Rugege-woud (LESTRADE).

Andere vindplaatsen: Mbwahi (BABAULT). — Ten N.W. van het Tanganika-meer (GRAUER). — Ten W. van het Edward-meer (GRAUER).

DELACOUR zou deze soort liever onder de Turdiden, en namelijk als *Alethe*, rangschikken.

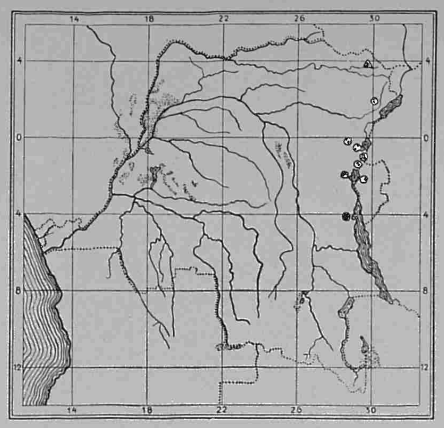

Afb. 116. — Vindplaatsen van *Malacocincla*
● *Malacocincla poliothorax* ▲ *Malac. Puveli*

5. - **Malacocincla Puveli** SALVADORI. — Afb. 116.

Deze *Malacocincla* is bekend uit Portugees Guinea en uit Noordoost-Congo; de soort heeft waarschijnlijk haar woongebied over heel het noorden van Uelé.

Bovenzijde en bovenkop bruin, min of meer roestbruin gewassen, vooral naar achteren toe en aan de bovenstaartvederen; de vederen van de bovenkop lang en duidelijk gezoomd; de teugels witachtig, de oordekvederen bruin met bleke schachten; onderste wang, kin, keel, buikmidden wit; krop, lichaamszijden, onderstaartvederen en ondervleugeldekvederen licht geelbruin of olijfbruin; witachtige vedertjes aan de oogleden (BANN.!); stuurpennen roestbruinachtig, met lichte buitenzoom; vliegpennen zwartbruin, met roestbruinachtige buitenzoom en bleek roestbruinachtige binnenzoom. Bovenkaak olijfgroen, onderkaak groenachtiggrauw; poten vleeskleurig tot blauwwit.

Vleugel: 80-90; staart: 59-78; tarsus: 30-34; snavel: 16-19 mm.

De typische vorm wordt slechts in Portugees Guinea en Sierra-Leone gevonden. In onze gebieden komt de vorm *strenuipes* voor.

5 *a*. - **Malacocincla Puveli strenuipes** BANNERMAN.

Deze vorm is bekend van Nigeria tot Belgisch Congo. Hij is minder roestbruin gewassen aan de bovenzijde dan de typische vorm, maar krop en flanken zijn donkerder olijfbruin gekleurd.

Geen exemplaar in onze verzameling.

Bekende vindplaats: Madrapili, tussen Faradje en Aba (CHAPIN).

6. - **Malacocincla pyrrhoptera** REICHENOW en NEUMANN. — Afb. 117 en 118.

Weer een soort die slechts in het bergwoud wordt aangetroffen. Ze is bekend van Kenya tot Oost-Congo, het Kungwe-woud aan de oostelijke oever van het Tanganika-meer, en Nyasaland.

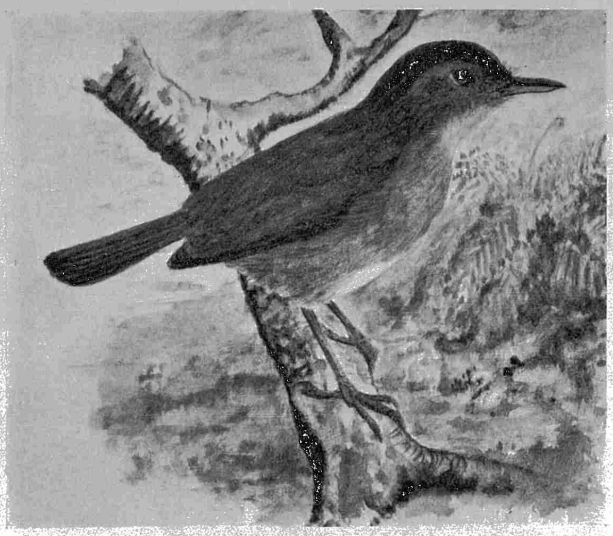

Afb. 117. — *Malacocincla pyrrhoptera* REICHENOW en NEUMANN (V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Bovenzijde olijfbruin, naar achteren toe min of meer roestbruin tot roodbruin (de bovenstaartvederen); bovenkop bruingrauw of bruin; dekvederen en vliegpennen min of meer roestbruin gezoomd; stuurpennen donkerbruin, min of meer roodbruin gewassen, de zoom roestolijfbruin. Kopzijden,

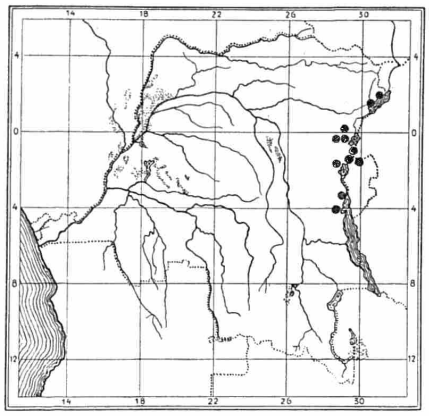

Afb. 118. — Vindplaatsen van *Malacocincla pyrrhoptera*

halszijden, borst en buik grauw; kin en keel lichtgrijs of grauwwit; lichaamszijden olijfbruin, ietwat roestbruin gewassen; onderstaartvederen min of meer roodbruin.

Vleugel: 67-73; staart: 53-60; tarsus: 24-26; snavel: 13-15 mm.

6 *a*. - **Malacocincla pyrrhoptera pyrrhoptera** REICHENOW en NEUMANN.

Deze vorm, met bruingrauwe bovenkop, is de enige die in onze gebieden voorkomt.

28 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Nzombe (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Beni/Butembo (DYLEFF). — Bingi (PRIGOGINE). — Karungu (PRIGOGINE). — Muusi (PRIGOGINE). — Burunga (SCHOUTEDEN). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Bilolo (DANDOY). — « Urwald N.W. Tanganjika-See » (GRAUER).

Distr. Kibali-Ituri: Djalasinda (SCHOUTEDEN). — Wago (BREDO).

Andere vindplaatsen: Uvira (GRAUER). — Sabinyo-vulkaan (GRAUER). — Kibati (GYLDENSTOLPE). — Mbwahi (BABAULT).

7. - **Malacocincla rufipennis** SHARPE. — Afb. 119.

Deze soort bewoont het woud, van Sierra-Leone tot Kameroen en Angola, Congo, Uganda en wordt ook gevonden in Oost-Afrika en tot op Zanzibar. In onze gebieden komt de typische vorm voor.

Bovenkop donkerolijfbruin tot asgrauw, de kopzijden grijs tot boven de ogen; rug olijfbruin, roest-

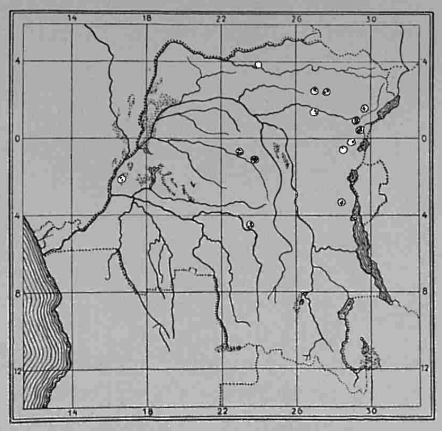

Afb. 119. — Vindplaatsen van *Malacocincla rufipennis*

bruin gewassen, vooral naar achteren toe en in 't bijzonder aan de bovenstaartvederen; vleugeldekvederen eveneens olijfbruin; vliegpennen bruin, de buitenzoom olijfbruin; stuurpennen donkerkastanjebruin. Kin en keel wit, de vederen basaal asgrauw; buikmidden wit, lichtjes olijf gewassen; borst, lichaamszijden min of meer intens olijfbruin; onderstaartvederen bruiner; ondervleugeldekvederen bruinachtig; oordekvederen fijn grijs- of witgestreept. Bovenkaak zwart, onderkaak blauwachtig; poten blauwgrauw tot bruingrauw.

Vleugel: 64-77; staart: 48-60; tarsus: 23-27; snavel: 13-16 mm.

7 *a*. - **Malacocincla rufipennis rufipennis** SHARPE.

Deze vorm wordt aangetroffen van Nigerië tot Kameroen, Belgisch Congo en Uganda.

54 exemplaren in ons bezit.

Distr. Leopold II-meer: Botanankasa (NKELE). — Keseki (NKELE).

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS). — Bionga (HERROELEN). — Yampete (HERROELEN). — Bomandja (HERROELEN).

Distr. Uelé: Ibembo (HUTSEBAUT). — Malengoya (HUTSEBAUT). — Mauda (SCHOUTEDEN).

Distr. Stanleystad: Panga (CHRISTY). — Kifuku Nawa-riv. (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Opper-Lindi-riv. (PIETTE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Nyabisonda (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Tungudu (PRIGOGINE). — Katanga (PRIGOGINE). — Lundjulu (SCHEPENS en DYLEFF).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Olinga (ANSORGE). — Irumu (GRAUER). — Moera (GRAUER). — Angu (SCHUBOTZ). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Saidi (REHN).

GENUS PSEUDOALCIPPE BANNERMAN.

DELACOUR stelt de naam *Pseudoalcippe* als synoniem van *Alcippe*, waarvan de soorten Azië bewonen. CHAPIN laat *Pseudoalcippe* bestaan. Ik zal gemakshalve deze laatste naam ook gebruiken.

Dit genus is verwant met *Malacocincla*. De snavel is minder sierlijk, korter en breder aan de basis dan bij dit laatste genus; hij is nooit langer dan 16 mm. De vleugel blijft onder 90 mm.; handpen 5 is de langste, 4 is ietwat langer dan 8.

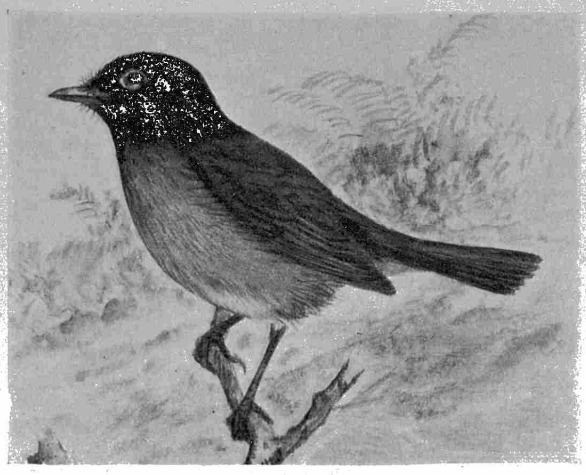

Afb. 120. — *Pseudoalcippe atriceps* SHARPE
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

In onze gebieden komen de *Pseudoalcippe* slechts in het bergwoud voor. Twee soorten zijn er vertegenwoordigd; men onderscheidt ze gemakkelijk door de kleur van de kop.

1. *a*. De kop is mooi zwart. Bovenzijde roestbruin. ..... *Pseudalcippe atriceps.*
   b. De kop is grauw gekleurd. Bovenzijde roestolijfbruin. ..... *Pseud. abyssinica.*

Volgens MOREAU (1951) zijn de drie soorten *abyssinicus, atriceps* en *Stierlingi* slechts vormen van een zelfde soort. CHAPIN laat ze bestaan.

1. - **Pseudoalcippe abyssinica** RÜPPELL. — Afb. 121.

Dit is een soort die het woud in hoogland bewoont en die gevonden wordt van Abessinië en Zuid-Soedan tot aan het Tanganika-meer, Angola, Kameroen en Fernando-Po. Verscheidene vormen ervan zijn bekend: een enkele werd in onze Kolonie aangetroffen.

Bovenkop en nek zijn asgrauw, de bovenzijde en de dekvederen zijn roestolijfbruin; vliegpennen en stuurpennen donkerbruin of grauwbruin, met roestbruine buitenzomen. Keel, krop en borst van voren zijn grauw, maar lichter gekleurd dan de bovenkop, de keel min of meer onduidelijk witgestreept; het overige van de onderzijde is min of meer grijswit in het midden, grauw zijdelings maar olijfgeelbruin gewassen; ondervleugeldekvederen roestbruin gewassen. Snavel en poten hoornbruin.

Vleugel: 62-85; staart: 47-70; tarsus: 21-24; snavel: 11-14 mm.

1 *a*. - **Pseudoalcippe abyssinica Ansorgei** ROTSCHILD.

De vorm *Ansorgei* verschilt van de typische vorm, die wij uit Oost-Afrika bezitten, door de kleur van de onderzijde, die merkelijk minder wit is in het buikmidden. Vleugel: 68-71 mm.

Eén enkel exemplaar in onze verzameling.

Distr. Tanganika: Kasiki (DE WITTE).

Deze vorm werd eerst door MOREAU uit het Kungwegebied, ten oosten van het Tanganika-meer, vermeld. Hij werd beschreven uit Angola.

Andere vindplaats: Lubanga (VERHEYEN).

2. - **Pseudoalcippe atriceps** SHARPE (*kivuensis* SCHOUTEDEN). — Afb. 120 en 121.

Deze soort bewoont de bergwouden van Oost-Congo van Uganda en van Ruanda-Urundi, maar wordt ook gevonden in Kameroen.

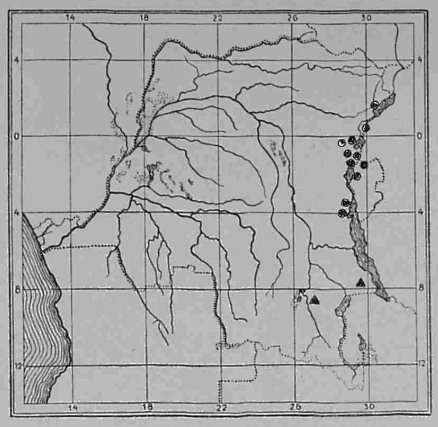

Afb. 121. — Vindplaatsen van *Pseudoalcippe*
● *Pseudoalcippe atriceps* ▲ *Ps. abyssinica Ansorgei.*

Kop en nek zijn mooi zwart; bovenzijde tot en met de bovenstaartvederen, dekvederen, en buitenzoom van zwarte vliegpennen en stuurpennen, soms ook de hele binnenste armpennen, zijn roestbruin gekleurd. Onderzijde leigrauw, de buik in het midden min of meer lichter gekleurd, tot wit, de kin en keel van voren zijn zwart; lichaamszijden min of meer olijfbruin tot roestgeelkleurig. Bovenkaak zwart, onderkaak blauwgrauw; poten blauwgrauw.

Vleugel: 64-74; staart: 53-64; tarsus: 23-24; snavel: 11-15 mm.

Exemplaren uit de vulkanenstreek, en ook uit het westen van het Albert-meer, zagen er, volgens mij, duidelijk witter uit aan het buikmidden: ik noemde ze *kivuensis*. CHAPIN, daarentegen, vond geen verschil in zijn materieel tussen de typische *atriceps* en mijn vorm *kivuensis*.

70 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Wago (BREDO).

Distr. Kivu: Bingi (PRIGOGINE). — Lubango (PRIGOGINE). — Bikara (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Nzombe (PRIGOGINE). — Miki (PRIGOGINE). — Kaniere (PRIGOGINE). — Kasawa (PRIGOGINE). — Mushumamgabo (BURGEON). — Kamatembe (DE WITTE). — « Vorberge W. Kivu-Vulkane » (GRAUER). — Burunga (SCHOUTEDEN). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Kibati (SCHOUTEDEN). — Baraka (PAUWELS). — Ruwenzori (JACKSON). — Butembo (DYLEFF).

Ruanda-Urundi: Nya Muzinga (SCHOUTEDEN). — Nombi (AURELIAAN). — Rugege-woud (FAIN).

Andere vindplaats: Kalonge (DE WILDE).

GENUS PTYRTICUS HARTLAUB.

Grotere Timaliiden, waarvan de kleur heel typisch is: slechts bij dit genus vertoont de onderzijde vlekken op een lichte achtergrond. Staart veel korter dan de vleugel. Handpennen 5-7 de langste, 4 even lang als 8. Snavel recht gekield, de onderlijn gebogen, langer dan 20 mm. Snavel en poten zijn lichtgekleurd.

De *Ptyrticus* leven bij voorkeur in galerijwouden of in de buurt er van.

Eén enkele soort is bekend.

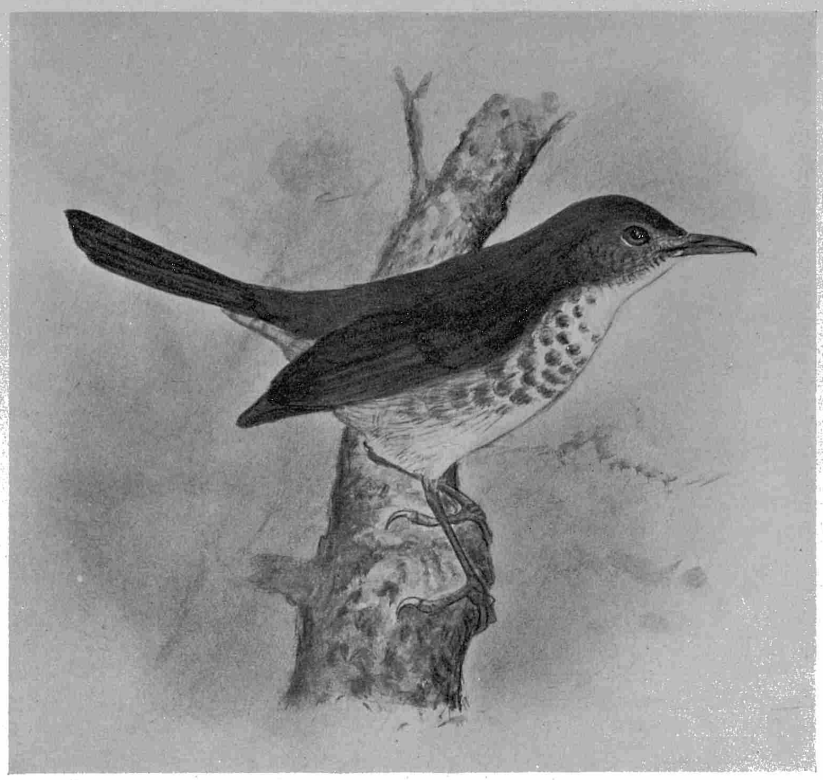

Afb. 122. — *Ptyrticus turdinus* HARTLAUB
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

1. - **Ptyrticus turdinus** HARTLAUB. — Afb. 122 en 123.

Deze merkwaardige soort, de enige Timaliide met gevlekte onderzijde, is bekend van Kameroen tot Noord-Congo en Zuid-Soedan, enerzijds, uit Zuid-Congo, anderzijds. Drie vormen er van worden onderscheiden: twee komen in Belgisch Congo voor; de derde bewoont Kameroen.

Bovenzijde lichtroestolijfbruin tot roodbruin, de kop donkerder; de bovenstaartvederen fel roodbruin; vliegpennen donkerbruin, met roestolijfbruine of roodbruine buitenzoom; stuurpennen lichter dan de rug; kopzijden bruinachtig, de oordekvederen fijn witgestreept, de teugels grauwwit; keel, borst en het overige van de onderzijde wit, de vederen van de borst en soms ook van de buik met grote lichtroodbruine tot olijfbruine eindvlek; de flanken olijfbruin tot roodbruin; ondervleugeldekvederen wit, met bruine vlekken; onderstaartvederen wit of lichtroestkleurig. Bovenkaak zwartachtig, onderkaak grauwwit; poten vleeskleurig of grauwwit.

Vleugel: 88-110; staart: 66-84; tarsus: 32-37; snavel: 21,5-24 mm.

1 *a*. - **Ptyrticus turdinus turdinus** HARTLAUB.

Dit is de vorm die in het noorden van Congo voorkomt en die tot in Kameroen wordt aangetroffen.

Hij is groter dan de volgende vorm: vleugel 93-110 tegen 88-99; staart: 68-84.5 tegen 60-77; tarsus: 32-37 tegen 32-34; snavel: 21.5-24 tegen 22 mm.

Geen exemplaar in onze verzameling.

Bekende vindplaatsen: Kibali-rivier (ALEXANDER). — Niangara (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Nzoro (CHAPIN). — Aba/Faradje: Madrapili (CHAPIN).

1 *b*. - **Ptyrticus turdinus upembae** VERHEYEN.

Deze vorm is slechts bekend uit het zuiden van onze Kolonie.

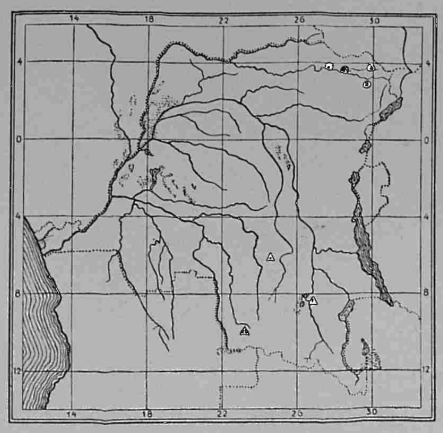

Afb. 123. — Vindplaatsen van *Ptyrticus*
⊛ *Ptyrticus turdinus turdinus* △ *Ptyrt. turd. upembae.*

10 exemplaren in ons bezit.

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER).

Andere vindplaatsen: Kabwe (VERHEYEN). — Kabinda (WINDMOLDERS). — Upemba-Park (VERHEYEN).

GENUS PHYLLANTHUS LESSON.

Deze vogels worden eveneens gemakkelijk herkend aan hun kleur: de bevedering is grotendeels kastanjeroodbruin of chocoladebruin, de snavel is lichtgekleurd. Vleugel langer dan 90 mm.; handpennen 5-6 de langste, 4 korter dan 8; staart korter dan de vleugel. Tarsus ten minste 34 mm. lang, snavel ten minste 20 mm.

Eén enkele soort, bewoonster van het woud.

1. - **Phyllanthus atripennis** SWAINSON. — Afb. 124-125.

Mooi gekleurde Timaliide, die bekend is van West-Afrika tot aan de Semliki-rivier in Oost-Congo, over het noorden van onze gebieden. Bewoont het dicht woud en wordt door drie vormen vertegenwoordigd : één er van is uit onze gebieden bekend, een andere zal er waarschijnlijk ook gevonden worden. De typische vorm bewoont West-Afrika, van Senegal tot Gambië en Liberia.

Bovenkop grauw tot bruinzwart, eenkleurig (*Haynesi*) of met lichtgrijze zoom aan de vederen (*Bohndorffi*); de teugels en de wangen van voren zwart, deze laatste anders min of meer grijs; keel en krop grijs bij de typische vorm, terwijl slechts de keel van voren grijs is bij de vorm *Haynesi*, en geen grijs te vinden is aan de keel bij de vorm *Bohndorffi*, waarvan de kin zwart is. Het overige van boven- en onderzijde is mooi kastanjeroodbruin, soms violet getint, tot bijna zwart (bij de typische vorm) of ten minste intenser

gekleurd. Vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom van de binnenste pennen soms gelijk de rug; stuurpennen eveneens donkerbruin. Snavel geel of lichtgroen; poten olijfgroen.

Bij de Juv. is de bovenkop veel lichter gekleurd, mooigrijs.

Vleugel: 105-126; staart: 80-95; tarsus: 34-37; snavel: 20-25 mm.

1 *a*. - **Phyllanthus atripennis Bohndorffi** SHARPE.

Dit is de vorm die het noordoosten en het oosten van onze Kolonie bewoont.

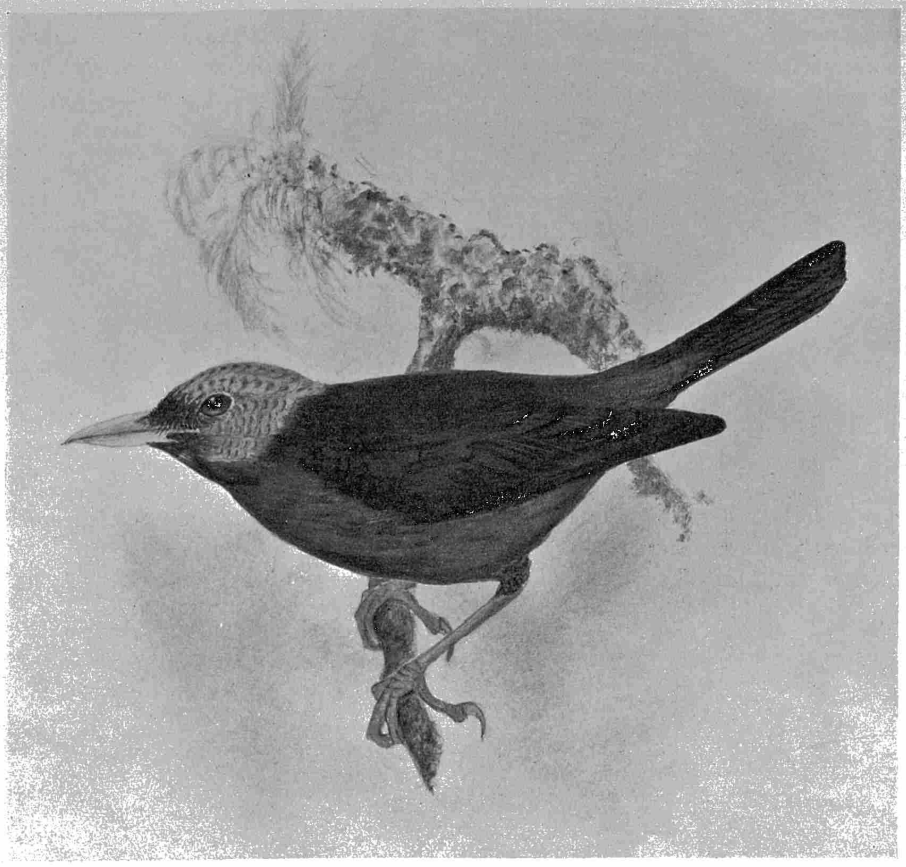

Afb. 124. — *Phyllanthus atripennis atripennis* SHARPE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Bij deze vorm zijn de boven- en onderzijde ongeveer van een zelfde kleur; de keel is gekleurd gelijk de onderzijde, de kin is zwart. De bovenkop en de wangen zijn grotendeels lichtgrijs, daar de vederen breed lichtgrijs gezoomd zijn; het voorhoofd is zwart.

29 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Ibembo (HUTSEBAUT). — Buta (HUTSEBAUT). — Buta (SCHOUTEDEN). — Titule (HUTSEBAUT). — Poko (CHRISTY).

Distr. Stanleystad: Panga (SCHOUTEDEN). — Angumu (DYLEFF). — Banguru (ABBELOOS).

Distr. Kivu: Moera (BONNEVIE). — Beni (BONNEVIE).

Andere vindplaatsen: Sassa (BOHNDORFF). — Banalia (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Mawambi (GRAUER). — Saidi (REHN). — Surango (ALEXANDER). — Luhule/Bombe (DE WILDE). — Biangolo (DE WILDE). — Nganzi (DE WILDE).

1 *b*. - **Phyllanthus atripennis Haynesi** SHARPE.

Bij deze vorm is de bovenkop zwart of zwartbruin en de keel grijs van voren. Een exemplaar er van werd vermeld uit Bangui, in Frans Equatoriaal Afrika, aan onze grens. Het is dus waarschijnlijk dat *Haynesi* ook in Ubangi voorkomt.

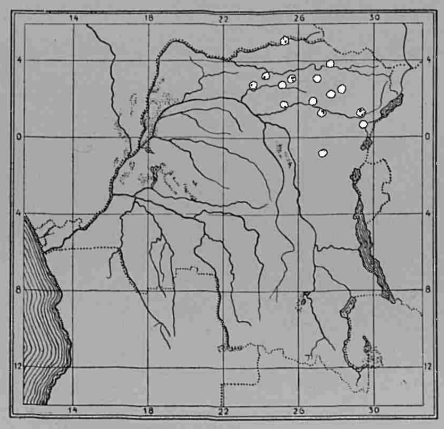

Afb. 125. — Vindplaatsen van *Phyllanthus atripennis Bohndorffi*

GENUS LIOPTILUS CABANIS.

(*Lioptilornis* OBERHOLSER)

Dit genus is slechts bekend uit het bergwoud. Staart korter dan de vleugel, deze afgerond, langer dan 90 mm.; handpennen 4-6 de langste, 4 langer dan 8.

Snavel korter dan 20 mm., zwakke mondborstels. Snavel en poten lichtgekleurd.

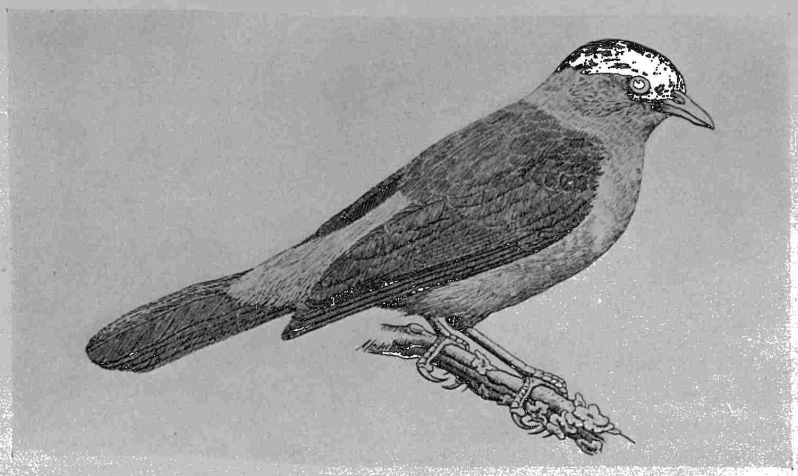

Afb. 126. — *Lioptilus rufocinctus* ROTSCHILD
(naar CHAPIN)

Twee soorten worden onderscheiden:

1. *a*. Bovenkop zwart. Vleugel 98-108 mm. lang. Tarsus ten minste 30 mm. . . *Lioptilus rufocinctus*.
   b. Bovenkop kastanjebruin. Vleugel 93-97 mm. lang. Tarsus ten hoogste 27 mm. . . *Liopt. Chapini*.

1. - **Lioptilus Chapini** SCHOUTEDEN. — Afb. 127.

Deze nieuwe soort werd ontdekt in de buurt van Mongbwalu, ten westen van het Albert-meer, door Mevr. LEPERSONNE, en later teruggevonden in de buurt van Lutunguru, ten westen van het Edward-meer, door de heer PRIGOGINE. Ze bewoont het dichte woud.

Bovenkop donkerkastanjebruin tot aan de snavel maar minder donker naar de nek toe. Bovenzijde, met schoudervederen en binnenste armpennen, olijfbruin, de romp soms roestbruin gewassen; bovenstaartvederen mooi roodbruin of roestbruin; stuurpennen bruinzwart of donkerbruin, de buitenvlag min of meer olijfbruin gewassen aan de basis. Vliegpennen donkerbruin, de binnenvlag donkerder, de buitenzoom van ten minste de handpennen roestbruin. Kopzijden olijfbruinachtig, min of meer lichtgekleurd, en min of meer roestkleurig gewassen. Kin en keel roestkleurig gewassen, de bovenborst meer kaneelroestbruin; het overige van de onderzijde olijfbruinachtig, min of meer roestkleurig gewassen; onderstaartvederen roestkleurig of roodbruin tot olijfbruinachtig. Snavel: licht hoornbruin; de basis van de onderkaak geelachtig.

Vleugel: 93-97; staart: 66-71; tarsus: 25-27; snavel: 13-16 mm.

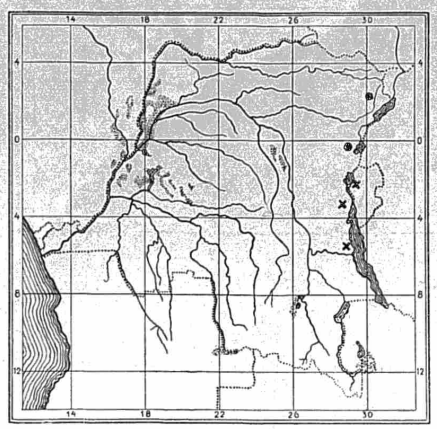

Afb. 127. — Vindplaatsen van *Lioptilus*
● *Lioptilus Chapini* × *Liopt. rufocinctus.*

Acht exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE).

Distr. Kivu: Loiki (PRIGOGINE). — Biakiri (PRIGOGINE). — Lundjulu (SCHEPENS). — Ubilo (SCHEPENS en DYLEFF).

Geen andere vindplaats is bekend.

2. - **Lioptilus rufocinctus** ROTSCHILD. — Afb. 126 en 127.

Deze soort is bekend uit het Rugege-woud in Ruanda, van het westen van de Ruzizi vallei, en van het noordwesten van het Tanganika-meer. Ze bewoont het woud.

Bovenkop en kopzijden vóór de ogen zwart; kopzijden anders kaneelroestbruin, gelijk de nek, evên als de bovenstaartvederen en min of meer ook de romp; rug en dekvederen olijfbruin; stuurpennen zwart of zwartbruin; vliegpennen bruinzwart tot zwart, de buitenzoom der armpennen min of meer olijfbruin. Keel kaneelroodbruin; onderstaartvederen eveneens; het overige van de onderzijde olijfbruin tot olijfgrauwbruin, min of meer roodbruin gewassen; ondervleugeldekvederen kaneelbruin. Snavel geel of geelwit; de basis bruinachtig; poten lichtgrauw.

Vleugel: 99-108; staart: 75.5-78.5; tarsus: 30-31; snavel: 17-20 mm.

21 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Luiko (PRIGOGINE). — Mohi (PRIGOGINE). — Muchokoko (PRIGOGINE). — May ya Moto (PRIGOGINE). — Muusi (PRIGOGINE). — Lukundu (PRIGOGINE).

Ruanda-Urundi: Rugege-woud (LESTRADE).
Andere vindplaatsen: Kabobo-berg (BREDO). — Kandashamwa-berg (ROCKEFELLER en MURPHY).

GENUS TURDOIDES CRETZCHMAR.

(*Crateropus* auct.)

Grote Timaliiden die de savanne bewonen.

Staart even lang, of ongeveer even lang als de vleugel, deze langer dan 90 mm.; handpennen 5-7 de langste 4 langer dan 8. Snavel stevig, langer dan 20 mm., met spleetvormige neusgaten. Staart min of meer afgerond, de buitenpennen soms duidelijk korter dan de middelste.

Afb. 128. — *Turdoides Jardinei Emini* NEUMANN
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Zes soorten duidelijk korter dan de middelste.

1. *a.* De vederen van de borst lopen puntig uit en zijn apicaal lichtgekleurd, tot wit. ..... 2.
   b. De vederen van de borst zijn distaal afgerond en zijn meestal lichtkleurig gezoomd. ..... 3.
2. *a.* Kin wit. Vederen van de borst slechts met klein, wit eindvlekje. ..... *Turdoides plebejus.*
   b. Kin grauw tot zwartachtig. Vederen van de borst apicaal met witte schachtstreep. *Turd. Jardinei.*
3. *a.* Romp wit of grauwwit. ..... *Turd. leucopygius.*
   b. Romp min of meer gekleurd gelijk de rug. ..... 4.
4. *a.* Bovenkop zwart. Vederen van de krop met donkere schachtstreep. ..... *Turd. Reinwardti.*
   b. Bovenkop nooit zwart. Vederen van de krop min of meer duidelijk lichtgezoomd. ..... 5.
5. *a.* Onderzijde donkerbruin. Vederen van de krop zwartbruin met brede lichtgekleurde zoom. .... *Turd. tenebrosus.*
   b. Onderzijde vaalbruin tot grauwbruin, de vederen van de krop minder duidelijk lichtgezoomd. ..... *Turd. melanops.*

1. - **Turdoides Jardinei** SMITH. — Afb. 128-129.

Deze *Turdoides* is bekend van Zuid-Afrika tot Loango, het zuiden van onze Kolonie, de voet van het Ruwenzori-gebergte en Kenya.

Bovenzijde bruin tot min of meer grauwbruin, de kop min of meer donkerder gekleurd en met puntige vederen die in 't midden zwart of zwartbruin zijn of een zwarte schachtstreep vertonen en er min of meer schubbig uitzien; bij enkele vormen is zelfs de hele bovenkop zwart; vederen van kop en nek, soms ook van de voorrug, soms met wit of bruinachtig eindvlekje; romp grauwer gekleurd; vliegpennen donkergrauwbruin, de binnenzoom roestbruinachtig; stuurpennen donkerbruin, met min of meer duidelijke, dwarse strepen. Kopzijden en oordekvederen (1) gelijk de bovenkop, met of zonder lichte streepjes bij de niet-zwartkoppige vormen; teugels zwart of zwartgrauw; kin, keel, krop en borst grauwbruin tot bruingrauw of vaalbruin, de vederen puntig en distaal met witte schachtstreep; de kin eenkleurig met de keel of zwart; buik lichter gekleurd in 't midden, tot wit, de zijden en de onderstaartvederen bruin, grauwbruin, vaalbruin of roestbruin, met of zonder fijne, witte schachtstreep; ondervleugeldekvederen roestbruin tot okerbruin. Snavel zwart; poten donkerbruin tot bruinzwart.

Vleugel: 98-106; staart: 107-114; tarsus: 30-35; snavel: 18-20 mm.

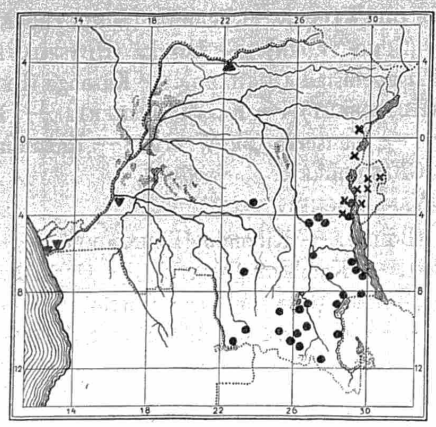

Afb. 129. — Vindplaatsen van *Turdoides*
× *Turdoides Jardinei Emini* ● *Turd. Jard. tanganjicae*
▼ *Turd. Jard. hypostictus* ▲ *Turd. Reinwardti.*

Drie vormen van *Turdoides Jardinei* worden in onze gebieden gevonden. Bij de vorm *tanganjicae* zijn de bovenkop, de kopzijden en de kin zwart bij de volwassen vogels; de witte streepjes aan de onderzijde zijn nogal lang; borst en keel zijn grauwgekleurd en de vederen er van zijn puntig. Bij de vorm *hypostictus* is de bovenkop bruin, maar meestal fel grauw gewassen; de vederen van keel en krop zijn minder puntig; borst en buik zijn bruiner van kleur, vaalbruin of roestbruin. Bij de vorm *Emini* is de bovenkop bruin, de streepjes aan de onderzijde zijn meestal langer dan bij *hypostictus*; de buik en de borst zijn meer grauwbruin.

1 *a*. - **Turdoides Jardinei hypostictus** Cabanis en Reichenow.

Deze vorm is bekend uit Loango, Neder-Congo en Angola.
7 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Boma (Schwetz). — Lusanga Mwanza (Dartevelle).
Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (Schouteden). — Kwamouth (Nkele).
Andere vindplaats: Basongo (Schouteden).

1 *b*. - **Turdoides Jardinei Emini** Neumann.

Deze vorm bewoont het oosten van onze Kolonie, Ruanda-Urundi, en het binnenland van Oost-Afrika.
12 exemplaren in ons bezit.

(1) De oordekvederen van de vorm *Emini* zijn bruin gelijk de bovenkop of ietwat donkerder, niet zwart zoals Afb. 128 er de indruk van geeft.

Distr. Kivu: Missiepost St. Gustaaf (BONNEVIE). — Rwindi (DE WITTE). — Ngoma (SCHOUTEDEN).

Ruanda-Urundi: Kibungu (LESTRADE). — Usumbura (SCHOUTEDEN). — Usumbura (VRIJDAGH). — Gisagara (AURELIAAN). — Astrida (FAIN). — Gakoma (AURELIAAN). — Oostelijke oever van de Ruzizi-rivier (BASTIAENS).

Andere vindplaatsen: Masidongo (GYLDENSTOLPE). — Luvungi (CHAPIN).

1 *c*. - **Turdoides Jardinei tanganjicae** REICHENOW.

Deze vorm is bekend van Zuid Congo en Katanga tot Manyema en het noordwesten van het Tanganika-meer.

75 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Manyema: Manakwa (PILETTE). — Lubilu (PILETTE). — Kabambare (PILETTE). — Dogodo-riv. (PILETTE).

Distr. Tanganika: Kiambi (DE WITTE). — Tembwe (SCHOUTEDEN). — Musosa (BRÉDO). — Boudewijnstad (CHARLIERS). — Kabalo (SCHOUTEDEN). — Lusaka (HUTSEBAUT). — Moba (DE WITTE).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (RICHARD). — Kasenga (LYNES). — Lukonzolwa (DE WITTE).

Distr. Lualaba: Dilolo (HUTSEBAUT). — Kasaji (FISHER). — Dilolo (FREYNE). — Kando (DE WITTE). — Kangué (DE BAILLET). — Kansenia (DE WITTE). — Kakanda (DE CROMBRUGGHE).

Distr. Sankuru: Lodja (GHESQUIÈRE).

Distr. Kasai: Katombe (VAN ASSCHE).

Andere vindplaatsen: Mpala (BÖHM). — Kibondo (BOHNDORFF). — Lufuku-riv. (BÖHM). — Manda-riv. (BÖHM). — Katapenga (BÖHM). — Kambove (NEAVE). — Opper-Lualaba (NEAVE). — Bunkeya-riv. (NEAVE). — Uvira (GRAUER). — Baraka (GRAUER). — Pweto (BREDO). — Suzi-meer (ROCKEFELLER en MURPHY). — Kongolo (RAVEN). — Ten oosten van Kasongo (CARRUTHERS). — Upemba-Park (VERHEYEN).

2. - **Turdoides leucopygius** RÜPPELL. — Afb. 132.

Deze soort is vertegenwoordigd van Noordoost-Afrika tot Oost-Congo, Zuid-Angola en Zuid-Afrika. In onze gebieden komt de vorm *Hartlaubi* voor, die zwarte teugels heeft en waarvan de flanken duidelijker zijn gestreept dan bij de typische vorm.

Bovenzijde bruin, de vederen min of meer duidelijk bruinachtig of grijsachtig gezoomd, duidelijker aldus naar het voorhoofd toe (waar de kop er beschubd uitziet), dit laatste (en zelfs de hele bovenkop) wit bij sommige vormen, maar grijs gewassen; romp grauwwit tot wit; vliegpennen en vooral stuurpennen donkerder gekleurd dan de rug, de binnenzoom der vliegpennen roestkleurig. Kopzijden en keel soms gedeeltelijk zwart, maar meestal zijn de vederen bruin, met min of meer donkerdere schacht en met bruinachtige of witte zoom; teugels zwart of wit, volgens de vormen die men beschouwt; het overige van de onderzijde bruin, de vederen ten minste distaal grijs of witgezoomd, deze zomen breder naar achteren toe; de buik met heel brede dergelijke zomen, en soms ook wel helemaal wit, gelijk ook de onderstaartvederen en de schenen; ondervleugeldekvederen lichtroestkleurig (bruin bij de Juv.).

Vleugel: 105-120; staart: 99-120; tarsus: 33-35; snavel: 23-24 mm.

2 *a*. - **Turdoides leucopygius Hartlaubi** BOCAGE.

Dit is de vorm die in onze gebieden voorkomt. Zijn verspreiding strekt zich uit over Zuid-Angola, een deel van Zuid-Afrika, Katanga en het oosten van onze gebieden, tot zelfs ten noorden van het Kivu-meer.

37 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Lulenga (SCHOUTEDEN). — Luvungi (BURGEON). — Luvungi (PILETTE). — Bigoisagua (PILETTE).

Ruanda-Urundi: Usumbura (SCHOUTEDEN).

Distr. Tanganika: Boudewijnstad (CHARLIERS). — Moba (DE WITTE). — Kabalo (SCHOUTEDEN). — Tembwe (SCHOUTEDEN). — Kiambi (DE WITTE). — Lusaka (HUTSEBAUT).

Distr. Opper-Katanga: Kilwa (DE WITTE). — Nkole (BRÉDO). — Kasepa (DE RIEMAECKER). — Lukafu (DE WITTE). — Futwe (DE RIEMAECKER).

Distr. Lualaba: Maka (BRIEN). — Kaleka (DEWIT). — Kisenda (DE CROMBRUGGHE).

Andere vindplaatsen : Pweto (LEMAIRE). — Bunkeya-riv. (NEAVE). — Baraka (GRAUER). — Ruzizi-vallei (GRAUER). — Marungu (BÖHM). — Luvua-riv. (BÖHM). — Kamaniola (HARV. EXPÉD.). — Musosa (BRÉDO). — Kabalongwe (CHAPIN). — Elisabethstad (CHAPIN). — Kabença (VERHEYEN).

3. - **Turdoides melanops** HARTLAUB. — Afb. 130 en 131.

Deze soort is bekend van Zuid-Afrika tot Angola, het Tanganika-meer, Kivu, Uganda en Kenya. Een enkele vorm er van komt in onze gebieden voor.

Bovenkop en bovenzijde grauwbruin, de kop grauwer, de romp lichter gekleurd; vederen van kop en nek min of meer duidelijk grijs of grijsbruin gezoomd; vederen van het voorhoofd met of zonder lichtge-

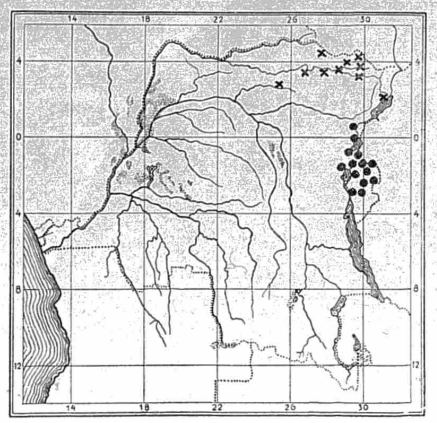

Afb. 130. — Vindplaatsen van *Turdoides*
● *Turdoides melanops Sharpei* × *Turd. plebejus cinereus.*

kleurd eindschachtstreepje; vliegpennen zuiverder bruin, de binnenzoom min of meer verkleurd, tot roestbruinachtig; stuurpennen eveneens bruin, met dwarse strepen. Kopzijden gelijk de bovenkop of lichter grijs, meestal met lichte streepjes; teugels zwart; keel gelijk de bovenkop, de vederen duidelijk witgrijs of bruinachtig gezoomd en met donkere schachtstreep; deze vederen afgerond; het overige van de onderzijde vaalbruin tot grauwbruin, de buik lichter gekleurd in het midden, geelbruin tot grauwbruin, de zijden bruiner; vederen meestal donkerder in het midden. Snavel zwart; poten grauwzwart.

Bij de Juv. is de bovenzijde eenkleurig grauwbruin, de onderzijde is lichter gekleurd, borst en keel zijn grauwer, de buik vaalbruin.

3 *a*. - **Turdoides melanops Sharpei** REICHENOW.

Deze vorm is grauwer gekleurd dan de typische vorm, die Zuid-Afrika bewoont. Hij wordt gevonden in de savannen van Oost-Congo, Uganda en Kenya.

50 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Lulenga (SCHOUTEDEN). — Oude Missiepost St. Gustaaf (PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Kibati (SCHOUTEDEN). — Ten westen van Ngoma (SCHOUTEDEN). — Ngoma (SCHOUTEDEN). — Voet van het Kishasha (PILETTE). — Munagana (DE WITTE). — Bitashimwa (DE WITTE). — Nyabirehe (DE WITTE).

Ruanda-Urundi: Astrida (AURELIAAN). — Ruzizi-riv. (BASTIAENS). — Kinari (AURELIAAN). — Gabiro (BURGEON). — Gabiro (VERHULST). — Bimba (LESTRADE). — Karambi (LESTRADE). — Kibungu (LESTRADE). — Kibingo (LESTRADE). — Nya Muzinga (SCHOUTEDEN). — Kisenyi/Ruhengeri (BASTIAENS). — Gabiro (FRECHKOP). — Kisenyi (COLBACK). — Kisenyi (DOUCE). — Gakoma (AURELIAAN).

Andere vindplaatsen: Mpororo (MECKLEMBURG). — Nyawatura (MECKLEMBURG). — Bolero-meer (MECKLEMBURG). — Kabare (ARRHENIUS). — Kasindi (ARRHENIUS). — Masidongo (GYLDENSTOLPE). — Muhavura-vulkaan (GYLDENSTOLPE).

4. - **Turdoides plebejus** CRETZSCHMAR. — Afb. 130.

Deze soort wordt gevonden van West-Afrika tot Abessinië en Kenya, over het noorden van onze Kolonie, waar de vorm *cinereus* voorkomt.

Afb. 131. — *Turdoides melanops Sharpei* REICHENOW
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Bovenzijde vaalbruin, min of meer donker en min of meer grijs gewassen, meer aldus aan de krop; deze is min of meer donkerder gekleurd en de vederen zijn in het midden bruinzwart; vliegpennen en vooral stuurpennen donkerder dan de rug, zuiverder bruin. Kopzijden lichtgekleurd, bruinachtig of bruinachtig-grauw; teugels witachtig; kin wit of grijswit, nauwelijks donkergevlekt; het overige van de onderzijde vaalbruin, lichter aldus naar achteren toe; de vederen van keel en krop eindigen meestal puntig en in een wit vlekje; vóór dat wit eindje, een zwartachtige schachtstreep of -vlek; soms is de zoom helemaal wit; onder-vleugeldekvederen roestbruinachtig. De stuurpennen zijn min of meer duidelijk dwarsgestreept. Snavel zwart: poten grauwzwart.

Vleugel: 100-114; staart: 93-112; tarsus: 32-35; snavel: 18-23 mm.

4 *a*. - **Turdoides plebejus cinereus** HEUGLIN.

Deze vorm bewoont het noorden van onze Kolonie en wordt verder gevonden in Soedan en tot in Abessinië en Kenya. De vederen van keel en krop zijn puntig en eindigen in een klein, zuiverwit vlekje (bij de

vorm *platycircus*, die wij uit Portugees Guinea bezitten (ANSORGE), zijn de vederen van keel en krop afgerond en helemaal witgezoomd); kopzijden bruinachtig, de oordekvederen wit gestreept.

24 exemplaren in ons bezit.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Mauda (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri: Faradje (SCHOUTEDEN). — Gangala na Bodio (LOUWERS). — Kil. 999 Congo/Nijl (VLEESCHOUWERS). — Mahagi (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Dungu (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN). — Amadi (SCHUBOTZ). — Ekibondo (REHN).

5. - **Turdoides Reinwardti** SWAINSON. — Afb. 129.

Deze soort is bekend van Kameroen tot Noordwest-Congo.

Bovenkop en kopzijden zwart; bovenzijde grauwbruin; vliegpennen en stuurpennen bruin, deze laatste

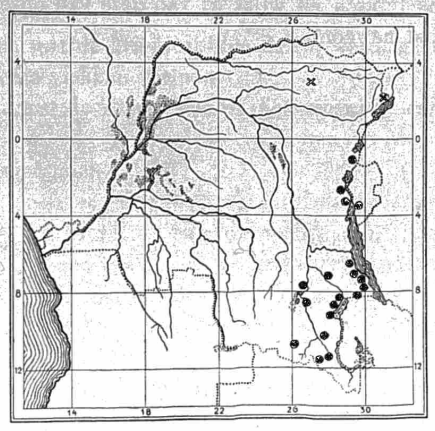

Afb. 132. — Vindplaatsen van *Turdoides*
• *Turdoides leucopygius Hartlaubi* × *Turdoides tenebrosus*.

zonder dwarse strepen; kin en keel wit of lichtisabelkleurig, soms met de aanduiding van heel fijne, donkere schachtstreepjes; krop lichtgrauwbruin of bruinachtig, de vederen met min of meer brede, donkere schachtstreep of -vlek; het overige van de onderzijde lichtbruinachtig tot vaalbruin, de zijden en de onderstaartvederen donkerder. Snavel zwart; poten olijfbruin.

Vleugel: 100-120; staart: 100-120; tarsus: 32-36; snavel: 20-23 mm.

Wij bezitten de typische vorm uit Gambië; hij wordt in Sierra-Leone gevonden. De vorm *stictilaema* vervangt hem van Senegal tot Noordwest-Congo.

5 *a*. - **Turdoides Reinwardti stictilaema** ALEXANDER.

Geen exemplaar in onze verzameling.

Tot hiertoe zijn er slechts twee exemplaren uit Belgisch Congo bekend: ze werden door SCHUBOTZ bij Yakoma (*Distr. Congo-Ubangi*) ingezameld.

6. - **Turdoides tenebrosus** HARTLAUB. — Afb. 132.

Het woongebied van deze soort loopt van Uélé over Zuid-Soedan tot Abessinië.

Bovenzijde donkerbruin, ietwat olijf getint, naar het voorhoofd toe lichter gekleurd, tot lichtgrijs, maar vederen met bruine of zwarte schachtstreep; een zwarte band aan de basis van de snavel; teugels zwart; kopzijden ietwat lichter gekleurd dan de bovenkop; vliegpennen donkerbruin; stuurpennen donkerbruin tot zwartbruin, zonder dwarse strepen; onderzijde eveneens donkerbruin, maar warmer gekleurd, de flanken vooral, dan de bovenzijde en min of meer roestbruin gewassen; de kin wit of bruinachtig, de af-

geronde vederen van de krop en de keel zwartbruin met brede, grauwbruine of bruinachtige zoom (de basis zelf is wit), waardoor krop en keel er beschubd uitzien. Snavel zwart; poten olijfbruin.

Vleugel : 113-120; staart: 113-115; tarsus: 35-37; snavel: 23-26 mm.

4 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN).

Distr. Uelé: Poko (CHRISTY) (Paratype van *Claudei* BANN.).

Andere vindplaatsen: Nzoro (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN).

GENUS ARGYIA LESSON.

Deze vogels zijn nauw verwant met de *Turdoides* en worden zelfs bij dit laatste genus ingedeeld door DELACOUR en WOLTERS (*Turdoides* subgen. *Argyia*). De staart is echter trapvormig, de buitenpennen meer dan 20 mm. korter dan de middelste, en is zelfs langer dan de vleugel. Handpennen 4-6 de langste, 8 ietwat korter dan 4. De kleur is typisch en wijkt af van deze van onze *Turdoides*-soorten.

Een enkele soort, die droogland bewoont.

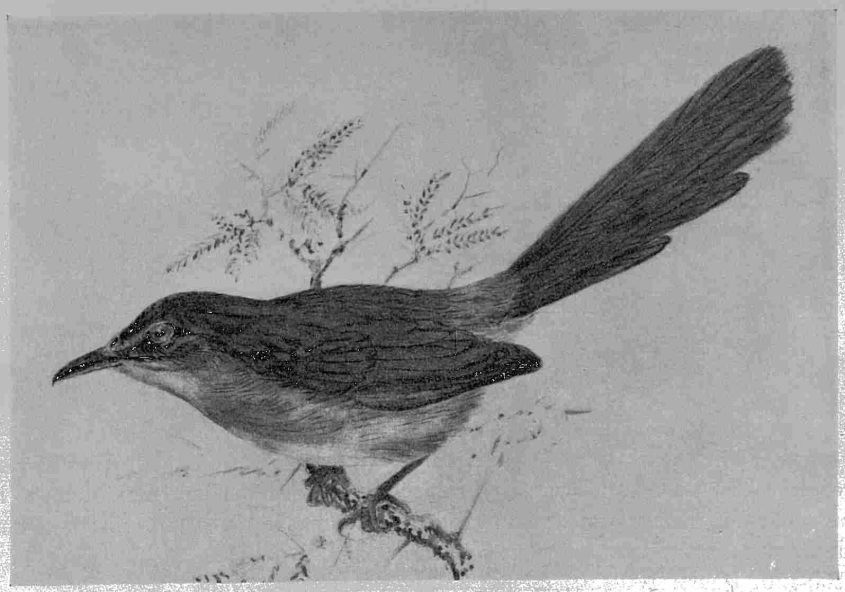

Afb. 133. — *Argyia rubiginosa* RÜPPELL.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

1. - **Argyia rubiginosa** RÜPPELL. — Afb. 133.

Deze Timaliide bewoont bij voorkeur droge gebieden en is bekend van Abessinië tot Soedan en Oost-Afrika. De typische vorm, *Argyia rubiginosa rubiginosa*, wordt aangetroffen ten noorden van onze grenzen in Soedan, en zou misschien in het noordoosten kunnen gevonden worden; gepaste biotopen schijnen echter te ontbreken. De vorm *Emini* zou in het oosten van Urundi kunnen voorkomen.

Bovenzijde vaalbruin of roestbruinachtig, of ook olijfbruinachtig; de onderzijde roestisabelkleurig tot roestkleurig, de keel en het buikmidden bleker, de teugels en kopzijden ietwat lichter gekleurd; vliegpennen gelijk de rug, de buitenzoom meestal ietwat lichter gekleurd; de schachten van de voorhoofdsvederen stijf en blinkend, grauw of zwart gekleurd, de schachten van de keelvederen ietwat stijf, witachtig.

Snavel en poten geelachtig vleeskleurig.

Vleugel: 80-90; staart: 95-115; tarsus: 28-33; snavel: 15-18 mm.

Van deze soort bezitten wij een mooie reeks uit Oost-Afrika.

FAM. TURDIDAE

In de door mijn vriend CHAPIN aanvaarde volgorde der familiën zouden nu de Sylviiden aan de beurt moeten komen. Ik heb er echter de voorkeur aan gegeven eerst de nauwverwante Turdiden te behandelen.

De familie der Turdiden omvat een aantal kleine of middelgrote vogels, waaronder onze Belgische Merels, Lijsters, Tapuiten, Roodstaartjes, Nachtegalen enz.

De vorm van de vleugel verschilt nogal aanzienlijk; nu eens is hij meer afgerond, dan weer veeleer puntig; handpen I is bij een deel der Turdiden kort, bij het andere is ze langer. De staart telt 12 stuurpennen; hij is meestal dwarsafgesneden of afgerond, bij sommige soorten is de buitenste pen aan iedere zijde merkelijk korter dan de andere. De snavel is meestal betrekkelijk smal, geleidelijk versmald, soms echter is de basis breed; hij is altijd korter dan de kop en vertoont een min of meer afgetekend eindhaakje; mondborstels bestaan, meestal kort, soms zelfs heel kort, maar bij enkele soorten (*Sheppardia, Pogonocichla*) zijn ze langer, zelfs even lang als de snavel.

Een kenmerk, dat de Turdiden met de Muscicapiden delen, wordt gegeven door de jongen, waarvan het kleed bijna zonder uitzondering lichte vlekken vertoont.

Evenmin als dit het geval was met de Timaliiden is het mogelijk een vaste omlijning van de Turdiden te geven. Overgangen bestaan b. v. tegenover de Sylviiden, de Muscicapiden. Zekere auteurs houden overigens de Turdiden voor Muscicapiden.

De Turdiden voeden zich met Insecten, Weekdieren, Aardwormen, bessen, zaden, kleine vruchten enz. Een deel er van bewoont het woud, en vooral de lagere zonen er van, het andere de savanne; enkele soorten zijn eigen aan het bergwoud. De ene schuilen tussen het gebladerte, andere komen meer in open terrein voor; sommige soorten worden vooral op de grond aangetroffen. Verscheidene der in onze gebieden voorkomende soorten zijn trekvogels, meestal uit Europa, die de Europese wintermaanden in Zwart-Afrika doorbrengen. Mooie zangers worden onder de Turdiden aangetroffen; in Europa kent iedereen de Nachtegaal, de Merel, de Lijsters.

De nesten worden vooral op bomen of heesters aangelegd. 't Zijn open, schaalvormige nesten.

Volgende tabel laat toe de in onze gebieden voorkomende genera der Turdiden te onderscheiden.

1. *a.* Handpen I is ten minste even lang als de helft van pen 2. ..... 2.
   b. Handpen I is merkelijk korter dan pen 2. ..... 14.
2. *a.* Bevedering grauwbruin met witte romp en bovenstaartvederen. *Of wel* bevedering zwart, soms gedeeltelijk wit of roodbruin; de romp nooit wit. ..... 3.
   b. Anders gekleurd. ..... 5.
3. *a.* Romp, bovenstaartvederen en onderlichaam roodbruin. Stuurpennen roodbruin aan de basis. .. .. *Thamnolaea* (blz. 174).
   b. Geen roodbruin in de bevedering. ..... 4.
4. *a.* Handpennen 1-2 distaal merkelijk versmald. Staart korter dan 80 mm. .. *Pentholaea* (blz. 183).
   b. Handpennen normaal, distaal niet bijzonder versmald. Staart langer dan 85 mm. .... *Myrmecocichla* (blz. 175).
5. *a.* Buitenstuurpennen met breed, wit einde; de buitenste stuurpen merkelijk korter dan de andere pennen. Vleugel ten hoogste 90 mm. lang. ..... 6.
   b. Stuurpennen nooit breed wit aan het einde; de buitenste stuurpennen even of ongeveer even lang als de andere pennen. ..... 7.
6. *a.* Een zwarte streep aan iedere zijde van de keel. Handpennen wit aan de basis. Vleugeldekvederen zonder witte vlekken. ..... *Tychaedon* (blz. 147).
   b. Geen zwarte keelstrepen. Handpennen nooit wit aan de basis. Vleugeldekvederen met witte eindvlek of witte zoom. ..... *Erythropygia* (blz. 143).
7. *a.* De buitenstuurpennen zijn ten minste gedeeltelijk mooi geel; de bovenstaartvederen eveneens. Mondborstels lang. ..... *Pogonocichla* (blz. 158).
   b. Stuurpennen nooit geel, wel roodbruin. Zijn de mondborstels lang, dan zijn de stuurpennen donkerchocoladebruin. ..... 8.

8. *a.* Buitenstuurpennen ten minste grotendeels roodbruin tot oranjeroodbruin of donker chocoladebruin of kastanjebruin. Bovenstaartvederen roodbruin tot oranjekleurig. ..... 9.
b. Buitenstuurpennen zwart of olijfbruin. ..... 13.
9. *a.* Keel en borst grauw of roomkleurig, de keel met of zonder zwarte vlekken. *Cichladusa* (blz. 161).
b. Onderzijde oranjekleurig tot oranjebruin of geel. ..... 10.
10. *a.* Mondborstels even lang als de snavel. Middelste stuurpennen nooit zwart. Vleugel 65-80 mm. lang. ..... *Sheppardia* (blz. 153).
b. Mondborstels merkelijk korter dan de snavel. ..... 11.
11. *a.* Middelste stuurpennen zwart of zwartachtig. Vleugel 65-72 mm. lang. .. *Cossyphicula* (blz. 163).
b. Middelste stuurpennen nooit zwart, *of wel* is de vleugel langer dan 79 mm. ..... 12.
12. *a.* Onderzijde van de keel af roodbruin, de kin echter grauwzwart maar meestal wit in 't midden. Bovenzijde en vleugeldekvederen merkelijk roodbruin gewassen. .... *Bessonornis* (blz. 155).
b. Is de onderzijde roodbruin, dan is de kin nooit zwart noch wit. Soms is de bovenzijde met roodbruin gemengd (*natalensis*). ..... *Cossypha* (blz. 164).
13. *a.* Staart korter dan 50 mm. Vleugel korter dan 75 mm. Een korte wenkbrauwstreep. Kin, keel en borst goudgeel tot oranjekleurig. ..... *Stiphrornis* (blz. 157).
b. Staart ten minste 54 mm. lang. Vleugel ten minste 80 mm. Een lange wenkbrauwstreep, *of wel* een lichtgekleurde vlek op de bovenkop. Anders gekleurd, de kin grauw of zwart. .... *Alethe* (blz. 149).
14. *a.* Handpennen en buitenste armpennen roodbruin tot roestkleurig aan de basis. Snavel met brede basis. ..... 15.
b. Snavel minder breed. Ten hoogste de binnenzoom van de handpennen is roodbruin gekleurd. 16.
15. *a.* Snavel langer, 19-21 mm. Mondborstels heel kort. ..... *Neocossyphus* (blz. 192).
b. Snavel kort en breed: 15-16 mm. lang. Mondborstels langer. ..... *Stizorhina* (blz. 194).
16. *a.* Onderzijde wit of roomkleurig, met zwarte vlekken bezaaid. ..... *Psophocichla* (blz. 201).
b. Onderzijde nooit met zwarte vlekken bezaaid. ..... 17.
17. *a.* Handpennen (uitgezonderd de 2-3 eerste) en buitenarmpennen wit aan de basis van de binnenvlag (dit kenmerk wordt pas duidelijk bij open vleugel). Vleugeldekvederen met grote witte vlek. ..... *Geokichla* (blz. 198).
b. Handpennen nooit wit aan de basis. Dekvederen nooit witgevlekt. ..... 18.
18. *a.* Romp en bovenstaartvederen eenkleurig met de rug. Terzelfder tijd: keel zwartgevlekt, snavel van de volwassen vogels geel of oranjekleurig, en vleugel langer dan 104 mm. *Turdus* (blz. 203).
b. Al deze kenmerken treffen niet. ..... 19.
19. *a.* Romp en bovenstaartvederen zwartdwarsgestreept of -gevlekt op grauwe tot roodbruine grond. Tevens, vleugel langer dan 95 mm. ..... *Monticola* (blz. 196).
b. Romp en bovenstaartvederen soms dwarsgevlekt of dwarsgestreept, maar dan is de vleugel ten hoogste 80 mm. lang. ..... 20.
20. *a.* Bovenzijde zwartgevlekt op lichtgekleurde grond (vederenzomen). Bovenstaartvederen wit of eveneens gevlekt. ..... *Saxicola* (blz. 184).
b. Bovenzijde eenkleurig, nooit gevlekt. ..... 21.
21. *a.* Romp en bovenstaartvederen wit. ..... *Oenanthe* (blz. 179).
b. Romp en bovenstaartvederen nooit wit. ..... 22.
22. *a.* De vleugel meet ten minste 83 mm. Tarsus langer dan 24 mm. Handpen 2 even lang als pen 5 of langer dan deze; handpen I ten hoogste ietwat langer dan de handdekvederen. .... *Luscinia* (blz. 191).
b. Vleugel meestal korter dan 83 mm. Tarsus korter dan 24 mm. Handpen 2 korter dan pen 5; handpen I merkelijk langer dan de handdekvederen. ..... 23.
23. *a.* Buitenstuurpennen roodbruin, maar apicaal zwart. Geen zwart aan de keel. Handpen 2 korter dan pen 6. Ondervleugeldekvederen wit of roomkleurig. ..... *Cercomela* (blz. 188).
b. Buitenstuurpennen roodbruin, maar ten hoogste met donkere streep aan de buitenvlag. Mannetje in broedkleed met zwarte keel. Handpen 2 langer dan pen 6. Ondervleugeldekvederen oranjerood. ..... *Phoenicurus* (blz. 189).

GENUS ERYTHROPYGIA A. SMITH.

Staart ietwat korter dan de vleugel of soms langer dan deze; behalve de middelste, zijn de stuurpennen roodbruin, met breed, wit einde; de buitenste stuurpen aan iedere zijde merkelijk korter dan de andere pennen; handpen I langer dan de helft van pen 2; 4-5 of 4-6 de langste vliegpennen; snavel nogal fijn, met korte, zwakke mondborstels; een lichtgekleurde wenkbrauwstreep.

Drie soorten komen in onze gebieden voor. Ze worden als volgt onderscheiden :

1. *a.* Dekvederen met witte eindvlek. De borst vertoont min of meer duidelijke grauwe tot zwarte strepen of vlekken. ..... 2.
   b. Dekvederen zonder witte eindvlek. Geen donkere strepen noch vlekken aan de onderzijde. .... *Erythropygia galactotes.*
2. *a.* Borst heel duidelijk zwart- of bruingestreept. Rug merkelijk roodbruin of roestbruin gewassen, de bovenkop grauwbruin. ..... *Er. leucophrys.*
   b. Borst meestal onduidelijk gestreept of met grauwe strepen. Rug donker, weinig verschillend van de kop, ten hoogste naar achteren toe roodbruin gewassen. ..... *Er. Hartlaubi.*

1. - **Erythropygia galactotes** TEMMINCK. — Afb. 135.

Deze soort broedt in Zuid-Europa en Noord-Afrika, tot W. Azië, met uitzondering van één vorm die in Senegal en tot Soedan broedt. Verscheidene vormen worden onderscheiden.

Een enkele vorm is uit onze gebieden bekend, en wel uit het gebied ten westen van het Albert-meer, waar hij op de trek aangetroffen werd.

1 *a.* - **Erythropygia galactotes syriaca** HEMPRICH en EHRENBERG.

Bovenzijde grauwbruinachtig (bij andere vormen van *galactotes* is de bovenzijde roodachtig isabelkleurig gewassen), de romp en de bovenstaartvederen in het geelroodbruin overgaand; vliegpennen grauwbruin tot donkerbruin, de buitenzoom wit of lichtisabelkleurig; grote dekvederen dito gekleurd, de andere gelijk de rug; middelste stuurpennen eenkleurig roodbruin of ten minste apicaal donkerbruin; de andere stuurpennen roodbruin, met zwartbruine band voor het wit einde. Een witte of roomkleurige streep loopt van de snavel boven het oog naar achteren toe; een donkerbruine streep over teugel en oog; krop en lichaamszijden grauwbruinachtig of roodachtig isabelkleurig; het overige van de onderzijde wit of roomkleurig tot bruinachtig; onderstaartvederen roestbruin gewassen. Snavel en poten hoornbruin.

Vleugel: 75-90; staart: 65-80; tarsus: 23-25; snavel: 15-17 mm.

De vorm *syriaca* broedt in Griekenland, Klein-Azië, Syrië. Hij wordt op de trek gevonden tot Oost-Afrika en Noordoost-Congo.

Een enkel exemplaar er van (in onze verzameling) is tot hiertoe uit onze gebieden bekend: het werd op de Ishwa-vlakte, bij Mahagi (*Distr. Kibali-Ituri*), door VRIJDAGH ingezameld op 9 December. De geenszins roodachtige isabelkleurige bovenzijde laat deze vorm gemakkelijk herkennen.

Andere vormen zijn op de trek bekend uit Soedan, Kenya, Uganda, Noordoost-Afrika. De vorm *minor* is een zuiver Afrikaanse vorm, die gevonden wordt van Senegal tot Noordoost-Afrika.

2. - **Erythropygia Hartlaubi** REICHENOW. — Afb. 135.

Deze soort bewoont de savannen, van Kameroen tot Uganda en Kenya, over het noorden en het oosten van onze Kolonie; ze is ook bekend uit Neder-Congo en Noord-Angola. Ze werd beschreven uit Musora, W. Ruwenzori.

Bovenzijde grauwbruin, min of meer donker, tot grauwzwartachtig; de kop donkerder, vooral naar voren toe; naar achteren is de rug min of meer roodbruin gewassen, de bovenstaartvederen roodbruin; dekvederen zwartbruin, de middelste en de grote met witte eindvlek, waardoor twee witte, dwarse strepen getekend worden over de vleugel; vliegpennen zwartbruin, ten hoogste met smalle (ook aan de armpennen) vaalbruine of bruinachtige buitenzoom en witachtige binnenzoom; ondervleugeldekvederen wit, maar gedeeltelijk grauwgevlekt; middelste stuurpennen roodbruin, maar distaal, voor een derde of de helft van de

lengte, zwart, met smalle, witte eindzoom; de buitenpennen roodbruin, met brede, zwarte, apicale band en breed wit einde. Van de teugel loopt een witte streep boven het oog naar achteren toe; een andere witte streep onder het oog; een grauwzwartachtige streep over teugel en wang; keel wit, met grauwe of donkerbruine streep aan iedere zijde; het overige van de onderzijde wit in het midden, de lichaamszijden en de onderstaartvederen grauw of isabelkleurig gewassen, de krop min of meer scherp (soms heel onduidelijk) grauw gestreept of gevlekt. Snavel zwart; poten leiblauw tot grauwachtig vleeskleurig.

Vleugel: 62-70; staart: 55-65; tarsus: 25-28; snavel: 14-16 mm.

Bij de Juv. zijn de vederen van de kop en van de krop min of meer isabelkleurig, met zwartbruine zoom.

Afb. 134. — *Erythropygia leucophrys* VIEILL.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

26 exemplaren in ons bezit.

Distr. Uelé: Malengoya (HUTSEBAUT). — Angodia (HUTSEBAUT). — Poko (CHRISTY).

Distr. Kivu: Biogo (BONNEVIE). — Bulaimu (PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Oude Missiepost St. Gustaaf (PILETTE). — May-ya-Kwenda (PILETTE). — Kibati (PILETTE). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Ngoma (SCHOUTEDEN). — Mugunga (DE WITTE). — Nzulu (DE WITTE). — Butembo (PRIGOGINE). — Butuhu (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Maboya (PRIGOGINE). — Kamituga (PRIGOGINE).

Ruanda-Urundi: Ruvuru-riv., tussen Usumbura en Astrida (FAIN). — Rwinkwavu (LESTRADE).

Andere vindplaatsen: Babonde (CHAPIN). — Rungu (CHAPIN). — Nzoro (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Pawa (CHAPIN). — Ten noordwesten van het Edward-meer (CHAPIN). — Moera (GRAUER). — Irumu (GRAUER). — Nyangabo (EMIN). — Karevia (EMIN). — Mutsora (EMIN). — Luofu (CHAPIN). — Rutegsi (DE WILDE).

3. - **Erythropygia leucophrys** VIEILLOT. — Afb. 134, 136.

Deze soort, de Wipstaart van de Zuid-Afrikaanders, is verspreid over heel Zwart-Afrika en bewoont voornamelijk de savannen. Verscheidene vormen er van worden onderscheiden, waarvan vier in onze gebieden voorkomen.

Bovenkop grauwbruin; bovenzijde eveneens grauwbruin, min of meer donker, maar min of meer fel roodbruin of roestbruin gewassen, vooral naar achteren toe; de bovenstaartvederen roodbruin; kleine

dekvederen met witte eindvlek, waardoor twee witte strepen getekend worden over de vleugel; vliegpennen zwartbruin, met bruinachtige, roestbruinachtige of witte buitenzoom, de armpennen breder gezoomd, de binnenste zelfs helemaal gezoomd; binnenzoom van de vliegpennen wit; middelste stuurpennen ofwel roodbruin met min of meer breed, zwart, eindstuk, ofwel helemaal bruinzwart; de andere stuurpennen of wel eveneens grotendeels roodbruin en slechts apicaal zwart, met witte eindzoom, of wel grotendeels donker gekleurd maar met witte eindzoom. Een witte streep loopt van de snavel boven het oog naar achteren en is van boven zwartgezoomd; een zwarte teugelstreep; een witte streep onder het oog, gevolgd door een zwarte streep; de oordekvederen min of meer roestbruin gewassen; keel wit, aan iedere zijde een zwarte of zwartbruine streep; krop, en meestal de hele borst, wit, met donkerbruine tot zwartbruine of zwarte strepen of vlekken; het buikmidden wit, maar de lichaamszijden en flanken isabelkleurig tot lichtbruin of roestbruin, met of zonder donkere strepen; onderstaartvederen wit of roestbruinachtig; ondervleugeldekvederen wit, grauwzwart gevlekt. Snavel donkerbruin tot zwartbruin, de onderkaak basaal lichtgekleurd; poten licht grauwbruin.

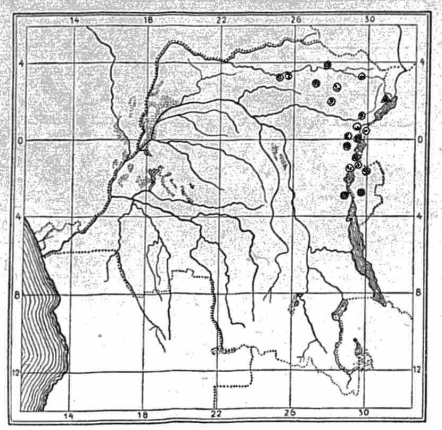

Afb. 135. — Vindplaatsen van *Erythropygia*.
● *Erythropygia Hartlaubi*. ▲ *Erythropygia galactotes*.

Vleugel: 58-77; staart: 50-75; tarsus: 23-28; snavel: 12-17 mm.

Bij de vorm *munda* zijn alle stuurpennen meestal grotendeels donkergekleurd, tot bijna zwart, slechts aan de basis roodbruin, het zwart niet scherp afgetekend van het roodbruin. Bij de drie andere vormen die in onze gebieden voorkomen zijn de stuurpennen grotendeels roodbruin en slechts distaal zwart, en het zwart is meestal goed afgetekend.

3 *a*. - **Erythropygia leucophrys munda** CABANIS.

Deze vorm met donkere staart komt in Neder- en Zuid-Congo en in Angola voor.

Een zestigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Kinshassa/Leopoldstad (CHRISTY).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Ngebolobo (NKELE). — Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Kasai: Merode (WINDMOLDERS). — Tshisika (SCHOUTEDEN).— Luluaburg (CALLEWAERT). — Katombe (VAN ASSCHE). — Macaco/Luebo (SCHOUTEDEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Hemptinne (WINDMOLDERS). — Luluaburg (WINDMOLDERS).

Distr. Sankuru: Kabinda (WINDMOLDERS). — Gandajika (WINDMOLDERS). — Lusambo (WINDMOLDERS). — Kasansa (VAN ASSCHE).

Distr. Lualaba: Dilolo (HUTSEBAUT). — Kasaji (FISHER).

Andere vindplaats: Boma (CHAPIN).

3 *b*. - **Erythropygia leucophrys ruficauda** SHARPE.

Deze vorm is bekend van Loango over Midden-Congo tot Uelé en Ituri. Hij komt voor in opene plaatsen van het woud.

22 exemplaren in ons bezit.

Distr. Congo-Ubangi: Likimi (COLLART). — Gele (VRIJDAGH). — Gemena (VRIJDAGH).

Distr. Uelé: Bambesa (VRIJDAGH). — Buta (HUTSEBAUT). — Paulis (ABBELOOS). — Titule (HUTSEBAUT).

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS). — Esongo (DUPUIS). — Boende (WIJNANTS). — Yokolo Moma (HERROELEN). — Ikela (HERROELEN). — Bionga (HERROELEN).

Andere vindplaatsen: Manyanga (BOHNDORFF). — Yambuya (JAMESON). — Avakubi (CHAPIN). — Panga (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Ipoto (EMIN).

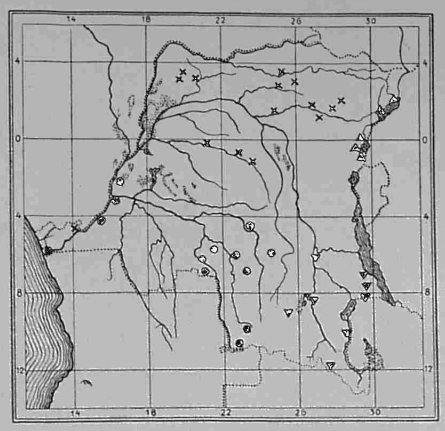

Afb. 136. — Vindplaatsen van *Erythropygia leucophrys*
⊛ *Erythr. leuc. ruficauda.* × *Erythr. leuc. munda.*
△ *Erythr. leuc. Vansomereni* ▽ *Erythr. leuc. zambeziana.*

3 *c*. - **Erythropygia leucophrys Vansomereni** SCLATER.

Deze vorm komt voor in Uganda en langs onze oostelijke grens. De rug ziet er meer roodbruin uit dan bij *ruficauda*; onderzijde breed zwartgestreept.

9 exemplaren in onze verzameling, ook uit Uganda.

Distr. Kivu: Lubero (HACKARS).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Nyamsamsi (EMIN). — Katwe (CHAPIN). — Kasali-berg (CHAPIN). — Noord-Ruanda (MECKLEMBURG). — Rutshuru-vlakte (GRAUER). — Ten westen van het Edward-meer (GRAUER).

3 *d*. - **Erythropygia zambeziana** SHARPE.

Nauw verwant met de vorige vorm. Komt voor in Katanga, Rhodesië, Portugees Oost-Afrika en Nyasaland. CHAPIN beschouwt *kabalii* WHITE als een synoniem van *zambeziana*.

14 exemplaren.

Distr. Lualaba: Kinda (DE BAILLET). — Kayoyo (LYNES).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Kasenga (DE WITTE).

Distr. Tanganika: Kabalo (SCHOUTEDEN). — Mpala (STORMS). — Kiambi (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Musosa (BREDO). — Lulenga (ROCKEFELLER en MURPHY). — Boudewijnstad (ROCKEFELLER en MURPHY). — Lufira-riv. (NEAVE). — Lufupa-riv. (NEAVE). — Upemba-Park (VERHEYEN).

GENUS TYCHAEDON RICHMOND.

Dit genus is nauw verwant met *Erythropygia*, waartoe zijn soorten ook wel gerekend worden. Verschilt vooral door zwarte keelstrepen en door een witte basis aan de handpennen; geen witte eindvlek aan de dekvederen.

Twee soorten zijn bekend :

1. *a.* Oordekvederen grauw; krop grauw gewassen; onderzijde nergens kaneelbruin noch roestbruin. ..... *Tychaedon leucosticta.*
   b. Oordekvederen roestbruin; krop, borst en flanken isabelbruin, kaneelbruin of roestbruin. .... *Tych. barbara.*

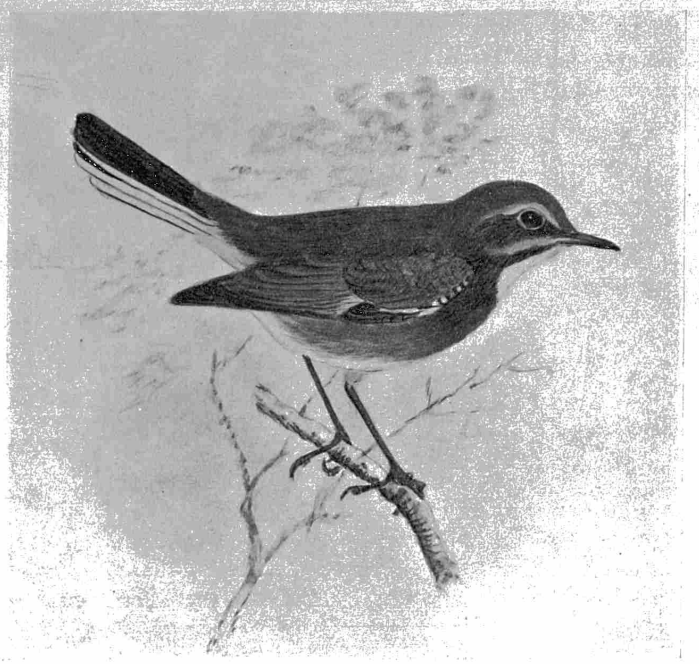

Afb. 137. — *Tychaedon barbata* FINSCH en HARTLAUBI.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

1. - **Tychaedon barbata barbata** FINSCH en HARTLAUB. — Afb. 137-138.

De soort is verspreid van Angola over Rhodesië en Katanga tot Oost-Afrika en Zululand. De typische vorm is bekend van Angola tot het Nyasa-meer; in onze Kolonie komt hij veel voor in het zuiden, in het struikgewas van de savanne. Dit is de Gebaarde-Janfrederik van Zuid-Afrika.

Bovenzijde en bovenkop grauwbruin, min of meer donkergekleurd, de romp soms roodbruin gewassen, de bovenstaartvederen roodbruin; dekvederen grauw, witgevlekt aan de vleugelboeg; alula zwartgrauw, witgezoomd; vliegpennen donker grauwbruin, de handpennen met witte of grijze buitenzoom, de armpennen grauw of grauwbruin gezoomd; de handpennen wit aan de basis van de buitenvlag, waardoor een witte band getekend wordt op de vleugel, buiten de dekvederen; alle vliegpennen met witte binnenzoom; middelste stuurpennen grauwbruin, de andere pennen zwartbruin tot zwart, apicaal breed wit, de buitenste wit, met zwartbruine basis. Kop soms duidelijk roestbruin gewassen aan de basis van de snavel; teugels zwart; oordekvederen roestbruin; een witte streep loopt van de teugel boven het oog naar achteren en is van boven zwart of grauwzwart gezoomd; een witte streep aan de onderrand van het oog; wangen en oordekvederen roestbruin; keel wit, naar achteren toe in het grauw overgaand, en met een grauwe of grauwzwarte streep aan

iedere zijde; krop, borst van voren en lichaamszijden isabelbruin tot kaneelbruin of roestbruin, het buikmidden wit; onderstaartvederen lichtisabelkleurig of roomkleurig; ondervleugeldekvederen wit, met zwartgrauwe vlekken aan de vleugelrand. Snavel donkerbruin; poten vleeskleurig.

Vleugel: 73-85; staart: 59-70; tarsus: 24-26; snavel: 14-15 mm.

50 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Manyema: Dogodo-riv. (PILETTE).

Distr. Tanganika: Kiambi (DE WITTE). — Mpala (STORMS). — Tembwe (SCHOUTEDEN).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Elisabethstad (RICHARD). — Kalule-riv. (NEAVE). — Nieuwdorp (LEGROS).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER). — Kanzenze (DE WITTE). — Kinda (DE BAILLET). — Kansenia (DE WITTE). — Kinona (DEWIT).

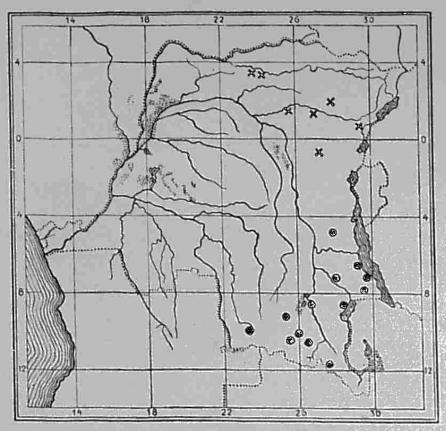

Afb. 138. — Vindplaatsen van *Tychaedon*.
● *Tychaedon barbata* × *Tych. leucosticta*.

Andere vindplaatsen: Kambove (NEAVE). — Opper-Lualaba-riv. (NEAVE). — Lufupa-riv. (NEAVE). — Lukonzolwa (ASCENSO). — Kasoko (ROCKEFELLER en MURPHY). — Upemba-park (VERHEYEN).

2. - **Tychaedon leucosticta** SHARPE. — Afb. 138.

Deze soort is bekend van Sierra-Leone tot Angola, enerzijds, tot de Semliki-vallei, anderzijds.

Een enkele vorm is uit onze gebieden bekend. Hij wordt er in het noordelijke woudgebied aangetroffen.

2 *a*. - **Tychaedon leucosticta Collsi** ALEXANDER.

Bovenkop en bovenzijde grauwbruin, de romp en de bovenstaartvederen roodbruin; dekvederen zwartachtig, de middelste grauw gewassen; vliegpennen zwart, de basis van de buitenvlag van de handpennen wit, waardoor een witte band getekend wordt over de vleugel; de binnenste armpennen gelijk de rug; stuurpennen grauwzwart, alle pennen basaal roodbruin en apicaal wit, met uitzondering van de twee middelste. Oordekvederen grauw; een brede, witte streep loopt van de snavel af boven het oog naar achteren toe en is van boven zwartgezoomd; onder het oog, een witte streep, daaronder een zwarte; kin en keel wit, met smalle grauwzwarte zijstrepen; borst wit, maar krop grauw gewassen (roestkleurig bij de typische vorm), de zijden en de flanken donkerder aldus; ondervleugeldekvederen, onderstaartvederen en okselvederen wit. Snavel zwartachtig; poten vleeskleurig.

Vleugel: 70-83; staart: 54-67; tarsus: 23-27; snavel: 16-19 mm.

Geen exemplaar in onze verzameling.

Bekende vindplaatsen: Libokwa (ALEXANDER). — Beni (GRAUER). — Avakubi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Babeyru (CHAPIN). — Manamama (CHAPIN). — Ayena (CHAPIN). — Banalia (CHAPIN). — Ibambi (CHAPIN). — Angu (SCHUBOTZ). — Angumu (CHAPIN).

2 *b*. - **Tychaedon leucosticta Reichenowi** HARTERT.

Deze vorm is bekend uit Angola en zou misschien in het zuiden van Belgisch Congo kunnen voorkomen.

Bij deze vorm is eveneens de krop grauw gewassen; de rug is grauwer getint, de bovenstaartvederen zijn olijfbruin tot okerbruin gekleurd.

CHAPIN geeft de volgende afmetingen voor het enige bekende stuk, een mannetje: vleugel: 82; staart: 74; tarsus: 27.5; snavel: 18 mm. De staart is dus merkelijk langer dan bij *Collsi*.

GENUS ALETHE CASSIN.

Snavel recht, zijdelings compres, gekield, met eindhaak; staart ietwat afgerond, duidelijk korter dan de vleugel; handpen I ongeveer even lang als de helft van 2, 4-5 of 4-6 de langste handpennen. Mondborstels nogal kort. Geen roodbruin noch wit aan de stuurpennen.

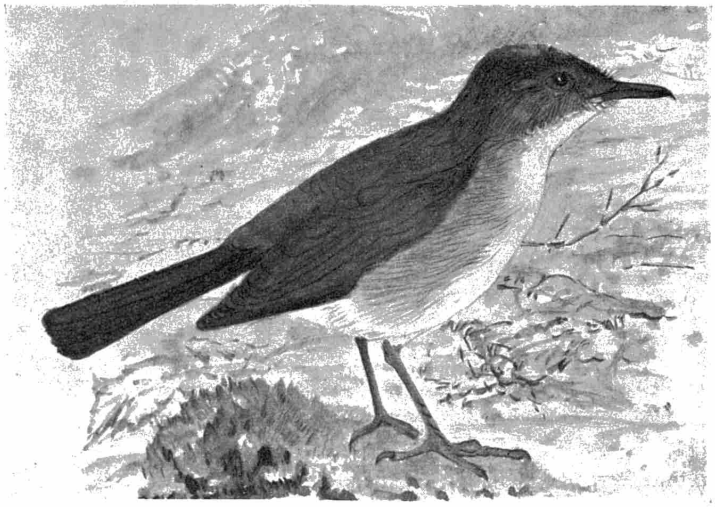

Afb. 139. — *Alethe castanea* CASSIN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Drie soorten komen voor :

1. *a*. De bovenkop vertoont een gele tot oranjeroodbruine middenvlek of -streep. .. *Alethe castanea*.
   b. Geen dergelijke vlek noch streep. ..... 2.
2. *a*. Bovenkop bruingrauw tot zwartgrauw; smalle grauwwitte wenkbrauwstreep; kin zwart, keel wit. ..... *Al. poliocephala*.
   b. Bovenkop zwart, kopzijden breed grijs; kin donkergrauw, keel roodbruin. ..... *Al. poliophrys*.

1. - **Alethe castanea** CASSIN. — Afb. 139-140.

Dit is een woudbewonende soort, die van Nigeria tot Kameroen, Belgisch Congo en Uganda wordt gevonden. Twee vormen er van worden in onze gebieden aangetroffen.

Deze Vogel wordt vooral op de grond gezien, waar hij zijn voedsel zoekt. Zoals CHAPIN het noteerde, worden de *Alethe castanea* veel aangetroffen in de buurt van de kolonnen Rode Mieren die het woud door-

lopen; ze voeden zich echter voornamelijk met Insecten die door de Mieren worden opgejaagd, niet met de Mieren zelf.

Bovenkop en bovenzijde min of meer donker kastanjeroodbruin tot olijfroodbruin, met een overlangse lichtroodbruine, gele, oranjeroodbruine of oranjekleurige middenstreep of -vlek over de bovenkop; kopzijden leigrauw tot beven de ogen; teugels, keelzijden en krop, ten minste aan de zijden, lichaamszijden en schenen, eveneens leigrauw; het overige van de onderzijde, de onderstaartvederen en de ondervleugeldekvederen wit of ietwat roomkleurig; vliegpennen en stuurpennen donkerbruin tot zwartbruin, de buitenzoom gekleurd gelijk de rug. Snavel zwart; poten loodgrauw of donkergroen.

Vleugel: 85-98; staart: 62-82; tarsus: 25-26; snavel: 15-17 mm.

Bij de Juv. zijn de vederen van kop, rug, romp oranjebruin met zwarte zoom; een dito eindvlek aan de zwarte dekvederen, soms ook aan de armpennen. Onderzijde kaneelkleurig, de keel lichter gekleurd, de vederen van de borst, en min of meer ook van de buik, zwartgezoomd.

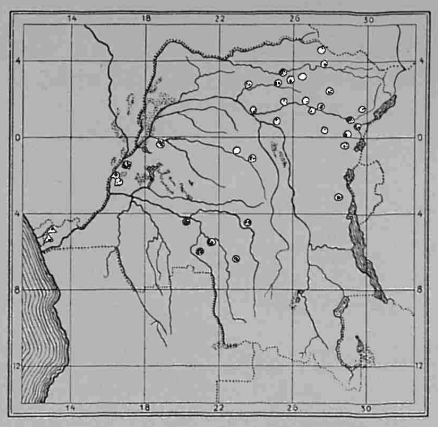

Afb. 140. — Vindplaatsen van *Alethe castanea*.

1 *a*. - **Alethe castanea castanea** Cassin.

De typische vorm van *Alethe castanea* wordt in onze Kolonie slechts in Mayumbe aangetroffen. Hij verschilt van de volgende vorm door een levendiger roodbruingekleurde bovenzijde. Hij is verder bekend van Nigeria tot Gaboen.

13 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Temvo (Lance). — Ganda Sundi (Schouteden).

Geen andere vindplaats is bekend.

1 *b*. - **Alethe castanea Woosnami** Ogilvie-Grant.

Dit is de vorm die het oerwoud bewoont, van Midden-Congo tot Kasai, enerzijds, tot het oosten en tot Uganda, anderzijds; in het bergwoud komt hij niet voor.

70 exemplaren in ons bezit.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (Schouteden). — Bolobo (Nkele). — Mongende (Schouteden).

Distr. Tshuapa: Bokungu (Dupuis). — Bokuma (Lootens). — Isuki (Herroelen). — Itinaokoka (Herroelen). — Itinaokoka (Herroelen). — Isuki (Herroelen). — Yakolele (Dupuis).

Distr. Stanleystad: Yangambi (Vrijdagh). — Panga (Schouteden). — Nawa-riv. (Schouteden).

Distr. Uelé: Ibembo (Hutsebaut). — Buta (Hutsebaut). — Zobia (Hutsebaut). — Poko (Christy). — Titule (Hutsebaut). — Mauda (Schouteden). — Kifuku Nawa-riv. (Schouteden).

Distr. Kivu: Kamituga (Prigogine). — Mobissio (Dyleff). — Lutunguru (Prigogine). — Lundjulu (Schepens). — No Man's land Lindi (Piette). — Lowa/Lindi (Pilette).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Kabwe (WINDMOLDERS). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Belenge (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Irumu (WOOMAN). — Beni (GRAUER). — Moera (GRAUER). — Mawambi (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Avakubi (J. BEQUAERT). — Basoko (CHAPIN). — Banalia (CHAPIN). — Penge (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Lukolela (CHAPIN).

2. - **Alethe poliocephala** BONAPARTE. — Afb. 141 en 143.

Deze soort is bekend van Sierra-Leone tot Gaboen en Angola, enerzijds, over Noord-Angola tot Uganda en Tanganyika, anderzijds. Ze bewoont het woud, ook het bergwoud. Verscheidene vormen worden onderscheiden; twee werden uit onze gebieden vermeld; een andere zal er misschien ook wel ontdekt worden. De typische vorm bewoont Fernando Po.

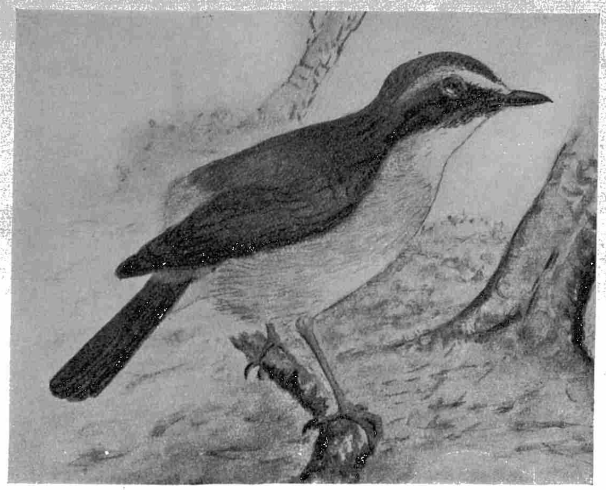

Afb. 141. — *Alethe poliocephala* BONAPARTE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Bovenkop en kopzijden bruingrauw tot zwartgrauw, soms donkerolijfkleurig, een witte, of bruinachtige, of eerst witte, dan grauwwitte streep loopt van de teugel boven het oog naar achteren toe; teugels zwartachtig; bovenzijde kastanjeroodbruin, min of meer levendig gekleurd; vliegpennen zwartbruin, de buitenzoom gelijk de rug; stuurpennen zwartbruin. Onderzijde, onderstaartvederen, ondervleugeldekvederen roomkleurig, de kin zwart, de keel en meestal het buikmidden wit, de krop en de lichaamszijden min of meer lichtgeelbruin gewassen en meestal fijn grauwdwarsgestreept; oordekvederen gelijk de kopzijden of roestolijfbruin tot zwartgrauw. Snavel zwart; poten vleeskleurig.

Vleugel: 80-100; staart: 54-64; tarsus: 23-28; snavel: 15-17 mm.

Bij de Juv. zijn de vederen van de kop kaneelkleurig tot oranjeroestbruin, met zwarte zoom; dekvederen met oranjekleurige, zwartgezoomde eindvlek; keel lichtgeelbruinachtig tot kaneelkleurig, de krop eveneens, de vederen met zwarte zijzomen; buik bijna wit.

2 *a*. - **Alethe poliocephala Alexanderi** SHARPE.

Deze vorm is bekend van Kameroen tot Gaboen, maar ook uit het noordwesten van Angola. Hij kan dus gezocht worden in het Mayumbse woud. De vleugel van het mannetje meet 87-95 mm., deze van het wijfje 86-91 mm.

2 *b*. - **Alethe poliocephala Carruthersi** OGILVIE-GRANT.

Deze vorm komt voor in het Noorden en het Oosten van Congo en wordt ook in Zuidoost-Soedan, in Ugan-

da en tot ten westen van Elgon gevonden. Hij komt ook in het bergwoud voor. De vleugel van het mannetje meet 84-93 mm., deze van het wijfje 80-85 mm.

34 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Poko (CHRISTY). — Kifuku Nawa-riv. (SCHOUTEDEN). — Api (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Kilo (THÉLIE). — Bondo Mabe (SCHOUTEDEN). — Loda-woud, Aboro-berg (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Beni/Lubero (DEBATTY). — Bilolo (DYLEFF en DANDOY). — No Man's land Lindi (PIETTE). — Beni (BORGERHOFF). — Moera (BONNEVIE). — Tungudu (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Biakiri (PRIGOGINE). — Butembo (VERMEERSCH). — Kabobo-berg (PRIGOGINE).

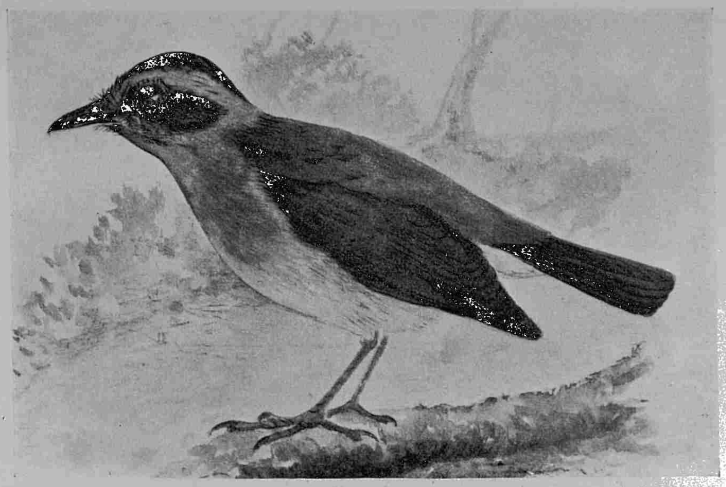

Afb. 142. — *Alethe poliophrys* SHARPE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Andere vindplaatsen: Iri-riv. (CHRISTY). — Angu (SCHUBOTZ). — Mawambi (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Irumu (GRAUER). — Avakubi (CHAPIN). — Penge (CHAPIN). — Babeyru (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Butahu (DE WILDE). — Biangolo (DE WILDE). — Nganzi (DE WILDE).

De vleugel van het Kabobo-exemplaar bereikt 93.5 mm., maar ook andere exemplaren hebben ongeveer even lange vleugels: een exemplaar uit Moera, bij voorbeeld, meet 92.5 mm.

2 *c*. - **Alethe poliocephala kungwensis** MOREAU.

MOREAU heeft deze vorm beschreven uit het Kungwebergwoud, aan de oostelijke oever van het Tanganika-meer. Hij zal misschien aan de westelijke oever, op het Marungu-gebergte, teruggevonden worden. De vleugel van het mannetje meet 96-101 mm., die van het wijfje 94-97 mm.

2 *d*. - **Alethe poliocephala ufipae** MOREAU.

MOREAU beschreef deze vorm uit het Mbisi-woud, in de buurt van het Rukwa-meer (Tanganyika Territory). VERHEYEN heeft onlangs *ufipae* vermeld voor het Upemba Park (*Distr. Lualaba*). Vleugel van het mannetje: 100 mm., van het wijfje: 92-95 mm.

Bekende vindplaatsen: Pelenge (VERHEYEN). — Kabwe (VERHEYEN). — Munoi (VERHEYEN).

3. - **Alethe poliophrys** SHARPE. — Afb. 142-143.

Dit is een bewoner van het bergwoud. Hij wordt aangetroffen in Oost-Congo en in Uganda, vooral in het struikgewas.

Bovenkop zwart (de vederen basaal grijs); een brede, grijze wenkbrauwstreep loopt, aan iedere zijde, van de snavel tot aan de nek, kopzijden en teugels loodgrauw; bovenzijde mooi kastanjeroodbruin, min of meer donker, de romp en vooral de bovenstaartvederen levendiger roodbruingekleurd; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom gelijk de rug; stuurpennen donkerolijfbruin, de buitenvlag roodbruin gewassen; keel en krop levendig roodbruin, de kin grauw; het overige van de onderzijde wit, maar de borst en de flanken min of meer intens grauw gewassen. Snavel zwart; poten roodachtig wit of vleeskleurig.

Vleugel: 90-105; staart: 65-75; tarsus: 29-30; snavel: 18-21 mm.

Bij de Juv. zijn de kopvederen oranjegeel met zwarte zoom; de vederen van de rug en de dekvederen eveneens zwartgezoomd op oranjegele tot roodbruine grond; keel en zelfs buik geelbruinachtig tot oranjegeel, de vederen zwartgezoomd.

37 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Lulenga (SCHOUTEDEN). — Burunga (SCHOUTEDEN). — Ruwenzori (Ruwenzori Expedition). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Nzombe (PRIGOGINE). — Mwana (PRIGOGINE). — Lukundu (PRIGOGINE). — Lubango (PRIGOGINE). — Bitakongo (PRIGOGINE). — Manzia (PRIGOGINE).

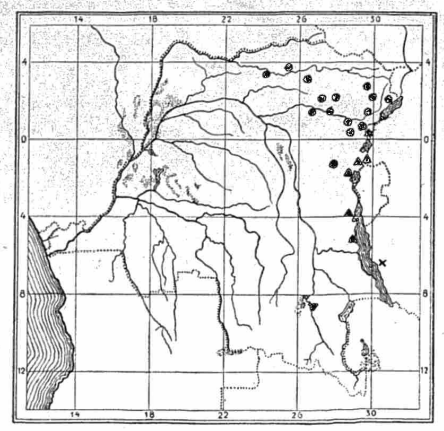

Afb. 143. — Vindplaatsen van *Alethe poliocephala* en *Al. poliophrys*.
● *Alethe poliocephala Carruthersi*. ▼ *Al. polioceph. ufipae*.
× *Al. polioceph. kungwensis*. ▲ *Al. poliophrys*.

Ruanda-Urundi: Rugege-woud (FAIN).

Andere vindplaatsen: Ten oosten van de Rutshuru-vallei (GRAUER). — Mbwahi (BABAULT). — Mangwa (DE WILDE). — Kiniamakue (DE WILDE). — Kanyabisika (DE WILDE). — Nyabukoko (DE WILDE). — Kabobo (BREDO).

GEN. SHEPPARDIA HAAGNER.

Handpen I even lang als of langer dan de helft van pen 2; 3 langer dan 2; stuurpennen donkergekleurd, maar roestbruin ten minste aan de basis; mondborstels lang, even lang of bijna even lang als de snavel; onderzijde oranjekleurig.

Eén enkele soort.

1. - **Sheppardia cyornithopsis** SHARPE. — Afb. 144 en 145.

De verspreiding van deze soort loopt van Sierra-Leone tot Belgisch Congo, Soedan, Uganda: ze wordt slechts in het woud en vooral in het struikgewas aangetroffen.

Bovenzijde olijfbruin maar min of meer roodbruin gewassen, vooral naar de romp toe; de bovenstaartvederen roestbruin tot roodbruin; de bovenkop donkerder dan de rug, de kopzijden grauw gewassen; een korte, min of meer duidelijke, grijze streep loopt van de snavel tot boven het oog (de vederen zijn basaal

wit); vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom gelijk de rug, de binnenzoom wit; stuurpennen donkerchocoladebruin, de buitenzoom roestbruinachtig, ten minste aan de basis; de gehele onderzijde, van de kin af, is oranjekleurig, min of meer intens gekleurd, de zijden eveneens of wel bruin gewassen; onderstaartvederen wit of ietwat roestkleurig gewassen; schenen grauw; ondervleugeldekvederen licht oranjeroestkleurig. Snavel zwart of zwartgrauw; poten lichtblauwachtig tot lichtvioletkleurig of grauwwit.

Afb. 144. — *Sheppardia cyornithopsis* SHARPE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Vleugel: 65-80; staart: 44-57; tarsus: 21-26; snavel: 11,5-16 mm.

Bij de Juv. zijn de vederen van de kop en de dekvederen oranjekleurig met zwarte zoom; keel en krop zijn oranjegeel, de vederen zwartgezoomd; buik wit.

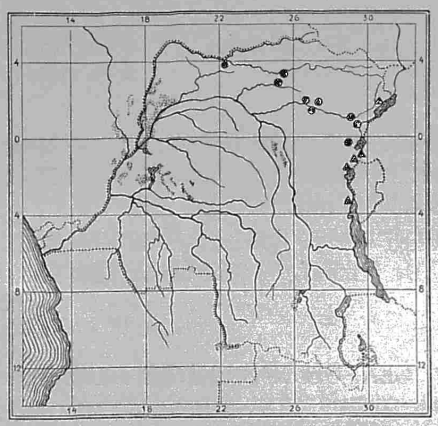

Afb. 145. — Vindplaatsen van *Sheppardia cyornithopsis*.
● *Sheppardia cyorn. Lopezi.* ▲ *Shepp. cyorn. aequatorialis.*

Twee vormen komen in onze gebieden voor; een derde zou er misschien ook kunnen aangetroffen worden. De reeds bekende vormen zijn: vooreerst *Lopezi*, die het noordoosten bewoont en bruingewassen lichaamszijden heeft; dan *aequatorialis* die het bergwoud van Oost-Congo bewoont en die oranjekleurig gewassen lichaamszijden heeft. De typische vorm, *cyornithopsis*, zou misschien in Mayumbe kunnen voorkomen: de lichaamszijden zijn eveneens roestkleurig; wij bezitten deze vorm uit Kameroen (BATES).

1 *a*. - **Sheppardia cyornithopsis aequatorialis** JACKSON.

Deze vorm bewoont het bergwoud van Oost-Congo, Uganda, Oost-Afrika.

5 exemplaren zijn in ons bezit.

Distr. Kivu : Lulenga (SCHOUTEDEN). — Burunga (SCHOUTEDEN). — Ten westen van Ngoma (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: ten O. van de Rutshuru-vlakte (GRAUER). — Djugu (CHAPIN). — Mateli bij Uvira (ROCKEFELLER en MURPHY).

1 *b*. - **Sheppardia cyornithopsis cyornithopsis** SHARPE.

Deze vorm is tot hiertoe slechts bekend uit Kameroen en Gaboen. Hij zal misschien in het Mayumbs woud gevonden worden.

1 *c*. - **Sheppardia cyornithopsis Lopezi** ALEXANDER.

Deze vorm bewoont het woud van Oost- en Noordoost-Congo.

19 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Stanleystad: Panga (SCHOUTEDEN).

Distr. Uele: Buta (HUTSEBAUT).

Distr. Kivu: Lundjulu (PRIGOGINE). — Lundjulu (SCHEPENS). — Niabisanda (PRIGOGINE). — Kakanda (PRIGOGINE). — Ubilo (DYLEFF en SCHEPENS). — Kamituga (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Libokwa (ALEXANDER). — Beni (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Avakubi/Ngayu (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN).

GEN. BESSONORNIS SMITH.

Handpen I langer dan de helft van 2; mondborstels zwak, veel korter dan de snavel; een witte wenkbrauwstreep; stuurpennen chocoladebruin, de buitenste levendiger gekleurd.

Eén enkele soort.

1. - **Bessonornis Archeri** SHARPE. — Afb. 146 en 147.

Deze soort wordt slechts in het struikgewas van het bergwoud aangetroffen, in het oosten van onze Kolonie.

Bovenzijde olijfroodbruin tot olijfgeelbruin, min of meer roodbruin gewassen, de bovenstaartvederen roodbruin; kop donkerder gekleurd; een witte wenkbrauwstreep loopt van de snavel tot achter het oog; een zwarte teugelstreep; kopzijden zwartbruin; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom van de handpennen veeleer grauw, deze van de armpennen gelijk de rug; stuurpennen donker rood- of chocoladebruin, de buitenste nauwelijks minder donker; kin zwart, of wit in het midden; het overige van de onderzijde oranjeroestkleurig, slechts bij uitzondering ietwat wit aan het buikmidden; ondervleugeldekvederen lichtroodbruin. Snavel zwart; poten bruin.

Vleugel: 70-78; staart: 60-64; tarsus: 25-30; snavel: 14-16 mm.

Twee vormen worden onderscheiden: *Archeri Archeri* heeft weinig wit aan de kin en het buikmidden vertoont gewoonlijk geen wit; *Archeri albimentalis* heeft een witte kin en het buikmidden is min of meer wit.

1 *a*. - **Bessonornis Archeri albimentalis** SASSI.

Deze vorm wordt slechts gevonden in het bergwoud ten noordwesten van het Tanganika-meer en ten westen van de Ruzizi.

7 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Luiko (PRIGOGINE). — Karungu (PRIGOGINE). — Nzombe (PRIGOGINE). — Muusi (PRIGOGINE). — Bitakongo (PRIGOGINE). — Ten W. van Baraka (PAUWELS). — Mwana (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Mt. Kandashomwa (ROCKEFELLER en MURPHY). — Luvumba (ROCKEFELLER en MURPHY).

1 *b*. - **Bessonornis Archeri Archeri** SHARPE.

Deze vorm wordt gevonden van het Ruwenzori-gebergte tot aan het Rugege-woud in Ruanda. 15 exemplaren in ons bezit.

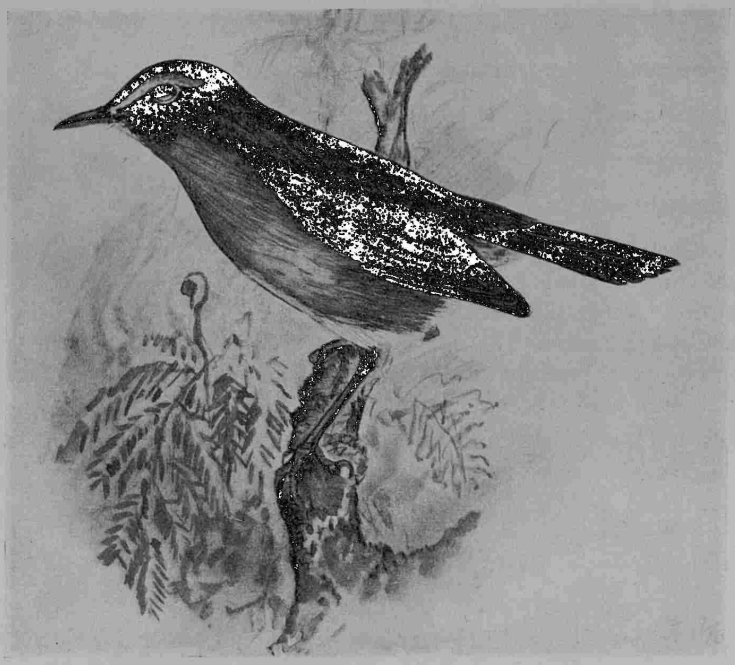

Afb. 146. — *Bessonornis Archeri* SHARPE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

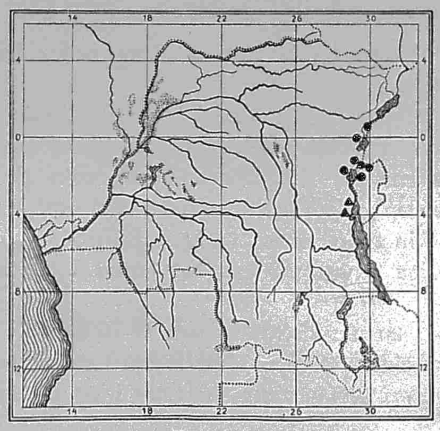

Afb. 147. — Vindplaatsen van *Bessonornis Archeri*.
● *Bess. Arch. Archeri*. ▲ *Bess. Arch. albimentalis*.

Distr. Kivu: Lulenga (SCHOUTEDEN). — Burunga (SCHOUTEDEN). — Kundhuru ya Tshuve (DE WITTE).

Ruanda-Urundi: Nya Muzinga (SCHOUTEDEN). — Muhavura, Burambi (DE WITTE). — Ngandomeer (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Ruwenzori (MECKLEMBURG). — Sabinyo-vulkaan (GYLDENSTOLPE). — Kibati (GYLDENSTOLPE). — Mikeno (GYLDENSTOLPE). — Karisimbi (GYLDENSTOLPE). — Mbwahi (BABAULT). — Kikere (DE WITTE). — Mulu (CHAPIN). — Rugegewoud (GRAUER).

GEN. STIPHRORNIS HARTLAUB.

Snavel stevig, met eindhaakje; mondborstels kort; handpen I ongeveer even lang als de helft van 2; staart veel korter dan de vleugel, dwars afgesneden; onderzijde grotendeels goudgeel tot oranjeroodbruin gekleurd; stuurpennen donkergekleurd.

Eén enkele soort.

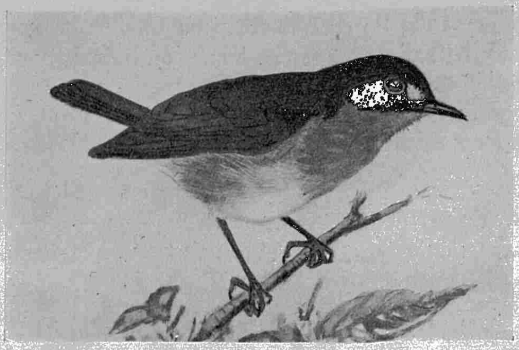

Afb. 148. — *Stiphrornis erythrothorax* HARTLAUB.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

1. - **Stiphrornis erythrothorax** HARTLAUB. — Afb. 148 en 149.

Deze soort bewoont het regenwoud, van Sierra-Leone tot Belgisch Congo en tot Uganda; in het bergwoud komt ze niet voor. Ze wordt vertegenwoordigd door verscheidene vormen, waarvan er twee bekend zijn uit onze gebieden; een derde zal er waarschijnlijk ook gevonden worden.

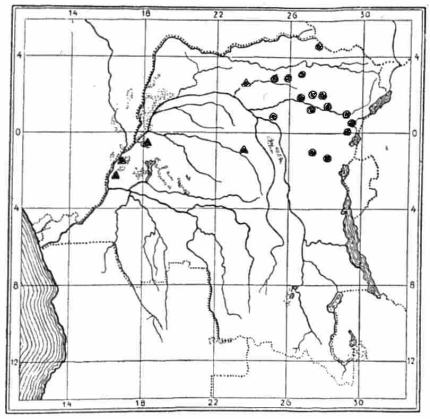

Afb. 149. — Vindplaatsen van *Stiphrornis erythrothorax*.
● *Stiphr. erythr. mabirae.* ▲ *Stiphr. erythr. xanthogaster.*

Bovenzijde donkerolijfgroen- of -bruin tot leigrauw en min of meer olijfgroen gewassen, de kop donkerder, soms grauwzwart; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom gelijk de rug; stuurpennen donkerbruin, bovenstaartvederen ietwat groen of olijfgroen gewassen; de kopzijden min of meer donkerleigrauw gekleurd, of zwartgrauw tot zwart, vooral de oordekvederen; een zuiver witte vlek vóór het oog; keel en borst min of meer intens gekleurd, van goudgeel tot oranjeroodbruin; buik wit of min of meer roomkleurig tot geel; onderstaartvederen en ondervleugeldekvederen wit tot geel; lichaamszijden grauw. Snavel zwart; poten lichtvleeskleurig.

Vleugel: 59-72; staart: 30-45; tarsus: 20-24; snavel: 12-14 mm.

De Juv. heeft roestkleurige eindvlekken aan de dekvederen en armpennen; keel wit van voren; lichtoranjeroodbruin naar achteren toe, met grauwe vederenzoom.

De twee vormen die in onze gebieden kunnen voorkomen zijn de volgende. Een er van is meestal min of meer olijfkleurig aan de bovenzijde: *xanthogaster*; de andere, *gabonensis*, heeft een leigrauwe bovenzijde en bovenkop.

1 *a*. - **Stiphrornis erythrothorax gabonensis** SHARPE.

Deze vorm is bekend van Fernando Po en Kameroen tot Gaboen en komt misschien ook in Mayumbe voor. Hij wordt gemakkelijk herkend aan de leigrauwe kleur van bovenkop en bovenzijde.

Wij bezitten deze vorm uit Kameroen: Kribi (BATES).

1 *b*. - **Stiphrornis erythrothorax xanthogaster** SHARPE (*mabirae* JACKSON).

CHAPIN maakt onderscheid tussen de vormen *xanthogaster* SHARPE en *mabirae* JACKSON: deze laatste zou wat dieper gekleurd zijn aan de hals, en de bovenzijde zou er meer olijfkleurig uitzien. Het onderzoek van onze reeks exemplaren laat mij niet toe de twee vormen te herkennen: donkergekleurde exemplaren bezitten wij evengoed uit de streek van Bolobo als uit Uelé.

De vorm *xanthogaster* wordt aangetroffen van het binnenland van Kameroen tot Midden-, Noord- en Oost-Congo en Uganda, in het dicht woud.

30 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Botanankasa (NKELE). — Keseki (NKELE).

Distr. Tshuapa: Ikengo (SCHOUTEDEN). — Lukolela (BELLEFROID). — Ikela (DUPUIS). — Belinga (HERROELEN). — Ikombi (HERROELEN). — Lokoleteko (HERROELEN). — Bomandja (HERROELEN). — Yalokele (DUPUIS).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Zobia (HUTSEBAUT). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Poko (CHRISTY). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Kifuku Nawa-riv. (SCHOUTEDEN).

Distr. Stanleystad: Panga (CHRISTY). — Yangambi (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: No Man's land Lindi-riv. (PIETTE). — Biogo (BONNEVIE). — Bilolo (DYLEFF en DANDOY).

Andere vindplaatsen: Ulike (EMIN). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Avakubi (CHAPIN). — Penge (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Babeyru (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Mawambi WOLLASTON). — Ukaika (GRAUER).

Bij sommige mannetjes is de buik buitengewoon fel oranjerood gekleurd.

GENUS POGONOCICHLA CABANIS (*Tarsiger* auct.).

Dit zijn Turdiden die onmiddellijk herkend worden aan de kleur van de buitenstuurpennen, die ten minste gedeeltelijk mooi geel zijn gekleurd. Handpen I ten minste even lang als de helft van pen 2; handpennen 3-6 de langste vliegpennen, 2 ongeveer even lang als 10; snavel zwak, recht, ietwat afgeplat; enkele stevige mondborstels, die soms even lang zijn als de snavel. Mooie vogels, bewoners van het bergwoud in Tropisch Afrika.

Eén enkele soort.

1. - **Pogonocichla stellata** VIEILLOT. — Afb. 150 en 151.

Dit is een soort die wordt gevonden van Zuid-Afrika tot Oost-Afrika en Oost-Congo, waar ze in het bergwoud te vinden is. Verscheidene vormen worden onderscheiden, waarvan een enkele in onze gebieden voorkomt. MOREAU heeft onlangs deze vormen kritisch onderzocht. Hij heeft kunnen uitmaken dat niet alleen de volwassen vogels maar ook de vogels in overgangskleed kunnen onderscheiden worden.

Deze vogels vertonen inderdaad, zoals trouwens veel andere Turdiden, twee verschillende uitzichten : het volwassen kleed, waar bovenzijde en onderzijde niet gevlekt zijn, en een ander kleed, of jongkleed, waar bovenzijde en onderzijde een eigenaardige vlekking vertonen. Overgangen tussen de twee worden natuurlijk gevonden.

Bij volwassen vogels is de bovenzijde grotendeels olijfgroen tot olijfgeelgroen, maar de bovenkop is donkerleigrauw of grauwblauw; de romp en de bovenstaartvederen zijn mooi goudgeel of geel; een zilverwitte vlek vóór ieder oog; vliegpennen asgrauw tot grauwbruin, met olijfgroene of blauwgrauwe buitenzomen, de dekvederen blauwgrijs; stuurpennen zwart, bij de meeste vormen min of meer breed geel, oranjegeel of bruingeel aan de basis van de pennen, behalve de twee middelste. Kin en keel gekleurd gelijk de bovenkop, een zilverwitte ronde vlek bij de achterrand van de blauwgrijze keel; het overige van de onderzijde mooi goudgeel tot strogeel of zuivergeel, soms ook ietwat orangekleurig getint. Snavel zwart; poten zwartbruin.

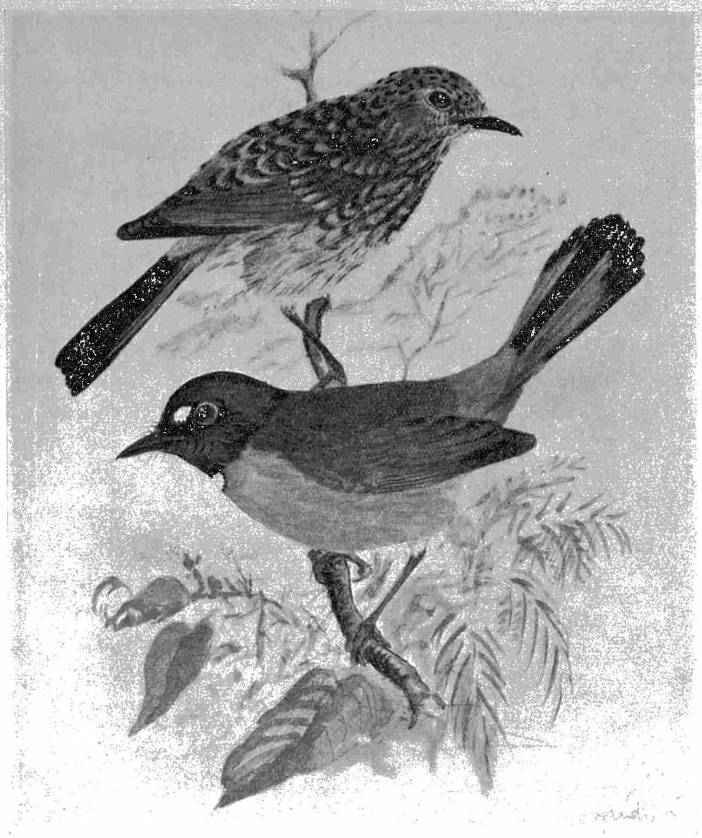

Afb. 150. — *Pogonocichla stellata ruwenzorii* OGILVIE-GRANT, volwassen (onder) en jong (boven).
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Bij het ander kleed is de bovenzijde zwart of loodzwart, de vederen met gele, bruinachtige of soms ook witte eindvlek; de bovenkop veeleer gestreept dan gevlekt; bovenstaartvederen apicaal min of meer geelgekleurd; kleine dekvederen eveneens gevlekt. Onderzijde eigenaardig gevlekt of gemarmerd, de vederen van keel en borst geel tot witachtig met zwarte zoom, de vederen van de buik meestal meer uitgebreid lichtgekleurd; de middenvlek van de keel min of meer aangeduid.

Andere exemplaren zijn min of meer olijfgroen aan de bovenzijde en lichtgekleurde vlekken of strepen zijn gereduceerd of ontbreken.

Vleugel: 72-85; staart: 55-65; tarsus: 23-25; snavel: 13-15.5 mm.

1. - **Pogonocichla stellata ruwenzorii** OGILVIE-GRANT.

Deze vorm vertegenwoordigt de soort in onze gebieden. Hij wordt gevonden van het Ruwenzori tot Kivu, Ruanda-Urundi, het noordwesten van het Tanganika-meer.

Bij *ruwenzorii* is de bovenzijde mooi olijfgroen met mooi goudgele bovenstaartvederen, blauwgrijze buitenzoom aan de handpennen, armpennen veeleer olijfgroen; de twee middelste stuurpennen zijn helemaal zwart, de daarop volgende pen (tweede van binnen) is voor de basale helft geel, distaal zwart, de andere stuurpennen zijn grotendeels geel, met 17-20 mm. brede, zwarte, distale zoom. Bij de gevlekte exemplaren zijn de vier middenstuurpennen zwart of zwartachtig, de andere zijn grotendeels geel, gelijk bij de volwassen vogels.

73 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: W. Ruwenzori, 2.300 m. (J. BEQUAERT). — W. Ruwenzori (BORGERHOFF). — W. Ruwenzori: Mutwanga (MARLIER). — O. Ruwenzori (JACKSON). — Bitakongo (PRIGOGINE). — Bingi (PRIGOGINE). — Kanyere (PRIGOGINE). — Mwana (PRIGOGINE). — Nzombe (PRIGOGINE). — Lubereri (PRIGOGINE). — Lubango (PRIGOGINE). — Bingi (PRIGOGINE). — Manzia (PRIGOGINE). — Muusi (PRIGOGINE). — Burunga (SCHOUTEDEN). — Sibatwa (PAUWELS). — « Baraka » (PAUWELS). — Shaninagongo-

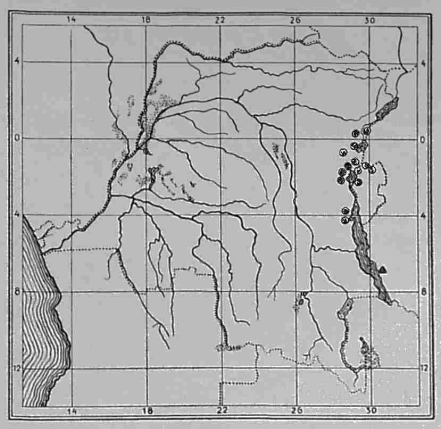

Afb. 151. — Vindplaatsen *Pogonocichla stellata*.
△ *Pogon. stell. orientalis*. ● *Pogon. stell. ruwenzorii*.

vulkaan (SCHOUTEDEN). — Kibati (PILETTE). — Kibati (SCHOUTEDEN). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Burunga, Mokoto (DE WITTE). — Kamatembe (DE WITTE). — Mohi-berg (PRIGOGINE). — Busuenda (PILETTE).

Ruanda-Urundi: Kinigi (LESTRADE). — Ngabge (AURELIAAN). — Rugege-woud (FAIN). — Rugege-woud (LESTRADE). — Nya Muzinga (SCHOUTEDEN). — Kisenyi/Ruhengeri (BASTIAENS). — Bigogo (BASTIAENS).

Andere vindplaatsen: Tshingogo (STEGMANN). — Busuenda (PILETTE). — Sabinyo-vulkaan (GYLDENSTOLPE). — Muhavura-vulkaan (GYLDENSTOLPE). — Nyabukoko (DE WILDE). — Kanyabisika (DE WILDE). — Kalonge (DE WILDE). — Mbwahi (BABAULT). — Bunyoni (DE WITTE). — Kibga (DE WITTE). — Lubero/Liofu (CHAPIN). — Mulu (CHAPIN). — Kandashomwa-berg (CHAPIN).

2. - **Pogonocichla stellata orientalis** FISCHER en REICHENOW.

Deze vorm bewoont Oost-Afrika: Tanganyika Territory, Nyasaland, Portugees Oost-Afrika. MOREAU heeft hem vermeld voor het Kungwe-gebergte, aan de oostelijke oever van het Tanganika-meer. Misschien komt hij ook voor in het een of ander bergwoud aan de westelijke oever.

Bij deze vorm zijn de zomen van de handpennen min of meer duidelijk olijfkleurig (blauwgrijs bij *ruwenzorii*), en de bovenstaartvederen zijn minder zuiver geel.

GENUS CICHLADUSA PETERS.

Snavel nogal lang, ietwat gebogen, mondborstels zeer kort; staart afgerond, ongeveer even lang als de vleugel; de langste handpennen weinig langer dan de langste armpennen; handpen I langer dan de helft van 2, 4-6 de langste handpennen, 2 ietwat korter dan 10; buitenstuurpennen roodbruin.

Drie soorten worden gevonden:

1. *a.* Geen zwarte vlekken aan de onderzijde. ..... *Cichladusa ruficauda.*
   b. Zwarte vlekken aan de onderzijde, voornamelijk aan keel of borst. ..... 2.
2. *a.* De keel wordt omschreven door een reeks zwarte vlekken; borst en flanken zonder zwarte vlekken. ..... *Cichladusa arquata.*
   b. Krop en borst zwartgevlekt, evenals de keelzijden en de flanken. ..... *Cichladusa guttata.*

1. - **Cichladusa arquata** PETERS.

Deze soort, de Morgen-lijster van Zuid-Afrika, is bekend van de savannen van Zuid-Rhodesië tot Oost-Afrika, Manyema, Kivu, Kasai en Katanga.

Bovenkop, rug en kleine dekvederen roestbruin, het voorhoofd zuiverder gekleurd; bovenstaartvederen, middelste en grote dekvederen roodbruin; stuurpennen roodbruin, distaal en aan de zoom (de binnenste helemaal) donkerbruin; ondervleugeldekvederen lichtroodbruin. Kopzijden van achteren, wenkbrauwen, halszijden en nekband zijn grauw; teugels, wangen en keel zijn isabel- of roomkleurig, maar de keel wordt door een zwarte band (of een reeks zwarte vlekken) omschreven; onderlichaam grauw tot room- of isabelkleurig, de flanken min of meer bruin gewassen, het buikmidden lichter gekleurd; onderstaaartvederen roestgeelbruin. Snavel zwart; poten grauwbruin.

Vleugel: 85-93; staart: 86-100; tarsus: 26-27; snavel: 16-17 mm.

7 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Bigoisagua (PILETTE). — Sanghé-Ruzizi (PILETTE).

Distr. Tanganika: Albertstad (HUTSEBAUT). — Lusaka (HUTSEBAUT). — Boudewijnstad (HUTSEBAUT). — [Tembwe (SCHOUTEDEN)].

Distr. Sankuru: Gandajika (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen: Kanonga (VERHEYEN). — Kongolo (ap. FRIEDMANN). — Kasenga (WHITE). — Ten oosten van Kasongo (CARRUTHERS). — Ruzizi-vallei (GRAUER).

2. - **Cichladusa guttata** HEUGLIN.

Deze soort is bekend van de savannen van Soedan en van het Albert-meer tot Noord- en Oost-Afrika. Ten westen van het Albert-meer wordt de typische vorm aangetroffen, waarvan de vleugel langer is (82-90 mm. dan die van de vorm *rufipennis* die in Oost-Afrika voorkomt (75-82 mm.).

Bovenzijde bruin, min of meer roestbruin gewassen, vooral naar achteren toe; de bovenstaartvederen en de stuurpennen roodbruin; voorhoofd dikwijls grauwer dan de bovenkop, deze dikwijls met de aanduiding van donkere streepjes; vliegpennen roodbruin maar apicaal donkerbruin. Kopzijden grauwachtig tot boven de ogen; oordekvederen zwart of zwartbruin; teugels en wangen roomkleurig tot bruinachtig; keel roomkleurig tot roestgeelbruinachtig, met, aan iedere zijde, een reeks zwarte vlekken die een streep vormen; krop en borst op roomkleurige tot witte grond zwartgevlekt; lichaamszijden, onderstaartvederen en ondervleugeldekvederen roestgeelbruin, de zijden zwartgevlekt, ten minste van voren; het buikmidden roomkleurig. Snavel zwart; poten leigrauw.

Vleugel: 75-90; staart: 75-85; tarsus: 24-27; snavel: 14-17 mm.

2 *a.* - **Cichladusa guttata guttata** HEUGLIN.

Geen enkel Congolees exemplaar in onze verzameling, wel één uit Butiaba, aan de oostelijke oever van het Albert-meer (JACKSON); andere uit Oost-Afrika.

Bekende vindplaatsen: Tunguru (Mahagi) (EMIN). — Kasenyi (CHAPIN).

3. - **Cichladusa ruficauda** HARTLAUB.

Deze soort wordt gevonden in open land van Gaboen tot Neder-Congo, Angola en Midden-Congo.

Bovenkop, bovenzijde, dekvederen en binnenste armpennen zijn roestbruin tot roodbruin of chocoladebruin, de bovenstaartvederen en de stuurpennen roestkleurig tot roodbruin, de middelste stuurpennen don-

Afb. 152. — *Cichladusa guttata* HEUGLIN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

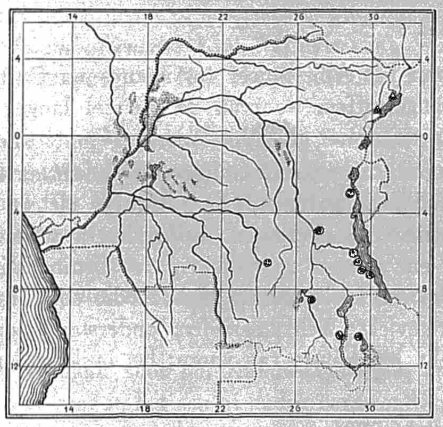

Afb. 153. — Vindplaatsen van *Cichladusa*.
● *Cichladusa arquata* ▲ *Cichl. guttata*.

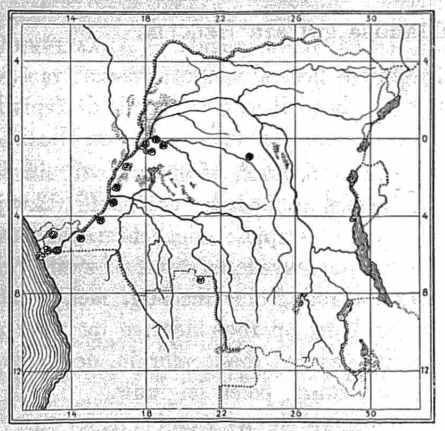

Afb. 154. — Vindplaatsen van *Cichladusa ruficauda*.

kerder; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom min of meer roodbruin. Kopzijden grauw tot boven de ogen, inbegrepen de teugels en de oordekvederen; halszijden, borst en lichaamszijden eveneens grauw; keel en buikmidden roomkleurig tot geelbruinachtig. Snavel zwart; poten lichtbruin tot purperblauw.

Vleugel: 85-93; staart: 72-85; tarsus: 24-27; snavel: 13-16 mm.

47 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (HENRION). — Leopoldstad (BERTEAUX). — Leopoldstad (BECQUET). — Leopoldstad (FIASSE). — Leopoldstad (COLBACK). — Temvo (SCHOUTEDEN). — Banana (SCHOUTEDEN). — Matadi (SCHOUTEDEN). — Boma (SCHWETZ). — Boma (VRIJDAGH). — Leopoldstad (DEHEYN). — Zambi (DARTEVELLE). — Boma (WEYNS).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Botanankasa (NKELE).

Distr. Tshuapa: Eala (SCHOUTEDEN). — Bokuma (LOOTENS). — Iyonda (MICHIELSEN). — Iyonda (HERROELEN). — Bamanya (HERROELEN).

Andere vindplaatsen: Kisantu (SCHOUTEDEN). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Bikoro (SCHOUTEDEN). — Moanda (SCHOUTEDEN). — Lukolela (CHAPIN). — Bolobo (SCHOUTEDEN).

Wij bezitten ook een exemplaar uit Noord-Angola: Dondo (ANSORGE), dicht bij de zuidgrens van Kasai.

GEN. COSSYPHICULA GROTE.

Handpen I langer dan de helft van 2; mondborstels zwak, kort; stuurpennen roodbruin, met uitzondering van de twee middelste, die zwart zijn.

Eén enkele soort.

1. - **Cossyphicula Roberti** ALEXANDER.

De typische vorm van deze soort is bekend uit het eiland Fernando Po en uit het bergwoud van Kameroen. In het bergwoud van Oost-Congo wordt de vorm *rufescentior* gevonden.

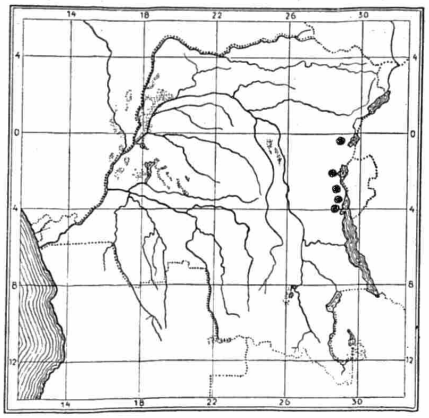

Afb. 155. — Vindplaatsen van *Cossyphicula Roberti rufescentior*.

Bovenzijde olijfbruin, min of meer roodbruin gewassen, vooral naar achteren toe; de bovenstaartvederen roodbruin; bovenkop donkerder gekleurd, bruiner; teugels grauwachtig; een witte streep loopt van de snavel tot boven het oog; oordekvederen olijfbruin, fijn roestkleuriggestreept; vliegpennen zwartbruin, de buitenzoom gelijk de rug, de binnenste armpennen helemaal aldus; de twee middelste stuurpennen zwart, de andere roodbruin, apicaal zwartgezoomd, de buitenste pen met ten minste distaal zwarte buitenvlag. Wangen, keel, krop en borst oranjeroodbruin tot oranjerood, het buikmidden wit, de zijden min of meer fel roestbruin gewassen; onderstaartvederen wit of roestkleurig gewassen; ondervleugeldekvederen wit; schenen olijfbruinachtig. Snavel zwart; poten olijfkleurig.

Vleugel: 65-75; staart: 42-49; tarsus: 20-23; snavel: 12-16 mm.

Bij de Juv. is de hele bovenzijde, met dekvederen, oranjekleurig gevlekt; de kop met oranjestreepjes. Onderzijde lichtoranjekleurig tot geeloranje, de vederen van de borst vooral zwartgezoomd; buik lichter gekleurd, meer wit.

1 *a*. - **Cossyphicula Roberti rufescentior** HARTERT.

Dit is de vorm die gevonden wordt in het bergwoud van Oost-Congo.

39 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Lutunguru (PRIGOGINE). — Mwana (PRIGOGINE). — Karungu (PRIGOGINE). — Nzombe (PRIGOGINE). — Miki (PRIGOGINE). — Lundjulu (SCHEPENS).

Andere vindplaatsen: « 90 km. ten westen van het Edward-meer (GRAUER). — Mateli, Elila-riv. (ROCKEFELLER en MURPHY).

GENUS COSSYPHA VIGORS.

Snavel ietwat gebogen, met zwakke mondborstels; staart afgerond of zelfs ietwat trapvormig, ongeveer even lang als de vleugel; handpennen 4-5 of 4-6 de langste, 1 langer dan de helft van 2, deze merkelijk korter dan 3; buitenste stuurpennen ten minste gedeeltelijk roodbruin of kastanjeroodbruin, soms (*insulana*) kastanjebruin; afstand tussen langste handpennen en armpennen meestal ietwat langer dan de snavel.

Acht *Cossypha*-soorten worden in onze gebieden gevonden. Men kan ze als volgt onderscheiden:

1. *a*. Bovenkop wit in 't midden, zwart boven de ogen; voorhoofd en wangen eveneens zwart. ..... *Cossypha niveicapilla.*
   b. Het midden van de bovenkop is nooit wit. ..... 2.
2. *a*. Bovenkop, kopzijden en de hele onderzijde oranjeroodbruin tot oranjegeel. Geen witte wenkbrauwstreep. ..... *Coss. natalensis.*
   b. Anders gekleurd. Ten minste een min of meer duidelijke, witte vlek vóór het oog. ..... 3.
3. *a*. Bovenkop en kopzijden zwart; een witte wenkbrauwstreep die tot aan de nek reikt. Middenstuurpennen veel donkerder (tot zwart) dan de andere. Onderzijde nooit grijs. ..... 4.
   b. Bovenkop en kopzijden anders gekleurd. Zijn de middenstuurpennen veel donkerder dan de andere, dan is de onderzijde voor een groot deel grijs gekleurd. ..... 5.
4. *a*. Vleugeldekvederen ten minste gedeeltelijk lichtgrauwblauw of blauw. .... *Coss. cyanocampter.*
   b. Geen blauw aan de dekvederen. ..... *Coss. Heuglini.*
5. *a*. Onderzijde grotendeels grauw; de keel en de krop alleen zijn lichtroodbruin tot roomkleurig. Middenstuurpennen veel donkerder dan de andere. ..... *Coss. caffra.*
   b. Geen grauw aan de onderzijde. Middenstuurpennen ten hoogste ietwat donkerder dan de andere. ..... 6.
6. *a*. Een goed afgetekende witte wenkbrauwstreep loopt tot achter het oog. Vleugel: 74-84; staart: 55-68 mm. ..... *Coss. polioptera.*
   b. Een soms onduidelijke witte streep loopt ten hoogste tot boven het oog. ..... 7.
7. *a*. Vleugel: 73-85; staart: 65-68 mm. ..... *Coss. Bocagei.*
   b. Vleugel: 64-75; staart: 41-51 mm. ..... *Coss. insulana.*

1. - **Cossypha Bocagei** FINSCH en HARTLAUB.

Deze soort bewoont hoogland in Angola, Noord-Rhodesië en Katanga, en wordt gevonden tot ten noorden van het Nyassa-meer; ze verkiest galerijwouden.

Bovenkop leigrauw; bovenzijde en dekvederen olijfgeelbruin, naar achteren in het roodbruin overgaand; de bovenstaartvederen roodbruin; stuurpennen roodbruin, de middelste donkerder, meer kastanjeroodbruin; vliegpennen donkerbruin, de handpennen fijn grauwgezoomd, de armpennen olijfbruin gezoomd. Een korte witte streep loopt van de snavel tot boven het oog; teugels zwart; wangen, keel en het overige van de onderzijde oranjeroodbruin tot oranjegeel, de zijden van het lichaam en de krop intenser gekleurd; enkele vederen van het buikmidden ook wel wit. Snavel donkerbruin; poten grauwbruin.

Vleugel: 73-85; staart: 56-68; tarsus: 24-28; snavel: 14-18 mm.

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (RICHARD).

Andere vindplaatsen : Upemba-park (VERHEYEN). — Kambove (NEAVE). — Opper-Lualaba-Riv. (NEAVE).

WHITE vond deze *Cossypha* in Mwinilunga, dicht bij onze zuidelijke grens, in Noordwest-Rhodesië.

2. - **Cossypha [Caffrornis] caffra** LINNAEUS.

Deze soort, de Janfrederik van de Zuid-Afrikaanders, de « Cape Robin » van de Engelsen, wordt gevonden van Zuid-Afrika tot in het bergwoud van Kivu, Uganda, Kenya.

Bovenzijde olijfbruin tot grauwbruin, olijfkleurig gewassen; de bovenkop zuiverder grauw of zwartgrauw; bovenstaartvederen kastanjeroodbruin; dekvederen grauwer dan de rug; vliegpennen donkerbruin, met vaalbruine buitenzoom, witachtige binnenzoom; middelste stuurpennen donkerbruin tot olijfbruin, de andere roodbruin, met min of meer brede, donkerbruine eindzoom; de buitenzoom van de buitenste stuurpennen eveneens donkerbruin, ten minste distaal. Kopzijden zwart; een witte wenkbrauwstreep loopt van de snavel tot achter het oog; kin meestal wit, of ten minste lichtgekleurd, met brede, zwarte streep aan iedere zijde, deze streep van boven witgezoomd; keel en krop lichtroodbruin tot roomkleurig, de keel lichter gekleurd, zelfs wit bij de Juv.; halszijden, borst en lichaamszijden min of meer donkergrauw, deze laatste van achteren oranjegeel tot bruin gewassen; het buikmidden wit (bij de Juv. is ook het borstmidden wit); onderstaartvederen roestkleurig; ondervleugeldekvederen lichtroestkleurig, maar basaal grauw, de buitenste grauw en wit. Snavel zwart.

Vleugel: 78-92; staart: 78-92; tarsus: 30-32; snavel: 15-17 mm.

Twee vormen komen in onze gebieden voor. De vorm *kivuensis* SCHOUT. is merkelijk donkerder grauw aan de onderzijde.

2 *a*. - **Cossypha caffra iolaema** REICHENOW.

Deze vorm is slechts bekend, in onze gebieden, van het Marungu- gebergte maar komt veel voor in Oost-Afrika.

Wij bezitten een mooie reeks van deze vorm uit Oost-Afrika (BAYER, GRANVIK, JACKSON, DOHERTY). Maar ook één exemplaar uit het Marungu-gebergte.

Distr. Tanganika: Kasiki (DE WITTE).

Andere vindplaats: Sambwe (ROCKEFELLER en MURPHY).

2 *b*. - **Cossypha caffra kivuensis** SCHOUTEDEN.

Dit is de vorm die het bergwoud bewoont van Kivu, Ruanda-Urundi, Uganda, en het noordwesten van het Tanganika-meer.

18 exemplaren in onze verzameling (daaronder het Type-exemplaar).

Distr. Kivu: Kibati (SCHOUTEDEN). — Luiko (PRIGOGINE). — Muusi (PRIGOGINE). — Mohi-berg (PRIGOGINE). — Lutsiro (PRIGOGINE). — Lubango (PRIGOGINE).

Ruanda-Urundi: Nya Muzinga, Karisimbi-vulkaan (SCHOUTEDEN). — Tshamugusa (DE WITTE). — Gahingaberg (DE WITTE). — Muhavura-vulkaan (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Burunga (GYLDENSTOLPE). — Burambi (DE WITTE).

3. - **Cossypha cyanocampter** BONAPARTE.

Woudbewonende soort, die bekend is van Sierra-Leone tot Kameroen en Gaboen, en tot het noordoosten van onze Kolonie en tot Uganda, Zuidoost-Soedan en Kenya.

Bovenkop en kopzijden zwart, met een witte wenkbrauwstreep die van de snavel tot aan de nek loopt; rug olijfbruin, min of meer donkergekleurd, in het leigrauw overgaand, naar de romp toe olijfgeel gewassen; bovenstaartvederen oranjebruin; dekvederen bruinzwart, de kleine echter lichtgrauwblauw (de schacht dieper gekleurd) de andere fijn grauwblauw gezoomd; vliegpennen bruinzwart, met grauwblauwe buitenzoom; middelste stuurpennen bruinzwart tot zwart, de andere oranjeroodbruin, met heel fijne zwarte rand, de buitenste met bruinzwarte buitenvlag of buitenzoom. Onderzijde okergeel tot okerrood of oranjeroestkleurig, ook wel roomkleurig van achteren; het buikmidden witachtig; ondervleugeldekvederen lichtroestkleurig, maar zwartachtig langs de boeg, met grauwblauwe zoom. Snavel zwart; poten donkergrauw tot grauwbruin.

Vleugel: 79-90; staart: 66-82; tarsus: 25-31; snavel: 15-19 mm.

3 *a*. - **Cossypha cyanocampter Bartteloti** SHELLEY.

De vorm *Bartteloti* SHELLEY, die in onze gebieden voorkomt, is aan de onderzijde lichter gekleurd dan de typische vorm: zijn woongebied strekt zich uit tot Zuidoost-Soedan, Uganda en Kenya.

Juv.: Bovenkop roestkleurig of oranjegeel gestreept; dekvederen met dito gekleurde eindvlek.

22 exemplaren in ons bezit.

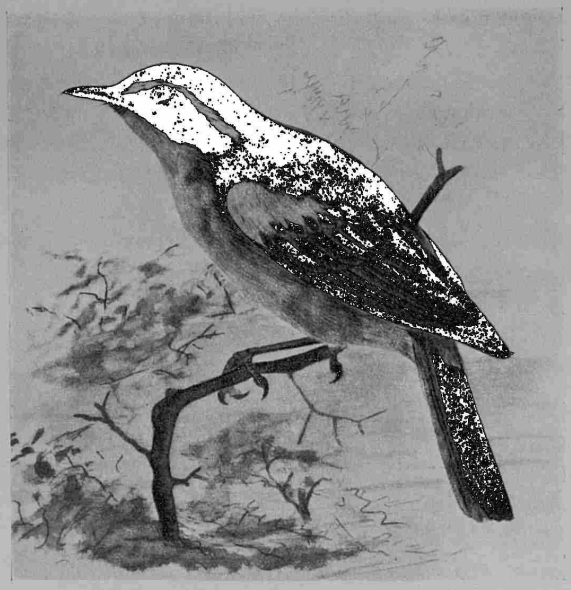

Afb. 156. — *Cossypha cyanocampter* BONAPARTE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

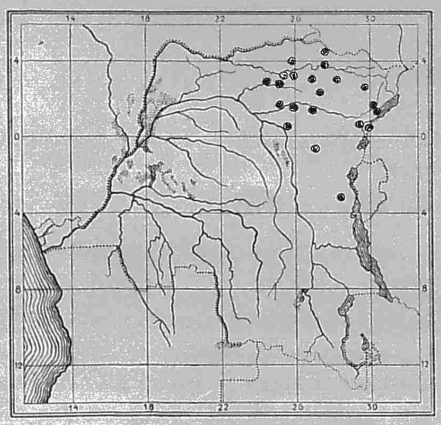

Afb. 157. — Vindplaatsen van *Cossypha cyanocampter*.

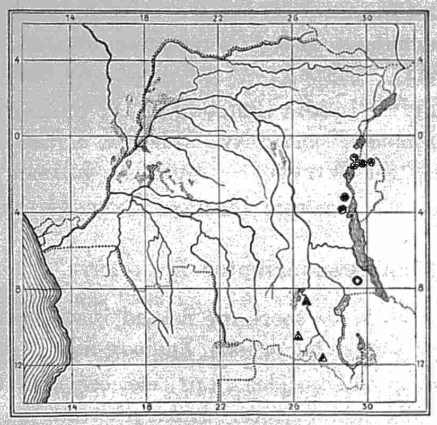

Afb. 158. — Vindplaatsen van
▲ *Cossypha Bocagei*. ● *Coss. caffra kivuensis*.
○ *Coss. caffra iolaema*.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Titule (HUTSEBAUT). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Poko (CHRISTY).

Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (SCHOUTEDEN). — Kilo (THÉLIE).

Distr. Kivu: Kamituga (PRIGOGINE). — Kapanga (PRIGOGINE). — Kakanda (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Yambuya (JAMESON). — Lindi-riv. (EMIN). — Bambili (SCHOUTEDEN). — Niangara (SCHOUTEDEN). — Rungu (SCHOUTEDEN). — Moera (GRAUER). — Beni (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Stanleystad (CHAPIN). — Banalia (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Babonde (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Djugu (CHAPIN). — W. Ruwenzori (CHAPIN).

4. - **Cossypha Heuglini** HARTLAUB.

Deze soort heeft een grote verspreiding, van Zuid-Afrika tot Abessinië, Congo, West-Angola en Lonago. De Zuid-Afrikaanders noemen deze vogel « de Heuglinse lawaaimaker ».

Bovenkop en kopzijden zwart; een witte wenkbrauwstreep van snavel tot nek; bovenzijde en dekvederen grauw of leigrauw maar min of meer fel olijfgeelbruin of roestkleurig gewassen, soms helemaal olijfgeel-

Afb. 159. — *Cossypha Heuglini* HARTLAUB
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

bruin; de romp roestkleurig gewassen; een min of meer duidelijke, oranjekleurige nekband; bovenstaartvederen oranjeroodbruin; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom grijsachtig; middelste stuurpennen grauw of zwartbruin, olijfbruin gewassen, of helemaal olijfgeelbruin; de andere stuurpennen roodbruin; de buitenzoom van de buitenste donkerolijfbruin. Onderzijde, van kin tot en met de onderstaartvederen, min of meer intens roodbruin. Snavel zwart; poten leigrauw.

Vleugel: 82-107; staart: 73-100; tarsus: 23-33; snavel: 14-17 mm.

Juv.: Vederen van de bovenzijde en dekvederen oranjekleurig, zwartgezoomd; vederen van de onderzijde min of meer duidelijk zwartgezoomd.

Drie vormen komen in onze gebieden voor, in de savannen of in het secundaire woud. Bij de typische vorm, *Heuglini Heuglini*, is de rug leigrauw, nauwelijks roestkleurig gewassen; de middelste stuurpennen zijn olijfbruin; vleugel: 88-105 mm. (naar CHAPIN). Bij de vorm *occidentalis* is de bovenzijde duidelijk olijfroestkleurig of olijfgeelbruin; vleugel: 89-102 mm. De vorm *subrufescens* gelijkt op de typische vorm maar heeft zwartbruine middelste stuurpennen.

4 *a*. - **Cossypha Heuglini Heuglini** HARTLAUB.

Deze vorm wordt gevonden van Zuid-Abessinië tot Oost-Afrika, Kivu, Noord-Congo en het Shari-gebied. 85 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Mahagi (VRIJDAGH). — Ischwa (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Kalendo (DE WITTE). — Kanyabayongo (DE WITTE). — Rwindi (DE WITTE). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Busuenda (PILETTE). — Bulero-meer (DE WITTE). — Luvungi (BURGEON). — Tshibinda (BURGEON). — Ngoma (SCHOUTEDEN). — Kabare ten Z. W. van het Kivu-meer (SCHWETZ). — Mulungu (HENDRICKX). — Ruzizi/Kivu (MENICKEN). — W. Oever van het Edward-meer (HACKARS). — Rutshuru (HACKARS). — Nzulu (DE WITTE). — Talia/Semliki (PILETTE). — Oude Missiepost St. Gustaaf (PILETTE). — Molekera (PILETTE). — Lisasa (PILETTE). — Zambo (BONNEVIE). — Beni (BONNEVIE). — Kibati (PILETTE). — Ruhengeri (DE WITTE).

Ruanda-Urundi: Byihayi (DOUCE). — Astrida (AURELIAAN). — Muyaga (DE RIEMAECKER). — Gakoma (AURELIAAN). — Usumbura (VRIJDAGH). — Kisenyi (BASTIAENS). — Astrida (LESTRADE). — Gabiro (BURGEON). — Ruhengeri (DE WITTE). — Nyanza, Tanganika-meer (BURGEON). — Kibingo (LESTRADE). — Usumbura (SCHOUTEDEN).

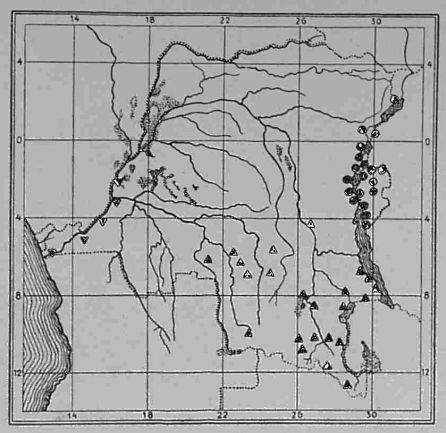

Afb. 160. — Vindplaatsen van *Cossypha Heuglini*
⊙ *Coss. Heugl. Heuglini* △ *Coss. Heugl. occidentalis*
▽ *Coss. Heugl. subrufescens*

Andere vindplaatsen: Kisaka (GRAUER). — Uvira (GRAUER). — Ruzizi-vallei (GRAUER). — Kabare (ARRHENIUS). — Nioka (VRIJDAGH). — Muhavura-vulkaan (GYLDENSTOLPE). — Kasindi (GYLDENSTOLPE). — Bogoro (VRIJDAGH). — Tamohanga (GYLDENSTOLPE). — Kamaniola (WHITMAN). — Katodjo (FRECHKOP). — Mugunga (DE WITTE). — Nzulu (DE WITTE). — Ten Zuidwesten van het Kivu-meer (HENDRICKX).

4 *b*. - **Cossypha Heuglini occidentalis** REICHENOW.

Deze vorm bewoont Kasai, Katanga en wordt gevonden tot in Nyassaland.

52 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kasai: Katombe (VAN ASSCHE). — Merode (WINDMOLDERS). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (CALLEWAERT).

Distr. Sankuru: Gandajika (WINDMOLDERS). — Kasansa (VAN ASSCHE). — Kabinda (WINDMOLDERS).

Distr. Lualaba: Bunkeya-riv. (NEAVE). — Kando (DE WITTE). — Kasaji (FISHER). — Kansenia (DE WITTE). — Kinona (DEWIT). — [Bukama (SCHOUTEDEN)].

Distr. Opper-Katanga: Lukafu (DE WITTE). — Lubumbashi (DE RIEMAECKER). — Elisabethstad (RICHARD). — Lukonzolwa (DE WITTE). — Kasenga (DE WITTE). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER). — Sakania (BREDO). — Musosa (BREDO).

Distr. Tanganika: Moba (DE WITTE). — Lusaka (HUTSEBAUT). — Kiambi (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Lufuku-riv. (BÖHM). — Kibongo (BOHNDORFF). — Mpala (STORMS). — Masemba

(Böhm). — Kaué (Böhm). — Luvua-riv. (Böhm). — Kapopo (Neave). — Kamba (Neave). — Kasongo (Bohndorff). — Upemba-Park (Verheyen). — Suzi-meer (Rockefeller en Murphy).

4 *c*. - **Cossypha Heuglini subrufescens** Bocage.

Dit is de vorm die in Angola, Neder-Congo, Gaboen en Loango wordt gevonden.

6 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Kidada (Schouteden). — Boma (Weyns).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (Schouteden).

Andere vindplaatsen: Leopoldstad (Chapin). — Thijsstad (Chapin). — Bolobo (Chapin). — Kisantu (Schouteden).

5. - **Cossypha insulana** Grote. — Afb. 162.

Deze soort werd eerst beschreven uit het eiland Fernando Po. Men kent er tegenwoordig drie vormen van. De typische vorm bewoont het bergwoud van Fernando Po en van Kameroen; de vorm *Schoutedeni* Prig. wordt gevonden in het bergwoud van Oost-Congo; de vorm *kungwensis* Mor. is slechts bekend uit het Kungwe-woud, Tanganyika Territory, aan de rechteroever van het Tanganika-meer.

Bovenzijde en dekvederen olijfgroen tot olijfbruin naar achteren toe min of meer roodbruin gewassen; de bovenkop gelijk de rug of leigrauw; de bovenstaartvederen roodbruin; bovenkop zwartbruin, olijfkleurig gewassen; teugels zwart; vliegpennen donkerbruin, met olijfkleurige buitenzoom, de binnenste armpennen gelijk de rug; de twee middelste stuurpennen donkerbruin, de andere kastanjebruin tot bruin, de zoom lichter gekleurd. Wangen oranjeroodbruin tot oranjekleurig, het oog zwart omringd; een vage, witte vlek vóór en tot boven het oog (de vederen zijn distaal zwart); oordekvederen grauwzwart; onderzijde, van de snavel af, oranjeroodbruin tot oranjekleurig, het buikmidden wit of geelachtig; onderstaartvederen roomkleurig; ondervleugeldekvederen wit tot oranjekleurig. Snavel zwart; poten vleeskleurig.

Vleugel: 64-75; staart: 41-51; tarsus: 25-28; snavel: 12-15 mm.

5 *a*. - **Cossypha insulana kungwensis** Moreau.

Deze vorm werd beschreven uit het Kungwebergwoud ten oosten van het Tanganika-meer. Misschien zal hij gevonden worden in dezelfde omgeving aan de linkeroever van het meer.

Geen exemplaar in onze verzameling.

5 *b*. - **Cossypha insulana Schoutedeni** Prigogine.

De leigrauwe kop laat deze vorm onmiddellijk onderscheiden van de typische vorm, waarvan de kop gekleurd is gelijk de rug. Hij wordt gevonden ten westen van het Edward-meer.

Vier exemplaren in onze verzameling (daaronder het Type-exemplaar).

Distr. Kivu: Lutunguru (Prigogine). — Bitakongo (Prigogine).

Andere vindplaats: « 90 km. ten westen van het Edward-meer » (Grauer).

6. - **Cossypha natalensis** Smith. — Afb. 161 en 162.

Deze soort, de Natal-lawaaimaker, bewoont de savannen, van Natal tot Angola en Loango, enerzijds, het zuiden en het oosten van onze gebieden, Zuidoost-Soedan, Oost- en Noordoost-Afrika anderzijds.

Kop intens oranjeroodbruin tot oranjegeel, de bovenkop donkerder (basis der vederen grauwzwart), het voorhoofd nog intenser gekleurd; bovenzijde gemengd blauwgrauw en oranjeroodbruin (eindstuk van de vederen); dekvederen blauwgrauw ten minste aan de buitenvlag; vliegpennen grauwzwart met blauwgrauwe buitenzoom en witachtige binnenzoom; middelste stuurpennen bruinzwart, soms met fel olijfgeel gewassen zomen, de andere stuurpennen oranjeroodbruin, de buitenste met de buitenvlag ten minste distaal bruinzwart gezoomd. De hele onderzijde, van de snavel af, levendig oranje- of geelroodbruin. Snavel zwart; poten hoornbruin.

Vleugel: 82-97; staart: 71-85; tarsus: 24-29; snavel: 18-20 mm.

Bij de Juv. is de bovenzijde olijfbruin met oranje of lichtroodbruine, zwartgezoomde vlekken; onderzijde licht roestkleurig of geelachtig, met zwarte zolen aan de vederen, ten minste aan de borst.

35 exemplaren in ons bezit, ook uit Uganda (JACKSON).

Distr. Neder Congo: Thijsstad (SCHWETZ).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Bolobo (NKELE).

Afb. 161. — *Cossypha natalensis* SMITH

Distr. Kwango: Frans Jozef-Watervallen (SCHWETZ). — Mankwo (NKELE). — Kasanga (SCHWETZ).

Distr. Kasai: Katombe (VAN ASSCHE). — Merode (WINDMOLDERS).

Distr. Sankuru: Kasansa (VAN ASSCHE).

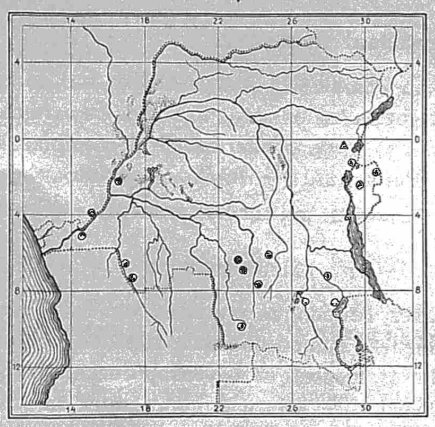

Afb. 162. — Vindplaatsen van *Cossypha*
△ *Cossypha insulana Schoutedeni* ⊛ *Cossypha natalensis*

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER). — Kinona (DEWIT).

Distr. Tanganika: Kiambi (DE WITTE). — Kabobo-berg (PRIGOGINE).

Distr. Opper-Katanga: Lukonzolwa (DE WITTE).

Ruanda-Urundi: Rubengera (LESTRADE). — Kirinda, Nyanza (LESTRADE).

Andere vindplaatsen: Kabinda (WINDMOLDERS). — Mukimbungu (LAMAN). — Mikeno-berg (GRAUER). — Pelenge (VERHEYEN). — Mabwe (VERHEYEN).

Ook vermeld uit Brazzaville (Frans Equatoriaal Afrika) en Bengengai (Soedan), ten noorden van Uele.

7. - **Cossypha niveicapilla** LAFRESNAYE. — Afb. 163 en 164.

Deze soort, de Witkop-lawaaimaker, is bekend van Senegal tot Soedan, Gaboen, Congo, Noordoost- en Oost-Afrika. Bewoont beboste gebieden.

Voorhoofd en kopzijden tot boven de ogen zijn zwart; de bovenkop anders wit; een oranjebruinachtige nekband; rug donkerleigrauw of leibruin tot leizwart of zwart, dikwijls roestolijfbruin gewassen,

Afb. 163. — *Cossypha niveicapilla* LAFRESNAYE
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

vooral naar achteren toe; de romp en de bovenstaartvederen roodbruin of oranjeroestkleurig; dekvederen met min of meer grijze buitenzoom; vliegpennen gelijk de rug, dikwijls met lichtgrijze buitenzoom; middelste stuurpennen bruinzwart tot zwart, de andere oranjeroodbruin, de buitenste met bruinzwarte buitenzoom. Onderzijde, van kin tot en met de onderstaartvederen en de ondervleugeldekvederen min of meer intens oranjeroodbruin tot oranjeroestkleurig. Snavel zwart; poten donkerbruin.

Vleugel: 88-108; staart: 80-107; tarsus: 28-31; snavel: 14-18 mm.

Bij de Juv. zijn de vederen van de bovenzijde roestkleurig met zwarte zoom; de vederen van de onderzijde zijn zwartachtig gezoomd.

Twee vormen komen in onze gebieden voor. Bij de typische vorm is de rug leigrauw of leizwart; bij de vorm *melanota* is hij zwart. MACDONALD wees er echter reeds op dat overgangen bestaan; hij erkent *melanota* niet.

7 *a*. - **Cossypha niveicapilla melanota** CABANIS.

Deze vorm komt voor van Kameroen tot Neder-Congo, enerzijds, in het oosten van onze gebieden, anderzijds.

26 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kibali-Ituri: Boga (PILETTE). — Kawa (BREDO). — Longlu, Wago (FAIN).

Distr. Kivu: Rwindi-riv. (DE WITTE). — Rutshuru (HACKARS). — Butembo (PRIGOGINE). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Bulaimu (PILETTE). — Lisasa (PILETTE). — Mutiba (PILETTE). — Maboya (PRIGOGINE). — Moera (BONNEVIE). — Beni (BONNEVIE). — Buwissa (PILETTE).

Ruanda-Urundi: Kigali, Nyabarongo-vallei (LESTRADE).

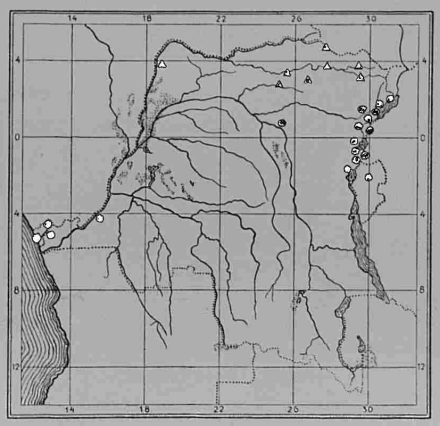

Afb. 164. — Vindplaatsen van *Cossypha niveicapilla*
○ *Coss. niveic. melanota* ▲ *Coss. niveic. niveicapilla*

Distr. Neder-Congo: Lukula (DANIEL).

Andere vindplaatsen: Leopoldstad (BOHNDORFF). — Stanleystad (CHAPIN). — Kirk-watervallen (MECKLEMBURG). — Sake (GYLDENSTOLPE). — Mswa (EMIN). — Kasenyi (CHAPIN). — Irumu (CHAPIN). — Kisaro (CHAPIN).

Afb. 165. — *Cossypha polioptera* REICHENOW
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

7 *b*. - **Cossypha niveicapilla niveicapilla** LAFRESNAYE.

Volgens CHAPIN bewoont deze vorm het noorden van onze gebieden. Hij komt voor van West-Afrika tot Noord-Congo en Sennaar.

13 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Congo-Ubangi: Bosodula (VRIJDAGH). — Businga (COLLARD).

Distr. Uelé: Malengoya (HUTSEBAUT). — Buta (HUTSEBAUT). — Poko (CHRISTY). — Mauda (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri: Kil. 999 Congo/Nijl (VLEESCHOUWERS). — Nioka (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Niangara (CHAPIN). — Nzoro (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Duma (HABERER). — Tomaya (EMIN).

8. - **Cossypha polioptera** REICHENOW. — Afb. 165 en 166.

Deze kleine *Cossypha*-soort wordt gevonden in de wouden van Zuidoost-Soedan, ten westen van het Albert-meer, Uganda en Oost-Afrika, in hoogland; ze wordt ook aangetroffen in het hoogland van Angola, Kameroen, Nigerië en Sierra-Leone.

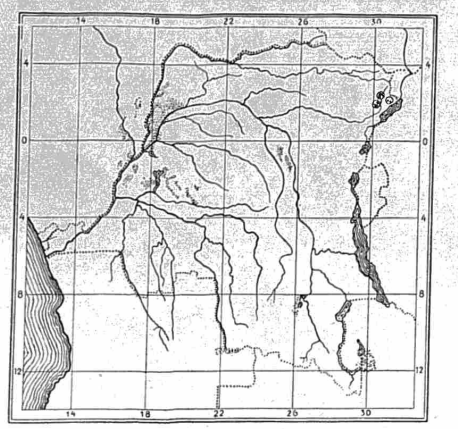

Afb. 166. — Vindplaatsen van *Cossypha polioptera polioptera*

8 *a*. - **Cossypha polioptera polioptera** REICHENOW.

De typische vorm is bekend uit Angola, enerzijds, ten westen van het Albert-meer en verder uit Soedan en Uganda, anderzijds.

Bovenkop leigrauw tot leizwart, ietwat olijfkleurig gewassen; bovenzijde en dekvederen olijfgeelbruin; bovenstaartvederen roodbruin; vliegpennen donkerbruin, met olijfgeelbruine buitenzoom en lichtisabelkleurige binnenzoom, de binnenste armpennen gelijk de rug; stuurpennen roodbruin, de twee middelste bruiner gekleurd. Een witte wenkbrauwstreep loopt van de snavel tot achter het oog, de vederen er van zijn distaal grauw; een zwarte streep over teugel en oog; wangen en onderzijde, van de snavel af, oranjeroodbruin, de buik lichter gekleurd, wit in het midden; onderstaartvederen en ondervleugeldekvederen gelijk de onderzijde. Snavel zwart; poten loodgrauw.

Vleugel: 74-84; staart: 55-68; tarsus: 24-28; snavel: 12-15 mm.

3 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Djalasinda (SCHOUTEDEN). — Nioka (VRIJDAGH). — Djugu (FAIN).

GENUS THAMNOLAEA CABANIS.

Handpen I ongeveer even lang als de halve lengte van pen 2; 1-2 distaal merkelijk versmald; handpennen 4-6 de langste. Staart afgerond, korter dan de vleugel. Kleur zwart en roodbruin. Snavel smal, mondborstels kort.

Een enkele soort.

1. - Thamnolaea cinnamomeiventris LAFRESNAYE. — Afl. 167 en 168.

Deze soort, de Dassievogel der Afrikaanders, wordt gevonden van Noordoost-Afrika tot Zuid-Afrika, enerzijds, tot Nigerië en Senegal, anderzijds, over Soedan en het noordoosten van onze Kolonie. Verscheidene vormen worden onderscheiden.

Afb. 167. — *Thamnolaea cinnamomeiventris* LAFRESNAYE
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Mannetje. — Kop en rug glanzend zwart; kleine dekvederen wit, de andere en de vliegpennen zwart, deze laatste met min of meer glanzende buitenzoom; achterromp en bovenstaartvederen roodbruin of oranjeroodbruin; stuurpennen helemaal zwart of roodbruin aan de basis. Onderzijde zwart van kin tot borst, het onderlichaam en de onderstaartvederen roodbruin of oranjeroodbruin; een min of meer duidelijke, witte lijn tussen zwarte borst en roodbruin onderlichaam. Snavel en poten zwart.

Wijfje. — Kop en rug grauwzwart, roetzwart of donkerleigrauw; kleine dekvederen eveneens; de andere en de vliegpennen zwart; achterromp en bovenstaartvederen kastanjeroodbruin tot roodbruin. Onderlichaam en onderstaartvederen roodbruin, het overige van de onderzijde gelijk de rug; geen witte lijn tussen roodbruin en zwart. Snavel zwart; poten zwart.

Vleugel: 102-116; staart: 93-102; tarsus: 28-31; snavel: 16-19 mm.

Een enkele vorm komt in onze gebieden voor.

1 *a*. - **Thamnolaea cinnamomeiventris subrufipennis** Reichenow.

Deze vorm verschilt van de typische vorm doordat de stuurpennen roodbruin zijn aan de basis; bij de typische vorm zijn ze helemaal zwart.

Hij wordt gevonden van af de Zambezi over Oost-Afrika tot Zuid-Abessinië, Zuidoost-Soedan, het noordoosten van Belgisch Congo; deze vogel verkiest rotsachtig land in de savanne.

8 exemplaren in onze verzameling.

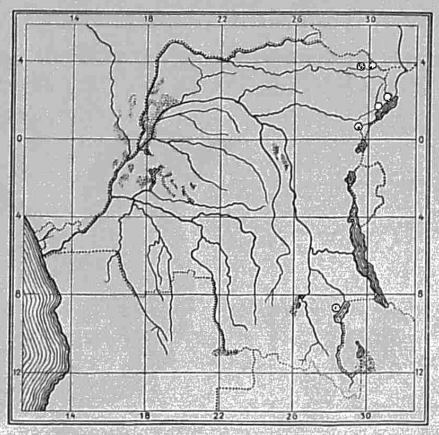

Afb. 168. — *Vindplaatsen van Thamnolaea cinnamomeiventris subrufipennis*

Distr. Kibali-Ituri: Nioka (Vrijdagh). — Niarembe (Vrijdagh).

Distr. Kivu: Beni (Bonnevie).

Andere vindplaatsen: Kodja-berg (Alexander). — Gaima-berg (Alexander). — Aba (Chapin). — Piaga, bij Faradje (Chapin). — Lukonzolwa (Ascenso). — Mahagi (Vrijdagh).

GENUS MYRMECOCICHLA Cabanis.

Grotendeels zwart of grauwbruin. Handpen I langer dan de helft van 2; 1-2 niet merkelijk versmald; 3-5 de langste pennen; staart een weinig afgerond, korter dan de vleugel. Snavel stevig, nogal fijn; mondborstels heel kort.

Drie soorten komen in onze gebieden voor.

1. *a*. Bovenzijde grauwbruin, de romp en de bovenstaartvederen wit. Keel wit, het overige van de onderzijde grauwbruin. ..... *Myrmecocichla Tholloni.*
   b. Is de bovenzijde grauwbruin, dan is noch romp noch keel wit. ..... 2.
2. *a*. Bij het mannetje is de bevedering zwart, de kleine en middelvleugeldekvederen wit, de grote dekvederen zwart; geen wit aan de bovenkop noch aan de keel. Bij het wijfje is de bevedering helemaal donkerbruin tot grauwbruin. ..... *Myrmec. nigra.*
   b. Bevedering zwart bij beide geslachten; alle vleugeldekvederen wit, ten minste aan de basis; bovenkop ten minste gedeeltelijk wit; keel soms wit. ..... *Myrmec. Arnotti.*

1. - **Myrmecocichla** [**Seiocincla**] **Arnotti** Tristram. — Afb. 170.

Deze soort (Arnottse Zwartpiek van Zuid-Afrika) wordt gevonden in de savannen van Zuid-Afrika tot Oost-Afrika, Katanga en Angola. Verscheidene vormen worden onderscheiden: drie er van zijn uit onze gebieden bekend.

Bevedering in hoofdzaak zwart, alle dekvederen echter wit, de grote ten minste over de basale helft. De kop van het mannetje en van het wijfje is gedeeltelijk wit, maar de verdeling van het wit verschilt volgens de onderzochte vormen. Snavel zwart; poten zwart.

Vleugel: 92-111; staart: 57-80; tarsus: 25-30; snavel: 15-19 mm.

1 *a*. - **Myrmecocichla Arnotti collaris** REICHENOW.

Het mannetje heeft een witte bovenkop, maar de kopzijden zijn zwart tot boven de ogen. Bij het wijfje zijn keel, krop, wangen, oordekvederen en nekband wit. Vleugel: 92-104 mm.

Deze vorm wordt gevonden van het zuidwesten van het Victoria-meer tot in Ruanda.

Slechts twee exemplaren in onze verzameling.

Ruanda-Urundi: Kinunu (LESTRADE).

GRAUER vond deze vorm ten oosten van de Kagera-vallei.

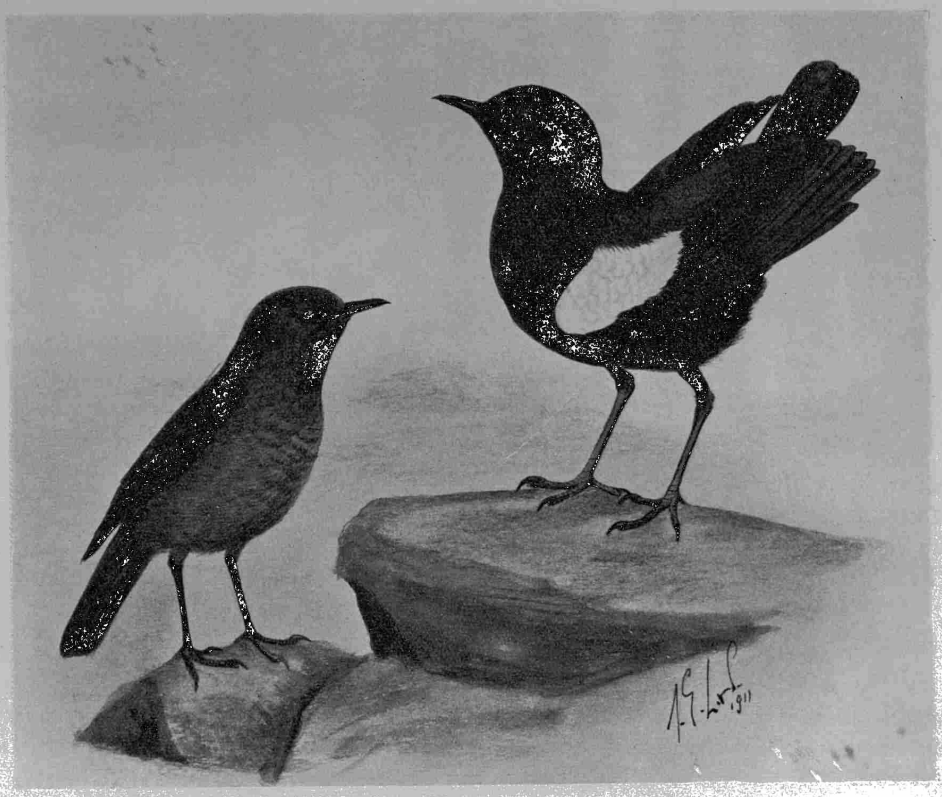

Afb. 169. — *Myrmecocichla nigra* VIEILLOT, mannetje en wijfje (V. G. L. VAN SOMEREN del.).

1 *b*. - **Myrmecocichla Arnotti Harterti** NEUNZIG.

Het mannetje vertoont minder wit aan de bovenkop dan *collaris*. Het wijfje vertoont minder wit aan de kopzijden en aan de krop. De handdekvederen zijn helemaal zwart of vertonen ten minste weinig wit. Vleugel: 98-111 mm.

Een enkel exemplaar in ons bezit.

Distr. Kwango: Frans-Jozef-Watervallen (SCHWETZ).

Geen andere vindplaats.

Deze vorm bewoont Angola en Kwango.

1 *c*. - **Myrmecocichla Arnotti leucolaema** FISCHER en REICHENOW.

Mannetje met bovenkop gelijk *collaris*; wijfje met min of meer wit aan de oordekvederen.

Vleugel: 92-107 mm.

47 exemplaren in onze verzameling.

Deze vorm wordt gevonden in Oost-Afrika en tot in Katanga.

Een vijftigtal exemplaren in ons bezit.

Distr. Lualaba: Kapiri (DE BAILLET). — Nieuwdorp (LEGROS). — Kinda (DE BAILLET). — Kasaji (FISHER). — Kanzenze (DE WITTE). — Katentania (VAN SACEGHEM).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (BERTRAND). — Kasenga (DE WITTE). — Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Lukafu (DE WITTE). — Sakania (BREDO). — Kapunda (DE RIEMAECKER). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER). — Sakania (HUTSEBAUT). — Lubumbashi-riv. (DE RIEMAECKER). — Kakyelo (DE WITTE).

Distr. Tanganika: Kabalo (SCHOUTEDEN). — Kiambi (DE WITTE). — Tembwe (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Lubenga (ROCKEFELLER en MURPHY). — Tenke (CAPELLO en IVENS). — Dikulwe-riv. (NEAVE). — Kambove (NEAVE). — Musosa (BREDO). — Katofio (LYNES). — Moero-meer (VINCENT). — Upemba-park (VERHEYEN).

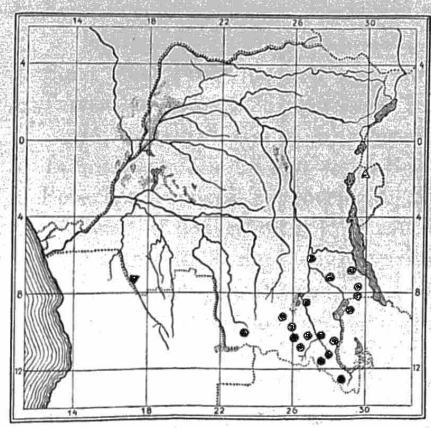

Afb. 170. — Vindplaatsen van *Myrmecocichla Arnotti*
▼ *Myrm. Arn. Harterti* ▲ *Myrm. Arn. collaris*
● *Myrmecocichla Arn. leucolaema*

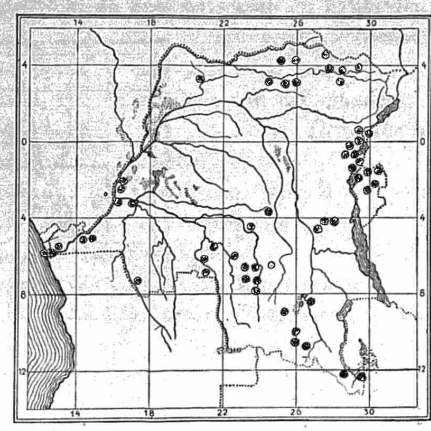

Afb. 171. — Vindplaatsen van *Myrmecocichla nigra*

2. - **Myrmecocichla nigra** VIEILLOT. — Afb. 169 en 171.

Deze soort, de Zwartpiek, is bekend van Uganda tot Kameroen, enerzijds, tot Ruanda-Urundi, Katanga, Noord-Rhodésië, Angola, Zuid-Congo en Loango, anderzijds. Zij bewoont de savanne.

Het mannetje is zwart of bruinzwart, met witte kleine en middelste dekvederen, de grote daarentegen normaal zwart; de handpennen bruin tot zwartbruin. Snavel en poten zwart.

Het wijfje is donkerbruin tot grauwbruin, de bovenkop ietwat donkerder, de handpennen ietwat lichter gekleurd; dekvederen nooit wit.

Vleugel: 91-103; staart: 49-61; tarsus: 29-32; snavel: 14-21 mm.

Meer dan 200 exemplaren in ons bezit.

CHAPIN aanziet de vorm *Stoehri* SCLAT. voor een zuiver synoniem van *nigra*. Onze mannelijke exemplaren uit Katanga (Lualaba) zien er echter meer bruinzwart uit dan deze uit andere streken, waarvan de bevedering van de bovenzijde zuiverder zwart is. Zou *Stoehri* toch reden van bestaan hebben ?

Distr. Neder-Congo: Moanda (MESMAEKERS). — Vista (MESMAEKERS). — Zambi, Bubi (VAN SACEGHEM). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Kisantu (SCHOUTEDEN). — Manzadi (DARTEVELLE). — Boma (SCHWETZ). — « Mayumbe » (SOLON). — Moanda (SCHOUTEDEN). — « Mayumbe » (CABRA).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Ndwa (NGWE). — Bokala (MAES). — Botanankasa (NKELE).

Distr. Kwango: Frans-Jozef-watervallen (SCHWETZ). — Banda (LYNES).

Distr. Kasai: Katombe (VAN ASSCHE). — Bakwanga (WINDMOLDERS). — Kabwe (WINDMOLDERS). — Merode (WINDMOLDERS). — Macaco (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Tshisika (SCHOUTEDEN).

Distr. Sankuru: Lodja (GHESQUIÈRE). — Gandajika (WINDMOLDERS). — Gandajika (DE PRETER). — Kabinda (WINDMOLDERS). — Kasansa (VAN ASSCHE). — Tshofa (GHESQUIÈRE). — Lusambo (GHESQUIÈRE).

Distr. Lualaba: Kansenia (DE WITTE). — Kando bij Tenke (DE WITTE). — Kangwe (DE BAILLET). — Kinda (DE BAILLET). — Mutombo Mukulu (BOUVIER en LEPLAS).

Ruanda-Urundi: Kibingo (LESTRADE). — Astrida (LESTRADE). — Bimba (LESTRADE). — Gabiro (VERHULST). — Burambi (DE WITTE). — Astrida (AURELIAAN). — Kigali (FAIN). — Kinari (AURELIAAN). — Gabiro (FRECHKOP). — Kisenyi (BASTIAENS). — Rwaza (DOUCE). — Kinunu (LESTRADE).

Distr. Tanganika: Kiambi (DE WITTE). — Kasiki (DE WITTE).

Distr. Maniema: Mutum Peke (PILETTE). — Kabambare (PILETTE). — Kalembelembe (PAUWELS).

Distr. Kivu: Molindi-riv. (DE WITTE). — Munagana (DE WITTE). — Mai na Kwenda (PILETTE). — Ivi (PILETTE). — Kibati (PILETTE). — Masidongo (BONNEVIE). — Molekera (PILETTE). — Kalegela

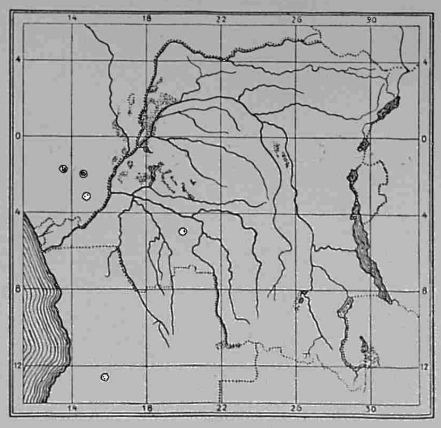

Afb. 172. — Vindplaatsen van *Myrmecocichla Tholloni*

(PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Biogo (BONNEVIE). — Missiepost St. Gustaaf (PILETTE). — Lubero (HACKARS). — Mabenga (DE WITTE).

Distr. Kibali-Ituri: Gety (VRIJDAGH). — Aru-kamp (MISONNE).

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN). — Tukpwo (VRIJDAGH). — Bambesa (VRIJDAGH). — Bili (HUTSEBAUT). — Api (HUTSEBAUT). — Gangala na Bodio (LAUWERS). — Rungu (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Niangara (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Manyanga (BOHNDORFF). — Mohasi-meer (MECKLEMBURG). — Tshingogo (MECKLEMBURG). — Sabinyo-vulkaan (MECKLEMBURG). — — Mpororo (MECKLEMBURG). — Kasongo (CARRUTHERS). — Kambove (NEAVE). — Sibokwa (MOURITZ). — Ishangi (GRAUER). — Kisaka (GRAUER). — May-ya-Moto (DE WITTE). — Katanga (DE WITTE). — Dungu (EMIN). — Makora (GYLDENSTOLPE). — Voro-watervallen (ALEXANDER). — Angu (ALEXANDER). — Katodjo (FRECHKOP). — Upemba-park (VERHEYEN). — Mahagi (EMIN).

3. - **Myrmecocichla Tholloni** OUSTALET. — Afb. 172.

Dit is een zeldzame soort, die het grasland bewoont, van Frans Congo tot Centraal-Angola en West-Kasai.

Bovenzijde grauwbruin, de zoom der kopvederen ook wel ietwat lichter gekleurd; romp en bovenstaartvederen wit; teugels en wangen bruinachtig; vliegpennen grauwbruin, de handpennen basaal, tot buiten de handdekvederen, wit; stuurpennen donkerbruin, maar basaal wit. Halszijden witachtig; keel wit; borst en buik grauwbruin, de vederen lichtgezoomd, deze van de buik met zwartbruine eindvlek; ondervleugeldekvederen wit. Snavel en poten zwart.

De Juv. is ietwat lichter gekleurd, meer eenkleurig; de dekvederen bruinachtigwit gezoomd; een vage, lichtgele nekband. Snavel en poten sepiakleurig.

Vleugel: 105-110; staart: 58-70; tarsus: 33-34; snavel: 15-18 mm.

Twee exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kwango: Banda (LYNES).

Geen andere vindplaats is bekend. — MALBRANT vond deze vogel in groot aantal op de grassavannen van Frans Congo.

GENUS OENANTHE VIEILLOT.

Snavel dun en sierlijk, min of meer afgeplat; mondborstels kort; vleugel nogal lang; handpen I korter dan de helft van pen 2, de handdekvederen niet, of weinig, overtreffend; handpennen 3-4 de langste; stuurpennen basaal wit of lichtroestkleurig; romp en bovenstaartvederen wit.

Vijf soorten kunnen in onze gebieden waargenomen worden, de meesten op de trek uit het noorden. Men zal ze als volgt onderscheiden:

1. *a.* Borst van de volwassen vogels met grote zwarte vlek, de keel wit; kop- en halszijden en bovenkop van voren eveneens zwart. ..... *Oenanthe pileata.*
   b. Borst nooit zwart; de keel soms zwart. ..... 2.
2. *a.* Tarsus ten hoogste 23 mm. lang. Kopzijden, keel, rug en vleugels van het mannetje zijn zwart; bij het wijfje zijn ze grauwbruin. ..... *Oenanthe pleschanka.*
   b. Tarsus ten minste 25 mm. lang. Rug nooit zwart. ..... 3.
3. *a.* Bovenkop, wangen en bovenzijde donkergrauwbruin tot zwartbruin, teugels en oordekvederen zwart of donkerbruin; rand van de vleugeldekvederen en vliegpennen fijn lichtgekleurd. Vleugel 80-90 mm. lang. Onderzijde grotendeels roestbruin. ..... *Oen. Bottae.*
   b. Vleugel langer dan 90 mm. Onderzijde grotendeels wit of isabelkleurig gewassen. ..... 4.
4. *a.* Bovenzijde van het mannetje lichtgrijs (broedkleed) tot sepiabruin (winterkleed); vleugels zwart of zwartbruin, de dekvederen en vliegpennen met witte of roestkleurige zoom. Een brede, zwarte of donkerbruine streep over teugel, wang en oordekvederen. Ondervleugeldekvederen zwart met witte zoom. Snavel 16-17 (soms 19) mm. lang. ..... *Oen. oenanthe.*
   b. Bovenzijde lichtgrauwbruin tot zandbruin of roestbruinachtig; vleugels donkerbruin, de dekvederen met zandgrauwe tot isabelkleurige zoom. Een donkere of zwarte teugelstreep, de oordekvederen bruin. Ondervleugeldekvederen wit of isabelkleurig. Snavel 19-22.5 mm. lang (meestal 20 mm.). ..... *Oen. isabellina.*

1. - **Oenanthe Bottae** BONAPARTE.

Deze soort is bekend van Zuidwest-Arabië en Noordoost-Afrika tot N. Kameroen, N. Nigerië, Nbangi-Shari en Soedan. Wij bezitten ze uit Abessinië (NEUMANN en HECK).

Bovenzijde grauwbruin tot donkerbruin, de kop donker, tot zwartbruin; dekvederen en vliegpennen donkerbruin of zwartbruin, met lichtgekleurde zoom, de binnenzoom licht isabelkleurig tot wit; bovenstaartvederen wit; middelste stuurpennen zwart, maar basaal wit; de andere stuurpennen zwartbruin, meer dan de basale helft wit; een zwarte streep over teugel, oogen, oordekvederen; een witte wenkbrauwstreep loopt van de snavel over het oog naar achteren. Keel wit of isabelkleurig gewassen, het overige van de onderzijde roestbruin, het buikmidden lichter gekleurd; onderstaartvederen roestbruin; ondervleugeldekvederen wit maar gedeeltelijk donker. Snavel en poten zwart.

Vleugel: 80-105; staart: 47-65; tarsus: 26-35; snavel: 12-17 mm.

1 *a.* - **Oenanthe Bottae Heuglini** FINSCH en HARTLAUB.

Deze vorm zou in het noorden van onze gebieden kunnen aangetroffen worden, daar hij gevonden werd in het Frans Ubangi-Shari-gebied en in Engels Soedan en zelfs vermeld werd uit Kavirondo. Zijn voorkomen lijkt mij echter weinig waarschijnlijk.

2. - **Oenanthe isabellina** TEMMINCK. — Afb. 174.

Deze Tapuit broedt in Klein-Azië, Iran en tot in Mongolië. Trekt dan naar Indië, Arabië en Noordoost-Afrika en bereikt ook Soedan, het Albert-meer en Oost-Afrika.

Bovenzijde en bovenkop lichtgekleurd, bruingrauwachtig of zandkleurig tot roestbruinachtig; witte of isabelkleurige wenkbrauwstrepen, zwartachtige teugelstrepen, bruine oordekvederen; vliegpennen en grote dekvederen donkerbruin of zwart, de buitenzoom zandkleurig, de binnenste armpennen helemaal aldus gezoomd; bovenstaartvederen wit; ondervleugeldekvederen wit; middelste stuurpennen zwart, het basaal derde wit, de andere stuurpennen wit tot meer dan de helft van de lengte, dan zwart, dit zwart eindstuk 20-26 mm. breed en met smalle, witte eindzoom. Keel wit of isabelkleurig gewassen; krop en lichaamszijden isabelkleurig, min of meer lichtgetint; het overige van de onderzijde en de onderstaartvederen wit of isabelkleurig gewassen.

Snavel en poten zwart.

Vleugel: 90-106; staart: 56-65; tarsus: 27-33; snavel: 19-22,5 mm.

Afb. 173. — *Oenanthe oenanthe* LINNAEUS
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Vijf exemplaren in onze verzameling, ook uit Abessinië en Oost-Afrika. Ook een exemplaar ingezameld in Butiaba, aan de Uganda-oever van het Albert-meer, door JACKSON (7/XI).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Ischwa (VRIJDAGH, 6/XII).

3. - **Oenanthe oenanthe** LINNAEUS. — Afb. 173 en 174.

Deze soort, de gewone Tapuit, broedt in Europa, in Azië en tot in Canada en Alaska. Ze wordt in verscheidene vormen ingedeeld, waarvan sommige ver naar het zuiden trekken. Een enkele is uit onze gebieden bekend.

Mannetje. Bovenzijde grijs, ten minste naar de romp toe ietwat bruin gewassen (bij jonge exemplaren soms helemaal bruin); een witte voorhoofdsband en witte wenkbrauwstrepen, die tot achter de ogen reiken; een brede, zwarte streep over teugel, wangen en oordekvederen; vleugeldekvederen en vliegpennen zwartbruin, deze laatste met of zonder witte of isabelkleurige buitenzoom; ondervleugeldekvederen zwart met

witte zoom; bovenstaartvederen wit; middelste stuurpennen zwart maar basaal over ongeveer een derde van de lengte wit; de andere stuurpennen wit maar apicaal zwart, de eindzoom wit of isabelkleurig. Keel en krop wit tot isabelkleurig, de kin meestal wit; onderlichaam en onderstaartvederen wit, isabelkleurig gewassen; lichaamszijden dikwijls isabelkleurig.

Wijfje. Bovenzijde vaalbruin, de bovenkop nauwelijks grauwer; een zwartbruine teugelstreep, een bleke wenkbrauwstreep; oordekvederen bruin; dekvederen en vliegpennen donkerbruin tot zwartbruin, met bruinachtige tot isabelkleurige buiten- en eindzoom. Keel en krop roestisabelkleurig, de kin en het keelmidden soms bijna wit; onderlichaam en onderstaartvederen wit, roestisabelkleurig gewassen.

Snavel en poten zwart.

Vleugel: 89-104-111; staart: 51-62; tarsus: 25-33; snavel: (12)-16-17 mm.

12 exemplaren in onze verzameling, ook uit Oost-Afrika en Soedan.

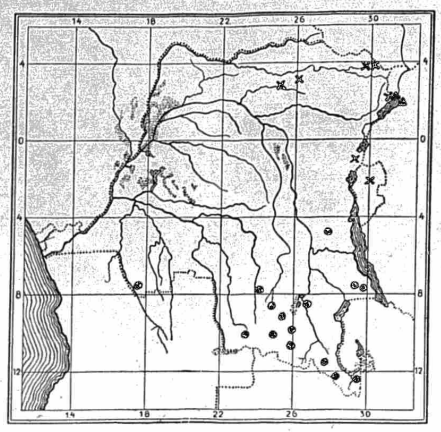

Afb. 174. — Vindplaatsen van *Oenanthe*
× *Oenanthe oenanthe* ▲ *Oen. isabellina*
● *Oen. pileata Livingstonei*

3 *a*. - **Oenanthe oenanthe oenanthe** LINNAEUS.

Tot hiertoe is slechts de typische vorm van de gewone Tapuit in onze gebieden aangetroffen geworden. Hij broedt in Europa, Noord-Azië en tot in Alaska en trekt dan naar Zwart-Afrika, waar hij enerzijds de savannen bereikt van Senegal tot Nigerië maar ook van Noord-Congo, en anderzijds tot in Nyasaland werd gevonden.

Onze exemplaren komen uit de volgende plaatsen :

Distr. Uelé: Bambesa (VRIJDAGH). — Buta (HUTSEBAUT).
Distr. Kibati-Ituri: Ischwa (VRIJDAGH, 4 tot 9/XII). — Niarembe (VRIJDAGH).
Ruanda-Urundi: Muhura (LESTRADE, 23/IX).

Andere vindplaatsen: Aba (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Rutshuru (GRAUER).

4. - **Oenanthe [Campicola] pileata** GMELIN. — Afb. 174.

Dit is een zuiver Afrikaanse soort, die bekend is van de Kaap tot Angola, Zuid-Congo en Kenya. In onze Kolonie komt de vorm *Livingstonei* voor; de typische vorm wordt slechts in Zuid-Afrika gevonden, waar hij « Schaapwachter » heet.

4 *a*. - **Oenanthe pileata Livingstonei** TRISTRAM.

De verspreiding van deze vorm loopt van Transvaal tot Angola, Zuid-Congo, Oost-Afrika. Hij komt veel in de savanne voor.

Bovenzijde grauwbruin tot roestbruin of chocoladebruin, nogal veranderlijk, de achterkop en de nek meestal grauwer, de kop van voren zwart, het voorhoofd breed wit; witte teugel- en wenkbrauwstrepen; bovenstaartvederen wit; binnenste armpennen gelijk de rug, de andere vliegpennen zwartbruin met grauwbruine zoom; dekvederen donkerbruin met min of meer brede, grauwbruine zoom; middelste stuurpennen zwart of zwartbruin, maar basaal wit, de andere stuurpennen voor ongeveer de basale helft wit, dan zwart met of zonder witte eindzoom. Keel wit; de kop- en halszijden en een brede vlek aan de krop zijn zwart; onderlichaam en ondervleugeldekvederen wit of isabelkleurig gewassen; lichaamszijden isabelkleurig tot roodbruin; onderstaartvederen isabelkleurig, min of meer intens gekleurd.

Bij de Juv. is de hele bovenzijde bruin, min of meer donkergekleurd, eerst met vage, bleke vlekken; handpennen isabelkleurig aan het einde; armpennen isabelkleurig aan eindzoom en buitenzoom; stuurpen-

Afb. 175. — *Oenanthe pleschanka* LEPECH.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

nen apicaal isabelkleurig; teugels, kop- en halszijden bruinachtig tot bruin; keel en wenkbrauwstrepen witachtig; vederen van de krop en van de lichaamszijden lichtbruin, met donkere zoom.

Vleugel: 85-98; staart: 55-65; tarsus: 29-34; snavel: 15-18 mm.

Meer dan 50 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba . Musolo-meer (DE BAILLET). — Kinda (DE BAILLET). — Kando-riv. bij Tenke (DE WITTE). — Kansenia (DE WITTE). — Mutombo Mukulu (BOUVIER en LEPLAS). — Kamina (LYNES). — Nasondoye (LYNES). — Kasaji (FISHER).

Distr. Opper-Katanga : Futwe (DE RIEMAECKER). — Kakyelo (DE WITTE).

Distr. Tanganika : Kasiki (DE WITTE).

Distr. Kwango : Willem-Watervallen (SCHWETZ).

Distr. Manyema : Dogodo-riv. (PILETTE).

Andere vindplaatsen : Bianos (LYNES). — Tshinsenda (MOURITZ). — Mlonde, Marungu (ROCKEFELLER en MURPHY). — Opper-Lualaba (NEAVE). — Upemba-park (VERHEYEN).

5. - **Oenanthe pleschanka** LEPECH. — Afb. 175.

Deze soort broedt in Zuid-Rusland, in Roemenië, en tot in Midden-Azië en Noord-China. Ze trekt dan naar het zuiden en bereikt zo het Tanganyika Territory, Kenya, Noord-Uganda en de Witte Nijl-streek. Ze zou misschien in de buurt van het Albert-meer kunnen verschijnen. Exemplaren in onze verzameling komen uit Oost-Afrika en Abessinië.

Mannetje. Bovenkop, nek, romp, bovenstaartvederen en onderlichaam wit of roomkleurig; de kopzijden de keel bij volmassen vogels, de rug, de schouders en de vliegpennen met de ondervleugeldekvederen, zijn zwart, de vliegpennen vaag bleekgezoomd aan het einde; middelste stuurpennen over meer dan het basaal derde gedeelte wit, dan zwart; de andere stuurpennen wit, met breed, zwart eindstuk, de eindzoom echter wit.

Wijfje. Bovenzijde grauwbruin; de romp en de bovenstaartvederen wit. Keel en krop lichtbruin met wit gemengd; onderlichaam wit tot lichtisabelkleurig; vliegpennen donkerbruin; een vage, bleke eindzoom aan de armpennen of ook aan de handpennen.

Snavel en poten zwart.

Vleugel : 85-93; staart : 60-70; tarsus : 22-23; snavel : 12-14 mm.

GENUS PENTHOLAEA CABANIS

Bij het mannetje is de bevedering grotendeels zwart maar gedeeltelijk wit; bij het wijfje is ze bruinzwart. Staart aanzienlijk korter dan de vleugel. Handpen 1 ongeveer even lang als de helft van pen 2; handpennen 1 en 2 merkelijk versmald naar het einde toe, 1 duidelijk gebogen, 2 even lang als 10. Snavel recht, zwakker dan bij *Myrmecocichla*; mondborstels zwak.

Eén enkele soort.

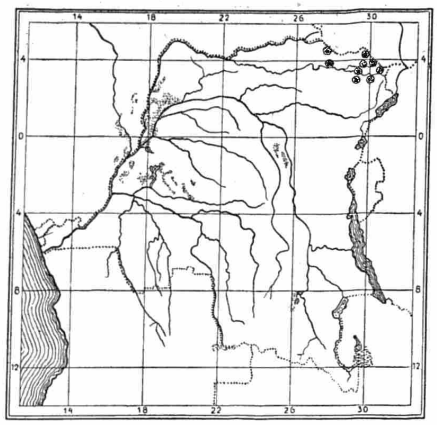

Afb. 176. — Vindplaatsen van *Pentholaea albifrons*

1. - **Pentholaea albifrons** RÜPPEL. — Afb. 176.

Deze kleine Turdide wordt aangetroffen van Noordoost-Afrika tot Gambia, over Zuid-Soedan en het noorden van Belgisch Congo. Zij bewoont de savanne.

De gehele bevedering van het mannetje is zwart, met uitzondering van een wit voorhoofd, en, bij de vorm *clericalis*, van de kleine vleugeldekvederen, die eveneens wit zijn.

De bevedering van het wijfje is bruinzwart, nergens wit.

Snavel zwart; poten zwart.

Vleugel : 73-82; staart : 47-56; tarsus : 22-26; snavel : 12-15 mm.

In onze gebieden komt slechts de vorm *clericalis* voor. Wij bezitten de typische vorm uit Erythrea.

1 *a*. - **Pentholaea albifrons clericalis** HARTLAUB.

Deze vorm wordt gevonden van Noord-Uganda over Soedan en Noord-Congo tot in het Oubangui-Shari gebied.

Deze vorm wordt gemakkelijk herkend aan de witte kleine vleugeldekvederen van het mannetje.

14 exemplaren in onze verzameling, daaronder vogels uit Soedan.

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN). — Niangara (DE CALONNE). — Gangala na Bodio (LOUWERS). — Gangala na Bodio (MISONNE). — « Uelé » (POLIDORI).

Distr. Kibali-Ituri : Abimva (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen : Faradje (CHAPIN). — Aba (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN).

GENUS SAXICOLA BECHSTEIN (*Pratincola* auct.)

Snavel breder dan bij *Oenanthe*, afgeplat aan de basis, mondborstels sterker ontwikkeld. Staart zwart of basaal wit. Handpen 1 korter dan de helft van 2; 3-5 de langste pennen; vleugels merkelijk langer dan de staart.

Twee soorten.

1. a. De bovenstaartvederen zijn wit, of ten minste grotendeels wit. Eerste handpen veel langer dan de handdekvederen ..... *Saxicola torquata.*
   b. De bovenstaartvederen zijn lichtbruin of isabelkleurig, met zwarte vlekken. Eerste handpen ongeveer even lang als de handdekvederen ..... *Saxic. rubetra.*

1. - **Saxicola [Pratincola] rubetra** LINNAEUS. — Afb. 177.

Dit is een vogel die wel bekend is in België en Nederland, onder de benaming van « Paapje ». Hij broedt in Europa (ook in ons land) en in West-Siberië en trekt dan naar het zuiden; in West-Afrika werd hij

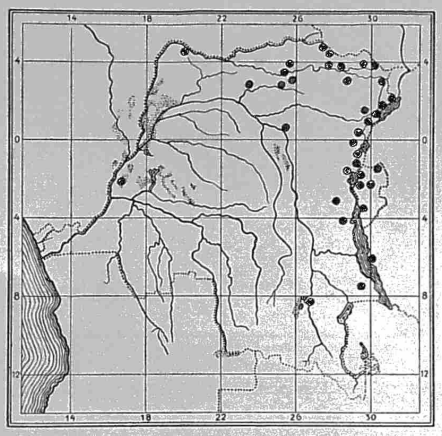

Afb. 177. — Vindplaatsen van *Saxicola rubetra*

aangetroffen op het Prinsen-eiland en ook in Zuidwest-Afrika; in het oosten bereikt hij Nyasaland; in onze gebieden komt hij in het noorden en het oosten, tot aan het Upemba-Park; één exemplaar werd door mijn inlandse medewerker NGWE in Kunungu (West-Congo) ingezameld.

Mannetje. Bovenzijde, tot en met de bovenstaartvederen, zwartgevlekt en gestreept op lichtbruine, isabelkleurige of roodbruinachtige grond, de kop donkerder, met een witte of lichtisabelkleurige wenkbrauwstreep van snavel tot achter het oog; wangen donkerbruin tot zwart; vliegpennen en grote dekvederen donkerbruin of zwartbruin, met lichtbruine tot witte buitenzoom; de kleine dekvederen zwart, een witte schoudervlek; middelste stuurpennen zwartbruin, maar basaal wit of isabelkleurig, de andere wit of isabelkleurig met breed,

zwartbruin eindstuk. Kin meestal wit, keel en krop isabelkleurig tot roestrood; het overige van de onderzijde en de onderstaartvederen wit of isabelkleurig, de lichaamszijden isabelkleurig of roestgeel gewassen.

Wijfje. Bovenzijde meer roestkleurig dan bij het mannetje, kopzijden minder donker, nooit zwart. Snavel en poten zwart.

Vleugel: 74-81; staart: 43-50; tarsus: 20-24; snavel: 11-12 mm.

150 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Congo-Ubangi: Bosodula (VRIJDAGH, 27/X).

Distr. Uelé: Ibembo (HUTSEBAUT, 10/X). — Paulis (ABBELOOS, I/III). — Mauda (SCHOUTEDEN, tussen 23/II en 16/III). — Buta (HUTSEBAUT, 31/XII, 5 en 24/I, 8 en 24/II, 5/III, 3/IV). — Bambesa (VRIJDAGH, 30/I, 14 en 18/II, 7 en 24/III, 18/IV, 30/X, 7/XII). — Angodia (HUTSEBAUT, 8/III). — Api (HUTSEBAUT, 5/X). — Gangala na Bodio (LAUWERS). — Dika (SCHOUTEDEN, 16 en 29/III). — Kufunda, Ueré (VRIJDAGH, I/I). — Titule (HUTSEBAUT, II).

Distr. Kibali-Ituri: Oka (SCHOUTEDEN, 24/IV). — Dramba (SCHOUTEDEN, 29/IV). — Ishwa (VRIJDAGH, tussen 4 en 19/XII). — Niarembe (VRIJDAGH, 24/XII). — Wago (FAIN, 22/XII). — Koroviberg (FAIN, XII).

Distr. Kivu: Kamituga (PRIGOGINE, 21/XII). — Butembo (DYLEFF, 14 en 20/I, III). — Butembo (PRIGOGINE, I). — Kitutu (PRIGOGINE, 4/I). — Lutunguru (PRIGOGINE, 30/III). — Butembo (VRIJDAGH, 23/IV). — Ngoma (SCHOUTEDEN, tussen 5 en II/I). — Muusi (PRIGOGINE, 56121). — Butembo (DE SEMERIES, 9/II). — Ngesho (DE WITTE, 3-6/IV). — Burunga, Mokoto (DE WITTE, 8-17/III). — Rutshuru (GHESQUIÈRE, 21/I, 24/III). — Kibati (PILETTE, 28/III). — Mulungu (BURGEON, 19/XI). — Tsisirongo (PILETTE, 10/III). — Mulungu (BURGEON, 19/XI). — May-na Kwenda (PILETTE, 10/X). — Kanyabayongo (DE WITTE, 6-14/XII). — Moera (BONNEVIE).

Ruanda-Urundi: Astrida (LESTRADE, 23/III). — Rugege-woud (LESTRADE, 13/III). — Usumbura (SCHOUTEDEN, II). — Astrida (AURELIAAN, 10/I). — Kisenyi (SCHOUTEDEN, 22/XII).

Andere vindplaatsen : Kasenyi (MECKLEMBURG). — Beni (MECKLEMBURG). — Boga (MECKLEMBURG). — Gurba-Dungu (RIBOTTI). — Irumu (GRAUER). — Mswa en Tunguru (EMIN). — Faradje (SCHOUTEDEN). — Gabiro ( ). — Ngayu (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Stanleystad (CHAPIN). — Luofu (CHAPIN). — Ten westen van Baraka (GRAUER). — Sambwe (ROCKEFELLER en MURPHY). — Mukana (VERHEYEN). — Mahagi/Okondjo (VRIJDAGH). — Duma (VRIJDAGH). — Gemena (VRIJDAGH). — Nioka (VRIJDAGH). — Mahagi (VRIJDAGH).

2. - **Saxicola torquata** LINNAEUS. — Afb. 178 en 179.

Deze soort, of Roodborsttapuit bewoont open land; ze heeft een heel wijde verspreiding, van de Kaap tot Noord-Europa en Siberië namelijk. Men onderscheidt talrijke vormen, waarvan meerden eigen zijn aan Zwart-Afrika.

Mannetje. Kop, nek, rug, romp en dekvederen zijn zwart, met vaalbruine of roestkleurige zomen die na de rui de rompvederen ook wel met wit eind; bovenstaartvederen wit, met of zonder zwart gemengd; vliegpennen zwart, met een witte vleugelvlek, die wordt getekend door de binnenste grote armdekvederen en de witte basis van de buitenvlag van de binnenste armpennen; stuurpennen zwart, soms basaal wit. Keel zwart; krop, en dikwijls ook borst en lichaamszijden, roodbruin, het overige van de onderzijde wit; onderstaartvederen wit; ondervleugeldekvederen zwart, witgezoomd; okselvederen zwart met wit eind.

Wijfje. Vederen van de bovenzijde vaalbruin met zwart midden of zwart met vaalbruine zoom; bovenstaartvederen wit of min of meer roestkleurig, met of zonder zwarte schachtstreep; dekvederen zwartbruin, met vaalbruine zoom; vliegpennen eveneens; stuurpennen bruinzwart. Kopzijden donkerbruin, maar teugels en wenkbrauwstrepen vaalbruinachtig; keel lichtbruinachtig, de vederen grauwzwart, met lichtbruine eindstreep; krop en onderlichaam roestkleurig, donker aan de krop, tot vaalbruin; onderstaartvederen wit of roestbruinachtig.

Snavel zwart, poten zwart.

Vleugel: 60-80; staart: 45-55; tarsus: 20-26; snavel: 11-12 mm.

De drie vormen die in onze gebieden voorkomen zijn de volgende. *Axillaris* mist bij het mannetje soms helemaal het roodbruin aan de onderzijde; in ieder geval is het roodbruin fel gereduceerd; vleugel : 66-

74 mm. *Salax* heeft een wit onderlichaam, slechts van voren roodbruin; vleugel: 63-69 mm. Bij *Stonei* (*robusta* auct.) is de onderzijde meestal helemaal roestkleurig tot roodbruin, de buik soms wit; vleugel: 63-71 mm.

2 *a*. - **Saxicola torquata axillaris** SHELLEY.

Deze vorm bewoont hoogland in Oost-Afrika, Uganda, het oosten van onze gebieden. Hij komt voor van het westen van het Albert-meer tot aan het Tanganika-meer.

160 exemplaren in onze verzameling.

Afb. 178. — *Saxicola torquata axillaris* SHELLEY, wijfje en mannetje (V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Distr. Kibali-Ituri: Wago (FAIN). — Nioka (VRIJDAGH). — Djalasinda (SCHOUTEDEN). — Blukwa (COLLART). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Nyolo (FAIN). — Boga (PILETTE). — Mahagi (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Mt. Mohi (PRIGOGINE). — Mubuka (PRIGOGINE). — Lubango (PRIGOGINE). — Butembo (DYLEFF). — Rugari (FRECHKOP). — Butembo (PRIGOGINE). — Bulaimu (PILETTE). — Kamabo (BONNEVIE). — Biogo (BONNEVIE). — Mokoto-meren (PILETTE). — Ngando-meer (DE WITTE). — Lubero (HACKARS). — Kibati (DE WITTE). — Kalando (DE WITTE). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Burunga, Mokoto (DE WITTE). — Nzulu (DE WITTE). — Bweza (HACKARS). — Kibati (PILETTE). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Ngoma (SCHOUTEDEN). — Kisahasa (PILETTE). — Bitashimwa (DE WITTE). — Kanyabayongo (DE WITTE). — Busuenda (PILETTE). — Tsisirongo (PILETTE).

Ruanda-Urundi: Astrida (LESTRADE). — Kamembe (LAURENT). — Astrida (AURELIAAN). — Kamembe/Nyamasheke (LAURENT). — Karisimbi-vulkaan (PILETTE). — Kundhuru ya Tshuwe (DE WITTE). — Kisenyi (DOUCE). — Mutura (DOUCE). — Rugobagoba (LESTRADE). — Nya Muzinga, Karisimbi-vulkaan

(SCHOUTEDEN). — Gahinga-vulkaan (DE WITTE). — Kibingo (LESTRADE). — Kayanza (LESTRADE). — Bishoke-vulkaan (HACKARS). — Rugege-woud (LESTRADE). — Bimba (LESTRADE). — Ruhengeri (DE WITTE). — Ruhengeri (BASTIAENS). — Kitega/Usumbura (DE RIEMAECKER). — Usumbura (SCHOUTEDEN). — Kibungu (LESTRADE). — Rugege-woud (FAIN). — Kamaniola (FAIN). — Muyaga (DE RIEMAECKER). — Karago-meer (FAIN).

Andere vindplaatsen: Idjwi-eiland (LOVERIDGE). — Mohasi-meer (MECLEMBURG). — Kabare (ARRHENIUS). — Tamohanga (GYLDENSTOLPE). — Abeli (GYLDENSTOLPE). — Mugunga (DE WITTE). — Tshamugussa (DE WITTE). — Nyabirehe (DE WITTE). — Irumu (CHAPIN). — Kandashomwa-berg (ROCKEFELLER en MURPHY). — Ten N. W. van het Tanganika-meer (GRAUER). — Ruzizi-vallei (GRAUER). — Mugunga (DE WITTE). — Kibumba (DE WITTE). — Tohamugussa (DE WITTE). — Nyabirehe (DE WITTE).

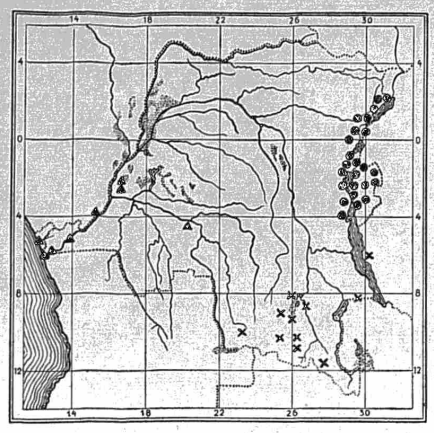

Afb. 179. — Vindplaatsen van *Saxicola torquata*
● *Sax. torq. axillaris* ▲ *Sax. torq. salax*
× *Sax. torq. Stonei*

2 *b*. - **Saxicola torquata salax** VERREAUX.

Dit is een vorm die in Neder-Congo, Gaboen en aangrenzende streken thuis is.

30 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Boma (SCHOUTEDEN). — Zambi (VAN SACEGHEM). — Zambi (DARTEVELLE).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Ndwa (NGWE).

Geen andere vindplaats.

2 *c*. - **Saxicola torquata Stonei** BOWEN (*robusta* ap. VERHEYEN).

Deze vorm is bekend uit Zuid-Rhodesië, Angola en Katanga, maar ook uit het Kungwe-gebergte, aan de oostelijke kust van het Tanganika-meer.

150 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kasai: Basongo (SCHOUTEDEN).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER). — Kisenda (DE CROMBUGGHE). — Kansenia (DE WITTE). — Kadia (DEWIT). — Musolo-meer (DE BAILLET). — Kimbundji (DE BAILLET). — Kapiri (DE BAILLET). — Kando-riv. bij Tenke (DE WITTE).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Lubumbashi-riv. (DE RIEMAECKER). — Kafubu-riv. (DE RIEMAECKER). — Kakyelo (DE WITTE).

Distr. Tanganika: Kasiki (DE WITTE).

Andere vindpllaatsen: Musosa (BREDO). — Opper-Lualaba (NEAVE). — Kiabo (CHAPIN). — Kabalongwe (CHAPIN). — Mkuli en Ketendur, Marungu (ROCKEFELLER en MURPHY). — Suzi-meer (ROCKEFELLER en MURPHY). — Upemba-park (VERHEYEN).

GENUS CERCOMELA Bonaparte.

Kleine Turdiden, met fijne snavel; handpen 2 merkelijk korter dan 4 en zelfs dan 6; handpen 1 kort maar langer dan de handdekvederen; 2-4 de langste handpennen; tarsus korter dan 24 mm.

Eén enkele soort.

1. - **Cercomela familiaris** Stephens. — Afb. 180 en 181.

Deze soort, de Spekvreter of Dagbrekertje der Afrikaanders, is bekend van Zuid-Afrika tot het zuiden, het oosten en het noorden van Belgisch-Congo, tot Noordoost-Afrika, Gaboen en West-Afrika.

Afb. 180. — *Cercomela familiaris* Stephens
(V. G. L. van Someren del.)

Bovenkop en bovenzijde grauwbruin tot bruin, de romp en de bovenstaartvederen roodbruin; dekvederen donkerbruin tot zwartbruin, maar breed lichtbruin gezoomd; vliegpennen zwartbruin, de buitenzoom en min of meer ook de eindzoom bruinachtig; middelste stuurpennen zwartbruin, de basis roodbruin, ten minste zijdelings, de andere stuurpennen roodbruin met zwartbruin eindstuk, ten minste aan de buitenvlag. Teugels bruinachtig of witachtig; borst min of meer grauw, het overige van de onderzijde lichter gekleurd, bruinachtig tot wit, van achteren dikwijls roestkleurig gewassen; onderstaartvederen lichtroestkleurig; ondervleugeldekvederen grauwwit. Snavel en poten zwart.

Vleugel: 72-85; staart: 50-60; tarsus: 22-24; snavel: 12-14 mm.

De Juv. vertoont lichte vlekken aan boven- en onderzijde.

Verscheidene vormen worden onderscheiden; twee er van komen in onze gebieden voor. Het achterlijf van de vorm *modesta* is lichter, meer witgekleurd dan dit van de vorm *Falkensteini*.

1 *a*. - **Cercomela familiaris Falkensteini** Cabanis.

Deze vorm werd beschreven uit Chinxoxo, in Loango. Hij is bekend van Neder-Congo tot Noordoost-Congo.

4 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Dramba (SCHOUTEDEN). — Niarembe (VRIJDAGH).
Andere vindplaatsen: Manyanga (BOHNDORFF). — Boma (CHAPIN). — Aba (CHAPIN).

1 *b*. - **Cercomela familiaris modesta** SHELLEY.

Bekend van Zambezië tot Katanga, Kivu en het oosten van het Victoria-meer.
13 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kivu: Ngoma/Kisenyi (SCHOUTEDEN). — Kamaniola (FAIN).
Ruanda-Urundi: Nyundo (DOUCE). — Rutare (LESTRADE). — Nyanza, Tanganika-meer (VRIJDAGH). — Nyanza, id. (FAIN).

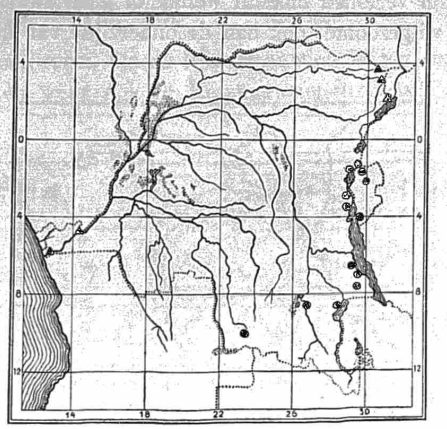

Afb. 181. — Vindplaatsen van *Cercomela familiaris*
● *Cerc. famil. modesta* ▲ *Cerc. famil. Falkensteini*

Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN).
Distr. Opper-Katanga: Lukonzolwa (DE WITTE).
Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER).

Andere vindplaatsen: Uvira (GRAUER). — Kisaka (GRAUER). — Mpala (STORMS). — Lubenga, Marungu (ROCKEFELLER en MURPHY). — Upemba-Park (VERHEYEN). — Ruwe (NEAVE).

GENUS PHOENICURUS FORSTER.

Kleine Turdiden, met fijne snavel, korte mondborstels; tarsus korter dan 24 mm.; handpennen 2 korter dan 4 maar langer dan 6 en langer dan de handdekvederen; handpennen 3-5 de langste. Mannetje en wijfje in broedkleed verschillen door de kleur. Staart grotendeels roodbruin.

Eén enkele soort.

1. - **Phoenicurus phoenicurus** LINNAEUS. — Afb. 182.

Dit is een Vogel die ook in België goed bekend is. 't Is het Gekraagde Roodstaartje, dat in Europa, Azië en Noord-Afrika broedt en dan naar het zuiden trekt; het wordt dan gevonden in het noorden van onze Kolonië.

Eén vorm is uit onze gebieden bekend; een tweede zal er misschien ook aangetroffen worden.

1 *a*. - **Phoenicurus phoenicurus phoenicurus** LINNAEUS.

De typische vorm bereikt op de trek het noorden van onze Kolonie, tot aan de grens van het dichte woud, het Albert-meer, en wordt verder tot in Kenya aangetroffen.

Het mannetje in paarkleed verschilt nogal aanzienlijk van het wijfje of van het mannetje in gewoon kleed.

Mannetje in paarkleed. — Bovenkop en bovenzijde grauw maar min of meer bruin gewassen, meer roodbruin naar achteren toe; bovenstaartvederen roodbruin; de kopzijden, de teugels en een smalle band tegen de basis van de snavel zijn zwart; het voorhoofd verder wit; een witte wenkbrauwstreep loopt tot achter het oog; dekvederen gelijk de rug, de grote lichtroodbruin gezoomd; vliegpennen donkerbruin tot zwartbruin, de binnenste armpennen met brede, roestkleurige buitenzoom en eindzoom; stuurpennen roodbruin, de middelste met zwartbruine zij- en eindzomen. Keel en krop van voren zijn zwart, de vederen ook wel apicaal witgezoomd; het overige van de onderzijde roodbruin tot oranjeroodbruin of roestkleurig, de vederen apicaal dikwijls min of meer witgezoomd, buikmidden wit; onderstaartvederen wit of roestkleurig; ondervleugeldekvederen oranjerood.

Mannetjes buiten de broedtijd vertonen meestal weinig of geen zwart aan de kop en de krop, of wel zijn de zwarte vederen duidelijk witgezoomd, ook aan de onderzijde van het lichaam.

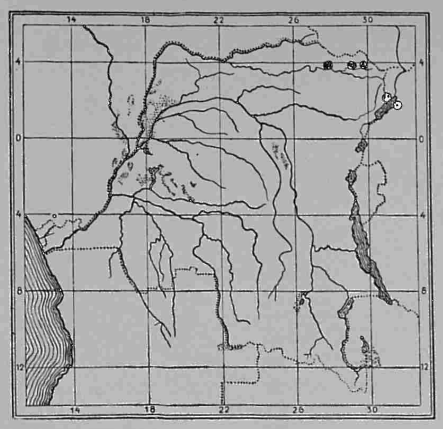

Afb. 182. — Vindplaatsen van *Phoenicurus phoenicurus*

Wijfje. — Bovenkop bruingrauw, ietwat roestkleurig aan de basis van de snavel; teugels witachtig; onderzijde bruinachtig, de keel witachtig in het midden, buikmidden wit; onderstaartvederen roestkleurig; vliegpennen gelijk het mannetje; staart eveneens.

Vleugel: 71-83; staart: 51-61; tarsus: 20-23; snavel: 10-12 mm.

16 exemplaren in onze verzameling, ook uit Butiaba (Jackson).

Distr. Kibali-Ituri: Ischwa (Vrijdagh, 7-19.XII). — Dramba (Schouteden, 16.IV).

Distr. Uelé: Gangala na Bodio (Lauwers, 16.X).

Andere vindplaatsen: Niangara (Chapin). — Faradje (Chapin). — Mahagi (Emin). — Tomaya (Emin).

1 *b*. - **Phoenicurus phoenicurus samamisicus** Hablizl.

Deze vorm broedt in Zuidoost-Europa en Zuidwest-Azië; hij trekt dan naar het zuiden. Een exemplaar ervan zou in Engels Soedan, niet ver van onze noordelijke grens, ingezameld geworden zijn.

GENUS LUSCINIA FORSTER.

Kleine Turdiden waarvan handpen 1 kort, even lang als of iets langer dan de handdekvederen is; handpen 2 even lang, of ongeveer even lang als 5 en langer dan 6, handpennen 2-4 zijn de langste, tarsus langer dan 24 mm., de tenen lang en dun, 3 vooral.

Twee soorten van Nachtegalen komen in onze gebieden voor. Men onderscheidt ze als volgt :

1. *a.* De staart is gewoonlijk duidelijk roodbruiner dan de rug. Handpen I meet ten minste 15 mm. en is ten minste even lang als de handdekvederen. ..... *Luscinia megarhynchos.*
   b. De staart verschilt nauwelijks van de rug. Handpen I ten hoogste 12 mm. lang en duidelijk korter dan de handdekvederen. Borst met bruingrauw gemengd. ..... *Lusc. luscinia.*

1. - **Luscinia luscinia** LINNAEUS. — Afb. 183.

Dit is een Europese Nachtegaal-soort, die de wintermaanden in het zuiden doorbrengt. Ze wordt tot in Oost- en Zuid-Afrika gevonden en werd ook in Katanga aangetroffen.

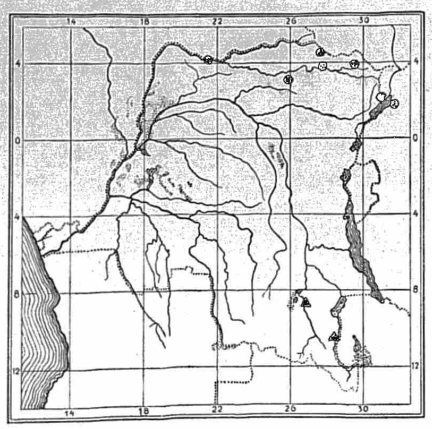

Afb. 183. — Vindplaatsen van *Luscinia.*
▲ *Lusc. luscinia* ● *Lusc. megarhynchos*

Gelijkt veel op *L. megarhynchos*, maar de bovenzijde is donkerder, meer olijfbruin, de kleur van de staart weinig verschillend van deze van de rug; de borst is vaag gevlekt. De eerste handpen is ten hoogste 12 mm. lang en is duidelijk korter dan de handdekvederen.

Vleugel: 85-90; staart: 70-80; tarsus: 25-28; snavel: 13-14.

VERHEYEN heeft deze Nachtegaal in Mabwe (Upemba-park) gevonden (*Lualaba-district*); LYNES in Kasenga (*Opper-Katanga*).

2. - **Luscinia megarhynchos** BREHM. — Afb. 183.

Dit is onze Europese Nachtegaal, die in Europa (ook in België), Noord-Afrika en West-Azië broedt. Drie vormen van deze soort worden onderscheiden, waarvan één, de typische, tot in West- en Centraal-Afrika trekt; andere vormen bereiken Oost-Afrika.

1 *a.* - **Luscinia megarhynchos megarhynchos** BREHM.

De typische vorm van de Nachtegaal is bekend uit het noorden van onze Kolonie.

Bovenzijde bruin, roestbruin gewassen, vooral naar achteren toe; bovenstaartvederen kastanje- of roestbruin; stuurpennen eveneens; vliegpennen bruin, de buitenzoom en de binnenste armpennen gelijk de rug; kopzijden bruin, de teugels ietwat lichter gekleurd; de hele onderzijde grauwbruinachtig, het keelmidden wit, het buikmidden wit of ten minste veel lichter gekleurd; onderstaartvederen roestkleurig tot wit. De eerste

handpen meet ten minste 15 mm. en is even lang als of ietwat langer dan de handdekvederen. Snavel en poten vleeskleurig of grauwbruin.

Vleugel: 78-96; staart: 63-88; tarsus: 25-28; snavel: 12-13 mm. (v. HARTERT).

Vijf exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Bambesa (VRIJDAGH, J., 7.I). — Mauda (SCHOUTEDEN, 3 en 4.III).

Distr. Kibali-Ituri: Ischwa (VRIJDAGH, 9.XII).

Andere vindplaatsen: Niangara (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Mahagi (EMIN). — Mobaye (ALEXANDER).

GENUS NEOCOSSYPHUS FISCHER en REICHENOW.

Snavel nogal lang maar breed aan de basis, aan deze van de Muscicapiden herinnerend, duidelijk afgeplat en gekield, apicaal compres; mondborstels heel kort. Handpen I korter dan de helft van pen 2 en langer dan de handdekvederen; handpennen en buitenste armpennen roodbruin aan de basis; korte « haren » tussen de bovenkopbevedering.

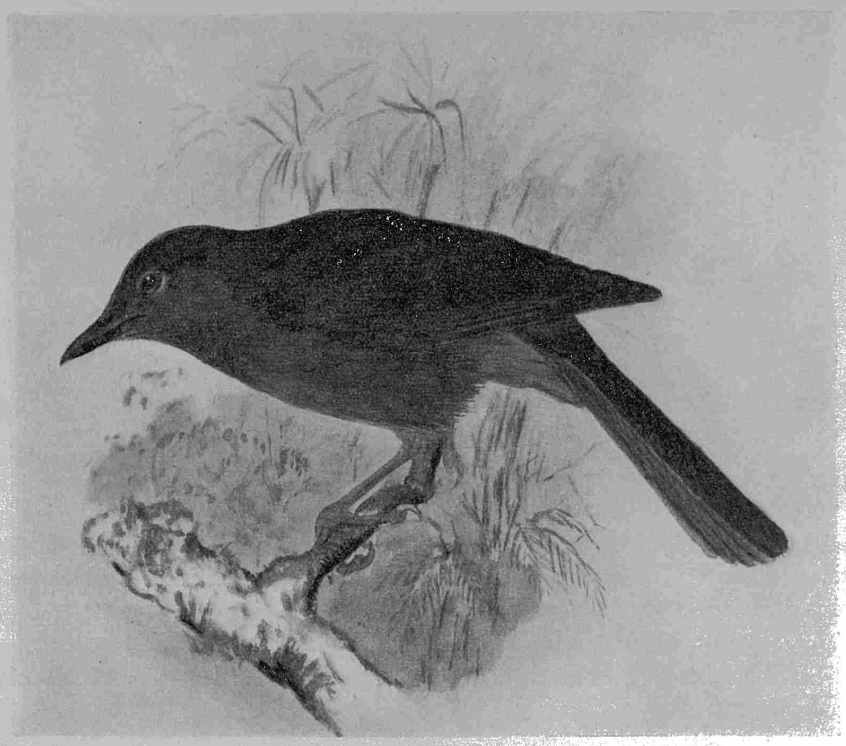

Afb. 184. — *Neocossyphus rufus* FISCHER.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Twee soorten zijn bekend.

1. *a.* Buitenste stuurpennen met breed wit einde ..... *Neocossyphus poensis.*
   b. Stuurpennen zonder wit einde. ..... *Neocoss. rufus.*

1. - **Neocossyphus poensis** STRICKLAND. — Afb. 185.

Deze soort is bekend van Sierra-Leone tot Gaboen, Loango, Belgisch Congo, en West-Uganda; ze bewoont het woud. Twee vormen worden onderscheiden: de typische vorm komt voor van Sierra-Leone tot Fernando Po en Loango, de vorm *praepectoralis* wordt gevonden in Midden- en Oost-Congo en West-Uganda.

Bovenzijde romp en bovenstaartvederen donkerleigrauw tot zwartbruin en min of meer grauw, en ietwat olijfkleurig gewassen; de kop grauwer; vliegpennen donkerbruin, handpen 3 en de volgende pennen (behalve de laatste armpennen) min of meer roodbruin voor de basale helft, pennen 1-2 (ook wel 3) slechts zo gekleurd aan de basis van de binnenvlag; middelste stuurpennen zwart, de andere zwartbruin, de drie buitenste apicaal wit. Keel vaalbruingrauwachtig; krop vaalbruin; het overige van de onderzijde en de onderstaartvederen okerachtig roodbruin of kaneelkleurig. Snavel zwart; poten lichtvleeskleurig.

Vleugel: 98-112; staart: 80-95; tarsus: 25-28; snavel: 14-17 mm.

De Juv. is donkerder gekleurd; hij vertoont de lichtkleurige vlekken niet die bij de jonge Turdiden meestal voorkomen.

1 *a*. - **Neocossyphus poensis poensis** STRICKLAND.

Deze vorm heeft meer wit aan de stuurpennen dan de volgende: de binnenvlag van de buitenste stuur-

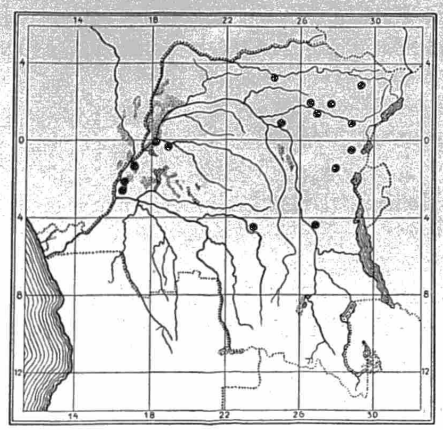

Afb. 185. — Vindplaatsen van *Neoc. poensis praepectoralis.*

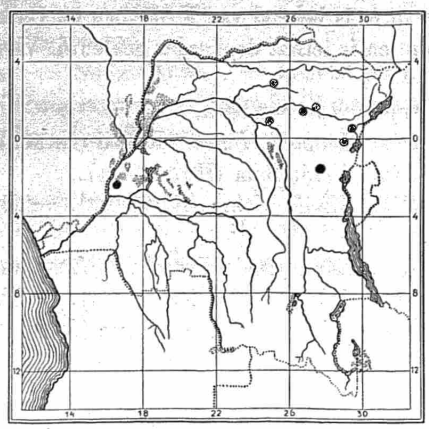

Afb. 186. — Vindplaatsen *Neoc. rufus gabunensis.*

pen is distaal ongeveer voor de helft wit en het wit zet zich naar achteren voort langs de schacht op de buitenvlag, die anders zwart is. Bij de vorm *praepectoralis* is de binnenvlag van de buitenste stuurpennen distaal wit, maar de buitenvlag is eenkleurig donker.

De typische vorm van *N. poensis* is bekend van Sierra-Leone tot Loango; hij komt veelvuldig voor in Portugees Congo en in Gaboen, zodat kan verondersteld worden dat hij ook in het Mayumbs woud leeft.

Wij bezitten 5 exemplaren van deze vorm uit Kameroen.

1 *b*. - **Neocossyphus poensis praepectoralis** JACKSON.

Deze vorm is beperkt tot West-Uganda, Oost- en Midden-Congo.

26 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Ndwa (NGWE). — Botanankasa (NKELE).

Distr. Tshuapa: Iyonda (MICHIELSEN). — Bokuma (LOOTENS). — Ikela, Musokofela (DUPUIS). — Itinaokoka (HERROELEN). — Lotakamela (DUPUIS). — Lingomo (HERROELEN).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Stanleyville: Panga (CHRISTY). — Yangambi (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: No man's land, Lindi-riv. (PIETTE). — Lundjulu (SCHEPENS). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Etembo (DYLEFF en DANDOY).

Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Kasongo (CARRUTHERS). — Beritio/Angu (ALEXANDER). — Mawambi (CHRISTY). — Avakubi (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Mangwa (DE WILDE). — Kianiamakue (DE WILDE). — Lukolela (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Ukaika (GRAUER).

2. - **Neocossyphus rufus** FISCHER. — Afb. 184 en 186.

Deze soort bewoont het woud, van Kameroen tot Gaboen en Belgisch-Congo, Uganda, Oost-Afrika, Zanzibar. De typische vorm wordt gevonden in Oost-Afrika; in onze gebieden komt de vorm *gabunensis* voor.

Bovenkop donkerolijfbruin; bovenzijde olijfroodbruin, naar achteren meer roodbruin; romp en bovenstaartvederen mooi roodbruin; vliegpennen donkerbruin tot zwartbruin (de binnenste armpennen gelijk de achterrug), de buitenvlag meer gelijk de romp, de binnenvlag tot over de halve lengte min of meer breed roodbruin gezoomd; stuurpennen roodbruin, de buitenzoom lichter gekleurd tot oranjeroodbruin. Keel bruingrauwachtig, de krop vaalbruin of olijfbruin gewassen; het overige van de onderzijde, de onderstaartvederen en de ondervleugeldekvederen oranjeroodbruin of kaneelbruin. Snavel bruinzwart; poten blauwgrijs.

Vleugel: 108-130; staart: 89-110; tarsus: 26-31; snavel: 15-19 mm.

2 *a*. - **Neocossyphus rufus gabunensis** NEUMANN.

Deze vorm is bekend van Kameroen tot Gaboen, Ituri, Uganda. Hij heeft kortere vleugels dan de typische vorm en is ietwat donkerder gekleurd. Vleugel: 108-120 mm. naar CHAPIN (tegen 117-130 voor *rufus rufus*).

8 exemplaren in ons bezit.

Distr. Leopold II-meer: Keseki (NKELE).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT).

Distr. Kivu: Moera (BONNEVIE). — Butembo Mobissio (DYLEFF). — No man's land, Lindi-riv. (PIETTE).

Distr. Stanleystad: Yangambi (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Beni (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Beni/Mawambi (GRAUER). — Avakubi (CHAPIN). — Penge (CHAPIN). — Lesse (GYLDENSTOLPE). — Kabakuli-riv. (DE WILDE). — Luhule-riv. (DE WILDE).

GENUS STIZORHINA OBERHOLSER.

Snavel breed aan de basis, gelijk dit het geval is met *Neocossyphus*, maar merkelijk korter, de lengte weinig groter dan de breedte aan de basis; mondborstels goed ontwikkeld maar korter dan de snavel; handpen I langer dan de handdekvederen, korter dan de helft van pen 2, deze langer dan pen 8; handpennen en buitenste armpennen roodbruin aan de basis.

Dit genus wordt gewoonlijk onder de Muscicapiden gerangschikt; CHAPIN heeft het bij de Turdiden ingedeeld, waar het in de buurt van *Neocossyphus* zijn plaats vindt.

Eén enkele soort.

1. - **Stizorhina Fraseri** STRICKLAND.

Deze Turdide heeft een grote verspreiding, van Fernando Po en Kameroen tot Noord-Angola, Belgisch Congo en Uganda; hij bewoont het woud.

Twee vormen worden in onze gebieden aangetroffen: ze verschillen vooral door de kleur van de middenstuurpennen, merkelijk donkerder bij de vorm *rubicunda* dan bij de vorm *vulpina*, waar bij ze soms (*intermedia* CLARKE) ongeveer dezelfde kleur vertonen als de zijpennen. De typische vorm wordt slechts op Fernando Po gevonden.

Deze vogels gelijken merkwaardig door de kleur op *Neocossyphus rufus*; hun snavel is echter veel breder dan bij deze soort en heeft veel meer van de snavel van een Muscicapide (waarbij de soort meestal wordt ingedeeld) dan van een Turdide. CHAPIN is echter van oordeel dat de gelijkenis tussen *Neocossyphus* en *Stizorhina* zo groot is dat het onmogelijk is ze in twee verschillende familiën in te delen.

Bovenkop en kopzijden donkerolijfbruin; bovenzijde minder donker, veeleer olijfroodbruin, naar achteren toe in het roodbruin overgaand, de bovenstaartvederen roodbruin, min of meer levendig gekleurd; vliegpennen donkerbruin tot zwartbruin, de buitenzoom en de binnenste armpennen gelijk de rug, de binnenvlag min of meer breed isabel- of roestkleurig gezoomd, de hele basis zo gekleurd of licht roodbruin; mid-

delste stuurpennen roodbruin (*vulpina*) tot zwartbruin of donkerolijfbruin (*rubicunda*), de buitenste helemaal roestbruin of roodbruin, de andere van binnen naar buiten geleidelijk breder roodbruin aan het einde. Kin- en keelvederen basaal grauw of grauwbruinachtig, distaal min of meer roestkleurig (de keel krijgt zó een gevlekt uitzicht); het overige van de onderzijde geelroodbruin, min of meer intens gekleurd. Snavel zwart; poten hoornbruin.

Vleugel: 90-100; staart: 75-90; tarsus: 17-21; snavel: 12-15 mm.

1 *a*. - **Stizorhina Fraseri rubicunda** HARTLAUB (*Fraseri* ap. CHAPIN).

Deze vorm wordt gevonden van Kameroen tot Noord-Angola, Neder-Congo, Kasai en tot in Maniema en Neder-Katanga. AMADON heeft er onlangs de aandacht op gevestigd dat de typische vorm slechts op Fernando Po voorkomt; hij is minder intens gekleurd dan *rubicunda*.

64 exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder Congo: Temvo (LANCE). — Temvo (SCHOUTEDEN). — Makaia Ntete (SCHOUTEDEN). — Lundu (SCHOUTEDEN). — Kisala (SCHOUTEDEN). — Kisantu (GOOSSENS).

Distr. Kwango: Tussen de Sefu- en Cugo-rivieren (SCHWETZ).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Ndwa (NGWE). — Botanakasa (NKELE).

Distr. Kasai: Luebo (SCHOUTEDEN). — Belenge (SCHOUTEDEN). — Merode (WINDMOLDERS).

Distr. Sankuru: Gandajika (WINDMOLDERS). — Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER).

Distr. Tshuapa: Tondu (SCHOUTEDEN). — Bikoro (SCHOUTEDEN). — Yokamba (STEVENART). — Wete (DUPUIS). — Boende (WIJNANTS). — Iyonda (MICHIELSEN). — Bokuma (LOOTENS). — Bokungu (DUPUIS). — Boleke (HERROELEN). — Yakolele (DUPUIS). — Wangata w'ajiko (HERROELEN). — Bilinga (HERROELEN).

Andere vindplaatsen: Manyanga (BOHNDORFF). — Leopoldstad (BOHNDORFF). — Kasongo (BOHNDORFF). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Makumbi (SCHOUTEDEN). — Kisantu (SCHOUTEDEN). — Lukolela (CHAPIN). — Kinda (ap. CHAPIN). — Eala (CHAPIN). — Luluaburg (CALLEWAERT).

1 *b*. - **Stizorhina Fraseri vulpina** REICHENOW.

Deze vorm, met lichtgekleurde middenstuurpennen, wordt gevonden in het noorden en het noordoosten van onze Kolonie en tot in Uganda.

Een honderdtal exemplaren in ons bezit.

Distr. Uelé: Ibembo (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Rungu (SCHOUTEDEN). — Buta (HUTSEBAUT). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Poko (CHRISTY). — Medje (SCHOUTEDEN). — Nawa-riv. (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri: Lodjo (Mevr. LEPERSONNE). — Bondo Mabe (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Lesse (PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Moera (CHRISTY). — Beni (BORGERHOFF). — Kokoba (PILETTE). — Bolovet (PILETTE). — Karibumba (PRIGOGINE). — Zambo (CHRISTY). — Makojoba (PILETTE). — Lesse (BONNEVIE). — Malisawa (PILETTE). — Butembo (DYLEFF en PRIGOGINE). — Okania (DYLEFF). — Kamituga (PRIGOGINE). — Lundjulu (SCHEPENS). — Loiki (PRIGOGINE). — Bilolo (DYLEFF en DANDOY). — Lundjulu (PRIGOGINE). — Biakiri (PRIGOGINE). — Mobissio (VERMEERSCH en DYLEFF). — Lowasisi (PRIGOGINE). — Masidongo (PILETTE). — Kumba (PRIGOGINE).

Distr. Maniema: Munie Mboka (PILETTE).

Andere vindplaatsen: Bundeko (EMIN). — Itula (ROCKEFELLER en MURPHY). — Ten oosten van de Rutshuru-vallei (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Risimu (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Faradje/Aba (CHAPIN). — Bundeko (STUHLMANN). — W. Ruwenzori (MECKLEMBURG). — Lenda-riv. (MECKLEMBURG). — Kirk-watervallen (MECKLEMBURG). — Ponthierstad (CARRUTHERS). — Olinga (ANSORGE). — Ukaika (GRAUER). — Irumu (GRAUER). — Moera (GRAUER). — Masidongo (PILETTE). — Banalia (ap. DUBOIS). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Mbwahi (BABAULT). — Saidi (REHN). — Mutsora (DE WILDE). — Butahu-riv. (DE WILDE). — Lusilube (DE WILDE). — Biangolo-riv. (DE WILDE). — Kakunda (DE WILDE). — Bwanandeke (DE WILDE). — Kabakuli-riv. (DE WILDE).

GENUS MONTICOLA Boie.

Snavel distaal nogal dun, met eindhaakje. Handpen 1 korter dan de helft van pen 2 en ten hoogste ietwat langer dan de handdekvederen; handpennen 3-5 de langste vliegpennen. Staart betrekkelijk kort.

Twee soorten zijn in onze gebieden aangetroffen geworden.

1. *a.* Eerste handpen ietwat langer dan de handdekvederen. Rugvederen nooit wit, zelfs niet aan de basis. Bovenstaartvederen duidelijk zwartdwarsgestreept. ..... *Monticola angolensis.*
   b. Eerste handpen korter dan de handdekvederen. Rugvederen ten minste basaal wit. Bovenstaartvederen niet, of slechts distaal, zwart dwarsgestreept. ..... *Mont. saxatilis.*

Afb. 187. — *Monticola saxatilis* Linnaeus, mannetje en wijfje.
(V. G. L. van Someren del.).

1. - **Monticola [Colonocincla] angolensis** Sousa. — Afb. 188.

Deze soort is bekend uit Angola, Rhodesië en over Katanga en Oost-Congo tot Ruanda en Oost-Afrika. Ze bewoont de savanne, bij voorkeur op heuvelachtige grond. 't Is de Angola-klipwachter van de Zuid-Afrikaanders.

Mannetje. — Bovenkop grijs of blauwgrijs, dekvederen met zwarte eindvlek (ten minste aan de achterkop); bovenzijde en dekvederen eveneens grijs, distaal met zwarte, dwarse strepen of met kruistekening; de romp en vooral de bovenstaartvederen duidelijker dwarsgestreept op grijze of oranjeroodbruine grond; vliegpennen zwart of zwartbruin, min of meer fijn grijsgezoomd, de binnenste armpennen met dwarse, zwarte strepen aan de rand; middelste stuurpennen zwartbruin maar basaal oranjeroodbruin, de andere pennen oranjeroodbruin maar apicaal ten minste aan de buitenzoom zwart getekend. Kopzijden en keel lichtgrauw blauw; het overige van de onderzijde oranjeroodbruin; het buikmidden lichter gekleurd.

Wijfje. — Bovenkop en bovenzijde licht roestkleurig tot grijs, de vederen zwartdwarsgestreept of met zwarte kruisen of driehoeken getekend; naar achteren gaat de bovenzijde in het roodbruin over; de bovenstaartvederen levendig roestroodbruin, zwartdwarsgestreept; stuurpennen roodbruin, met zwarte buitenzoom en zwarte zigzagtekeningen; de middelste stuurpennen vaalbruin en eveneens zwart getekend. Keelmidden wit of roomkleurig, de zijden met zwarte vlekken, die een streep vormen; de borst min of meer oranje of geel gewassen en met zwarte, dwarse strepen; het overige van de onderzijde roomkleurig of licht roestkleurig, met korte, dwarse, zwarte strepen.

Bij deze soort is de eerste handpen langer dan de handdekvederen.

Snavel en poten zwart.

Vleugel: 95-105; staart: 65-70; tarsus: 25-27; snavel: 19-20 mm.

16 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER). — Kapiri (DE BAILLET). — Kimbundji (DE BAILLET). — Kansenia (DE WITTE).

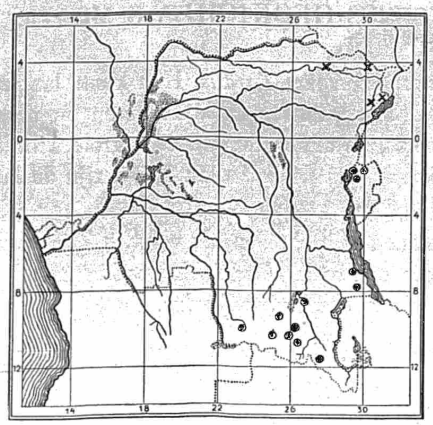

Afb. 188. — Vindplaatsen van *Monticola*.
● *Mont. angolensis.* × *Mont. saxatilis.*

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER).

Distr. Tanganika: Kabobo-berg (PRIGOGINE).

Distr. Kivu: Kalembelembe (PAUWELS).

Ruanda-Urundi: Kisenyi (DOUCE). — Kinunu (DOUCE).

Andere vindplaatsen: Kanzenze (LEFÉBURE). — Mpala (STORMS). — Kambove (NEAVE). — Lufupariv. (NEAVE). — Kampia, Marungu (ROCKEFELLER en MURPHY). — Lubenga, Marungu (ROCKEFELLER en MURPHY). — Upemba-park (VERHEYEN).

2. - **Monticola saxatilis** LINNAEUS. — Afb. 187 en 188.

Deze soort broedt in Zuid- en Midden-Europa, in Marokko, en tot in Mongolië en Noord-China. Ze trekt dan naar het zuiden en bereikt Arabië en Tropikaal-Afrika, tot in het noorden van onze Kolonie, waar ze op rotsachtige grond te vinden is. *Monticola saxatilis* verdient dus beter de Zuid-Afrikaanse benaming Klipwachter, dan dit het geval is met *Mont. angolensis*.

Mannetje. — Kop en hals grauwblauw, de vederen met zwarte eindzoom of middelstreep; rug wit, de vederen van de zijden en van de romp basaal wit maar distaal zwart, met witte of roestkleurige zoom; of wel rugvederen donkergrauw met witte basis; vleugeldekvederen met witte of roestkleurige eindzoom en dwarse, zwarte streep er voor; vliegpennen zwart met witte buitenzoom en eindzoom; middelste stuurpennen donkerbruin, basaal roodbruin, de andere stuurpennen roodbruin, dikwijls met donkerbruine vlekken of strepen aan de buitenvlag en aan het einde; bovenstaartvederen geelroodbruin, met of zonder zwarte dwarse streep vóór het einde. Kopzijden, keel en borst grauwblauw, zwart dwarsgestreept bij de Juv., de zijden soms merkelijk roestkleurig gewassen; het overige van de onderzijde geelroodbruin, met of zonder dwarse,

zwarte of witte vlekken; onderstaartvederen en ondervleugeldekvederen geelroodbruin, tot bijna wit bij de Juv.

Wijfje. — Bovenkop en bovenzijde vaalbruin; de vederen van de bovenkop met zwarte middenstreep, de andere met witte of roestkleurige eindzoom en er vóór donkerder gekleurd; de romp meer dwarsgestreept; bovenstaartvederen en stuurpennen gelijk bij het mannetje. Keel roomkleurig, wit in het midden, de vederen van de zijden zwartbruin gezoomd; het overige van de onderzijde roomkleurig tot grotendeels geelroodbruin, de vederen zwart of zwartbruin vóór de zoom, deze laatste wit.

Snavel en poten zwart.

Vleugel: 120-125; staart: 65-75; tarsus: 27-30; snavel: 20-22 mm.

Eén enkel exemplaar.

Distr. Kibali-Ituri: Niarembe (VRIJDAGH, 13.II).

Andere vindplaatsen: Aba (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN).

GENUS GEOKICHLA S. MÜLLER.

Grote Turdiden die nauw verwant zijn met *Turdus*. Hun kleur laat ze onmiddellijk herkennen. Handpennen (behalve de twee-drie eersten) met witte basis; okselvederen en ondervleugeldekvederen tweekleurig, de eerste basaal wit en distaal donker, de andere omgekeerd; grote witte eindvlek aan de midden- en grote vleugeldekvederen. Handpen I is korter dan de helft van 2, 3-5 zijn de langste pennen. Snavel stevig, compres, met eindhaak. Vleugeldekvederen met grote, witte eindvlek.

Vijf soorten worden door CHAPIN onderscheiden als volgt. 't Zijn vogels die maar zelden worden ingezameld. *Litsipsirupa* is een soort die ook onder *Geokichla* wordt vermeld maar hier het genus *Psophocichla* vertegenwoordigt; DROST plaatste dit laatste onder *Turdus*.

1. *a.* De wangen vertonen twee loodrechte zwarte strepen, de ene van het onderooglid naar beneden, de andere naar het einde van de oordekvederen. ..... 2.
   b. Geen duidelijke strepen. ..... 3.
2. *a.* Kleinere soort; de snavel slechts 19-22 mm. lang, de tarsus 28-31 mm. De loodrechte strepen zijn zuiverder zwart. De krop is slechts bij de Juv. roestbruin. ..... *Geokichla Princei.*
   b. Grotere soort: de snavel meet 23-25 mm., de tarsus 34-36 mm., de strepen zijn ietwat olijfkleurig gewassen. Teugels, keel en bovenborst altijd roestbruin. ..... *Geok. Gurneyi.*
3. *a.* De vederen aan de rand van de oogleden zijn alle wit; teugel, keel en voorhoofd roestbruin. .. .. *Geok. Piaggiae.*
   b. De vederen zijn met zwart gemengd, ten minste boven en onder het oog. ..... 4.
4. *a.* Bovenkop, wangen en keel roestbruin, ongevlekt; teugels witachtig; vleugel: 95-98 mm., tarsus: 27-29 mm. ..... *Geok. Oberlaenderi.*
   b. Bovenkop olijfbruin, roodbruin gewassen; ondere teugels en malar region donkergekleurd; in 't olijfbruin overgaand op de oordekvederen; vleugel ongeveer 114 mm., tarsus: ongeveer 35 mm. ..... *Geok. Crossleyi.*

1. - **Geokichla Crossleyi** SHARPE. — Afb. 190.

Deze soort wordt aangetroffen in het bergwoud van Kameroen en Oost-Congo, waar ze door de vorm *Pilettei* wordt vertegenwoordigd.

1 *a.* - **Geokichla Crossleyi Pilettei** SCHOUTEDEN.

Bovenkop en bovenzijde olijfbruin, roodbruin gewassen, de romp en de bovenstaartvederen olijfroodbruin; vliegpennen zwartbruin, de buitenzoom olijfkleurig, de binnenvlag wit aan de basis, van de derde handpen af; kleine dekvederen gelijk de rug, de andere zwartbruin, met grote, witte eindvlek; stuurpennen olijfbruin, meer roodbruin dan de rug, de buitenste pennen met fijne, witte eindzoom. Oordekvederen zwartachtig; de vedertjes aan de oogleden zijn zwart, behalve die boven aan de achterkant, welke wit zijn; kin witachtig; keel en het overige van de onderzijde roodbruin, het buikmidden wit maar roest-

kleurig gewassen; een zwarte streep aan iedere zijde van de keel; onderstaartvederen wit; kleine ondervleugeldekvederen wit, de andere met zwart gemengd. Snavel zwart.

Vleugel: 112-114; staart: 66-68; tarsus: 35,5-37; snavel: 22 mm.

Juv.: Bovenzijde olijfroodbruin, de schachten roestkleurig; bovenkop bruiner; bovenstaartvederen eveneens; kleine dekvederen met roestbruine eindvlek, de andere met witte eindvlek; kopzijden roestbruin, gemengd met zwart; de keel roestgeel, zwartbruin gezoomd; borst en buik roestgeel tot roestbruinachtig, de vederen breed zwartgezoomd; de vedertjes aan de oogleden zwartachtig, met uitzondering van die aan de bovenachterkant, welke roestbruin zijn.

Drie exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Wago (BREDO).

Distr. Kivu: Lesse (BONNEVIE). — Beni (BORGERHOFF).

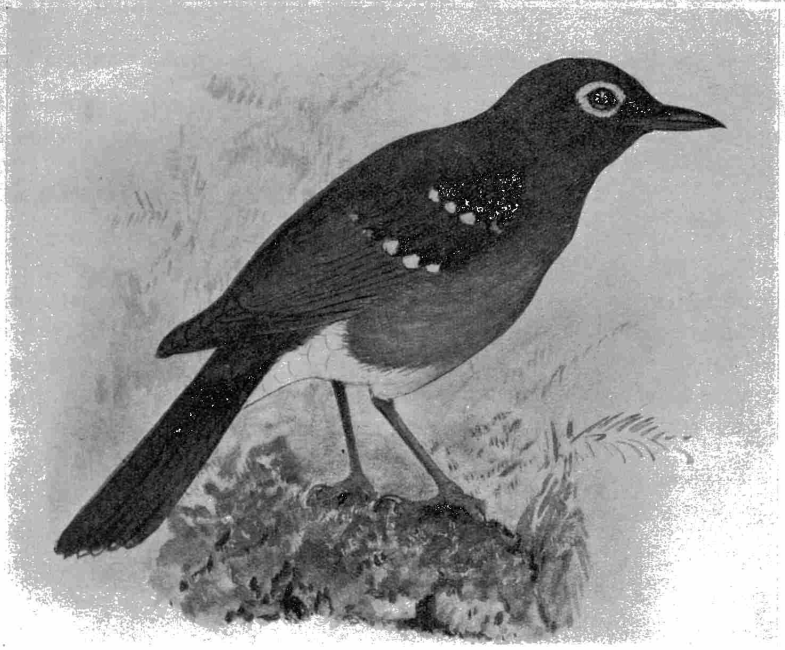

Afb. 189. — *Geokichla Piaggiae* BOUVIER.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Andere vindplaatsen: W. Voet van de Ruwenzori (DE WILDE). — Masidongo (CHAPIN).

Deze vorm is slechts bekend uit het Semliki-woud en ten oosten van het Albert-meer.

2. - **Geokichla [Chamaetylas] Gurneyi** HARTLAUB. — Afb. 190.

Deze soort wordt aangetroffen van Zuid-Afrika tot in het bergwoud van Oost-Afrika en van Katanga, waar de vorm *otomitra* door VERHEYEN werd gevonden.

2 *a*. - **Geokichla Gurneyi otomitra** REICHENOW.

Deze vorm bewoont de bergwouden van Oost-Afrika, ten noorden van het Nyasa-meer en is nu bekend uit Katanga.

Bovenkop grauwbruinachtig; bovenzijde olijfbruin, naar achteren toe in het roodbruin overgaand; midden- en grote vleugeldekvederen zwartbruin met witte eindvlek; vliegpennen zwartbruin, de buitenzoom olijfbruin, de basis van de binnenvlag van de handpennen wit; stuurpennen olijfbruin. Twee vertikale olijfzwarte strepen over de wangen, daartussen een bleke streep. Teugels, keel, borst en lichaamszijden roodbruin; buikmidden en onderstaartvederen wit; oogleden witbevederd. Snavel zwart.

Vleugel: 95-112; staart: 74-85; tarsus: 34-36; snavel: 21-25 mm.

Geen exemplaar in onze verzameling.

Een enkele bekende vindplaats: Pelenge (*Distr. Lualaba*) (VERHEYEN).

3. - **Geokichla Oberlaenderi** SASSI. — Afb. 190.

Deze soort is slechts bekend van het oerwoud bij Beni en bij Arebi.

Bovenzijde olijfroodbruin tot chocoladeroodbruin, de kop levendiger roodbruin, de bovenstaartvederen eveneens; vliegpennen donkerbruin of zwartbruin, met bruinachtige buitenzoom, de basis van de binnenvlag wit van pen 3-4 af; de binnenste armpennen gelijk de rug; midden en grote dekvederen zwartbruin, met witte eindvlak; stuurpennen olijf- of chocoladebruin, apicaal fijn witgezoomd. Kopzijden roodbruin, de teugels bleek; keel roodbruin; het overige van de onderzijde eveneens, maar buikmidden wit; onderstaartvederen wit of roestkleurig gewassen; een vage baardstreep. Snavel zwart.

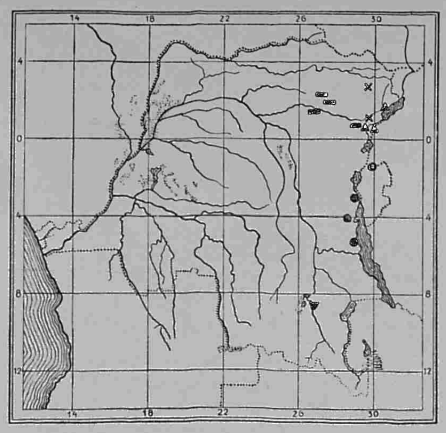

Afb. 190. — Vindplaatsen van *Geokichla*.
▼ *Geok. Gurneyi otomitra* × *Geok. Oberlaenderi*
● *Geok. Piaggiae Piaggiae* ○ *Geok. Piaggiae Williamsi*
▲ *Geok. Crossleyi Pilettei* ▭ *Geok. Princei Batesi*

Vleugel: 95-98; staart: 59-62; tarsus: 27,5-29; snavel: 21-22 mm.

Een enkel exemplaar in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (SCHOUTEDEN).

Andere bekende vindplaats: Beni/Mawambi (GRAUER).

4. - **Goekichla Piaggiae** BOUVIER. — Afb. 189 en 190.

Deze soort wordt aangetroffen in het bergwoud, van Noordoost-Afrika tot Soedan, Oost-Congo en Tanganyika-Territory. Twee vormen in onze gebieden.

Bovenzijde olijfbruin, de kop meer roodbruin, vooral naar het voorhoofd toe, dat levendig is gekleurd; bovenstaartvederen meer roodbruin dan de rug; vliegpennen donkerbruin of zwartbruin, de buitenzoom geelbruin of olijfbruin, de binnenste armpennen gelijk de rug; alle vliegpennen, buiten de eerste twee, wit aan de basis van de binnenvlag; kleine dekvederen gelijk de rug, de andere zwartbruin met grote, witte eindvlek; stuurpennen donkerbruin of olijfbruin, de buitenpennen apicaal witgezoomd. Onderzijde, van de kin af, mooi roodbruin of roestrood, het buikmidden, en de onderstaartvederen wit, deze laatste ook wel roestkleurig gewassen; ondervleugeldekvederen wit, maar gedeeltelijk olijfbruin. Snavel donkergrauw tot zwart; poten vleeskleurig. De vedertjes aan de oogleden zijn wit.

Vleugel: 100-111; staart: 78-90; tarsus: 32-38; snavel: 18-24 mm.

4 *a*. - **Geokichla Piaggiae Piaggiae** Bouvier.

De typische vorm van *G. Piaggiae* is bekend van Abessinië tot Oost-Congo en Elgon. Een andere vorm komt op de Kivu-vulkanen voor.

Slechts twee exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Ruzizi-Kivu (Pauwels). — Sibatwa-woud (Pauwels).

Andere bekende vindplaats: Kabobo-berg (Bredo).

4 *b*. - **Geokichla Piaggiae Williamsi** Macdonald.

Deze vorm werd beschreven naar een exemplaar afkomstig van de Muhavura-vulkaan. Van dat zelfde gebied hebben wij ook een exemplaar. De vorm wordt gekenmerkt door een fel roodbruin gekleurde kop.

Eén exemplaar in ons bezit :

Distr. Kivu: Burambi, Muhavura (de Witte).

5. - **Geokichla Princei** Sharpe. — Afb. 190.

Deze soort wordt gevonden in de wouden van Liberia tot Kameroen, Noordoost-Congo, West-Uganda. In onze gebieden komt de vorm *Batesi* voor, die bekend is van Kameroen tot Congo en Uganda.

5 *a*. - **Geokichla Princei Batesi** Sharpe (*Graueri* Sassi).

Bovenkop en bovenzijde olijfbruin, tot olijfroodbruin naar de romp toe, de bovenstaartvederen meer roodbruin; vliegpennen zwartbruin, met bruinachtige buitenzoom, de binnenste armpennen meer gelijk de rug, de binnenvlag van alle pennen, behalve de twee buitenste, wit aan de basis; stuurpennen olijfroodbruin; kleine dekvederen gelijk de rug; de middelste en de grote dekvederen zwartbruin met grote, witte eindvlek. Teugels en kopzijden roestkleurig, met twee brede, vertikale, zwarte banden over de oordekvederen; keel roestkleurig, met zwarte zijstrepen; het overige van de onderzijde intens roestbruinkleurig, het buikmidden wit, de onderstaartvederen wit of roestkleurig gewassen. Snavel donkerbruin; poten bruinachtig of vleeskleurig.

Vleugel: 101-110; staart: 65-75; tarsus: 28-31; snavel: 18-22 mm.

Geen exemplaar in onze verzameling.

Bekende vidplaatsen: Moera (Grauer). — Avakubi (Chapin). — Babeyru (Chapin). — Medje (Chapin).

GENUS PSOPHOCICHLA Cabanis.

Nauw verwant met *Geokichla* en vooral met *Turdus*, waarmee Drost *Psophocichla* als subgenus verenigt. De eigenaardige zwarte vlekking van de onderzijde is voor Afrika heel typisch. Okselvederen eenkleurig. Vleugelonderzijde met vaalbruine vlek. Geen witte vlekken aan de dekvederen.

Een enkele soort.

1. - **Psophocichla litsipsirupa** Smith. — Afb. 191 en 192.

Deze mooie, zwartgevlekte soort wordt gevonden in de savannen, van Natal tot Angola, Katanga en het zuiden van het Tanganyika Territory, enerzijds, en in Abessinië, anderzijds. Verscheidene vormen worden onderscheiden, waarvan één in Katanga voorkomt. In Zuid-Afrika heet deze vogel « Gevlekte Lijster ».

Bovenkop en bovenzijde grauwbruin tot bruinachtig grauw, de schachten van de vederen van rug en bovenkop soms donkerder, vooral aan de kop; vliegpennen zwartbruin, de binnenvlag voor een groot deel (meer dan de basale helft voor de handpennen), maar nooit apicaal, isabelgeel of min of meer intens roestgeel; stuurpennen zwartbruin, met of zonder fijne, apicale, witte zoom. Teugels wit; kopzijden wit tot boven de ogen, soms bruingevlekt, met twee brede, zwarte, dwarse banden; keel wit, met aan iedere zijde een zwarte of zwartbruine streep (vlekkenrij); het overige van de onderzijde wit tot roestgeel, bezaaid met talrijke, min of meer peervormige, zwarte vlekken; de krop en de lichaamszijden dikwijls roestgeel of isabelkleurig gewassen; soms zelfs (de vorm *simensis* Rpp., die Abessinië bewoont) is de hele onderzijde roest-

geel, behalve de keel; onderstaartvederen wit of lichtisabelkleurig, zonder vlekken; ondervleugeldekvederen isabelkleurig. Snavel zwart; poten zwart.

Vleugel: 120-135; staart: 63-80; tarsus: 33-37; snavel: 20-28 mm.

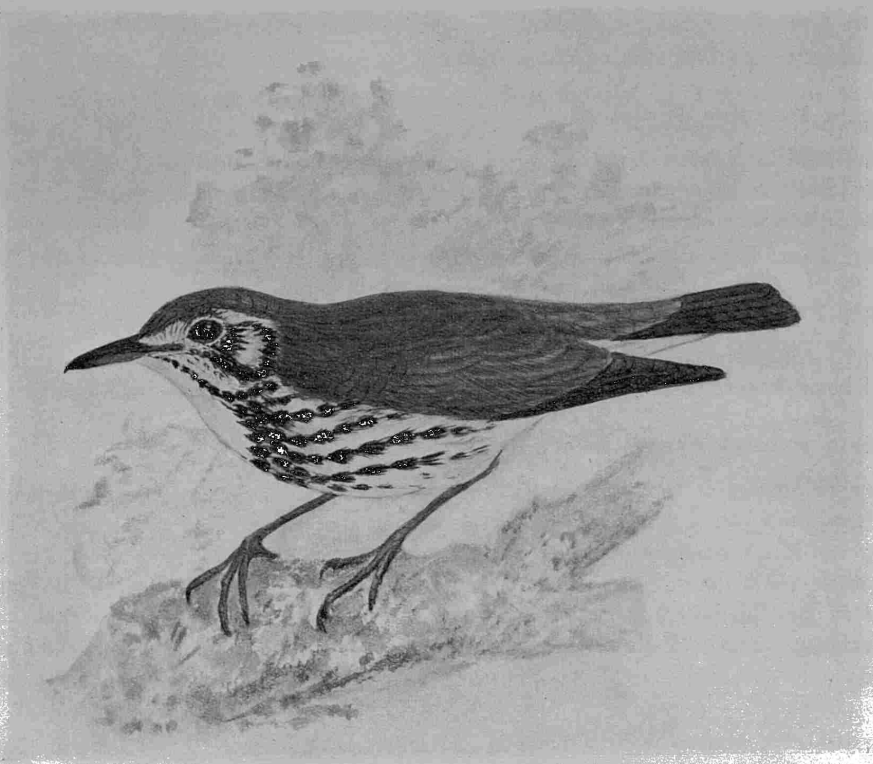

Afb. 191. – *Psophocichla litsipsirupa* SMITH.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

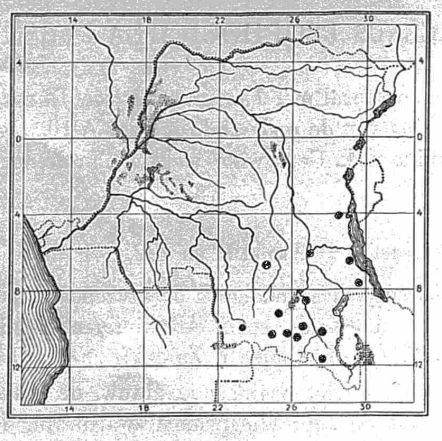

Afb. 192. — Vindplaatsen van *Psophocichla litsipsirupa* REICHW.

1 *a*. - **Psophocichla litsipsirupa Stierlingi** REICHENOW.

Dit is de vorm die in Katanga wordt gevonden. Hij bewoont het gebied tussen Nyasaland, het Tanganikameer, Katanga en zelfs Sankuru. De snavel van deze vorm is korter (slechts 20-24 mm.) dan deze van de

typische Zuid-Afrikaanse vorm; de krop en de lichaamszijden zijn min of meer roestgeel of isabelkleurig gewassen.

35 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Maniema: Dogodo-riv. (PILETTE). — Kalembelembe (PAUWELS).

Distr. Tanganika: Kabalo (SCHOUTEDEN). — Tembwe (SCHOUTEDEN).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER). — Lukafu (DE WITTE). — Sakania (HUTSEBAUT).

Distr. Lualaba: Funda Biabo (DE BAILLET). — Kansenia (DE MONTPELLIER). — Kansenia (DE WITTE). — Kabanda (DE CROMBRUGGHE). — Nionga (DE WITTE). — Kanzenze (DE WITTE). — Kasaji (FISHER). — Dikulwe-riv. (NEAVE).

Andere vindplaatsen: Lupungu (FROBENIUS). — Opper-Lualaba (NEAVE). — Marungu (ROCKEFELLER en MURPHY). — Upemba-park (VERHEYEN).

GENUS TURDUS LINNAEUS.

Deze Lijsters komen vooral in de savanne voor; enkele soorten bewonen het bergwoud.

Snavel krachtig, met eindhaakje; mondborstels kort. Handpen I weinig langer dan de handdekvederen, en veel korter dan pen 2; 3-4 de langste handpennen. Ondervleugeldekvederen eenkleurig. Snavel geel of oranjekleurig tot roodachtig.

CHAPIN onderscheidt drie soorten onder de *Turdus* die in onze gebieden zo menigvuldig voorkomen : *abyssinicus, libonyanus* en *olivaceus*. Deze soorten zijn nauw verwant; ze vertonen veel vormen, die in elkaar overgaan.

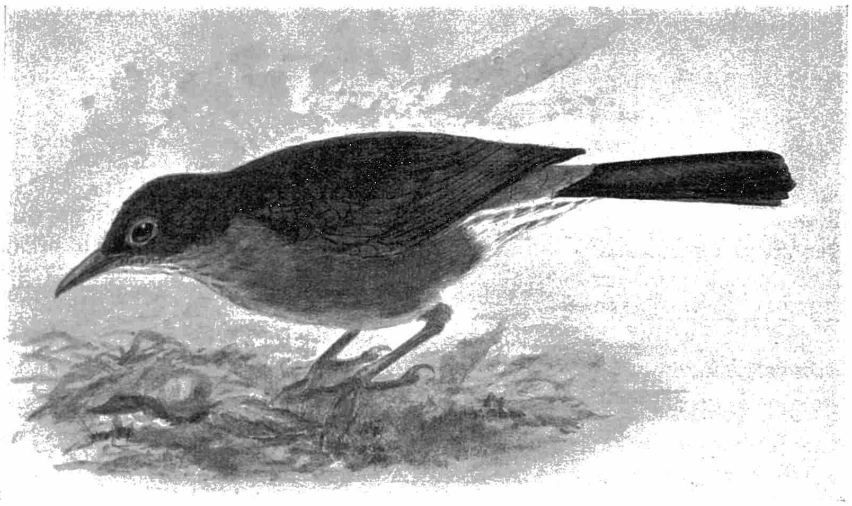

Afb. 193. — *Turdus olivaceus Graueri* NEUMANN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Volgende tabel laat toe deze drie soorten te onderscheiden :

1. *a*. Bovenkop en bovenzijde olijfgrauw. De keel is zijdelings scherp zwart- of bruinzwart gevlekt; het midden is ongevlekt of vertoont slechts heel onduidelijke vlekken. Bij levende vogels is de snavel min of meer oranjekleurig. ..... *Turdus libonyanus.*
   b. Bovenkop en bovenzijde donkerder, grauwbruin of olijfbruin. De hele keel (dus ook het midden) vertoont duidelijke, donkere vlekjes of streepjes. ..... 2.
2. *a*. Onderstaartvederen grauw maar distaal met brede, witte schachtstreep. De algemene kleur van de onderzijde is donkerder, de borst grauwer, de onderzijde verder oranjegeel tot geelroodbruin, het buikmidden weinig wit. Snavel oranjekleurig of roodachtig. .. *Turdus abyssinicus.*

b. Onderstaartvederen witachtig, soms grauw of kaneelkleurig gezoomd. Onderzijde lichter gekleurd, het midden dikwijls breed wit. Snavel geel. ..... *Turdus olivaceus.*

De jonge *Turdus* zijn eigenaardig donker gevlekt aan keel en borst en de bovenvleugeldekvederen vertonen een fijne, geelachtige schachtstreep aan hun einde.

1. - **Turdus abyssinicus** GMELIN. — Afb. 194.

Deze Lijster bewoont hoogland in Noordoost- en Oost-Afrika en tot in Oost-Congo. Twee vormen ervan komen in onze gebieden voor.

Bovenzijde bruingrauw tot olijfbruin, de kop ietwat donkerder; vliegpennen bruin, de binnenzoom roestkleurig tot oranjekleurig; staart meestal bruiner dan de rug. De vóórkeel is grijsachtig tot wit of lichtbruinachtig, soms ook roestkleurig, bezaaid met donkere of zwarte vlekken of streepjes, ook in het midden; de achterkeel meestal donkerder, bruingrauw of grauw of kaneelgrauw gelijk de borst; het overige van de

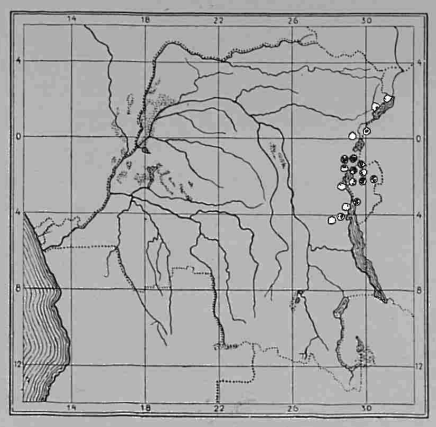

Afb. 194. — Vindplaatsen van *Turdus abyssinicus.*

onderzijde en de ondervleugeldekvederen fel oranjegeel tot geelroodbruin, de buik soms wit in het midden; onderstaartvederen grauw maar distaal breed wit langs de schacht. Snavel vuurrood tot oranjekleurig; poten geel.

Vleugel: 113-121; staart: 93-110; tarsus: 28-31; snavel: 21-24 mm.

1 *a.* - **Turdus abyssinicus baraka** SHARPE.

Deze vorm wordt gevonden op het Ruwenzori-gebergte en in het hoogland ten westen van het Albertmeer en tot aan het Kivu-meer. De onderzijde is intenser gekleurd dan bij de volgende vorm, meer roodbruin, grauwer ook aan de borst; de keel is meestal donkerder ook, bijna nooit wit; schenen apicaal donker, tot kaneelkleurig of grauw.

21 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Nioka (VRIJDAGH). — Mé-berg (VRIJDAGH). — Wago (FAIN). — Mahagi (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Muusi (PRIGOGINE). — Luiko (PRIGOGINE). — Bingi (PRIGOGINE). — Kabilombo (LAURENT).

Ruanda-Urundi: Rugege-woud (AURELIAAN). — Rugege-woud (LAURENT). — Rustiro (LAURENT). — Bigogwe (LESTRADE). — Ngabge (AURELIAAN).

Andere vindplaatsen: Djugu (CHAPIN). — Mulu (CHAPIN).

1 *b.* - **Turdus abyssinicus bambusicola** NEUMANN.

Deze vorm is bekend uit de vulkanenstreek, het hoogland van Ruanda-Urundi en ten noordwesten van het Tanganika-meer, ook uit Usumbura.

Een vijftigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Kundhuru ya Tshuve (DE WITTE). — Kamatembe (DE WITTE). — Kibga (DE WITTE). — Kibumba (DE WITTE). — Ngesho (DE WITTE). — Kabara (DE WITTE). — Tshuma (FRECHKOP). — Kabare, ten Z. W. van het Kivu-meer (SCHWETZ). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Kibati (FRECHKOP). — Kibumba (HACKARS). — Kibati (PILETTE). — Ngoma (SCHOUTEDEN). — Nzombe (PRIGOGINE). — Costermansstad (SCHWETZ). — Lubongo (PRIGOGINE). — Mokoto (FAIN).

Ruanda-Urundi: Nya Muzinga (SCHOUTEDEN). — Kinigi (LESTRADE). — Gakoma (AURELIAAN). — Karisimbi-vulkaan (PILETTE). — Kibungu (LESTRADE). — Muhavura/Sabinjo (PILETTE). — Ten Z. O. van de Karisimbi-vulkaan (SCHOUTEDEN). — Akanyaru-riv. (AURELIAAN). — Astrida (LESTRADE). — Bigogo (DOUCE). — Ntage (LESTRADE).

Andere vindplaatsen: Lukumi (CHAPIN). — Kandashoshomva-berg (ROCKEFELLER en MURPHY). — Nzulu (DE WITTE). — Rutshuru (FRECHKOP). — Bugoie (MECKLEMBURG). — Karago-meer (MECKLEMBURG). — Tshingogo (STEGMANN). — Kisenyi (STEGMANN). — Kisale (ROCKEFELLER en MURPHY). — Ten Noordwesten van het Tanganika-meer (GRAUER).

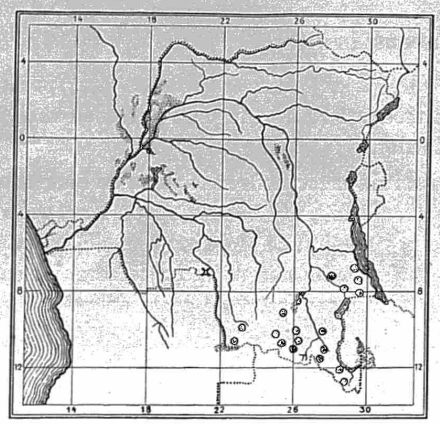

Afb. 195. — Vindplaatsen van *Turdus libonyanus*.
● *T. libonyanus niassae* × *T. libon. Verreauxi*

2. - **Turdus [Peliocichla] libonyanus** SMITH. — Afb. 195.

Deze soort wordt aangetroffen van Zuid-Afrika tot Angola, het zuiden van Belgisch Congo en het Tanganyika Territory. Twee vormen zijn uit onze savannen bekend. Ze verschillen door de kleur van de lichaamszijden die minder intensief zijn gekleurd bij *Verreauxi* dan bij *nyassae*.

Bovenkop en bovenzijde olijfgrauw tot olijfgrauwbruin; de vliegpennen donkerbruin, met isabel- of oranjekleurige binnenzoom, de buitenzoom gelijk de rug; de middelste stuurpennen grauwer dan de buitenste, die donkerbruin zijn, de buitenvlag min of meer gelijk de rug. Keel wit of ietwat roestkleurig gewassen, met aan iedere zijde grote, zwarte of bruinzwarte vlekken of strepen, het midden zonder vlekken, soms toch met heel onduidelijke donkere vlekjes; borst grauwbruin tot roestbruinachtig of grondkleurig; het buikmidden wit, de onderzijde voor het overige, en ook de ondervleugeldekvederen, mooi oranjegeel tot roestkleurig; onderstaartvederen wit of ietwat roestkleurig. Snavel geel.

Vleugel: 108-125; staart: 85-98; tarsus: 28-30; snavel: 19-22 mm.

2 *a*. - **Turdus libonyanus niassae** RENSCH.

Deze vorm is bekend van Nyasaland tot Katanga en het Tanganyika Territory.

60 exemplaren in ons bezit.

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Sakania (BREDO). — Elisabethstad (LEGROS). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER).

Distr. Lualaba: Funda Biabo (DE BAILLET). — Kapiri (LEGROS). — Kanzenze (DE WITTE). — Kasaji (FISHER). — Kansenia (DE WITTE). — Kakanda (DE CROMBRUGGHE). — Dilolo (FREYNE).

Distr. Tanganika-Moero: Kabalo (SCHOUTEDEN). — Kiambi (DE WITTE). — Ankoro (DEWIT).

Andere vindplaatsen: Lubenga (ROCKEFELLER en MURPHY). — Mpala (BÖHM). — Luvua-riv. (BÖHM). — Lugoma-riv. (BÖHM). — Lufua-riv. (BÖHM). — Lufuku-riv. (BÖHM). — Tenke (CAPELLO en IVENS). — Kambove (NEAVE). — Dikulwe-riv. (NEAVE). — Kalule-riv. (NEAVE). — Opper-Lufira-riv. (NEAVE). — Muniegashi (MOURITZ). — Katofio (LYNES). — Musosa (BREDO).

2 *b*. - **Turdus libonyanus Verreauxi** BOCAGE.

Deze vorm bewoont Angola en werd teruggevonden aan onze Kasaï-grens. Eén enkel exemplaar in onze verzameling.

Distr. Kasai: Tshisika (SCHOUTEDEN).

Geen andere vindplaats.

3. - **Turdus [Afrocichla] olivaceus** LINNAEUS. — Afb. 196 en 197.

Deze soort wordt vertegenwoordigd door een aantal vormen, verspreid van Zuid-Afrika tot Noordoost-Afrika en Gambië; ze komt in de meeste streken van onze gebieden voor, niet alleen in de savane maar ook in open plaatsen van de woudgebieden.

Bovenzijde grauwbruin of olijfbruin maar donkerder dan, de binnenzoom van de vliegpennen isabelkleurig tot licht bruinachtig. Oordekvederen bruin, fijn lichtgestreept. Keel wit of grauwachtig of bruinachtig, helemaal bezaaid met donkere vlekken of streepjes, de vlekking aan de zijden nauwelijks sterker. Borst min of meer bruingrauwachtig; de flanken ten minste min of meer fel oranjekleurig, het buikmidden meestal wit; onderstaartvederen wit, soms isabelkleuriggewassen, de zoom nu en dan grijs. Snavel geel.

De vormen die in onze gebieden voorkomen zijn moeilijk te onderscheiden. Ik volg hier CHAPIN voor de indeling van *Turdus olivaceus*.

Onder de in onze gebieden vertegenwoordigde vormen is *Stormsi* aan de onderzijde bijzonder fel gekleurd, mooi oranjeroestkleurig, met heel weinig wit aan de buik; de vorm *Williami* zou er nauw mee verwant zijn maar grotere afmetingen hebben; de vormen *Bocagei* en *Graueri* zijn minder levendig gekleurd, het buikmidden is wit; bij de vormen *saturatus* en *centralis* zijn meestal slechts de flanken roestkleurig, het midden is wit. Men vindt gemakkelijk overgangen tussen deze laatste vormen, maar ook tussen *Bocagei* en *Stormsi* b. v.

Vleugel: 110-129-136 (*Williami*); staart: 85-100-105; tarsus: 30-33-35; snavel: 19-22 mm.

3 *a*. - **Turdus olivaceus Bocagei** CABANIS.

Deze vorm werd beschreven uit Angola en wordt gevonden van Kasaï en Sankuru tot Maniema en het Upemba-park. De vleugel meet 110-120 mm.

Een vijftigtal exemplaren in ons bezit.

Distr. Kasai : Merode (WINDMOLDERS).

Distr. Sankuru : Gandajika (WINDMOLDERS). — Kabinda (WINDMOLDERS). — Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Maniema: Lokandu (MARÉE).

Andere vindplaatsen: Luluaburg (CALLEWAERT). — Upemba-Park (VERHEYEN).

3 *b*. - **Turdus olivaceus centralis** REICHENOW.

Deze vorm wordt aangetroffen van Elgon tot Soedan, Noord- en Oost-Congo tot aan het Kivu-meer.

Meer dan 120 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Congo-Ubangi: Lisala (VRIJDAGH). — Businga (COLLARD). — Libenge (GOLENVAUX).

Distr. Uelé: Poko (CHRISTY). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Dika (SCHOUTEDEN). — Gangala na bodio (LAUWERS). — Medje (SCHOUTEDEN). — Medje (CHRISTY). — Paulis (ABBELOOS). — Buta (HUTSEBAUT). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Zobia (HUTSEBAUT).

Distr. Tshuapa: Bokuma (LOOTENS). — Bokungu (DUPUIS). — Bamanya (LEONET). — Yoseki (WRIGHT). — Ibambi (SCHWETZ). — Mondombe (DUPUIS). — Eala (SCHOUTEDEN). — Iyonda (MICHIELSEN). — Lokole (DUPUIS). — Boyombo (HERROELEN). — Yokolo (HERROELEN).

Distr. Stanleystad: Stanleystad (CHRISTY). — Bosabangi (CHRISTY). — Barumbu (GHESQUIÈRE). — Mondimbi (BOCK). — Avakubi (CHRISTY).

Distr. Kibali-Ituri: Faradje (SCHOUTEDEN). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Longlu, Wago (FAIN).

Afb. 196. — *Turdus olivaceus centralis* REICHENOW.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Distr. Kivu: Beni (LISFRANC). — Beni (BONNEVIE). — Beni (BORGERHOFF). — Zambo (BONNEVIE). — Lwiro (LAMBRECHTS). — Butembo (DYLEFF). — Butembo (DE SEMERIES). — Butembo (PRIGOGINE). — Oude Missiepost St. Gustaaf (PILETTE). — Katana (BURGEON). — Rutshuru (HACKARS). — Rutshuru (FRECHKOP). — Maboya (PRIGOGINE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Rutshuru (DE WITTE). — Nzulu (DE WITTE). — Kaniki (PILETTE). — Mutiba (PILETTE). — Molekera (PILETTE). — Masidongo (BONNEVIE). — Kansenze (BURGEON). — Lubena (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Nyangabo (EMIN). — Kisenyi (GRAUER). — Moera (GRAUER). — Mawambi (GRAUER). — Ipoto (EMIN). — Gurba/Dungu (RIBOTTI). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Abeli (GYLDENSTOLPE). — Kampi-ya-Mambuti (GYLDENSTOLPE). — Niangara (SCHOUTEDEN). — Dungu (SCHOUTEDEN). — Rungu (SCHOUTEDEN). — Watsa (SCHOUTEDEN). — Irambo (BABAULT). — Saidi (REHN). —

Butahu-riv. (De Wilde). — Boga (Mecklemburg). — Mswa (Emin). — Niangara (Chapin). — Faradje (Chapin). — Lukolela (Chapin).

3 *c*. - **Turdus olivaceus Graueri** Neumann.

Deze vorm wordt gevonden van Bukoba tot in Ruanda-Urundi en ten noorden van het Tanganika-meer. Vleugel: 117-124 mm. Hij werd beschreven van Nsasa, tussen de Kagera-rivier en het Kivu-meer.

23 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Kabare, ten Z. W. van het Kivu-meer (Schwetz). — Maboya (Prigogine). — Rutshuru (Hackars). — Uvira (Pauwels). — Usumbura (Vrijdagh).

Ruanda-Urundi: Karambi (Lestrade). — Astrida (Aureliaan). — Kibungu (Lestrade). — Gisagara (Aureliaan). — Nyundo (Douce). — Birimbi (Lestrade). — Kisenyi (Douce). — Gabiro (Verhulst). — Kibungu (Lestrade).

Andere vindplaats : Ngoma (Gyldenstolpe).

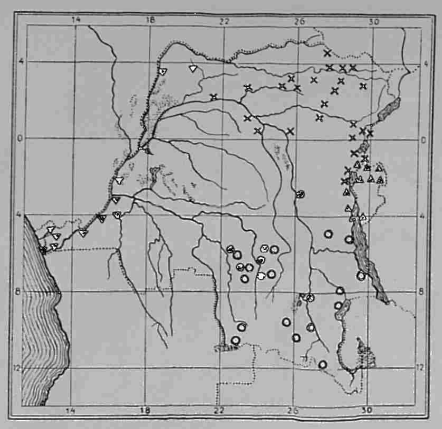

Afb. 197. — Vindplaatsen van *Turdus olivaceus*.
⊗ *T. oliv. Bocagei* × *T. oliv. centralis*
△ *T. oliv. Graueri* ▼ *T. oliv. saturatus*
○ *T. oliv. Stormsi*

3 *d*. - **Turdus olivaceus saturatus** Cabanis.

Deze vorm wordt gevonden van de Goudkust tot Neder- en Midden-Congo en Ubangi.

80 exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Boma (Dartevelle). — Banana, Kifuku (Schouteden). — Moanda (Schouteden). — Lundu (Schouteden). — Urselia (Vrijdagh). — Makaia Ntete (Schouteden). — Temvo (Schouteden). — Tshela (Vrijdagh). — Tshela (Schwetz). — Ganda Sundi (Schouteden). — « Mayumbe » (Vleeschouwers). — Leopoldstad (Becquet). — Leopoldstad (Henrion). — Leopoldstad (Fiasse). — Leopoldstad (Mevr. Lepersonne). — Leopoldstad (Christy). — Funa (Mevr. M. Bequaert). — Tumba (Mevr. M. Bequaert). — Kisantu (Goossens). — Thijsstad (Schwetz).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (Schouteden). — Kunungu (Schouteden).

Distr. Congo-Ubangi: Businga (Collard). — Libenge (Golenvaux).

Andere vindplaatsen: Macaco (Schouteden). — Kidada (Schouteden).

3 *e*. - **Turdus olivaceus Stormsi** Hartlaub.

Deze vorm wordt aangetroffen in Zuid-Congo en in Noord-Rhodesië. Vleugel: 120-129 mm. volgens White.

Eén vijftigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Opper-Katanga: Lukonzolwa (de Witte). — Elisabethstad (Schouteden).

Distr. Lualaba: Kansenia (DE WITTE). — Kinda (DE BAILLET). — Kangwe (DE BAILLET). — Kasaji (FISHER). — Luashi (FREYNE). — Dilolo (FREYNE). — Dilolo (DE WITTE).

Distr. Maniema: Dogodo-riv. (PILETTE). — « Maniema » (GHESQUIÈRE).

Distr. Tanganika: Kabobo (PRIGOGINE).

Distr. Sankuru: Kasansa (VAN ASSCHE). — Gandajika (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen: Mpala (STORMS). — Bunkeya-riv. (NEAVE). — Luvua-riv. (BÖHM).

3 *f*. - **Turdus olivaceus Williami** WHITE.

WHITE heeft deze vorm onlangs beschreven naar twee exemplaren die ingezameld waren geworden in het geïsoleerde Kansoku-woud, ten zuiden van Mwinilunga, Noordwest-Rhodesië. Deze vogel is nauw verwant met *Stormsi* maar merkelijk groter: vleugel: 135-136 in plaats van 120-129 mm., staart: 103-105 tegen 89-100; tarsus 35 tegen 31-33 mm.

Misschien zal *Williami* ook in het een of ander woud in Zuid-Katanga aangetroffen worden.

(Résumé en langue française des pages 1-209).

XXV — ORDRE DES PASSERIFORMES (p. 1).

Il nous reste à examiner les Passériformes, ou Passereaux, le dernier des 25 Ordres d'Oiseaux que j'ai cités au début de cette étude.

Cet Ordre est bien délimité par rapport aux autres mais il se divise en 24 familles dont souvent les limites ne sont nullement fixes, variant d'après les auteurs qui les étudient. Certains genres sont placés dans une famille par une partie des auteurs, mais dans une famille différente par les autres. Et maints caractères chevauchent, si bien qu'il n'est pas possible d'établir pour les familles des Passereaux une table analogue à celles que j'ai pu donner pour les autres Ordres.

La forme du bec varie notablement : tantôt il est conique et pointu, tantôt au contraire il est fin, droit ou courbé, caréné ou plus ou moins aplati, avec ou sans poils à sa base, ces poils plus ou moins développés; la mandibule supérieure peut se terminer par un crochet, petit ou fort accusé. Les plumes du croupion présentent parfois (Campéphagides) un rachis curieusement raide. Et l'œil peut (Zostéropides) être entouré d'un anneau de petites plumes blanches caractéristiques. Le tarse varie de longueur; en avant il présente des plaques transversales ou une plaque unique. Trois doigts sont dirigés en avant, un en arrière; celui-ci peut porter une griffe fort longue. L'aile compte 9 ou 10 rémiges primaires, suivant que la première est ou non bien développée; l'aile peut être plus ou moins arrondie ou être allongée et pointue (Hirundinides). La queue compte en général 12 rectrices, parfois seulement 10 (Dicrurides par exemple), et peut être plus ou moins longue ou courte.

En règle générale de taille petite ou moyenne, rarement grande (certains Corvides). Les uns habitent la forêt, les autres la savane; certains vivent de préférence à même le sol; aucun n'est réellement aquatique mais diverses espèces se rencontrent normalement près de l'eau.

La nourriture consiste soit en éléments végétaux, soit en éléments animaux, Insectes, Mollusques, Vers, petits Vertébrés parfois; mais maintes espèces sont pratiquement omnivores.

La grande majorité des Passereaux construisent des nids, couvent eux-mêmes leurs œufs et élèvent leurs jeunes; d'autres au contraire pondent leurs œufs dans le nid d'autres Oiseaux et leur laissent le soin de leur progéniture. Les nids sont en général édifiés en éléments végétaux, mais parfois ce sont de curieuses constructions en terre; ils sont établis sur les arbres ou les arbustes, ou parmi les herbes, ou à même le sol, ou contre quelque paroi. Tantôt il s'agit de nids ouverts, en coupe, tantôt au contraire ce sont des nids plus ou moins complètement couverts, en cornue, à auvent, etc.

La plupart des Passereaux qui se trouvent dans nos territoires sont des Oiseaux séjournant toute l'année dans les mêmes régions; d'autres au contraire sont des migrateurs, quittant l'Europe ou l'Asie après y avoir niché et passant alors en Afrique noire, certains atteignant le Cap au terme de cette migration; certaines espèces se déplacent simplement en Afrique.

FAM. EURYLAEMIDAE (p. 3).

Les Eurylaemides ou Faux Gobes-mouches, sont des Oiseaux assez petits, remarquables par le développement de leur bec, triangulaire, large, aplati, à mandibule supérieure se terminant par un court crochet. La queue est fort courte, ne dépassant guère la moitié de l'aile.

1. a. Coloration générale verte; jamais de stries noires sur le dessous ..... *Pseudocalyptomena.*
   b. Pas de vert dans le plumage; dessous nettement strié ..... *Smithornis.*

Les *Smithornis* (p. 3) ont le bec à peu près équilatéral, fort large donc, avec poils rictaux longs. Trois espèces se trouvent au Congo belge, en forêt. *Sm. rufolateralis* GRAY se reconnaît aisément à la coloration du jabot, dont au moins les côtés sont d'un orangé plus ou moins intense et dont l'aile ne dépasse pas 70 mm.; il semble se rencontrer dans toutes les régions de forêt, sauf le Mayumbe, en deux races, *budongoensis* SOM. dans le nord et l'est, *rufolateralis* dans le sud. *Sm. capensis* SM. a le jabot lavé de brun ocré ou jaunâtre, les sous-alaires surtout blanches, l'aile ne dépassant jamais 76 mm.; une forme, *albigularis* HART., s'en rencontre au Kasai et au Katanga, une autre, *Meinertzhageni* SOM., dans l'est, une troisième *camarunensis* SHP., peut-être au Mayumbe, *Sm. Sharpei* ALEX., enfin, a une aile dépassant toujours 75 mm.; le jobot en est d'un brun olivâtre à brun marron et les sous-alaires sont brun ocré à brun rouge; une seule forme (*eurylaemus* NEUM.) en est connue, de l'Ituri et du Kivu.

Pseudocalyptomena Graueri Rotsch. (p. 7) a le bec moins fort et des poils rictaux courts; sa coloration verte le caractérise aisément; il n'est connu que de régions élevées, à l'ouest de la Ruzizi et au nord-ouest du lac Tanganika.

FAM. PITTIDAE (p. 9).

Les Pittides, ou Brèves, sont des Oiseaux de taille moyenne, essentiellement terrestres, trouvés en savanes ou en forêt humide, se nourrissant d'Insectes notamment. Hauts sur pattes, à queue courte, aile assez arrondie, bec fort, un peu comprimé. Le dessus d'un vert sombre, le dessous partiellement rouge. Ailes marquées de bleu clair.

1. a. Poitrine d'un brun fauve à chamois ..... *Pitta angolensis.*
   b. Poitrine d'un vert bleuté ..... *Pitta Reichenowi.*

La Brève d'Angola, *Pitta angolensis* Vieill. (p. 9), se trouve dans les savanes; une forme, *angolensis* Vieill., habite le Bas-Congo, une autre, *longipennis* Rchw., le nord, l'est et le sud, ainsi que le Ruanda-Urundi. Le *Pitta Reichenowi*, Brève à poitrine verte, habite plutôt la forêt; il est connu de la région du Stanley-Pool au Sankuru, à l'Uelé, Stanleyville, l'Ituri, le Ruwenzori.

FAM. ALAUDIDAE (p. 12).

Les Alaudides, ou Alouettes, de taille le plus souvent petite, ont les pattes relativement courtes, à griffe postérieure souvent longue, le tarse couvert en arrière comme en avant de plaques transversales; bec court et plus ou moins conique ou allongé en poinçon; 10 rémiges primaires, sauf chez *Calandrella*, où la première fait défaut. Coloration jamais fort apparente, se confondant aisément avec le sol, sur lequel vivent les Alouettes, savane à herbe courte ou longue, cultures; le dessus ordinairement nettement tacheté.

1. a. 9 rémiges primaires seulement, la première fort longue; narines couvertes; jabot non tacheté ..... *Calandrella* (p. 25).
   b. 10 rémiges primaires, 1 généralement dépassant peu les couvertures, parfois (*Mirafra*, *Certhilauda*) plus longue mais alors narines nou couvertes et jabot tacheté ..... 2.
2. a. Griffe postérieure longue et presque droite. Rémige 1 plus longue que la moitié de 2 ... *Certhilauda* (p. 20)
   b. Griffe nettement arquée. Rémige 1 en général peu plus longue que les couvertures (exc.: *Mirafra*) ... 3.
3. a. Bec court et conique, pointu; le dessous est noir, au moins sur la ligne médiane; jabot non tacheté ..... *Eremopterix* (p. 22).
   b. Bec étroit et en poinçon. Au moins des taches sur le jabot; ligne médiane jamais noire ..... 4.
4. a. La rémige secondaire la plus longue est nettement plus courte que la plus longue primaire; narines libres ..... *Pinarocorys* (p. 20).
   b. La rémige secondaire la plus longue est aussi longue que la plus longue primaire ou n'est que peu plus courte ..... 5.
5. a. La première rémige dépasse peu les couvertures. Narines cachées ..... *Heliocorys* (p. 22).
   b. Première rémige dépassant notablement les couvertures. Narines libres ..... *Mirafra* (p. 12).

Les six espèces qui représentent le genre *Mirafra* (p. 12) dans notre faune se distinguent comme suit :

1. a. Rémiges primaires d'un brun grisâtre, tout au plus avec fine bordure brunâtre; le fanion interne grisâtre à la base ..... *Mirafra sabota.*
   b. Le fanion externe des rémiges primaires (au moins à partir de la troisième) est d'un brun rouge ..... 2.
2. a. Le fanion interne des rémiges primaires est également brun rouge, cela sur plus de la moitié de sa longueur. Aile en général dépassant 87 mm. ..... *Mr. africana.*
   b. Le fanion interne des rémiges primaires peut être brun rouge à sa base, mais même pas sur le quart de sa longueur. Aile n'atteignant en général pas 88 mm. ..... 3.
3. a. Rectrices externes partiellement blanches ..... 4.
   b. Rectrices externes jamais blanches; la plus externe roussâtre avec bordure interne noire ou brun foncé, la rectrice suivante avec bordure externe roussâtre ..... *Mir. rufocinnamomea.*
4. a. Fanion interne de la rectrice la plus externe bordé de brun foncé. Bec plus long, 17-20.5 mm. Dessus de la tête et dos à larges stries noires, sinon d'un brun rouge. Rémiges secondaires internes rayées de brun rouge à l'extrémité ..... *Mir. angolensis.*
   b. Fanion interne de la rectrice la plus externe non bordé de brun foncé mais brun foncé à sa base, aussi sur le fanion interne. Bec n'atteignant pas 17 mm. Dessus du corps strié de noir mais nulle part brun rouge. Rémiges secondaires internes éclaircies à l'extrémité, non rayées ..... 5.
5. a. La rectrice la plus externe est entièrement blanche, à l'exception de la base du fanion interne; la rectrice suivante est blanche mais largement brun foncé à son bord interne ..... *Mir. albicauda.*
   b. La rectrice la plus externe est en grande partie blanche mais sa base est brun foncé; la rectrice suivante est brun foncé avec bordure externe blanche ..... *Mir. cantillans.*

Mirafra africana Sm. (p. 13) est représentée par diverses formes. Les suivantes ont été trouvées dans nos territoires ou pourraient s'y rencontrer : *Chapini* Grt. et Prd., du Katanga et de la Rhodésie du nord-ouest; *Gomesi* Wh., de l'Angola; *Malbranti* Chap., du Kwango, du Kasai, du Congo français; *occidentalis* Hartl., de la côte d'Angola et de Landana; *ruwenzoria* Kinn., du Ruwenzori et du Kivu; *tropicalis* Hart., d'Afrique orientale au lac Albert, au Kivu, au Ruanda-Urundi. — *Mir. albicauda* Rchw. (p. 15) a été trouvée au lac Albert et au nord du lac Edouard. — *Mir. angolensis* Boc. (p. 16) est connue de la région de Dilolo au Parc de l'Upemba et aux Marungu. — *Mir. cantillans marginata* Hawk. (p. 17) pourrait se trouver dans le nord-est. — *Mir. rufocinnamomea* Salv. (p. 17) est représentée par la forme *Hischeri* Rchw. du Bas-Congo au Katanga, par la forme *kawirondensis* Som. du Ruwenzori au Kivu et au Ruanda-Urundi; par la forme *tigrina* Oust. dans le nord, de l'Ubangi au lac Albert, par la forme *torrida* Shell. au Ruanda. — *Mir. sabota plebeja* Cab. (p. 19), connue de l'Angola et de Landana se trouve sans doute à notre côte.

Le *Certhilauda albofasciata obscurata* Hart. (p. 20), connu de l'Angola, se rencontrera peut-être dans le sud du Congo belge.

Deux espèces représentent le genre *Pinarocorys*. L'une *Pin. erythropygia* Shickl. (p. 20), a les sus-caudales et la base des rectrices d'un brun rouge : elle est connue de l'Uelé et de l'Ituri. L'autre, *Pin. nigricans* Sund. (p. 21), n'offre pas de brun rouge aux rectrices ni aux sus-caudales : elle est connue de Léopoldville et du Kwango au Katanga.

Heliocorys modesta bucolica Hartl. (p. 22) se rencontre de l'Ubangi au lac Albert.

Les petits Alaudides du genre *Eremopterix* (p. 23) ou Alouettes Moineaux sont représentés par deux espèces, auxquelles s'en ajoutera peut-être une troisième. *Er. leucopareira* Fisch et Rchw. (p. 23) a été trouvée à Usumbura et dans la vallée de la Ruzizi; *Er. leucotis* Stanl. (p. 23) pourrait se rencontrer dans le nord-est (race *melanocephala* Licht.) ou dans le sud-est du Katanga (race *Smithi* Bonap.); *Er. verticalis* Smith (p. 25) est connue du littoral congolais. Chez *Er. leucotis*, les couvertures alaires sont au moins partiellement d'un brun rouge, ce qui n'est pas le cas chez les deux autres espèces; *Er. leucopareia* n'est noir en dessous que sur la ligne médiane, tandis que le dessous d'*Er. verticalis* est largement noir.

Le genre *Calandrella* Kaup, enfin, est représenté par *Cal. cinerea saturatior* Rchw. (p. 25), connu de Léopoldville au Kasaï et au Katanga, ainsi que du Ruanda-Urundi au nord du lac Edouard.

FAM. MOTACILLIDAE (p. 27).

Cette famille comprend les Hoche-queues ou Bergeronettes, les Pipits etc. Oiseaux petits ou moyens, d'aspect élancé, à bec fin et allongé, droit, à 9 rémiges primaires visibles, à pattes assez longues, le tarse couvert en avant de plaques transversales; les doigts longs, le doigt postérieur portant chez diverses espèces une très longue griffe; narines libres. De préférence en milieux herbeux, vivant surtout à même le sol, y recherchant leur nourriture : Insectes et autres Arthropodes principalement. Les nids, fort simples, sont installés ordinairement dans les creux du sol. Diverses espèces sont migratrices, ne passant en Afrique noire, et au Congo, que les mois d'hiver européen; la plupart viennent d'Europe, certaines d'Asie.

Les trois genres représentés se distinguent aisément :

1. a. Dessus nettement taché ou strié de sombre sur fond clair. La poitrine est tachée ou striée, ou bien elle est jaune ou rouge, avec bande transversale noire ..... 2.
   b. Dessus noir, gris, jaune verdâtre ou brunâtre, mais jamais taché ou strié de sombre. Poitrine jamais rouge ni tachée ou striée; si elle est jaune (*M. flava*), elle n'offre pas de bande transversale noire ..... *Motacilla.*
2. a. Poitrine jaune ou rouge, avec bande noire transversale, parfois avec taches. Le doigt 1 avec griffe est au moins aussi long que le tarse. Griffes et doigts longs ..... *Macronyx.*
   b. Poitrine simplement tachée ou striée, jamais rouge, jamais avec bande noire transversale. Doigt 1 avec griffe plus court que le tarse. Griffe 1 plus ou moins courbée, en général plus longue que le doigt 1 ..... *Anthus.*

Le genre *Anthus* Bechst. (p. 27) comprend les Pipits, aisément reconnaissables à leur coloration. Onze espèces sont connues de nos territoires ou pourraient s'y rencontrer; elles sont parfois difficiles à distinguer. La table suivante aidera à les déterminer.

1. a. Quatre rémiges primaires montrent un sinus net à leur bord externe (fig. 22 c-d). Flanc ordinairement moins nettement tachés ou striés ..... 8.
   b. Trois rémiges primaires seulement (fig. 22 a-b) présentent ce sinus. Flancs ordinairement tachés de noir. 2.
2. a. Très petite espèce : l'aile n'atteint pas 68 mm., la queue pas 45 mm. ..... *Anth. brachyurus.*
   b. Espèces plus grandes : l'aile dépasse 70 mm., la queue 45 mm. ..... 3.
3. a. La griffe postérieure est plus courte que le doigt qui la porte ..... *Anth. trivialis.*
   b. La griffe postérieure est plus longue que le doigt ..... 4.
4. a. Les flancs comme la poitrine sont nettement striés de noir. Bec court, la mandibule supérieure en général moins longue que 16 mm. ..... *Anth. cervinus.*
   b. Les flancs ne sont jamais nettement striés ou tachés, la poitrine l'est souvent. Bec dépassant 16 mm. ..... 5.

5. a. Dessus brunâtre clair, à stries sombres vagues; jabot très légèrement taché ou strié; queue mesurant 69-76 mm., les rectrices externes partiellement blanches ..... *Anth. campestris.*
   b. Dessus nettement strié de noir ou brun foncé; jabot plus nettement taché ou strié; si les rectrices externes sont partiellement blanches, la queue ne mesure que 56-67 mm. de longueur ..... 6.
6. a. Dessus de la tête et dos nettement strié du brun noirâtre ..... 7.
   b. Dessus de la tête et dos en général brun ou brun noirâtre, tout au plus avec l'indication de taches sombres, notamment sur la tête ..... 8.
7. a. Les rectrices externes sont partiellement blanches. Dessus d'un brun ou brun roussâtre assez clair, avec stries foncées; les taches sombres du jabot sont plutôt petites ..... *Anth. Richardi.*
   b. Les rectrices externes sont partiellement d'un brunâtre clair; Dessus brun foncé, strié de noir. Jabot à grandes taches noires ..... *Anth. latistriatus.*
8. a. Dessus non strié de noir, mais les plumes, surtout sur la tête, peuvent être noires en leur milieu. Griffe postérieure dépassant en général 10 mm. ..... 9.
   b. Dessus de la tête et dos nettement striés de noir. Griffe postérieure n'atteignant en général pas 10 mm. et davantage courbée ..... 10.
9. a. Le tarse n'atteint en général pas 30 mm. Dessous en général lavé de roussâtre ..... *Anth. leucophrys.*
   b. Le tarse dépasse en général 30 mm. Dessous peu teinté de roussâtre .....*Anth. pallidiventris.*
10. a. Espèce plus petite : l'aile n'atteint pas 79 mm. ..... *Anth. caffer.*
    b. Espèces plus grandes : l'aile dépasse 79 mm. ..... 11.
11. a. Les couvertures alaires et les sous-alaires ne sont pas jaunes; les flancs ne sont pas striés de sombre .... *Anth. similis.*
    b. Les sous-alaires sont nettement teintées de jaune verdâtre, surtout les axilliaires; petites couvertures alaires et fanion externe des rémiges primaires bordées de jaunâtre ..... *Anth. lineiventris.*

Anthus brachyurus Sund (p. 29) est le plus petit des *Anthus* trouvés dans nos territoires : sa race *Leggei* Og. Grt. y a été trouvée de la région de Bolobo au Kasaï, au Katanga, au lac Edouard. — *Anth. caffer* Sund. (p. 29), n'est pas connu du Congo belge mais pourrait peut-être s'y retrouver. — *Anth. campestris* Linn. (p. 29) est notre Pipit rousseline, nichant en Europe et dans le nord de l'Afrique puis migrant vers le sud, jusqu'en Rhodésie du nord : il n'a cependant pas encore été trouvé au Congo belge. — *Anthus cervinus* Pall. (p. 30), le Pipit à gorge rousse, nichant également en Europe, puis migrant vers le sud, a été récolté dans l'Uelé et dans l'est du Congo. — *Anthus latistriatus* Som. (p. 30) est connu également de l'est du Congo. — *Anthus leucophrys* Vieill. (p. 31) se trouve dans toutes nos régions de savane, où il est représenté par diverses formes : *Bohndorffi* Rchw. trouvé du Kwango au Kasaï et au Katanga; *marungensis* Chap., des Marungu et du parc de l'Upemba; *muhingae* Wh., du Katanga; *Neumanni* Meinertz. du Bas-Congo; *Turneri* Meinertz., du lac Albert au Kivu; *Zenkeri* Neum., de l'Ubangi au lac Albert. — *Anth. lineiventris* Sund. (p. 34) vient d'être cité du parc de l'Upemba. — *Anth. pallidiventris* Shpe (p. 34) a sa race typique dans le Bas-Congo, sa race *esobe* Chap. à l'Equateur et en région de Bolobo. — *Anth. Richardi* Vieill. (p. 35), connu d'Europe également, est représenté par deux races au Congo belge : *katangae* Chap., de Kwamouth au Katanga, et *lacuum* Meinertz. du lac Albert au Kivu et au Ruanda-Urundi. — *Anth. similis* Jerd. (p. 37) est représenté par quatre formes : *Dewittei* Chap. sur les Marungu et au parc de l'Upemba; *neumannianus* Coll. et Hart., du Kivu et du Ruanda-Urundi; *nyassae* Neum., du Katanga; *Schoutedeni* Chap., de la région de Bolobo et de Léopoldville au Kwango et au Kasaï. — *Anth. trivialis* Linn. (p. 38), le Pipit des arbres belge, niche en Europe puis migre jusqu'en Afrique du sud; il a été récolté dans le nord et l'est de nos territoires, jusqu'au Katanga.

Les *Motacilla* L., Hoche-queues ou Bergeronnettes, (p. 39), sont représentées par six espèces dans notre faune. On les distingue comme suit :

1. a. Griffe postérieure plus longue que le doigt qui la porte. Dessus en général d'un jaune verdâtre; dessous en général jaune. (*Budytes*) ..... *Motacilla* (*Budytes*) *flava.*
   b. Griffe postérieure plus courte que le doigt. Dessus jamais d'un jaune verdâtre, mais noir, gris ou brunâtre (*Motacilla* s. str.) ..... 2.
2. a. Sus-caudales jaunes ou vert jaunâtre, mais dos gris. Dessous et sous-caudales jaunes ..... *Mot. cinerea.*
   b. Sus-caudales noires ou grises, jamais jaunes ni jaune-verdâtre. Sous-caudales blanches ..... 3.
3. a. Dessus noir ou noir grisâtre ..... *Mot. aguimp.*
   b. Dessus gris ou gris brunâtre ..... 4.
4. a. Les trois rectrices externes au moins sont blanches (la plus interne parfois noire en partie) ..... *Mot. clara.*
   b. Seulement les deux rectrices les plus externes sont blanches sur les deux fanions ..... 5.
5. a. Dessus gris, dessous blanc pur. Front et côtés de la tête des adultes sont blancs; chez les jeunes ils sont gris comme le dessus ..... *Mot. alba.*
   b. Dessus gris brunâtre, dessous blancs mais plus ou moins lavé de jaune, surtout sur la poitrine. Front et côtés de la tête gris de plomb ..... *Mot. capensis.*

Motacilla aguimp L. (p. 40), la Bergeronnette africaine commune, est l'espèce la plus répandue et qui se rencontre dans toutes nos régions, même en zones forestières, sous sa forme *vidua* SUND. — *Mot. alba* LINN., ou Bergeronnette grise (p. 41), qui niche en Europe, en Asie et dans le nord-africain, a été trouvée dans le nord du Congo belge et jusqu'au lac Kivu. — *Mot. capensis* LINN. (p. 42) a deux représentants dans nos territoires : *simplicissima* NM. au Katanga et *Wellsi* OG. GRT. du lac Albert au Kivu et au Ruanda-Urundi. — *Mot. cinerea* TUNST., ou Bergeronnette des ruisseaux, est également une espèce migratrice, nichant notamment en Europe; elle a été trouvée de l'Uelé au lac Albert et à Avakubi. — *Mot. clara* STEPH (p. 44) est représentée par sa forme *torrentium* TIC. dans l'est de nos territoires et jusqu'au Kasaï et à l'Upemba. — *Mot.* (*Budystes*) *flava* (p. 45), la Bergeronnette jaune, est de nouveau une espèce nichant en Europe, en Asie et dans le nord de l'Afrique et qui se rencontre fréquemment dans nos territoires, en migration : elle a été trouvée dans toutes nos régions; diverses races en sont distinguées, mais elles s'identifient essentiellement par le plumage parfait, si bien que la presque totalité de nos exemplaires ne peut être rapportée avec certitude à l'une ou l'autre de ces races. Je reproduis ici la table que j'ai donnée, p. 48, pour la détermination des oiseaux mâles en habit de noces :

1. a. Le dessus de la tête jusqu'au bec, les côtés de la tête avec les couvertures de l'oreille, et la nuque sont noirs; pas de raie sourcilière; menton et gorge jaunes ..... *Mot. flava feldegg.*
   b. Dessus de la tête jamais noir; il est gris clair ou foncé noir grisâtre ou vert jaunâtre ou jaune ..... 2.
2. a. Pas de raie sourcilière (parfois une tache derrière l'œil). Dessus de la tête gris ou noir grisâtre ..... 3.
   b. Une raie sourcilière (parfois raccourcie devant l'œil : *iberiae*) ..... 4.
3. a. Menton et gorge sont blancs. Dessus de la tête gris foncé ..... *Mot. flava cinereocapilla.*
   b. Gorge jaune mais menton blanc. Dessus de la tête noir grisâtre, couvertures de l'oreille noirâtres .... *Mot. fl. Thunbergi.*
4. a. Dessus de la tête d'un gris plus ou moins foncé ou cendré. Une raie sourcilière blanche ..... 5.
   b. Dessus de la tête vert jaunâtre ou jaune. Raie sourcilière jaune. Menton et gorge jaunes ..... 9.
5. a. Dessus de la tête et couvertures de l'oreille gris clair. La raie sourcilière est large ..... *Mot. fl. beema.*
   b. Dessus de la tête, et surtout les couvertures de l'oreille d'un gris plus foncé ..... 6.
6. a. Menton et gorge blancs. Raie sourcilière raccourcie, n'atteignant pas le bec; couvertures de l'oreille plus foncées que le dessus de la tête ..... *Mot. fl. iberiae.*
   b. Gorge jaune, menton jaune ou blanc. La raie sourcilière atteint le bec ..... 7.
7. a. Couvertures de l'oreille peu plus foncées que le dessus de la tête ..... *Mot. fl. flava.*
   b. Couvertures de l'oreille sensiblement plus foncées que le dessus de la tête ..... 8.
8. a. Raie sourcilière jaune ..... *Mot. fl. perconfusa.*
   b. Raie sourcilière blanche ..... *Mot. fl. Dombrovskii.*
9. a. Dessus de la tête et couvertures de l'oreille d'un vert jaunâtre, le front plus jaune ..... *Mot. fl. flavissima.*
   b. Dessus de la tête jaune jusqu'au bec ..... *Mot. fl. lutea.*

Des ces races, *Dombrovskii* a été trouvée dans le nord du Congo belge, *feldegg* dans l'est, *flava* en diverses régions, *flavissima* dans le nord et l'est, *lutea* au Katanga et *Thunbergi* un peu partout. Mais la plupart des exemplaires de l'espèce n'ont pu être identifiés au point de vue de la race à laquelle ils appartenaient.

Le genre *Macronyx* SW. (p. 50) renferme des Alouettes d'assez grande taille, toujours jaune ou rouge à la poitrine, avec bande noire, à griffe postérieure très longue et guère courbée, en savane. Les trois espèces congolaises se distinguent aisément : *M. Ameliae* TARR. (p. 50) a la poitrine plus ou moins nettement rouge, de même que la gorge, et ses flancs montrent des stries noires ou brunes; la forme *Wintoni* SHPE la représente, au Katanga. — *M. croceus* VIEILL. (p. 51) a la gorge et la poitrine jaunes et ses flancs portent des stries noires nettes; connue du Bas-Congo à l'Equateur, de l'Uelé au Kivu et au Ruanda-Urundi. — *M. Fülleborni* RCHW. (p. 53) lui ressemble mais n'a pas de traits sur les flancs; sa forme *Ascensi* SALV. se rencontre du Kwango au Kasaï et au Katanga.

FAM. PYCNONOTIDAE (p. 54).

Les Pycnonotides, ou Bulbuls, de taille petite ou moyenne, sont presque tous au moins partiellement teintés de vert, vert-olivâtre ou jaune. Le bec est robuste, plus ou moins long, ordinairement avec crochet terminal; des poils rictaux de longueur variant suivant les espèces; queue assez longue; ailes assez arrondies, 10 rémiges primaires, dont 4-6 sont les plus longues; tarse et doigts plutôt courts, griffes courbées fortement. La plupart habitent la forêt, mais diverses espèces sont propres à la savane. Les divers genres qui se rencontrent dans nos territoires se distinguent comme suit :

1. a. Rémiges secondaires internes et couvertures alaires portant des taches jaunes ou blanc-jaunâtres ..... 2.
   b. Pas de taches sur les rémiges ni les couvertures ..... 3.
2. a. Les trois rectrices les plus externes sont blanches ou jaunâtres. Dessous blanc ou jaunâtre . *Ixonotus* (p. 71).
   b. Aucune rectrice n'est blanche. Dessous grisâtre ..... *Nicator* (p. 104).
3. a. Une large bande noire traverse la poitrine. Bec court ..... *Neolestes* (p. 87).
   b. Pas de bande noire à la poitrine ..... 4.

4. a. Dessus brun grisâtre, la tête plus foncée ou noire. Sous-caudales d'un beau jaune ou blanches à bordure jaune. Dessous sinon nulle part jaune ni vert ..... *Pycnonotus* (p. 83).
   b. Coloration autre ..... 5.
5. a. Dessous d'un beau jaune, du menton aux sus-caudales incluses ..... 6.
   b. Dessous autrement coloré, mais parfois vert jaunâtre ..... 8.
6. a. Poils rictaux très longs. Bec long, comprimé, plus haut que large à sa base, noir ..... *Bleda* (p. 101).
   b. Poils rictaux courts ou moyens, plutôt faibles. Bec plus court ..... 7.
7. a. Bec plus haut que large, de coloration chair, avec deux échancrures aux bords de la mandibule supérieure à son extrémité ..... *Calyptocichla* (p. 67).
   b. Bec plus large, noir; une seule échancrure avant le crochet terminal de la mandibule supérieure ..... *Chlorocichla* (p. 77).
8. a. Les rectrices externes sont blanches en entier ou du moins largement blanches à l'extrémité ..... 9.
   b. Pas de blanc aux rectrices ..... 10.
9. a. Les trois rectrices externes sont blanches, avec ou sans taches brunes vers l'extrémité ... *Boeopogon* (p. 68).
   b. Les rectrices externes sont simplement blanches à l'extrémité ..... *Thescelocichla* (p. 76).
10. a. Des « poils » longs entre les plumes de la nuque, poils mesurant au moins 25 mm. et dépassant longuement les plumes. Plumes du dessus de la tête et de la gorge longues et larges, Gorge blanche ... *Criniger* (p. 72).
   b. Pas de poils semblables. Plumage de la tête non différencié ..... 11.
11. a. Au moins deux échancrures aux bords de la mandibule supérieure avant le crochet. Bec atteignant au plus 17 mm. Coloration générale d'un vert-olivâtre, la tête jamais grise, gorge au plus avec bandes latérales jaunes ..... *Andropadus* (p. 55).
   b. Une seule échancrure. Si la coloration générale est vert-olivâtre, la gorge est entièrement jaune ou la tête est grise ..... 12.
12. a. Dessus de la tête gris, gorge gris cendré ou gris bleuté. Queue d'un vert-olivâtre comme le dos. Sous-caudales vert-olivâtre ..... *Arizelocichla* (p 65).
   b. Gorge jamais grise ..... 13.
13. a. Dessus de la tête gris; queue brun-rouge ..... *Pyrrhurus* (p. 89).
   b. Si le dessus de la tête est gris, la queue est d'un vert-olivâtre ..... 14.
14. a. Culmen nettement arqué sur toute sa longueur ..... *Chlorocichla* (p. 77).
   b. Culmen presque droit, à crochet terminal ..... *Phyllastrephus* (p. 90).

Le genre *Andropadus* Sw. (p. 55) renferme une série d'espèces habitant la forêt, dont la coloration foncière du dessus est d'un vert olivâtre; au moins deux échancrures aux bords de la mandibule supérieure, avant le crochet terminal. Ces espèces se distinguent comme suit :

1. a. Sous-alaires d'un jaune ocré. Dessous fortement lavé de gris. Deux échancrures seulement au bec ..... *Andr. gracilirostris.*
   b. Sous-alaires verdâtres ou jaunâtres. Plus de deux échancrures au bec ..... 2.
2. a. Une bande jaune de chaque côté de la gorge chez l'adulte. Bec assez large, jaune à la base et aux bords de la mandibule supérieure ..... *Andr. latirostris.*
   b. Pas de bandes latérales jaunes à la gorge. Bec noir, tout au plus éclairci à la base ..... 3.
3. a. Bec large, sa largeur à hauteur des narines égale à sa longueur ..... *Andr. virens.*
   b. Bec plus étroit, plus long que large à hauteur des narines ..... 4.
4. a. Tout le dessous est jaunâtre, la poitrine plus foncée. Bec haut de plus que 5 mm. à hauteur des narines. Aile ordinairement plus longue que 82 mm. ..... *Andr. importunus.*
   b. Dessous davantage vert-olivâtre ou gris, la gorge grise. Aile atteignant au plus 84 mm. ..... 5.
5. a. Queue dépassant 65 mm. Aile mesurant 74-84 mm. Pas de petites plumes claires aux paupières. Dessous nettement vert, la gorge grise ..... *Andr. curvirostris.*
   b. Queue ordinairement plus courte que 65 mm. Aile mesurant 65-74 mm. De petites plumes blanchâtres aux paupières ..... 6.
6. a .Dessous de corps nettement lavé de vert jaunâtre. Sous-caudales vert jaunâtre ..... *Andr. gracilis.*
   b. Dessous nullement vert, mais gris sur la ligne médiane, les flancs plus bruns. Sous-caudales brunes à bordure jaune ..... *Andr. Ansorgei.*

Andropadus Ansorgei Hart (p. 56) est représenté par sa forme *muniensis* Grote, qui semble se trouver dans toutes les régions forestières, sauf le Mayumbe. — *Andr. curvirostris* Cass. (p. 57) se rencontre partout, mais pas plus que le précédent ne m'est connu des galeries forestières du Katanga. — *Andr. gracilirostris congensis* Rchw. (p. 58), par contre, y a été également récolté. — *Andr. gracilis* Cab. (p. 59) semble de même manquer au Katanga. *Andr. importunus oleaginus* Pet. (p. 61) aurait été vu près de Mpala. — *Andr. latirostris* Strickl. (p. 61) est représenté par deux formes; la forme *eugenius* Rchw. dans les régions montagneuses orientales, la forme typique ailleurs, sauf, semble-t-il, au Mayumbe et au Katanga. — *Andr. virens* Cass. (p. 63) est l'espèce la plus commune, représentée au Ka-

tanga par sa forme *zombensis* SHELL., au lac Albert par la forme *holochlorus* SOM., et partout ailleurs par la forme typique, *virens virens* CASS.

Le genre *Arizelocichla* OBERH. (p. 65) compte deux espèces, représentées chacune par une forme. *Ar. masukuensis kakamegae* SHPE, (p. 66), trouvé dans la forêt du nord-est, est plus petit que l'autre espèce, son aile ne mesurant que 76-82 mm.; en dessous il est d'un vert-olive. — *Ar. tephrolaema kikuyuensis* SOM. (p. 66) est en dessous d'un jaune olivâtre sur la ligne médiane, et son aile mesure 84-95 mm.; il se trouve en forêt tempérée du Ruwenzori au nord-ouest du lac Tanganika.

Une seule espèce représente le genre *Calyptocichla* OBERH. (p. 67) : *C. serina* VERR., qui se trouvera sans doute dans toute la forêt équatoriale.

Baeopogon HEINE compte deux espèces. *B. indicator* VERR. (p. 69) adulte a les rectrices externes tachées de brun à l'extrémité; en dessous il est gris, lavé de vert; il se trouve partout, en forêt, la forme *chlorosaturatus* SOM., dans le nord et l'est, la forme *indicator* VERR. du Bas-Congo au Kasaï et au Bas-Katanga. — *B. clamans* SJÖST. (p. 68) a les rectrices entièrement blanches à l'extrémité; en dessous il est plus ou moins ocré, la poitrine et les flancs lavés d'olivâtre, le menton gris; il n'est connu que de l'Aruwimi et l'Uelé.

Le genre *Ixonotus* VERR. (p. 71) est représenté par l'unique espèce *Ix. guttatus* VERR., connue déjà d'une grande partie de nos territoires forestiers.

Les deux espèces du genre *Criniger* TEMM. (p. 72) se distinguent aisément. *Crin. barbatus* TEMM. (p. 72) a une aile dépassant 98 mm., la poitrine grise, les flancs vert-olivâtre, le milieu du ventre jaunâtre; la forme *chloronotus* CASS. est connue de la Tshuapa et de l'Uelé, la forme *Weilerei* GYLD., de l'Uelé oriental à l'Ituri et au Kivu. — *Crin. calurus* VERR. (p. 74), bien plus fréquent; son aile n'atteint pas 98 mm., le milieu de la poitrine et du ventre est jaune, les flancs sont verdâtres; la forme typique se trouve au Mayumbe, la forme *ndussumensis* RCHW., du Kibali-Ituri au Kivu, la forme *Emini* CHAP. presque partout en forêt; *ndussumensis*, a le bec sensiblement plus étroit que les deux autres formes.

Thescelocichla leucopleura CASS. (p. 76) est de même fort répandu, en régions forestières, du Mayumbe au Kasaï, à l'Uelé et l'Ituri, au Kivu.

Le genre *Chlorocichla* SHPE (p. 77) compte cinq espèces, se distinguant comme suit :

1. a. Tout le dessous est jaune ..... 2.
   b. La gorge tout au plus est jaune ..... 3.
2. a. Dessus d'un brun olivâtre ..... *Chlor. flaviventris.*
   b. Dessus d'un vert jaunâtre ..... *Chlor. laetissima.*
3. a. Dessus vert; dessous gris, la gorge jaune. Aile ne dépassant pas 94 mm. ..... *Chlor. Falkensteini.*
   b. Dessus brun ou brun olivâtre; dessous eutre que chez *Falkensteini*. Aile dépassant en général 94 mm. ... 4.
4. a. Sous-alaires d'un brun jaunâtre ocré. Gorge blanche. De petites plumes blanches aux paupières .... *Chlor. simplex.*
   b. Sous-alaires brun grisâtre à isabelle. Gorge blanche mais plus ou moins lavée de jaune. Pas de plumes blanches aux paupières ..... *Chlor. flavicollis.*

Chlor. Falkensteini RCHW. (p. 77) ne se trouve que dans le Bas-Congo, en forêt. *Chlor. flavicollis* SWAINS. (p. 78) compte trois formes, fort voisines : *flavicollis flavigula* CAB. habite le Katanga, *flav. pallidigula* SHPE le Kivu et le Ruanda-Urundi, *flav. soror* NEUM., les forêts du Bas-Congo au Sankuru et même à Albertville, et à l'Uelé et l'Ituri. — *Chlor. flaviventris occidentalis* SHPE (p. 80) se trouve en savanes du Katanga. — *Chlor. laetissima* SHPE (p. 82) semble ne se rencontrer que de l'Ituri au nord du Kivu. — *Chlor. simplex* HARTL. (p. 82) est fort répandu, en forêt surtout, sauf, semble-t-il, au Kivu et au Maniema.

Le genre *Pycnonotus* BOIE (p. 83) renferme le Bulbul assurément le plus commun : *Pycnonotus barbatus* DESF. (p. 83) que l'on trouve partout, aussi bien en régions forestières qu'en savane et même dans les agglomérations européennes. Trois formes m'en sont connues de nos territoires : *minor* HEUGL. dans le nord, *Vaughanjonesi* WHITE dans l'extrême sud-est du Katanga, *tricolor* HARTL. partout ailleurs; la forme *gabonensis* SHPE pourrait peut-être se rencontrer dans le Bas-Congo, d'où cependant seule la forme *tricolor* est connue jusqu'ici; elle a les sous-caudales blanches, simplement bordées de jaune, tandis que les autres formes congolaises les ont entièrement jaunes; *Vaughanjonesi* seul a la tête noire.

Une espèce représente le genre *Neolestes* CAB. (p. 87) : *N. torquatus* CAB., qui est connue du Bas-Congo au Kasaï, au Katanga et même du lac Kivu.

Une seule espèce également dans le genre *Pyrrhurus* (p. 89) : *P. scandens* SWAINS. est représenté pare la forme *acedis* OBERH. connue de Kwamouth à l'Equateur, par la forme *orientalis* HARTL. dans l'Uelé, l'Ituri et jusqu'à Beni, par la forme *upembae* VERH. au Kasaï, au Parc de l'Upemba, à Kiambi.

Onze espèces représentent les Bulbuls du genre *Phyllastrephus* SWAINS. (p. 90). On les distingue comme suit :

1. a. Le plumage n'est nulle part vert ni jaune; le dessus est brun, parfois lavé d'olivâtre ..... 2.
   b. Le dessous est plus ou moins vert ou jaune ..... 5.
2. a. Les rectrices sont à peu près de même coloration que le dos; celui-ci est brun souvent assez fortement lavé de brun rouge ..... 3.

b. Les rectrices et les sus-caudales sont d'un brun rouge, mais le dos est d'un brun olivâtre ..... 4.

3. a. Dessus de la tête et dos d'un brun plus foncé, moins brun rouge que chez l'espèce suivante. Dimensions de l'aile supérieures : 83-93 chez le mâle, 75-83 chez la femelle. Bec proportionellement plus long .... *Phyll. terrestris.*

b. Dessus de la tête et dos moins sombres, davantage lavés de brun rouge. Dimensions de l'aile moindres : 75-86 chez le mâle, 68-75 chez la femelle. Bec plus court ..... *Phyll. strepitans.*

4. a. Aile du mâle mesurant 84-95 mm., de la femelle 77-84. Bec mesurant au moins 21 mm. Une légère raie sourcilière, des plumes blanches aux paupières. Dessous en général blanc jaunâtre ou crème .... *Phyll. fulviventris.*

b. Aile du mâle 80-85, de la femelle 76-80 mm. Bec ne dépassant jamais 21 mm. Pas de raie sourcilière, pas de plumes blanches aux paupières. Dessous gris brunâtre ..... *Phyll. cerviniventris.*

5. a. Plumage en majeure partie d'un vert olivâtre foncé; le dessous plus clair, la gorge d'un gris olivâtre; queue brun rouge foncé ..... *Phyll. hypochloris.*

b. Plumage moins uniformément coloré : la gorge blanchâtre ou d'un jaunâtre olivâtre pâle ..... 6.

6. a. Gorge jaune ou d'un jaune olivâtre pâle ..... 7.

b. Gorge blanche ou blanc grisâtre ..... 10.

7. a. Dessus de la tête presque noir ..... *Phyll. Lorenzi.*

b. Dessus de la tête tout au plus d'un vert olive foncé ..... 8.

8. a. Gorge d'un jaune olivâtre pâle ..... *Phyll. Fischeri.*

b. Gorge jaune ..... 9.

9. a. Aile du mâle dépassant 82 mm., celle de la femelle 72 mm. ..... *Phyll. Xavieri.*

b. Aile du mâle n'atteignant pas 81 mm., celle de la femelle 71 mm. ..... *Phyll. icterinus.*

10. a. Aile du mâle dépassant 92 mm., de la femelle 78 mm. Queue d'un vert olivâtre ..... *Phyll. flavostriatus.*

b. Aile du mâle n'atteignant pas 91 mm., de la femelle 76 mm. Queue d'un brun roussâtre ... *Phyll. albigularis.*

Ainsi que le montre la table, les dimensions des deux sexes sont souvent fort différentes, la femelle étant toujours plus petite.

Phyllastrephus albigularis Shpe (p. 91) se trouve en forêt et est connu de la région de Bolobo à l'Ituri, au Sankuru, à Kasongo. — *Phyll. cerviniventris* Shell. (p. 92) n'a été trouvé qu'au Katanga. — *Phyll. Fischeri* Rchw. (p. 93) est représenté par deux formes : *Cabanisi* Shpe, au Katanga, au Kasaï, au Sankuru, et *sucosus* Rchw. du lac Albert au nord-ouest du lac Tanganika et au Ruanda. — *Phyll. flavostriatus* Rchw. (p. 94) est connu par deux formes habitant la forêt de montagne orientale : *Graueri* Neum., à l'ouest des lacs Albert, Edouard et Kivu, et *olivaceogriseus* Rchw. à l'est du lac Kivu et au nord-ouest du lac Tanganika. — *Phyll. fulviventris* Cab. (p. 95) a jadis été récolté dans le Bas-Congo. — *Phyll. hypochloris* Jacks. n'est connu qu'en quelques exemplaires de la région de Beni et du Kivu. — *Phyll. icterinus* Bonap. (p. 96) est représenté par sa forme *tricolor* Cass., connue d'une grande partie de nos régions forestières, mais pas encore du Mayumbe. — *Phyll. Lorenzi* Sassi (p. 98) n'a été trouvé que dans l'Uelé, l'Ituri et à Kamituga. — *Phyll. strepitans* Rchw. (p. 98) a été cité du nord-est du Congo belge, mais peut-être par erreur. — *Phyll. terrestris* Sw. (p. 99) a été récolté en sa forme *suahelicus* Rchw. à la frontière Congo-Rhodésie à l'ouest du lac Tanganika; sa forme *rhodesiae* Rob. se trouvera peut-être dans le sud du Katanga. — *Phyll. Xavieri* Oust. (p. 100), enfin, est connu des forêts du Congo central, de l'Uelé, de l'Ituri, du Kivu, en sa forme typique.

Le genre *Bleda* Bonap. (p. 101) comprend deux espèces, les Bulbuls moustacs, que l'on distingue aisément à la coloration de la queue. Chez *Bl. eximia* Hartl. (p. 101) les rectrices sont d'un vert olive mais les plumes externes sont jaunes à l'extrémité; chez *Bl. syndactyla*, Sw. (p. 102) les rectrices sont entièrement d'un brun rouge. *Bl. eximia* est représentée par deux formes : *notata* Cass. dans le Bas-Congo, *ugandae* Som. ailleurs, bien que jusqu'ici je n'en connaisse pas d'exemplaires du Kwango, du Kasaï, du Bas-Katanga. *Bl. syndactyla* est de même représentée par deux formes, *ogowensis* Neum. du Bas-Congo à la Tshuapa, et *Woosnami* Og. Grt. dans l'Uelé, l'Ituri, le Kivu, le Maniema, le Sankuru, le Kasaï et le Bas-Katanga.

Le genre *Nicator* Hartl. et Finsch (p. 104) a deux représentants dans notre faune. *N. chloris* Valenc. (p. 104) a la gorge grise ou blanche, une tache blanche au lorum, les joues d'un vert jaunâtre, et son aile dépasse en général 85 mm.; *N. vireo* a la gorge jaune, une tache jaune au lorum, les joues grises, et l'aile n'atteint en général pas 85 mm. *Nicator chloris* (p. 105) est l'espèce la plus fréquente; elle se rencontre en régions forestières.

FAM. CAMPEPHAGIDAE (p. 108).

Les Campéphagides, ou Echenilleurs, se nourrissent d'Insectes qu'ils capturent au vol ou qu'ils recherchent (les chenilles notamment) sur les arbres ou les arbustes, soit dans la savane, soit dans la forêt.

On les reconnaît aisément à un caractère curieux : si l'on passe la main d'arrière en avant sur le croupion d'un Echenilleur on a la sensation de piquants : elle est due au fait que le rachis des plumes du croupion est raide à la base alors que sa portion distale est bien plus délicate.

Le bec est en général robuste, à crochet terminal, à vibrisses à sa base; les narines plus ou moins cachées par

le plumage; tarse modérément long, à plaques transversales en avant; queue à 12 rectrices; aile longue et pointue. La coloration des deux sexes est en général différente.

Les genres africains se distinguent comme suit :

1. a. Une caroncule charnue aux coins de la bouche. Tête noire; le corps au moins partiellement jaune en dessous, sans raies transversales ..... *Lobotos.*
   b. Pas de caroncules. Si le dessous est jaune la tête n'est jamais noire et le dessous est rayé en travers au moins sur les côtés ..... 2.
2. a. Plumage bleu ..... *Cyanograucalus.*
   b. Plumage jamais bleu ..... 3.
3. a. Le dessus au moins de l'oiseau est gris à noir ardoisé. Si le dessous est blanc, il n'offre pas de raies transversales; il n'est jamais jaune ..... *Coracina.*
   b. Plumage noir (♂), avec ou sans lustre, ou bien (♀) brun grisâtre à jaune en dessus, avec ou sans raies transversales. Si le dessous est jaune ou blanc il est rayé en travers ..... *Campephaga.*

Le genre *Coracina* (p. 108) compte trois espèces. L'une d'elles, *C. caesia* (p. 108) est grise en dessus comme en dessous, la gorge du mâle pouvant passer au noir; sa forme *pura* SHARPE se trouve en forêt tempérée, du lac Albert au lac Tanganika. Les deux autres espèces sont au moins en grande partie blanches en dessous. L'une, *C. Graueri* NEUM. (p. 109), est en dessus d'un gris foncé à noir ardoisé et son aile n'atteint pas 120 mm., elle a la même distribution que la précédente. L'autre, *C. pectoralis* JARD. SHELL., est d'un gris clair en dessus et son aile dépasse 130 mm.; elle se trouve dans les savanes du nord, de l'est et du sud de notre Colonie.

Une seule espèce représente le genre *Cyanograucalus* (p. 111). Sa coloration bleue la fait aisément reconnaître. *C. azureus* CASS. (p. 111). se trouve en forêt tropicale; je ne la connais pas encore du Mayumbe.

Le genre *Campephaga* VIEILL. (p. 112) compte deux espèces, se distinguant comme suit :

a) Ou bien (♂) le dessus est noir, à forts reflets d'acier, tandis que le dessous (ou du moins la gorge) est pourpré. Ou bien (♀) le dessous est jaune, la gorge blanchâtre ou grisâtre, et les couvertures alaires sont colorées comme le dos, d'un jaune olivâtre à vert olivâtre, sans larges bordures jaunes. Les scapulaires du mâle ne sont jamais rouges ni jaunes ..... *C. quiscalina.*

b) Ou bien (♂) le plumage est noir, à reflets verts ou vert bleuâtres mais jamais bleu pourpré. Ou bien (♀) le dessous est blanc ou blanc grisâtre ou jaune, de même que la gorge; les couvertures alaires ont de larges bordures jaunes. Parfois, des épaulettes rouges ou jaunes chez le mâle ..... *C. phoenicea.*

Camphega phoenica LATH. (p. 112) est représenté par trois formes, habitant surtout les savanes, parfois difficiles à reconnaître. La forme *flava* VIEILL. se trouve dans le sud et l'est du Congo; la forme *phoenicea* LATH., dans le nord; la forme *Petiti* OUST. est connue du Bas-Congo, mais aussi des forêts de montagne du nord-est jusqu'au Ruanda-Urundi.

Campephaga quiscalina FINSCH (p. 116) ne se trouve qu'en forêt; la forme *Martini* JACKS. dans l'est, la forme typique au Mayumbe.

Une seule espèce représente le genre *Lobotos* REICHB. *Lobotos lobatus* TEMM. habite la forêt; il est connu de l'Uelé au nord-ouest du lac Tanganika.

FAM. TIMALIIDAE (p. 119).

Cette famille est difficile à définir, ses limites n'étant pas fixes et variant suivant les auteurs.

Oiseaux petits ou moyens, à ailes plus ou moins arrondies et courtes, 12 rectrices; pattes fortes, le tarse à plaques transversales nettes; bec plus ou moins fort, en général à crochet terminal net.

Une partie des Timaliides vit en savane, l'autre recherche la forêt. Ils se nourrissent surtout d'Insectes, mais aussi de baies et autres petits fruits.

Les divers genres cités dans ce travail se distinguent comme suit :

1. a. Tout le plumage est de coloration claire, brunâtre à roussâtre. La queue est plus longue que l'aile et les rectrices externes sont notablement plus courtes (plus de 30 mm.) que les médianes ..... *Argyia.*
   b. Coloration autre (le dessus est plus ou moins foncé). La queue n'est jamais sensiblement plus longue que l'aile, et jamais les rectrices externes ne sont plus courtes de 30 mm. que les médianes ..... 2.
2. a. Le bec est jaune ou blanc jaunâtre. La gorge tout au moins est de coloration rousse à brun marron. L'aile dépasse 90 mm. ..... 3.
   b. Le bec est brun à noir. Gorge autrement colorée ..... 4.
3. a. Plumage brun marron, en majeure partie; tête grise à noir brun en dessus, ses côtés gris foncé. Bec mesurant au moins 20 mm.; tarse au moins 34 mm. ..... *Phyllanthus.*
   b. Dessus d'un brun olive; dessus de la tête noir ou brun marron foncé; côtés de la tête jamais gris. Bec mesurant au plus 18 mm., tarse ne dépassant pas 31 mm. ..... *Lioptilus.*
4. a. Dessous blanc, semé de taches brunâtres. Queue n'atteignant pas 90 mm. Tarse dépassant 30 mm. . *Ptyrticus.*
   b. Coloration autre ..... 5.

5. a. Queue n'atteignant pas 90 mm., ne dépassant en général pas 80 mm.; aile n'atteignant pas 90 mm. ... 6.
b. Queue dépassant 90 mm., aile dépassant 90 mm., et le plus souvent 100 mm. ..... *Turdoides.*
6. a. Gorge blanche ou blanc grisâtre. Bec dépassant en général 15 mm. ..... *Malacocincla.*
b. Gorge grise à noire. Bec n'atteignant pas 15 mm. Dessus de la tête noir ou gris ..... *Pseudoalcippe.*

Le genre *Malacocincla* BLYTH (*Turdinus* ou *Illadopsis* (p. 120) compte diverses espèces se distinguant comme suit :

1. a. Poitrine et jabot d'un gris uniforme ..... 2.
b. Coloration autre ..... 3.
2. a. Les flancs sont également gris. L'aile mesure au moins 80 mm., le tarse au moins 29 mm. .... *Mal. poliothorax.*
b. Flancs d'un brun olivâtre. L'aile mesure au plus 75 mm., le tarse 26 mm ..... *Mal. pyrrhopterus.*
3. a. Dessus de la tête noir; une bande sourcilière grise au dessus des yeux. Aile pouvant atteindre 81 mm. ... . *Mal. Cleaveri.*
b. Pas de noir au dessus de la tête ..... 4.
4. a. Aile dépassant 80 mm. Tarse atteignant au moins 30 mm. Dessus de la tête brun, peu différent du dos ... . *Mal. puveli.*
b. Aile atteignant au plus 80 mm.; tarse n'atteignant en général pas 30 mm. Dessus de la tête plus ou moins différent du dos, gris ou brun ..... 5.
5. a. Dessous brunâtre jaunâtre, assez uniforme, mais gorge blanche ou blanc grisâtre, les plumes jamais sombres à leur base. Tarse mesurant 23-27 mm. ..... *Mal. fulvescens.*
b. Le milieu du ventre est blanc; gorge blanche, les plumes sombres à leur base ..... 6.
6. a. Tarse mesurant 26-30 mm.; pattes de coloration claire. Plumes du jabot souvent bordées de sombre .... *Mal. albipectus.*
b. Tarse mesurant 23-27 mm.; pattes plus foncées, plus grises. Jabot en général lavé de brun olivâtre, les plumes non bordées de sombre ..... *Mal. rufipennis.*

Malacocincla albipectus REICHW. (p. 120) habite la forêt tropicale, mais ne m'est pas connue du Mayumbe. — *Mal. Cleaveri* SHELL. (p. 121) se trouvera sans doute au Congo car elle est connue du Gabon, sous sa forme *Batesi* SHARPE. — *Mal. fulvescens* CASS. (p. 122) se trouve de même en forêt tropicale : sa forme typique dans le Bas-Congo; sa forme *ugandae* SOM. ailleurs. — *Mal. poliothorax* REICHW. (p. 123) est propre à la forêt tempérée : elle est connue du lac Albert au nord ouest du lac Tanganika. — *Mal. Puveli* SALV. (p. 124) a été trouvée, sous sa forme *strenuipes* BANN. en région de Faradje. — *Mal. pyrrhoptera* REICHW. et NEUM. (p. 125) se trouve comme *Mal. poliothorax* en forêt de montagne dans l'est de nos territoires. — *Mal. rufipennis* SHARPE (p. 126) semble se trouver dans toutes nos régions forestières basses, sauf au Mayumbe.

Le genre *Pseudoalcippe* BANN. (p. 127) compte deux représentants, vivant tous deux en régions d'altitude élevée. *Pseud. atriceps* SHARPE (p. 127), trouvé en forêt de montagne, du lac Albert au lac Tanganika, a la tête noire, le dessus du corps brun roussâtre. — *Pseud. abyssinica* RÜPP. (p. 127) a été trouvé sous sa forme *Ansorgei* ROTSCH. dans les Marungu et au parc de l'Upemba; la tête est grise, le dessus du corps est d'un brun olivâtre roussâtre.

Le genre *Ptyrticus* HARTL. (p. 129) ne compte qu'une espèce, *Ptyrt. turdinus* HARTL., dont la forme typique habite la savane de l'Uelé et de l'Ituri, et la forme *upembae* VERH. le Katanga.

Une seule espèce également représente le genre *Phyllanthus* LESS. (p. 130). *Phyll. atripennis* SWAINS. (p. 130) habite la forêt basse du nord-est du Congo, sous sa forme *Bohndorffi* SHARPE, à dessus de la tête gris; la forme *atripennis* SHARPE à tête noire ou brun noirâtre en dessus se trouvera peut-être dans l'ouest, vers l'Ubangi.

Le genre *Lioptilus* CAB. (p. 132) a deux représentants, tous deux en forêt tempérée de l'est. *Liopt. rufocinctus* ROTSCH. (p. 133) a le dessus de la tête noir; son tarse atteint au moins 30 mm. *Liopt. Chapini* SCHOUT. (p. 133) a le dessus de la tête brun marron; son tarse atteint au plus 27 mm. La première espèce est connue du lac Kivu au lac Tanganika; la seconde, du lac Albert au lac Edouard.

Le genre *Turdoides* CRETZSCHM. (*Crateropus*) (p. 134) renferme diverses espèces, se distinguant comme suit :

1. a. Les plumes de la poitrine sont pointues et leur extrémité est blanche, ou du moins de coloration claire 2.
b. Les plumes de la poitrine sont arrondies, en général bordées de clair ..... 2.
2. a. Menton blanc. Plumes de la poitrine à petite tache blanche apicale ..... *Turd. plebejus.*
b. Menton gris à noirâtre. Plumes de la poitrine à trait médian terminal blanc ..... *Jurd. Jardinei.*
3. a. Croupion blanc ou blanc grisâtre ..... *Turd. leucopygius.*
b. Croupion de coloration se rapprochant de celle du dos ..... 4.
4. a. Dessus de la tête noir. Plumes du jabot à trait médian sombre ..... *Turd. Reinwardti.*
b. Dessus de la tête jamais noir. Plumes du jabot plus ou moins nettement bordées de clair ..... 5.
5. a. Dessous d'un brun foncé. Plumes du jabot brun noirâtre avec large bordure claire ..... *Turd. tenebrosus.*
b. Dessous brun à brun grisâtre; les plumes du jabot moins nettement bordées de clair ..... *Turd. melanops.*

Turdoides Jardinei (p. 136) se trouve en savane boisée : la forme *hypostictus* CAB. RCHW. dans le Bas-Congo,

à Kwamouth et à Basongo; la forme *Emini* NEUM., de l'Ituri au lac Tanganika; la forme *tanganjicae* RCHW., du Manyema au Katanga et au Kasaï. — *Turd. leucopygius* RÜPP. (p. 136) est connu du Kivu au Katanga, sous sa forme *Hartlaubi* BOC. — *Turd. melanops* HARTL. (p. 137), sous sa forme *Sharpei* RCHW., est connu de la région de Beni au Ruanda-Urundi. — *Turd. plebejus* CRETZSCHM. (p. 138)est représenté par sa forme *cinereus* HEUGL. dans le nord-est du Congo. — *Turd. Reinwardti* SWAINS. (p. 139) a été trouvé sous sa forme *stictilaema* ALEX. dans le nord de l'Ubangi. — *Turd. tenebrosus* HARTL., (p. 139) enfin, n'est connu que du nord-est : Uelé et Ituri.

Le genre *Argyia* LESS. (p. 140) n'est pas encore connu de nos territoires. *Arg. rubiginosa* RÜPP. (p. 140) se rencontrera peut-être aux confins du Soudan.

FAM. TURDIDAE (p. 141).

La famille des Turdides renferme nombre d'espèces, dont certaines sont bien connues dans nos pays d'Europe : Merles, Grives, Rossignols, Rouge-Gorge, Traquets, etc. Elle est cependant mal définissable et l'on y trouve des types fort différents par la forme et la longueur du bec, par les ailes, par la queue. Presque sans exception les jeunes sont tachetés de clair.

Les Turdides se nourrissent d'Insectes, de Mollusques, de Vers de terre, mais aussi de baies, graines et autres fruits. Les uns habitent la forêt, et principalement le sous-bois, les autres fréquentent la savane; quelques espèces vivent de préférence à même le sol. Parmi les Turdides se trouvent divers migrateurs, ne passant en Afrique noire que les mois d'hiver européen. On trouve dans cette famille des chanteurs émérites, tel le Rossignol, le Merle.

Les nids sont établis surtout sur les arbres ou les arbustes ou dans les buissons; ce sont des nids en forme de coupe.

Les divers genres représentés sans nos territoires se distinguent comme suit :

1. a. La première rémige égale au moins la moitié de la deuxième ..... 2.
   b. Elle est notablement plus courte ..... 14.
2. a. *Ou bien* le plumage est d'un brun grisâtre avec croupion et sus-caudales blancs. *Ou bien* le plumage est noir, au moins en grande partie ..... 3.
   b. Autre ..... 5.
3. a. Croupion, sus-caudales et dessous du corps en arrière sont brun rouge. Rectrices brun rouge à la base ..... *Thamnolaea.*
   b. Pas de brun rouge dans le plumage ..... 4.
4. a. Les rémiges 1-2 sont nettement rétrécies à l'extrémité. Queue n'atteignant pas 80 mm. ..... *Pentholaea.*
   b. Rémiges non particulièrement rétrécies. Queue dépassant 85 mm. ..... *Myrmecocichla.*
5. a. Rectrices externes largement blanches au bout; la rectrice la plus externe notablement plus courte que les autres. Aile ne dépassant pas 90 mm. ..... 6.
   b. Rectrices jamais largement blanches au bout; la rectrice la plus externe non ou guère plus courte que les autres ..... 7.
6. a. Une bande noire de chaque côté de la gorge. Rémiges primaires blanches à la base; couvertures de l'aile sans taches blanches ..... *Tychaedon.*
   b. Pas de bandes noires à la gorge. Rémiges jamais blanches à la base; couvertures alaires bordées de blanc ou à tache blanche terminale ..... *Erythropygia.*
7. a. Rectrices externes au moins partiellement jaunes, de même que les sus-caudales. Soies rictales longues ..... *Pogonocichla.*
   b. Rectrices jamais jaunes, mais souvent brun rouge. Si les soies rictales sont longues, les rectrices sont d'un brun chocolat foncé ..... 8.
8. a. Rectrices externes au moins en grande partie d'un brun rouge à brun orangé ou brun chocolat ou marron. Sus-caudales brun rouge à orange ..... 9.
   b. Rectrices externes noires ou brun olivâtre ..... 13.
9. a. Gorge et poitrine grises ou de couleur crême, la gorge avec ou sans taches noires ..... *Cichladusa.*
   b. Dessous orangé à brun orangé ou jaune 10
10. a. Soies rictales aussi longues que le bec, rectrices médianes jamais noires. Aile mesurant 65-80 mm. ..... *Sheppardia.*
    b. Soies rictales notablement plus courtes que le bec ..... 11.
11. a. Rectrices médianes noires ou noirâtres. Aile mesurant 65-72 mm. ..... *Cossyphicula.*
    b. Rectrices médianes jamais noires, *ou bien* l'aile dépasse 72 mm. ..... 12.
12. a. Menton noir mais en général blanc au milieu; le restant du dessous brun rouge. Dessus et couvertures alaires notablement lavés de brun rouge ..... *Bessonornis.*
    b. Si le dessous est brun rouge, le menton n'est jamais noir ni blanc. Parfois le dessus est mêlé de brun rouge ... . *Cossypha.*
13. a. Queue n'atteignant pas 50 mm.; aile n'atteignant pas 75 mm. Une courte raie sourcilière. Menton, gorge et poitrine d'un jaune d'or à orange ..... *Stiphrornis.*

b. Queue atteignant au moins 54 mm.; aile mesurant au moins 80 mm. Une raie sourcilière longue, *ou bien* le dessus de la tête montre une tache claire. Coloration du dessous autre, le menton gris ou noir ..... *Alethe.*

14. a. Rémiges primaires et rémiges secondaires externes brun rouge ou roussâtres à la base. Bec large à la base ..... 15.
b. Bec moins large; tout au plus le fanion interne des rémiges est brun rouge ..... 16.

15. a. Bec plus long : 19-21 mm. Soies rictales très courtes ..... *Neocossyphus.*
b. Bec court et large : 15-16 mm. Soies rictales plus longues ..... *Stizorhina.*

16. a. Tout le dessous blanc ou crème et tacheté de noir ..... *Psophocichla.*
b. Jamais de taches noires sur le dessous, sauf parfois à la gorge ..... 17.

17. a. Rémiges primaires (sauf les 2-3 premières) et rémiges secondaires externes blanches à la base du fanion interne. Couvertures alaires avec grande tache blanche terminale ..... *Geokichla.*
b. Rémiges primaires jamais blanches à la base. Couvertures alaires sans tache terminale blanche ..... 18.

18. a. Croupion et sus-caudales colorés comme le dos. En même temps : gorge tachetée de noir, bec des oiseaux adultes jaune à orange, aile dépassant 104 mm. ..... *Turdus.*
b. Ces divers caractères ne coïncident pas ..... 19.

19. a. Croupion et sus-caudales rayés ou tachés de noir sur fond gris à brun rouge. En même temps : aile dépassant 95 mm. ..... *Monticola.*
b. Croupion et sus-caudales parfois rayés ou tachés mais alors l'aile atteint au plus 80 mm. ..... 20.

20. a. Dessus varié de noir sur fond clair. Sus-caudales blanches ou tachées de noir ..... *Saxicola.*
b. Dessus unicolore, jamais taché de noir ..... 21.

21. a. Croupion et sus-caudales blancs ..... *Oenanthe.*
b. Croupion et sus-caudales jamais blancs ..... 22.

22. a. L'aile mesure au moins 83 mm., le tarse dépasse 24 mm. La rémige primaire 2 est aussi longue ou plus longue que la rémige 5; la rémige 1 est tout au plus un peu plus longue que les couvertures de la main ..... *Luscinia.*
b. L'aile est en général plus courte que 83 mm., le tarse n'atteint pas 24 mm. La rémige primaire 2 est plus courte que 5; la rémige 1 dépasse notablement les couvertures ..... 23.

23. a. Rectrices externes brun rouge mais noires à l'extrémité. Pas de noir à la gorge. Rémige primaire 2 plus courte que 6. Sous-alaires blanches ou crême ..... *Cercomela.*
b. Rectrices externes brun rouge mais offrant au plus un trait noir sur le fanion externe. Le mâle en plumage de noces a la gorge noire. Rémige primaire 2 plus longue que la rémige 6. Sous-alaires d'un rouge orangé ..... *Phoenicurus.*

Le genre *Erythropygia* (p. 143) se rencontre surtout en savane. L'une de ses espèces, *Er. galactotes,* n'offre pas de taches blanches aux couvertures alaires, tout au plus une bordure blanche; sa forme *syriaca* a été trouvée en migration près du lac Albert. Les deux autres espèces ont des taches blanches terminant les couvertures; l'une d'elles, *Fr. Hartlaubi,* a le dos coloré en brun grisâtre comme la tête; la poitrine n'est qu'assez vaguement striée de gris; elle est connue du nord et de l'est de nos territoires. L'autre espèce, *Er. leucophrys,* a le dos nettement lavé de roux ou de rouge brun et la poitrine est fortement striée de noir ou de brun; quatre formes la représentent : *munda* du Bas-Congo au Kasaï et à Dilolo; *ruficauda* dans le centre et le nord; *Vansomereni* à l'ouest des lacs Albert et Edouard; *zambesiana,* au Katanga.

Le genre *Tychaedon* (p. 147) a les rectrices largement terminées de blanc comme chez *Erythropygia,* mais de plus les rémiges primaires sont blanches à la base. Deux espèces sont connues. L'une, en savane, *barbata,* du Katanga au Maniema, a le dessous en grande partie d'un brun roussâtre à brun canelle. L'autre espèce, *leucosticta,* des régions forestières du nord, n'offre pas cette coloration; sa poitrine est lavée de gris.

Le genre *Alethe* (p. 149) renferme trois espèces, propres à la forêt. *Alethe castanea* se reconnaît aussitôt à la tache orangée à jaune que montre le dessus de la tête; la forme typique habite le Mayumbe, la forme *Woosnami* se rencontre dans les autres régions forestières. Les deux autres espèces, se distinguent aisément : *Al. poliophrys* a le dessus de la tête noir, le menton gris foncé, la gorge d'un brun rouge; elle se trouve en forêt de montagne de l'est; — *Al. poliocephala* a le dessus de la tête gris brunâtre à noirâtre, le menton noir, la gorge blanche; deux formes en sont connues de nos régions, *Carruthersi,* du nord et de l'est, et *ufipae* du parc de l'Upemba.

Le genre *Sheppardia* (p. 153) ne renferme qu'une seule espèce, *Shepp. cyornithopsis,* vivant en forêt dans le nord et l'est du Congo, la forme *aequatorialis* en forêt de montagne, la forme *Lopezi* en moindre altitude.

Une seule espèce également représente le genre *Bessonornis* (p. 155), *B. Archeri* qui se trouve dans le sous-bois de la forêt de montagne, où elle a deux formes, *Archeri* typique, trouvée du Ruwenzori à la Rugege, et *albimentalis,* rencontré de l'ouest de la Ruzizi au lac Tanganika.

Stiphrornis (p. 157) est de même monotypique : *St. erythrothorax* se rencontre en forêt humide, vraisemblablement partout sous sa forme *xanthogaster,* sauf au Mayumbe où se trouverait la forme typique.

Le genre *Pogonocichla* (p. 158) ne renferme également qu'une seule espèce, *P. stellata,* représentée par sa forme *ruwenzorii,* trouvée en forêt de montagne du Ruwenzori au lac Tanganika.

Trois espèces représentent le genre *Cichladusa* (p. 161); elles recherchent le pays découvert, la savane, mais *ruficauda* se rencontre cependant aussi en régions forestières. — *C. ruficauda* n'offre pas de taches noires sur le dessous, cette espèce est connue du Bas-Congo à la Tshuapa. — *C. guttata* a la gorge, la poitrine, les côtés du corps marqués de taches noires : connu seulement du lac Albert. — *C. arquata*, enfin, a la gorge bordée d'une série de taches noires, mais la poitrine et les flancs ne sont pas tachés : il est connu du Kivu au Sankuru et au Katanga.

Autre genre monotypique, *Cossyphicula* (p. 163) est représenté par *C. Roberti rufescentior* dans la forêt tempérée du Kivu.

Le genre *Cossypha* (p. 164) compte huit représentants dans nos territoires. On les distingue comme suit :

1. a. Dessus de la tête noir mais blanc sur la ligne médiane; front et joues noirs ..... *Coss. niveicapilla.*
   b. Dessus de la tête jamais blanc ..... 2.
2. a. Dessus de la tête, ses côtés et tout le dessous du corps d'un brun rouge orangé à jaune orange. Pas de raie sourcilière blanche ..... *Coss. natalensis.*
   b. Autre. Il y a tout au moins une tache blanche, plus ou moins marquée, devant l'œil ..... 3.
3. a. Dessus et côtés de la tête noirs; une raie sourcilière blanche, s'étendant jusqu'à la nuque. Rectrices médianes notablement plus sombres (et même noires) que les autres. Dessous jamais gris ..... 4.
   b. Dessus et côtés de la tête autrement colorés. Si les rectrices médianes sont beaucoup plus foncées que les autres, le dessous est alors en grande partie gris ..... 5.
4. a. Couvertures alaires au moins partiellement bleues ou d'un bleu grisâtre clair ..... *Coss. cyanocampter.*
   b. Pas de bleu aux couvertures ..... *Coss. Heuglini.*
5. a. Dessous en grande partie gris; seuls la gorge et le jabot sont d'un rouge brun à crême. Rectrices médianes notablement plus sombres que les autres ..... *Coss. caffra.*
   b. Pas de gris sur le dessous. Rectrices médianes tout au plus un peu plus sombres que les autres ..... 6.
6. a. Une raie sourcilière blanche s'étend jusque derrière l'œil. Aile mesurant 74-84 mm., queue 58-68 mm. ..... *Coss. polioptera.*
   b. S'il y a une raie sourcilière elle ne dépasse pas l'œil ..... 7.
7. a. Aile mesurant 73-85 mm.; queue, 65-68 mm. ..... *Coss. Bocagei.*
   b. Aile : 64-75 mm.; queue 41-51 mm. ..... *Coss. insulana.*

Cossypha caffra a deux représentants, *caffra iolaema* sur les Marungus et *c. kivuensis* au Kivu et au Ruanda-Urundi, en forêt de montagne. — *Coss. Bocagei* habite les galeries forestières du Katanga. — *Coss. cyanocampter Bartteloti* se trouve en régions forestières du nord et de l'est, jusqu'à Stanleyville. — *Coss. Heuglini* habite la savane et la forêt secondaire; la forme typique, du lac Albert au Ruanda-Urundi et au lac Tanganika; la forme *occidentalis* dans le sud, Kasaï et Katanga; la forme *subrufescens* dans le Bas-Congo et jusqu'à Bolobo. — *Coss. insulana* est représenté par la forme *Schoutedeni* de la forêt tempérée du Kivu. — *Coss. natalensis* est connu du Bas-Congo et de la région de Bolobo au Kasai, au Katanga, au Ruanda. — *Coss. niveicapilla* vit en régions boisées, la forme typique dans le nord, la forme *melanota* dans l'est mais aussi dans le Bas-Congo. — *Coss. polioptera* a été trouvé en sa forme typique à l'ouest du lac Albert, en forêt tempérée.

Une seule espèce représente le genre *Thamnolaea* (p. 174) elle recherche un terrain rocailleux, en savane; *Th. cinnamomeiventris subrufipennis* est connu du nord-ouest du Congo mais aussi du lac Moero.

Le genre *Myrmecocichla* (p. 175) renferme trois espèces. *M. Tholloni*, connu seulement d'une localité du Kwango, a le dessus d'un brun grisâtre, le croupion et les sus-caudales blancs, tandis que la gorge est blanche et le restant du dessous brun grisâtre. — *M. nigra*, espèce extrêmement répandue en savane, offre un coloris différent suivant les sexes; le mâle est noir en entier sauf les couvertures alaires basales; la femelle est par contre d'un brun foncé à brun grisâtre, sans blanc. — *M. Arnotti* est noir mais a toutes les couvertures alaires blanches, au moins à leur base et, le dessus de la tête au moins partiellement blanc; la forme *collaris* est connue du Ruanda; la forme *Harterti*, du Kwango; la forme *leucolaema* habite le Katanga.

Trois espèces du genre *Oenanthe* (p. 179) sont connues de nos régions. *Oen. pileata Livingstonei*, du sud du Kwango, du Katanga et du Maniema, se reconnaît aisément à la grande tache noire ornant la poitrine de l'oiseau adulte. — *Oen. isabellina*, trouvé dans l'Uelé et à l'ouest du lac Albert, se distingue d'*Oen. oenanthe*, connu de l'Uelé, du Kibali-Ituri, du Kivu et du Ruanda, par un bec plus long : 19-22 mm. au lieu de 16-17 (exceptionnellement 19) mm.; ses sous-alaires sont blanches ou de couleur isabelle, au lieu d'être noires à bordure blanche : ce sont deux migrateurs venant du nord.

Une seule espèce représente le genre *Pentholaea* (p. 183); elle ne se trouve que dans le nord-est de nos régions, où l'on trouve sa forme *clericalis*.

Le genre *Saxicola* (p. 184) renferme deux espèces venant, elle aussi, du nord durant les mois d'hiver. La première, *S. torquata*, ou Traquier rubicole d'Europe, se reconnaît aisément à la coloration des sus-caudales, qui sont au moins partiellement blanches, et à la première rémige qui a seulement environ la longueur des couvertures de la main; sa forme *axillaris* est commune dans l'est, la forme *Stonei* habite le Katanga et a été trouvée au Kasaï; la forme *salax* est du Bas-Congo. L'autre espèce, *S. rubetra*, le Traquet tarier d'Europe, a les sus-caudales colorées comme le dos et la rémige 1 est notablement plus longue que les couvertures; elle est connue, en migration, du nord et de l'est de nos territoires, mais aussi de la région de Bolobo.

Le genre *Cercomela* (p. 188) compte une seule espèce, *C. familiaris,* représentée par deux formes : *modesta* et *Falkensteini,* connu du Bas-Congo au Nord-est.

Une seule espèce également représente le genre *Phoenicurus* (p. 189) : c'est notre Rouge-queue à front blanc, *Phoen. phoenicurus,* dont la forme typique a été trouvée, en migration, dans le nord-est du Congo et

Le genre *Luscinia* (p. 191) compte deux espèces. Ces Rossignols se distinguent surtout par la longueur de la première rémige, mesurant au moins 15 mm. chez *L. megarhynchos,* notre Rossignol commun, qui est connu du nord du Congo, tandis qu'elle ne dépasse pas 12 mm. chez *L. luscinia,* qui est connu du Katanga, en migration comme le premier.

Deux espèces se distinguent dans le genre *Neocossyphus* (p. 192). La première, *N. poensis* à les rectrices externes largement blanches à l'extrémité; elle est représentée par sa forme *praepectoralis* trouvée dans toutes nos régions de forêt chaude sauf le Mayumbe. L'autre, *N. rufus,* a les rectrices concolores, brun roux; elle est connue par sa forme *gabunensis,* qui se retrouve dans les mêmes régions.

Le genre *Stizorhina* (p. 194) n'a qu'un représentant : *St. Fraseri,* dont deux formes se rencontrent dans nos territoires : *rubicunda* et *vulpina,* la première du Bas-Congo au Lualaba et à l'Equateur, la seconde dans le nord et l'est.

Deux espèces dans le genre *Monticola* (p. 196), *M. angolensis* a la première rémige plus longue que les couvertures primaires et le dos, gris bleuté ou brun, est varié de noir, cette espèce vit en savane de l'est, du Kivu au Katanga. — *M. saxatilis,* le Monticole de roches d'Europe, se rencontre en migration dans le nord-est du Congo, en terrains rocailleux; sa première rémige est plus courte que les couvertures primaires.

Le genre *Geokichla* (p. 198) comprend une série d'espèces qui ne sont que rarement récoltées, vivant en forêts denses, dans le sous-bois. On les distingue comme suit :

1. a. Deux bandes noires verticales sur les joues ..... 2.
   b. Pas de bandes ..... 3.
2. a. Plus petit : le bec ne mesure que 19-22 mm., le tarse 28-31 mm. Les bandes de la joue sont d'un noir pur; le jabot n'est brun roussâtre que chez le jeune ..... *G. Princei.*
   b. Plus grand : le bec mesure 23-35 mm., le tarse 34-36 mm. Les bandes de la joue sont lavées d'olivâtre; le jabot est toujours brun roussâtre ..... *G. Gurneyi.*
3. a. Les plumes bordant les paupières sont toutes blanches. Gorge, front et lores sont d'un brun roussâtre .... *G. Piaggiae.*
   b. Une partie de ces plumes sont noires ..... 4.
4. a. Dessus de la tête, joues et gorge brun rougeâtre, non tachés; lores blanchâtres; aile mesurant 95-98 mm., tarse 27-29 mm. ..... *G. Oberlaenderi.*
   b. Dessus de la tête brun olivâtre, lavé de brun rouge; dessous des lores et région malaire plutôt noirâtres, passant au brun olivâtre sur les couvertures de l'oreille; aile mesurant environ 114 mm., tarse 35 mm. .... *G. Crossleyi.*

La forme *Pilettei* de *G. Crossleyi* est connue de la forêt de l'Ituri et du pied du Ruwenzori. — La forme *otomitra* de *G. Gurneyi* a été signalée du parc de l'Upemba. — *G. Oberlaenderi* est connu de la forêt de l'Ituri. — *G. Piaggiae* typique est signalé du nord-ouest du lac Tanganika, et la forme *Williamsi* du volcan Muhavura. — Quant à la forme *Batesi* de *G. Princei,* elle est connue de la forêt de l'Ituri à Medje dans l'Uelé.

Le genre *Psophocichla* (p. 201) ne comprend qu'une espèce, *Ps. litsipsirupa,* représentée par sa forme *Stierlingi* au Katanga et au Maniema, en savane.

Enfin, le genre *Turdus* (p. 203), auquel appartiennent nos Grives européennes, est représenté dans nos territoires par trois espèces, subdivisées en races parfois peu fixées. Ces trois espèces se distinguent comme suit :

1. a. Dessus de la tête et du corps d'un gris olivâtre. La gorge offre de chaque côté des taches noires ou brun noirâtre nettes, tandis que son milieu n'est pas (ou à peine visiblement) taché. Bec orangé sur le vivant ... . *T. libonyanus.*
   b. Dessus de la tête et du corps plus sombre, brun grisâtre à brun olive. Toute la gorge est couverte de taches sombres, le milieu également 2
2. a. Sous-caudales grises mais avec large bande médiane blanche. Coloration générale du dessous plus foncée, la poitrine plus grise, l'arrière-corps jaune orange à brun rouge jaunâtre, le milieu du ventre guère blanc. Bec orangé ou rougeâtre sur le vif ..... *T. abyssinicus.*
   b. Sous-caudales blanchâtres, parfois cependant bordées de gris ou de canelle. Dessous plus clair, le centre souvent largement blanc. Bec jaune sur le vif ..... *T. olivaceus.*

T. abyssinicus est représenté par deux formes : *baraka* est connu de l'ouest du lac Albert au Ruanda, en régions hautes; *bambusicola* se trouve dans la région des volcans et au Ruanda-Urundi. — *T. libonyanus* a une forme *niassae* au Katanga, une forme *Verreauxi* près de l'Angola. — *T. olivaceus* compte diverses formes; *Bocagei* se trouve du Kasai à l'Upemba; *centralis,* dans le nord, le centre, l'est; *Graueri* au Kivu et au Ruanda-Urundi; *saturatus,* du Bas-Congo à Kwamouth, mais aussi dans l'ouest de l'Ubangi; *Stormsi* au Katanga et au Maniema.

DE VOGELS VAN BELGISCH CONGO EN VAN RUANDA-URUNDI

(LES OISEAUX DU CONGO BELGE ET DU RUANDA-URUNDI)

INHOUDSTABEL VAN DE ZESDE AFLEVERING [Deel III, afl. 1, blz. 1-228].

(*Table du sixième fascicule* [Vol. III, fasc. 1] : pp. 1-228).

(Cursief gedrukte cijfers verwijzen naar de Franse tekst).
(*Les chiffres italiques renvoient aux résumés en langue française*).